

שׁוּלְחָן עָרוּךְ קָדוֹשׁ

הִלְכוֹת חַג הַסֻּכּוֹת

מִתּוֹךְ

רַמְבַּ״ם,

טוּר, שֻׁלְחָן־עָרוּךְ

כְּהַדְרָכַת מוֹרֵנוּ מוֹרֶה דַּרְכֵּנוּ

רַבִּי **יִצְחָק שְׁמוּאֵל**

אַהֲרֹן לֶעזֶר שְׁלִיטָ״א

יַבְנְאֵל עִיר בְּרֶסְלֶב,
עִיר שׁוֹמְרֵי הַלָּשׁוֹן, עִיר הַשִּׂמְחָה!

פְּתַח־דָּבָר

שַׁבַּח יְקָר וּגְדֻלָּה וְכָבוֹד נִתֵּן לְמֶלֶךְ אֵ־ל חַי וְקַיָּם, עַל שֶׁשּׁוֹתֵל בְּכָל דּוֹר צַדִּיקִים קְדוֹשִׁים הַמְּלַמְּדִים וּמַדְרִיכִים אוֹתָנוּ בְּדֶרֶךְ הַנָּכוֹן וְהַיָּשָׁר, לְמַעַן נִזְכֶּה לְבַלּוֹת יְמֵי חַיֵּינוּ בַּטּוֹב וּבַנְּעִימִים, וְנִזְכֶּה לַחֲטֹף טוֹב אֲמִתִּי וְנִצְחִי, וּבְיוֹתֵר בִּ׳דְבַר ה׳ – זוֹ הֲלָכָה׳.

וְעַתָּה בָּאנוּ בַּשְּׁלִישִׁית – בַּ׳חֲוֵי ׳חֲזָקָה׳, **בְּהִלְכוֹת חַג הַסֻּכּוֹת** הַכּוֹלְלִים דִּינֵי **סֻכָּה וְלוּלָב,** מִתּוֹךְ **רַמְבַּ״ם, טוּר וְשֻׁלְחָן־עָרוּךְ,** וְהוּא **שׁוּטֵ״ר קָדוֹשׁ** הַמְּלַוֶּה לָאָדָם בְּכָל מְקוֹם־בּוֹאוֹ.

מוֹרֵנוּ עֲטֶרֶת־רֹאשֵׁנוּ שְׁלִיטָ״א הִרְבָּה לְדַבֵּר מִמַּעֲלַת הַזּוֹכֶה לַהֲגוֹת בִּלְמוּדֵי הַשּׁוּטֵ״ר הַקָּדוֹשׁ, וְכַמָּה נִפְלָא וּמָתוֹק הַלִּמּוּד הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה – כַּאֲשֶׁר מְעִידִים הַלּוֹמְדִים בּוֹ, וְאַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לִשְׁמוֹעַ לְדִבְרֵי חֲכָמִים בִּתְמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, וּמֵכִין עַצְמוֹ בַּהֲכָנָה רְאוּיָה לִקְרַאת הַיָּמִים־טוֹבִים, וּבְוַדַּאי יַרְגִּישׁ בָּהֶם טַעַם אַחֵר לְגַמְרֵי!

****

הלימוד מוקדש לעילוי נשמת

אמיל בן אברהם

פאינה פרידה בת יעקב

אשר בחייהם ובמותם לא נפרדו, ויזכו לעילוי נשמה נפלא בזכות פעולות הקודש של צאצאיהם אשר הותירו אחריהם ברכה.

רַמְבַּ״ם

הִלְכוֹת סֻכָּה וְלוּלָב

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. שִׁעוּר הַסֻּכָּה גָּבְהָהּ אֵין פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים וְלֹא יָתֵר עַל עֶשְׂרִים אַמָּה. וְרָחְבָּהּ אֵין פָּחוֹת מִשִּׁבְעָה טְפָחִים עַל שִׁבְעָה טְפָחִים. וְיֵשׁ לוֹ לְהוֹסִיף בְּרָחְבָּהּ אֲפִלּוּ כַּמָּה מִילִין. הָיְתָה פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה אוֹ מִשִּׁבְעָה עַל שִׁבְעָה אוֹ גְּבוֹהָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה כָּל שֶׁהוּא הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה:

ב. סֻכָּה שֶׁאֵין לָהּ שָׁלֹשׁ דְּפָנוֹת פְּסוּלָה. הָיוּ לָהּ שְׁתֵּי דְּפָנוֹת גְּמוּרוֹת זוֹ בְּצַד זוֹ כְּמִין גַּ״מ עוֹשָׂה דֹּפֶן שֵׁשִׁישׁ בְּרָחְבּוֹ יֶתֶר עַל טֶפַח וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְאֶחָד מִשְּׁתֵּי הַדְּפָנוֹת וְדַיּוֹ. וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהּ צוּרַת פֶּתַח מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהּ שָׁלֹשׁ דְּפָנוֹת גְּמוּרוֹת. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת שֶׁצּוּרַת פֶּתַח הָאָמוּר בְּכָל מָקוֹם אֲפִלּוּ קָנֶה מִכָּאן וְקָנֶה מִכָּאן וְקָנֶה עַל גַּבֵּיהֶן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַגִּיעַ לָהֶן:

ג. הָיוּ לָהּ שְׁתֵּי דְּפָנוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ וּבֵינֵיהֶן מִפְלָשׁ. עוֹשֶׂה דֹּפֶן שֵׁשִׁישׁ בְּרָחְבּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים וּמַשֶּׁהוּ וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְאַחַת מִשְּׁתֵּי הַדְּפָנוֹת וּכְשֵׁרָה. וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהּ צוּרַת פֶּתַח. קָנִים הַיּוֹצְאִים מִסְּכַךְ הַסֻּכָּה לִפְנֵי הַסֻּכָּה וְדֹפֶן אַחַת נִמְשֶׁכֶת עִמָּהֶן הֲרֵי הֵן כְּסֻכָּה:

ד. דְּפָנוֹת שֶׁהָיוּ דְּבוּקוֹת בְּגַג הַסֻּכָּה וְלֹא הָיוּ מַגִּיעוֹת לָאָרֶץ אִם הָיוּ גְּבוֹהוֹת מִן הָאָרֶץ שִׁלֹּשָׁה טְפָחִים פְּסוּלָה. פָּחוֹת מִכֵּן כְּשֵׁרָה. הָיוּ הַדְּפָנוֹת דְּבוּקוֹת לָאָרֶץ וְלֹא הָיוּ מַגִּיעוֹת לַסְּכָךְ אִם גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים אַף עַל פִּי שֶׁהֵן רְחוֹקִין מִן הַגַּג כַּמָּה אַמּוֹת כְּשֵׁרָה וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ הַדְּפָנוֹת מְכֻוָּנוֹת תַּחַת שְׁפַת הַגַּג. הִרְחִיק אֶת הַגַּג מִן הַדֹּפֶן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים פְּסוּלָה. פָּחוֹת מִכֵּן כְּשֵׁרָה. תָּלָה מִחְצָה שֶׁגְּבוֹהָה אַרְבָּעָה וּמַשֶּׁהוּ בְּאֶמְצַע בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לָאָרֶץ וּבְפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לַגַּג הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה:

ה. הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בֵּין הָאִילָנוֹת וְהָאִילָנוֹת דְּפָנוֹת לָהּ. אִם הָיוּ חֲזָקִים אוֹ שֶׁקִּשֵּׁר אוֹתָם וְחִזֵּק אוֹתָם עַד שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הָרוּחַ הַמְצוּיָה מְנִידָה אוֹתָם תָּמִיד וּמִלֹּא בֵּין הָאֲמִירִים בְּתֶבֶן וּבְקַשׁ כְּדֵי שֶׁלֹּא תָּנִיד אוֹתָם הָרוּחַ וְקִשֵּׁר אוֹתָם הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. שֶׁכָּל מְחִצָּה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה שֶׁל יַבָּשָׁה אֵינָהּ מְחִצָּה:

ו. הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בְּרֹאשׁ הָעֲגָלָה אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה כְּשֵׁרָה וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. בְּרֹאשׁ הָאִילָן אוֹ עַל גַּבֵּי הַגָּמָל כְּשֵׁרָה וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. לְפִי שֶׁאָסוּר לַעֲלוֹת בְּיוֹם טוֹב בְּאִילָן אוֹ עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה. הָיוּ מִקְצָת הַדְּפָנוֹת עֲשׂוּיוֹת בִּידֵי אָדָם וּמִקְצָתָן אִילָנוֹת רוֹאִין כָּל שֶׁאִלּוּ נִטְלוּ הָאִילָנוֹת הִיא יְכוֹלָה לַעֲמֹד בַּדְּפָנוֹת שֶׁבִּידֵי אָדָם עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב:

ז. סֻכָּה שֶׁאֵין לָהּ גַּג פְּסוּלָה. כֵּיצַד. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ רָאשֵׁי הַדְּפָנוֹת דְּבוּקוֹת זוֹ בָּזוֹ כְּמִין צְרִיף. אוֹ שֶׁסָּמַךְ רֹאשׁ הַדֹּפֶן שֶׁל סֻכָּה לַכֹּתֶל. אִם הָיָה לָהּ גַּג אֲפִלּוּ טֶפַח. אוֹ שֶׁהִגְבִּיהַּ הַדֹּפֶן הַסָּמוּךְ לַכֹּתֶל מִן הַקַּרְקַע טֶפַח הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. סֻכָּה עֲגָלָה אִם יֵשׁ בְּהֶקֶפָהּ כְּדֵי לְרַבֵּעַ בָּהּ שִׁבְעָה טְפָחִים עַל שִׁבְעָה טְפָחִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ זָוִיוֹת הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה:

ח. סִכֵּךְ עַל גַּבֵּי אַכְסַדְרָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ פְּצִימִין בֵּין שֶׁהָיוּ נִרְאִין מִבִּפְנִים וְאֵין נִרְאִין מִבַּחוּץ בֵּין שֶׁהָיוּ נִרְאִין מִבַּחוּץ וְאֵין נִרְאִין מִבִּפְנִים כְּשֵׁרָה:

ט. לֹא הָיוּ לָהּ פְּצִימִין פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֻכָּה הָעֲשׂוּיָה כְּמָבוֹי שֶׁהֲרֵי אֵין לָהּ אֶלָּא שְׁנֵי צִדֵּי הָאַכְסַדְרָה וְאֶמְצַע הָאַכְסַדְרָה אֵין בּוֹ כֹּתֶל וְשֶׁכְּנֶגְדּוֹ אֵין בּוֹ פְּצִימִין:

י. סִכֵּךְ עַל גַּבֵּי מָבוֹי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְחָיֵי אוֹ עַל גַּבֵּי בְּאֵר שֶׁיֵּשׁ לָהּ פַּסִּין הֲרֵי זוֹ סֻכָּה כְּשֵׁרָה לְאוֹתָהּ שַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָג בִּלְבַד. מִתּוֹךְ שֶׁלֶּחָיֵי זֶה וּפַסִּין אֵלּוּ מְחִצּוֹת לְעִנְיַן שַׁבָּת נַחְשֹׁב אוֹתָן כִּמְחִצּוֹת לְעִנְיַן סֻכָּה:

יא. נָעַץ אַרְבָּעָה קַנְדִּיסִין עַל אַרְבַּע זָוִיּוֹת הַגַּג וְסִכֵּךְ עַל גַּבָּן הוֹאִיל וְהַסִּכּוּךְ עַל שְׂפַת הַגַּג כָּשֵׁר וְרוֹאִין אֶת הַמְּחִצּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת כְּאִלּוּ הֵן עוֹלוֹת לְמַעְלָה עַל שְׂפַת הַסִּכּוּךְ׃

יב. סָכָּה שֶׁיֵּשׁ לָהּ פְּתָחִים רַבִּים וְיֵשׁ בִּכְתָלֶיהָ חַלּוֹנוֹת הָרְבֵּה הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁפְּרוּץ מֵרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם פֶּתַח יֶתֶר עַל עֶשֶׂר. אֲבָל אִם הָיָה שָׁם פֶּתַח יֶתֶר עַל עֶשֶׂר אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ צוּרַת פֶּתַח צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַפָּרוּץ מֵרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד׃

יג. סָכָּה שֶׁאֲוִירָהּ גָּבוֹהַּ מֵעֶשְׂרִים אַמָּה וּמַעֲטָהּ בְּכָרִים וּכְסָתוֹת אֵינוֹ מְעוּט וַאֲפִלּוּ בִּטְלָם. מִעֲטָהּ בְּתֶבֶן וּבִטְלוֹ הֲרֵי זֶה מְעוּט. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר עָפָר וּבִטְלוֹ. אֲבָל בֶּעָפָר סְתָם אֵינוֹ מְעוּט. הָיְתָה גְּבוֹהָּ מֵעֶשְׂרִים אַמָּה וְהוּצִין יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֶשְׂרִים אִם הָיְתָה צִלְתָּן מְרֻבָּה מֵחַמָּתָן יֵחָשְׁבוּ כְּגַג עָבֶה וּכְשֵׁרָה׃

יד. בָּנָה אִצְטַבָּה בָּהּ כְּנֶגֶד דֹּפֶן הָאֶמְצָעִית עַל פְּנֵי כֻלָּהּ אִם יֵשׁ בָּאִצְטַבָּה שִׁעוּר רֹחַב הַסָּכָּה כְּשֵׁרָה. בָּנָה אִצְטַבָּה כְּנֶגֶד דֹּפֶן הָאֶמְצָעִית מִן הַצַּד אִם יֵשׁ מִשְּׁפַת אִצְטַבָּה וְלַכֹּתֶל אַרְבַּע אַמּוֹת פְּסוּלָה פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת כְּשֵׁרָה. בָּנָה אִצְטַבָּה בָּאֶמְצָעָהּ אִם יֵשׁ מִשְּׁפַת אִצְטַבָּה וְלַכֹּתֶל אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל רוּחַ פְּסוּלָה. פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת כְּשֵׁרָה. וּכְאִלּוּ הַמְּחִצּוֹת נוֹגְעוֹת בָּאִצְטַבָּה וַהֲרֵי מִן הָאִצְטַבָּה וְעַד הַסִּכּוּךְ פָּחוֹת מֵעֶשְׂרִים אַמָּה. בָּנָה בָּהּ עַמּוּד וְיֵשׁ בּוֹ הֶכְשֵׁר סָכָּה פְּסוּלָה. שֶׁאֵין אֵלּוּ מְחִצּוֹת הַנִּכָּרוֹת וְנִמְצָא עַל גַּב הָעַמּוּד סְכָךְ כָּשֵׁר בִּלֹּא דְּפָנוֹת׃

טו. הָיְתָה פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה וְחָקַק בָּהּ לְהַשְׁלִימָהּ לַעֲשָׂרָה. אִם יֵשׁ מִשְּׁפַת חֲקָק וְלַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים פְּסוּלָה. פְּחוֹת מִכֵּן כְּשֵׁרָה. שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה הֲרֵי הוּא כְּדָבוּק כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת׃

טז. דָּפְנֵי סָכָּה כְּשֵׁרִין מִן הַכֹּל שֶׁאֵין אָנוּ צְרִיכִין אֶלָּא מְחִצָּה מִכָּל מָקוֹם וַאֲפִלּוּ מִבַּעֲלֵי חַיִּים. וְעוֹשֶׂה אָדָם אֶת חֲבֵרוֹ דֹּפֶן בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל וְיִשְׁתֶּה וְיִישַׁן בְּסָכָּה כְּשֵׁרָה שֶׁחֲבֵרוֹ דֹּפֶן לָהּ. וְהוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ שֶׁלֹּא לְדַעַת זֶה שֶׁנַּעֲשָׂה דֹּפֶן. אֲבָל אִם עֲשָׂאוּהוּ לְדַעַת אָסוּר בְּיוֹם טוֹב וּמֻתָּר בְּשָׁאָר יְמֵי הֶחָג. וְכֵן עוֹשֶׂה בִּכְלִים דֹּפֶן רְבִיעִית בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל דֹּפֶן שְׁלִישִׁית לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בִּכְלִים בְּיוֹם טוֹב לְפִי שֶׁהוּא מַכְשִׁיר הַסָּכָּה וְאֵין עוֹשִׂין אֹהֶל עֲרַאי בְּיוֹם טוֹב׃

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הַסְכָּךְ שֶׁל סֻכָּה אֵינוֹ כָּשֵׁר מִכָּל דָּבָר. אֵין מְסַכְּכִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁגִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ שֶׁנֶּעֱקַר מִן הָאָרֶץ וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה וְאֵין רֵיחוֹ רַע וְאֵינוֹ נוֹשֵׁר וְאֵינוֹ נוֹבֵל תָּמִיד׃

ב. סִכֵּךְ בְּדָבָר שֶׁאֵין גִּדּוּלָיו מִן הָאָרֶץ אוֹ בְּמֻחְבָּר לָאָרֶץ אוֹ בְּדָבָר שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה פְּסוּלָה. אֲבָל אִם עָבַר וְסִכֵּךְ בְּדָבָר הַנּוֹבֵל וְנוֹשֵׁר אוֹ בְּדָבָר שֶׁרֵיחוֹ רַע כְּשֵׁרָה. שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֵין מְסַכְּכִין בְּאֵלּוּ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יַנִּיחַ הַסֻּכָּה וְיֵצֵא. וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִהְיוּ הוּצִין וְעָלִין שֶׁל סְכָךְ יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֶשְׂרָה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יָצֵר לוֹ בִּישִׁיבָתוֹ. סִכְּכָהּ בִּמְינֵי מַתָּכוֹת אוֹ בַּעֲצָמוֹת וְעוֹרוֹת פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן גִּדּוּלֵי קַרְקַע. הִדְלָה עָלֶיהָ גְּפָנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ סֻכָּה פְּסוּלָה שֶׁהֲרֵי לֹא נֶעֱקְרוּ. סִכְּכָהּ בִּכְלֵי עֵץ וּבְמַחֲצָלוֹת הָעֲשׂוּיוֹת לִשְׁכִיבָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טֻמְאָה. וְכֵן אִם סִכְּכָהּ בִּשְׁבָרֵי כֵּלִים וּבְלִיּוֹתֵיהֶן פְּסוּלָה הוֹאִיל וְהָיוּ מְקַבְּלִין טֻמְאָה שֶׁמָּא יִסַּךְ בִּשְׁבָרִים שֶׁעֲדַיִן לֹא טָהֲרוּ׃

ג. סִכְּכָהּ בָּאֳכָלִין פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טֻמְאָה. סוֹכֵי תְּאֵנִים וּבָהֶן תְּאֵנִים. פַּרְכִּילֵי עֲנָבִים וּבָהֶם עֲנָבִים. מִכְבָּדוֹת וּבָהֶם תְּמָרִים. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. רוֹאִין אִם פְּסֹלֶת מְרֻבָּה עַל הָאֳכָלִין מְסַכְּכִין בָּהֶן וְאִם לָאו אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן. סִכֵּךְ בִּירָקוֹת שֶׁאִם יִבְשׁוּ יִבְלוּ וְלֹא יִשָּׁאֵר בָּהֶן מַמָּשׁ אַף עַל פִּי שֶׁהֵן עַתָּה לַחִים הֲרֵי מְקוֹמָן נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ הוּא אֲוִיר וּכְאִלּוּ אֵינָם׃

ד. סִכְּכָהּ בִּפְשָׁתֵי הָעֵץ שֶׁלֹּא דַּק אוֹתָן וְלֹא נִפְצָן כְּשֵׁרָה שֶׁעֲדַיִן עֵץ הוּא. וְאִם דַּק וְנִפֵּץ אוֹתָן אֵין מְסַכְּכִין בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּנִּית צוּרָתוֹ וּכְאִלּוּ אֵינָן מִגִּדּוּלֵי קַרְקַע. מְסַכְּכִין בַּחֲבָלִים שֶׁל סִיב וְשֶׁל חֶלֶף וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁהֲרֵי צוּרָתָן עוֹמֶד וְאֵין הַחֲבָלִים כֵּלִים׃

ה. סִכְּכָהּ בְּחִצִּים בִּזְכָרִים כְּשֵׁרָה בִּנְקֵבוֹת פְּסוּלָה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהִתְמַלְּאוֹת בְּבַרְזֶל בֵּית קִבּוּל הוּא וּמְקַבֵּל טֻמְאָה כְּכָל כְּלֵי קִבּוּל׃

ו. מַחְצֶלֶת קָנִים אוֹ מַחְצֶלֶת גֶּמִי אוֹ חֲלָף. קְטַנָּה סְתָמָה לִשְׁכִיבָה לְפִיכָךְ אֵין מְסַכְּכִין בָּהּ אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה אוֹתָהּ לְסִכּוּךְ. גְּדוֹלָה סְתָמָה לְסִכּוּךְ לְפִיכָךְ מְסַכְּכִין בָּהּ אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה אוֹתָהּ לִשְׁכִיבָה. וְאִם יֵשׁ לָהּ קִיר אֲפִלּוּ גְּדוֹלָה אֵין מְסַכְּכִין בָּהּ שֶׁהֲרֵי הִיא

ז. נְסָרִים שֶׁאֵין בְּרָחְבָּן אַרְבָּעָה טְפָחִים מְסַכְּכִין בָּהֶן אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְשֻׁפִּין. וְאִם יֵשׁ בְּרָחְבָּן אַרְבָּעָה אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם מְשֻׁפִּין גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֵשֵׁב תַּחַת הַתִּקָּרָה וִידַמֶּה שֶׁהִיא כְּסָכָּה. נָתַן עָלֶיהָ נָסָר אֶחָד שֶׁיֵּשׁ בְּרָחְבּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים כְּשֵׁרָה וְאֵין יְשֵׁנִין תַּחְתָּיו וְהַיְשֵׁן תַּחְתָּיו לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. הָיוּ נְסָרִין שֶׁיֵּשׁ בְּרָחְבָּן אַרְבָּעָה וְאֵין בְּעָבְיָן אַרְבָּעָה וַהֲפָכָן בְּצִדֵּיהֶן שֶׁאֵין בָּהֶן אַרְבָּעָה וְסִכֵּךְ בָּהֶן הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. שֶׁהֲרֵי הַנָּסָר פָּסוּל בֵּין שֶׁסִּכֵּךְ בְּרָחְבּוֹ בֵּין שֶׁסִּכֵּךְ בְּעָבְיוֹ:

ח. תִּקְרָה שֶׁאֵין עָלֶיהָ מַעֲזִיבָה שֶׁהִיא הַטִּיט וְהָאֲבָנִים אֶלָּא נְסָרִין תְּקוּעִין בִּלְבַד הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה שֶׁהֲרֵי לֹא נַעֲשׂוּ לְשֵׁם סֻכָּה אֶלָּא לְשֵׁם בַּיִת. לְפִיכָךְ אִם פִּקְפֵּק הַנְּסָרִים וְהֵנִיד הַמַּסְמְרִים לְשֵׁם סֻכָּה הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּכָל נָסָר וְנָסָר אַרְבָּעָה טְפָחִים. וְכֵן אִם נָטַל אֶחָד מִבֵּינְתַיִם וְהִנִּיחַ בְּמְקוֹמוֹ סְכָךְ כָּשֵׁר לְשֵׁם סֻכָּה הֲרֵי זוֹ

ט. סֻכָּה שֶׁנַּעֲשֵׂית כְּהִלְכָתָהּ מִכָּל מָקוֹם כְּשֵׁרָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית לְשֵׁם מִצְוָה. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה עֲשׂוּיָה לְצֵל כְּגוֹן סֻכַּת עַכּוּ״ם וְסֻכַּת בְּהֵמָה וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל סֻכָּה שֶׁנַּעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ פְּסוּלָה לְפִי שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית לְצֵל. וְכֵן הַחוֹטֶט בְּגָדִישׁ וְעָשָׂהוּ סֻכָּה אֵינָהּ סֻכָּה שֶׁהֲרֵי לֹא עִמֵּר גָּדִישׁ זֶה לְצֵל. לְפִיכָךְ אִם עָשָׂה בַּתְּחִלָּה חֲלַל טֶפַח בְּמֶשֶׁךְ שִׁבְעָה לְשֵׁם סֻכָּה וְחָטַט בָּהּ אַחֲרֵי כֵן וְהִשְׁלִימָהּ לַעֲשָׂרָה כְּשֵׁרָה שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה סְכָךְ שֶׁלָּהּ לְצֵל:

י. חֲבִילֵי קַשׁ וַחֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי זְרָדִין אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה אוֹתָן חֲבִילוֹת עַל גַּגּוֹ כְּדֵי לְיַבְּשָׁן וְיִמְלֹךְ וְיֵשֵׁב תַּחְתֵּיהֶן לְשֵׁם סֻכָּה וְהוּא מִתְּחִלָּה לֹא עָשָׂה סְכָךְ זֶה לְצֵל וְנִמְצֵאת כְּסֻכָּה שֶׁנַּעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ. וְאִם הִתִּירָם כְּשֵׁרוֹת. וְאֵין חֲבִילָה פְּחוּתָה מֵעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה בַּדִּים:

יא. חֲבִילוֹת קְטַנּוֹת שֶׁאָגְדוּ אוֹתָן לְמִנְיָן מְסַכְּכִין בָּהֶן. וְכֵן הַחוֹתֵךְ רֹאשׁ הַדֶּקֶל וְהַחֲרִיוֹת אֲגֻדּוֹת בּוֹ מְסַכְּכִין בּוֹ שֶׁאֲגָד בִּידֵי שָׁמַיִם אֵינוֹ כַּחֲבִילָה. וַאֲפִלּוּ קָשַׁר רָאשֵׁי הַחֲרִיוֹת כֻּלָּן מִצַּד הָאֶחָד שֶׁנִּמְצְאוּ בַּחֲבִילָה אַחַת אֶחָד מִשְּׁנֵי רָאשִׁים בִּידֵי שָׁמַיִם וְאֶחָד בִּידֵי אָדָם מְסַכְּכִין בָּהּ שֶׁהָאוֹגֵד עֵץ אֶחָד אֵינוֹ חֲבִילָה וְזוֹ כְּעֵץ אֶחָד הִיא שֶׁהֲרֵי אֲגוּדָה בִּידֵי שָׁמַיִם. וְכֵן כָּל אֶגֶד שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְטַלְטְלוֹ אֵינוֹ אֶגֶד:

יב. הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ תַּחַת הָאִילָן כְּאִלּוּ עָשָׂאָהּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת. הִדְלָה עָלֶיהָ עָלֵי הָאִילָנוֹת וּבַדֵּיהֶן וְסִכֵּךְ עַל גַּבָּן וְאַחַר כָּךְ קָצְצָן. אִם הָיָה הַסִּכּוּךְ הָרִבֵּה מֵהֶן כְּשֵׁרָה. וְאִם לֹא הָיָה הַסִּכּוּךְ שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּתוֹ כָּשֵׁר הָרִבֵּה מֵהֶן צָרִיךְ לְנַעֲנֵעַ אוֹתָן אַחַר קִצְיָצָתָן כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה עֲשׂוּיָה לְשֵׁם סֻכָּה:

יג. עֵרֶב דָּבָר שֶׁמְּסַכְּכִין בּוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵין מְסַכְּכִין בּוֹ וְסִכֵּךְ בִּשְׁנֵיהֶם אַף עַל פִּי שֶׁהַכָּשֵׁר יָתֵר עַל הַפָּסוּל פְּסוּלָה. סִכֵּךְ בָּזֶה לְעַצְמוֹ וּבָזֶה לְעַצְמוֹ זֶה בְּצַד זֶה. אִם יֵשׁ בַּסְּכָךְ פָּסוּל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בְּמָקוֹם אֶחָד בֵּין בָּאֶמְצַע בֵּין מִן הַצַּד הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה:

יד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּסֻכָּה קְטַנָּה אֲבָל בְּסֻכָּה גְּדוֹלָה סְכָךְ פָּסוּל בָּאֶמְצַע פּוֹסְלָהּ בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים. פָּחוֹת מִכֵּן כְּשֵׁרָה. וּמִן הַצַּד פּוֹסֵל בְּאַרְבַּע אַמּוֹת וּפָחוֹת מִכֵּן כְּשֵׁרָה. כֵּיצַד. בַּיִת שֶׁנִּפְחֲתָה בְּאֶמְצָעוֹ וְסִכֵּךְ עַל מְקוֹם הַפְּחָת. וְכֵן חָצֵר הַמֻּקֶּפֶת אַכְסַדְרָה שֶׁסִּכֵּךְ עָלֶיהָ. וְכֵן סֻכָּה גְּדוֹלָה שֶׁהִקִּיפוּהָ בְּדָבָר שֶׁאֵין מְסַכְּכִין בּוֹ בְּצַד הַדְּפָנוֹת מִלְמַעְלָה. אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת הַסְּכָךְ הַכָּשֵׁר וְלַכֹּתֶל אַרְבַּע אַמּוֹת פְּסוּלָה. פָּחוֹת מִכֵּן רוֹאִין כְּאִלּוּ הַכֹּתֶל נֶעֱקָם וְיֵחָשֵׁב זֶה הַסְּכָךְ הַפָּסוּל מִגּוּף הַכֹּתֶל וּכְשֵׁרָה. וְדָבָר זֶה הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי:

טו. וְאֵי זוֹ הִיא סֻכָּה קְטַנָּה כָּל שֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא שִׁבְעָה טְפָחִים עַל שִׁבְעָה טְפָחִים. וּגְדוֹלָה כָּל שֶׁיִּשָּׁאֵר בָּהּ יֶתֶר עַל סְכָךְ הַפָּסוּל שִׁבְעָה טְפָחִים עַל שִׁבְעָה טְפָחִים סְכָךְ כָּשֵׁר:

טז. סִכֵּךְ בְּדָבָר פָּסוּל וְדָבָר כָּשֵׁר זֶה בְּצַד זֶה וְאֵין בְּמָקוֹם אֶחָד מִסְּכָךְ הַפָּסוּל רֹחַב שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אֶלָּא פָּחוֹת. אִם הָיָה כָּל הַסְּכָךְ הַכָּשֵׁר יוֹתֵר עַל כָּל הַסְּכָךְ הַפָּסוּל כָּשֵׁר. וְאִם הָיָה זֶה כְּמוֹ זֶה בְּצִמְצוּם אַף עַל

פִּי שֶׁאֵין בְּמָקוֹם אֶחָד שְׁלֹשָׁה הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁסְּכָךְ פָּסוּל כְּפָרוּץ הוּא נֶחְשָׁב׃

יז. פָּרַשׂ עָלֶיהָ בֶּגֶד מִלְמַעְלָה אוֹ שֶׁפָּרַשׂ תַּחְתֶּיהָ מִפְּנֵי הַנֶּשֶׁר פְּסוּלָה. פֵּרְשׁוֹ כְּדֵי לְנָאוֹתָהּ כְּשֵׁרָה. וְכֵן אִם סְכָכָהּ כְּהִלְכָתָהּ וְעִטְּרָהּ בְּמִינֵי פֵּרוֹת וּבְמִינֵי מְגָדִים וְכֵלִים שֶׁתְּלוּיִין בֵּין בִּכְתָלֶיהָ בֵּין בַּסְּכָךְ כְּדֵי לְנָאוֹתָהּ כְּשֵׁרָה׃

יח. נוֹיֵי סֻכָּה אֵין מְמַעֲטִין בְּגָבְהָהּ אֲבָל מְמַעֲטִין בְּרָחְבָּהּ. הָיוּ נוֹיֵי הַסֻּכָּה מֻפְלָגִין מִגַּגָּהּ אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יֶתֶר פְּסוּלָה. שֶׁנִּמְצָא הַיּוֹשֵׁב שָׁם כְּאִלּוּ אֵינוֹ תַּחַת הַסְּכָךְ אֶלָּא תַּחַת הַנּוֹיִים שֶׁהֵן אֲכָלִין וְכֵלִים שֶׁאֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן׃

יט. סְכָךְ שֶׁהָיוּ בּוֹ חֲלוֹנוֹת חֲלוֹנוֹת שֶׁהָאֲוִיר נִרְאֶה מֵהֶן. אִם יֵשׁ בְּכָל הָאֲוִיר כְּכָל מָקוֹם הַמְסֻכָּךְ הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁחַמָּתָהּ תְּהֵיֶה מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ. וְכָל שֶׁהַחַמָּה מְרֻבָּה עַל הַצֵּל אֵינוֹ סְכָךְ. וְאִם הָיָה הַסְּכָךְ רַב עַל הָאֲוִיר כְּשֵׁרָה׃

כ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁלֹּא הָיָה בְּמָקוֹם אֶחָד אֲוִיר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. אֲבָל אִם הָיָה אֲוִיר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בֵּין בָּאֶמְצַע בֵּין מִן הַצַּד הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה עַד שֶׁיְּמַעֲטֶנּוּ מִשְּׁלֹשָׁה. מִעֲטוֹ בְּדָבָר הַפָּסוּל כְּגוֹן כָּרִים וּכְסָתוֹת. אִם סֻכָּה גְּדוֹלָה הִיא כְּשֵׁרָה. וְאִם בְּסֻכָּה קְטַנָּה פְּסוּלָה עַד שֶׁיְּמַעֲטֶנּוּ בְּדָבָר שֶׁמְּסַכְּכִין בּוֹ. הָיָה רֹב הַסְּכוּךְ צִלָּתוֹ מְרֻבָּה מֵחַמָּתוֹ וּמְעוּטוֹ חַמָּתוֹ מְרֻבָּה מִצִּלָּתוֹ הוֹאִיל וְצִלַּת הַכֹּל מְרֻבָּה מֵחַמַּת הַכֹּל כְּשֵׁרָה׃

כא. דֶּרֶךְ הַסְּכוּךְ לְהְיוֹת קַל כְּדֵי שֶׁיִּרָאוּ מִמֶּנּוּ הַכּוֹכָבִים הַגְּדוֹלִים. הָיְתָה מְעֻבָּה כְּמִין בַּיִת אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַכּוֹכָבִים נִרְאִין מִתּוֹכָהּ כְּשֵׁרָה. הָיָה הַסְּכוּךְ מְדֻבְלָל וְהוּא הַסְּכוּךְ שֶׁיְּהֵיֶה מִקְצָתוֹ לְמַעְלָה וּמִקְצָתוֹ לְמַטָּה כָּשֵׁר. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵיֶה בֵּין הָעוֹלֶה וְהַיּוֹרֵד שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וְאִם הָיָה בְּרֹחַב זֶה הָעוֹלֶה טֶפַח אוֹ יֶתֶר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ יֶתֶר מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ יָרַד לְמַטָּה וְנָגַע בְּשִׂפַּת זֶה הַיּוֹרֵד. וְהוּא שֶׁיְּהֵיֶה מְכֻוָּן כְּנֶגֶד שִׂפַּת הַיּוֹרֵד׃

כב. הָעוֹשֶׂה סֻכָּה עַל גַּבֵּי סֻכָּה. הַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה כְּמִי שֶׁעָשָׂה סֻכָּה בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְהָעֶלְיוֹנָה כְּשֵׁרָה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה בְּשֶׁהָיָה גָּבֹהַּ חֲלַל הָעֶלְיוֹנָה עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יֶתֶר וְהָיָה גַּג הַתַּחְתּוֹנָה יָכוֹל לְקַבֵּל כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עֶלְיוֹנָה אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַדְּחָק. אֲבָל אִם אֵין גָּבְהָהּ שֶׁל עֶלְיוֹנָה עֲשָׂרָה אוֹ שֶׁלֹּא הָיְתָה הַתַּחְתּוֹנָה יְכוֹלָה לְקַבֵּל כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עֶלְיוֹנָה אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַדְּחָק (אַף) הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֵׁרָה וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה גֹּבַהּ שִׁתֵּיהֶן יֶתֶר עַל עֶשְׂרִים אַמָּה שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה בַּסְּכָךְ הָעֶלְיוֹנָה הִיא נִתֶּרֶת׃

כג. מִטָּה שֶׁבְּתוֹךְ הַסֻּכָּה אִם גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים. הַיּוֹשֵׁב תַּחְתֶּיהָ לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּסֻכָּה בְּתוֹךְ סֻכָּה. וְכֵן כִּלָּה שֶׁיֵּשׁ לָהּ גַּג אֲפִלּוּ טֶפַח אִם גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים אֵין יְשֵׁנִין בָּהּ בַּסֻּכָּה. וְכֵן הַמַּעֲמִיד אַרְבָּעָה עַמּוּדִים וּפָרַשׂ סָדִין עֲלֵיהֶן אִם גְּבוֹהִין עֲשָׂרָה הֲרֵי זוֹ כְּסֻכָּה בְּתוֹךְ סֻכָּה׃

כד. אֲבָל שְׁנֵי עַמּוּדִים שֶׁפָּרַשׂ עֲלֵיהֶן סָדִין וְכֵן כִּלָּה שֶׁאֵין בְּגַגָּהּ טֶפַח אֲפִלּוּ גְּבוֹהִין כָּל שֶׁהֵן מָתָר לִישֵׁן תַּחְתֵּיהֶם בְּסֻכָּה. שֶׁאֵינָן כְּסֻכָּה בְּתוֹךְ סֻכָּה מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהּ גַּג׃

כה. סֻכָּה שְׁאוּלָה כְּשֵׁרָה וְכֵן הַגְּזוּלָה כְּשֵׁרָה. כֵּיצַד. אִם תָּקַף עַל חֲבֵרוֹ וְהוֹצִיאוֹ מִסֻּכָּתוֹ וּגְזָלָהּ וְיָשַׁב בָּהּ יָצָא שֶׁאֵין הַקַּרְקַע נִגְזֶלֶת. וְאִם גָּזַל עֵצִים וְעָשָׂה מֵהֶן סֻכָּה יָצָא. שֶׁתַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא שֶׁאֵין לְבַעַל הָעֵצִים אֶלָּא דְּמֵי עֵצִים בִּלְבַד. וַאֲפִלּוּ גָּזַל נְסָרִים וְהִנִּיחָן וְלֹא חִבְּרָן וְלֹא שָׁנָה בָּהֶן כְּלוּם יָצָא. הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה׃

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה. טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוּס חַיָּבִים מִסָּפֵק. וְכֵן מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין חַיָּב. קָטָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאִמּוֹ שֶׁהוּא [כְּבֶן חֲמֵשׁ] כְּבֶן שֵׁשׁ חַיָּב בְּסֻכָּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת׃

ב. חוֹלִים וּמְשַׁמְּשֵׁיהֶן פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה. וְלֹא חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה אֶלָּא אֲפִלּוּ חָשׁ בְּרֹאשׁוֹ וַאֲפִלּוּ חָשׁ בְּעֵינָיו. מִצְטַעֵר פָּטוּר מִן הַסֻּכָּה הוּא וְלֹא מְשַׁמְּשָׁיו. וְאֵיזֶהוּ מִצְטַעֵר זֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִישֵׁן בַּסֻּכָּה מִפְּנֵי הָרוּחַ אוֹ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים וְהַפַּרְעוֹשִׁים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אוֹ מִפְּנֵי הָרֵיחַ׃

ג. הָאֹבֶל חַיָּב בְּסֻכָּה. וְחָתָן וְכָל הַשּׁוֹשְׁבִינִין וְכָל בְּנֵי חֻפָּה פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה׃

ד. שְׁלוּחֵי מִצְוָה פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. הוֹלְכֵי דְּרָכִים בַּיּוֹם פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בַּיּוֹם וְחַיָּבִין בַּלַּיְלָה. הוֹלְכֵי דְּרָכִים בַּלַּיְלָה פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בַּלַּיְלָה וְחַיָּבִים בַּיּוֹם. שׁוֹמְרֵי הָעִיר בַּיּוֹם פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בַּיּוֹם וְחַיָּבִים בַּלַּיְלָה. שׁוֹמְרֵי הָעִיר בַּלַּיְלָה פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בַּלַּיְלָה וְחַיָּבִים בַּיּוֹם. שׁוֹמְרֵי גְּנוֹת וּפַרְדֵּסִין פְּטוּרִין בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה שֶׁאִם יַעֲשֶׂה הַשּׁוֹמֵר סֻכָּה יֵדַע הַגַּנָּב שֶׁיֵּשׁ לַשּׁוֹמֵר מָקוֹם קָבוּעַ וְיָבוֹא וְיִגְנֹב מִן מָקוֹם אַחֵר׃

ה. כֵּיצַד הִיא מִצְוַת הַיְשִׁיבָה בַּסֻּכָּה. שֶׁיִּהְיֶה אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְדָר בַּסֻּכָּה כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא דָּר בְּבֵיתוֹ בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה. וְכָל שִׁבְעַת הַיָּמִים עוֹשֶׂה אָדָם אֶת בֵּיתוֹ עֲרָאי וְאֶת סֻכָּתוֹ קֶבַע שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג, מב) ׳בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים׳. כֵּיצַד. כֵּלִים הַנָּאִים וּמַצָּעוֹת הַנָּאוֹת בַּסֻּכָּה. וּכְלֵי שְׁתִיָּה כְּגוֹן אֲשִׁישׁוֹת וְכוֹסוֹת בַּסֻּכָּה. אֲבָל כְּלֵי אֲכִילָה כְּגוֹן קְדֵרוֹת וּקְעָרוֹת חוּץ לַסֻּכָּה. הַמְּנוֹרָה בַּסֻּכָּה. וְאִם הָיְתָה סֻכָּה קְטַנָּה מַנִּיחָהּ חוּץ לַסֻּכָּה׃

ו. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וִישֵׁנִים בַּסֻּכָּה כָּל שִׁבְעָה בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. וְאָסוּר לֶאֱכֹל סְעֻדָּה חוּץ לַסֻּכָּה כָּל שִׁבְעָה אֶלָּא אִם אָכַל אֲכִילַת עֲרַאי כְּבֵיצָה אוֹ פָּחוֹת אוֹ יֶתֶר מְעַט. וְאֵין יְשֵׁנִים חוּץ לַסֻּכָּה אֲפִלּוּ שְׁנַת עֲרַאי. וּמָתָר לִשְׁתּוֹת מַיִם וְלֶאֱכֹל פֵּרוֹת חוּץ לַסֻּכָּה. וּמִי שֶׁיַּחֲמִיר עַל עַצְמוֹ וְלֹא יִשְׁתֶּה חוּץ לַסֻּכָּה אֲפִלּוּ מַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח׃

ז. אֲכִילָה בְּלֵילֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן בַּסֻּכָּה חוֹבָה. אֲפִלּוּ אָכַל כְּזַיִת פַּת יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. מִכָּאן וְאֵילָךְ רְשׁוּת. רָצָה לֶאֱכֹל סְעֻדָּה סוֹעֵד בַּסֻּכָּה. רָצָה אֵינוֹ אוֹכֵל כָּל שִׁבְעָה אֶלָּא פֵּרוֹת אוֹ קְלָיוֹת חוּץ לַסֻּכָּה אוֹכֵל כְּדִין אֲכִילַת מַצָּה בְּפֶסַח׃

ח. מִי שֶׁהָיָה רֹאשׁוֹ וְרֹבּוֹ בַּסֻּכָּה וְשֻׁלְחָנוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אוֹ חוּץ לַסֻּכָּה וְאוֹכֵל הֲרֵי זֶה אָסוּר וּכְאִלּוּ לֹא אָכַל בַּסֻּכָּה עַד שֶׁיִּהְיֶה שֻׁלְחָנוֹ בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה. גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמָּשֵׁךְ אַחַר שֻׁלְחָנוֹ. וַאֲפִלּוּ בְּסֻכָּה גְּדוֹלָה׃

ט. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים קוֹרֵא בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה. וּכְשֶׁמַּבִּין וּמְדַקְדֵּק בְּמַה שֶּׁיִּקְרָא יָבִין חוּץ לַסֻּכָּה כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו. הַמִּתְפַּלֵּל רְצֵה מִתְפַּלֵּל בַּסֻּכָּה אוֹ חוּץ לַסֻּכָּה׃

י. יָרְדוּ גְּשָׁמִים הֲרֵי זֶה נִכְנָס לְתוֹךְ הַבַּיִת. מֵאֵימָתַי מֻתָּר לִפָּנוֹת, מִשֶּׁיָּרְדוּ לְתוֹךְ הַסֻּכָּה טִפּוֹת שֶׁאִם יִפְלוּ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל יִפָּסֵל, אֲפִלּוּ תַּבְשִׁיל שֶׁל פּוֹל. הָיָה אוֹכֵל בַּסֻּכָּה וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים וְנִכְנַס לְבֵיתוֹ וּפָסְקוּ הַגְּשָׁמִים אֵין מְחַיְּבִים אוֹתוֹ לַחֲזֹר לַסֻּכָּה (כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה) עַד שֶׁיִּגְמֹר סְעֻדָּתוֹ. הָיָה יָשֵׁן וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים בַּלַּיְלָה וְנִכְנַס לְתוֹךְ הַבַּיִת וּפָסְקוּ הַגְּשָׁמִים אֵין מַטְרִיחִין אוֹתוֹ לַחֲזֹר לַסֻּכָּה כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה אֶלָּא יָשֵׁן בְּבֵיתוֹ עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר׃

יא. גָּמַר מִלֶּאֱכֹל בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּשַׁחֲרִית לֹא יַתִּיר סֻכָּתוֹ. אֲבָל מוֹרִיד הוּא אֶת כֵּלָיו וּמְפַנֶּה אוֹתָן מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה. אֵין לוֹ מָקוֹם לְפַנּוֹת פּוֹחֵת בָּהּ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. וְאִם הָצְרַךְ לְסַעֵד בְּשְׁאָר הַיּוֹם צָרִיךְ לֶאֱכֹל בַּסֻּכָּה, שֶׁמִּצְוָתָהּ כָּל שִׁבְעָה׃

יב. כָּל זְמַן שֶׁיִּכָּנֵס לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה כָּל שִׁבְעָה מְבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁיֵּשֵׁב אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה. וּבְלֵילֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן מְבָרֵךְ עַל הַסֻּכָּה וְאַחַר כָּךְ עַל הַזְּמַן. וּמְסַדֵּר כָּל הַבְּרָכוֹת עַל הַכּוֹס. נִמְצָא מְקַדֵּשׁ מְעֻמָּד וּמְבָרֵךְ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה וְיוֹשֵׁב וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַזְּמַן. וְכָזֶה הָיָה מִנְהָג רַבּוֹתַי וְרַבָּנֵי סְפָרַד לְקַדֵּשׁ מְעֻמָּד בְּלֵיל רִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ׃

יג. בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים. יוֹשְׁבִין בַּסֻּכָּה שְׁמוֹנָה יָמִים. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל שְׁמִינִי עֲצֶרֶת יוֹשְׁבִין בָּהּ וְאֵין מְבָרְכִין לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה. וְכֵן טַמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוּס לְעוֹלָם אֵין מְבָרְכִין לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה מִפְּנֵי שֶׁהֵן חַיָּבִים מִסָּפֵק וְאֵין מְבָרְכִין מִסָּפֵק׃

יד. גָּמַר מִלֶּאֱכֹל בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מוֹרִיד כֵּלָיו וּמְפַנֶּה אוֹתָהּ. אֵין לוֹ מָקוֹם לְהוֹרִיד אֶת כֵּלָיו אִם הָיְתָה קְטַנָּה מַכְנִיס בָּהּ מְנוֹרָה. וְאִם הָיְתָה גְּדוֹלָה מַכְנִיס בָּהּ קְדֵרוֹת וּקְעָרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן כְּדֵי לְהַזְכִּיר שֶׁהִיא פְּסוּלָה וְשֶׁכְּבָר נִגְמְרָה מִצְוָתָהּ וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב אֵינוֹ יָכוֹל לִפְחֹת בָּהּ וּלְפָסְלָהּ׃

טו. מִי שֶׁלֹּא עָשָׂה סֻכָּה בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד עוֹשֶׂה סֻכָּה בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. אֲפִלּוּ בְּסוֹף יוֹם שְׁבִיעִי עוֹשֶׂה סֻכָּה, שֶׁמִּצְוָתָהּ כָּל שִׁבְעָה. עֲצֵי סֻכָּה אֲסוּרִין כָּל שְׁמוֹנַת יְמֵי הֶחָג בֵּין עֲצֵי דְּפָנוֹת בֵּין עֲצֵי סְכָךְ אֵין נֵאוֹתִין מֵהֶן לְדָבָר אַחֵר כָּל שְׁמוֹנַת הַיָּמִים מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כֻּלּוֹ הַסֻּכָּה מֻקְצָה עַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְהוֹאִיל וְהֻקְצַת לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל שְׁמִינִי הֻקְצַת לְכָל הַיּוֹם׃

טז. וְכֵן אֲכָלִין וּמַשְׁקִין שֶׁתּוֹלִין בַּסֻּכָּה כְּדֵי לְנָאוֹתָהּ אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן כָּל שְׁמוֹנָה. וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהֶן בְּשָׁעָה שֶׁתְּלָאָן וְאָמַר אֵינִי בּוֹדֵל מֵהֶן כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הֲרֵי זֶה מִסְתַּפֵּק מֵהֶן בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה. שֶׁהֲרֵי לֹא הֻקְצָה אוֹתָם וְלֹא חָלָה עֲלֵיהֶן קְדֻשַּׁת הַסֻּכָּה וְלֹא נֶחְשְׁבוּ כְּמוֹתָהּ׃

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. ׳כַּפּוֹת תְּמָרִים׳ הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה הֵן חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל כְּשֶׁיִּצְמְחוּ קֹדֶם שֶׁיִּתְפָּרְדוּ הֶעָלִין שֶׁלָּהֶן לְכָאן וּלְכָאן אֶלָּא כְּשֶׁיִּהְיֶה כְּמוֹ שַׁרְבִיט. וְהוּא הַנִּקְרָא לוּלָב׃

ב. ׳פְּרִי עֵץ הָדָר׳ הָאָמוּר בַּתּוֹרָה הוּא אֶתְרוֹג. ׳וַעֲנַף עֵץ עָבוֹת׳ הָאָמוּר בַּתּוֹרָה הוּא הַהֲדַס שֶׁעָלָיו חוֹפִין אֶת עֻצּוֹ. כְּגוֹן שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֹשָׁה עָלִין אוֹ יֶתֶר עַל כֵּן בְּגִבְעוֹל אֶחָד. אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנֵי הֶעָלִין בְּשָׁוֶה זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְהֶעָלֶה הַשְּׁלִישִׁי לְמַעְלָה מֵהֶן אֵין זֶה עָבוֹת אֲבָל נִקְרָא הֲדַס שׁוֹטֶה׃

ג. ׳עַרְבֵי נַחַל׳ הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה אֵינָן כָּל דָּבָר הַגָּדֵל עַל הַנַּחַל אֶלָּא מִין יָדוּעַ הוּא הַנִּקְרָא עַרְבֵי נַחַל. עָלֶה שֶׁלּוֹ מָשׁוּךְ כְּנַחַל וּפִיו חָלָק וְקָנֶה שֶׁלּוֹ אָדֹם וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא עֲרָבָה. וְרֹב מִין זֶה גָּדֵל עַל הַנְּחָלִים לְכָךְ נֶאֱמַר עַרְבֵי נָחַל. וַאֲפִלּוּ הָיָה גָּדֵל בַּמִּדְבָּר אוֹ בֶּהָרִים כָּשֵׁר׃

ד. וְיֵשׁ מִן אַחַר דּוֹמֶה לַעֲרָבָה אֶלָּא שֶׁעָלֶה שֶׁלּוֹ עָגֹל וּפִיו דּוֹמֶה לְמַסָּר וְקָנֶה שֶׁלּוֹ אֵינוֹ אָדֹם וְזֶהוּ הַנִּקְרָא צַפְצָפָה וְהִיא פְּסוּלָה. וְיֵשׁ שָׁם מִין עֲרָבָה שֶׁאֵין פִּי הֶעָלֶה שָׁלֵם חָלָק וְאֵינוֹ כְּמַסָּר אֶלָּא יֵשׁ בּוֹ תִּלְמִים קְטַנִּים עַד מְאֹד כְּמוֹ פִּי מַגָּל קָטָן וְזֶה כָּשֵׁר. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ נִתְפָּרְשׁוּ׃

ה. אַרְבָּעָה מִינִין אֵלּוּ מִצְוָה אַחַת הֵן וּמְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה וְכֻלָּן נִקְרָאִים מִצְוַת לוּלָב. וְאֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶן וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן. וְאִם לֹא נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן אֵין מְבִיאִים תַּחְתָּיו מִין אַחֵר הַדּוֹמֶה לוֹ׃

ו. מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לֶאֱגֹד לוּלָב וַהֲדַס וַעֲרָבָה וְלַעֲשׂוֹת שְׁלָשְׁתָּן אֲגֻדָּה אַחַת. וּכְשֶׁהוּא נוֹטְלָם לָצֵאת בָּהֶן מְבָרֵךְ תְּחִלָּה עַל נְטִילַת לוּלָב הוֹאִיל וְכֻלָּן סְמוּכִין לוֹ וְאַחַר כָּךְ נוֹטֵל הָאֲגֻדָּה הַזֹּאת בִּימִינוֹ וְאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאלוֹ וְנוֹטְלָן דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן שֶׁיִּהְיוּ עִקְּרֵיהֶן לְמַטָּה לָאָרֶץ וְרָאשֵׁיהֶן לְמַעְלָה לַאֲוִיר. וְאִם לֹא אֲגָדָן וּנְטָלָן אֶחָד אֶחָד יָצָא וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ אַרְבַּעְתָּן מְצוּיִין אֶצְלוֹ. אֲבָל אִם לֹא הָיָה לוֹ אֶלָּא מִין אֶחָד אוֹ שֶׁחָסֵר מִין אֶחָד לֹא יִטֹּל עַד שֶׁיִּמְצָא הַשְּׁאָר׃

ז. כַּמָּה נוֹטֵל מֵהֶן. לוּלָב אֶחָד וְאֶתְרוֹג אֶחָד וּשְׁנֵי בַּדֵּי עֲרָבָה וּשְׁלֹשָׁה בַּדֵּי הֲדַס. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף בַּהֲדַס כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה אֲגֻדָּה גְּדוֹלָה מוֹסִיף. וְנוֹיֵי מִצְוָה הוּא. אֲבָל שְׁאָר הַמִּינִין אֵין מוֹסִיפִין עַל מִנְיָנָם וְאֵין גּוֹרְעִין מֵהֶן. וְאִם הוֹסִיף אוֹ גָּרַע (פָּסוּל)׃

ח. כַּמָּה שִׁעוּר אֹרֶךְ כָּל מִין מֵהֶם. לוּלָב אֵין פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים וְאִם הָיָה אָרֹךְ כָּל שֶׁהוּא כָּשֵׁר. וּמְדִידָתוֹ מִשִּׁדְרָתוֹ בִּלְבַד לֹא מֵרֹאשׁ הֶעָלִים. וַהֲדַס וַעֲרָבָה אֵין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים. וְאִם הָיוּ אֲרֻכִּין כָּל שֶׁהֵן כְּשֵׁרִים. וַאֲפִלּוּ אֵין בְּכָל בַּד וּבַד אֶלָּא שְׁלֹשָׁה עָלִין לַחִין כְּשֵׁרִים וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ בְּרֹאשׁ הַבַּד. וְאִם אָגַד הַלּוּלָב צְרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה שִׁדְּרוֹ שֶׁל לוּלָב יוֹצֵא מִן הַהֲדַס וַעֲרָבָה טֶפַח אוֹ יוֹתֵר. וְשִׁעוּר אֶתְרוֹג אֵין פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה וְאִם הָיָה גָּדוֹל כָּל שֶׁהוּא כָּשֵׁר׃

ט. מִשֶּׁגִּבְיהַ אַרְבָּעָה מִינִין אֵלּוּ בֵּין שֶׁהִגְבִּיהָן כְּאַחַת בֵּין בָּזֶה אַחַר זֶה בֵּין בְּיָמִין בֵּין בִּשְׂמֹאל יָצָא. וְהוּא שֶׁגִּבְיהָן דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן. אֲבָל שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן לֹא יָצָא. וּמִצְוָה כְּהִלְכָתָהּ שֶׁגִּבְיהַ אֲגֻדָּה שֶׁל שְׁלֹשָׁה מִינִין בְּיָמִין וְאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאל וְיוֹלִיךְ וְיָבִיא וְיַעֲלֶה וְיוֹרִיד וְינַעְנֵעַ הַלּוּלָב שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים בְּכָל רוּחַ וְרוּחַ׃

י. כֵּיצַד. מוֹלִיךְ וּמְנַעְנֵעַ רֹאשׁ הַלּוּלָב שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וּמֵבִיא וּמְנַעְנֵעַ רֹאשׁ הַלּוּלָב שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וְכֵן בַּעֲלִיָּה וִירִידָה. וְהֵיכָן מוֹלִיךְ וּמֵבִיא. בְּשָׁעַת קְרִיאַת הַהַלֵּל בְּ׳הוֹדוּ לַה׳ כִּי טוֹב׳ תְּחִלָּה וְסוֹף וּבְ׳אָנָּא ה׳ הוֹשִׁיעָה

נָא׳. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִנְטִילַת לוּלָב וְאֵינוֹ נוֹטֵל בַּלַּיְלָה׃

יא. עָשָׂה לַאֲגַדָּה זוֹ גִּימוֹן שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב אוֹ שֶׁכָּרַךְ עָלֶיהָ סָדִין וּנְטָלָהּ יָצָא. לְקִיחָה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר שְׁמָהּ לְקִיחָה. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה דָּרֵךְ כָּבוֹד וְדָרֵךְ הִדּוּר שֶׁכָּל שֶׁהוּא לְנָאוֹתוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ. אֲבָל אִם נָתַן אֶת הַמִּינִין הָאֵלּוּ בְּעָצִיץ אוֹ בִּקְדֵרָה וּנְטָלָהּ לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ׃

יב. אָגַד אֶת הַלּוּלָב עִם הַהֲדַס וְהָעֲרָבָה וְהִבְדִּיל בֵּין הַלּוּלָב וּבֵין הַהֲדַס בְּמַטְלָת וְכַיּוֹצֵא בָּהּ הֲרֵי זֶה חוֹצֵץ. הִבְדִּיל בֵּינֵיהֶן בַּעֲלֵי הֲדַס אֵינוֹ חוֹצֵץ. שֶׁמִּין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ. וְיֵשׁ לוֹ לֶאֱגֹד אֶת הַלּוּלָב בְּחוּט אוֹ בְּמֶשִׁיחָה וּבְכָל מִין שֶׁיִּרְצֶה הוֹאִיל וְאֵין אֲגִידָתוֹ מְעַכֶּבֶת׃

יג. מִצְוַת לוּלָב לְהִנָּטֵל בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל חַג בִּלְבַד בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר ׳וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן׳. וּבַמִּקְדָּשׁ לְבַדּוֹ נוֹטְלִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִשִּׁבְעַת יְמֵי הֶחָג שֶׁנֶּאֱמַר ׳וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם׳ וְגוֹ׳. חָל יוֹם הַשַּׁבָּת לִהְיוֹת בְּתוֹךְ יְמֵי הֶחָג אֵינוֹ נִטָּל בְּשַׁבָּת גְּזֵרָה שֶׁמָּא יוֹלִיכֶנּוּ בְּיָדוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים כְּמוֹ שֶׁגָּזְרוּ בְּשׁוֹפָר׃

יד. וְלָמָּה לֹא גָּזְרוּ גְּזֵרָה זוֹ בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה וַאֲפִלּוּ בִּגְבוּלִין. נִמְצָא שֶׁאֵין דִּינוֹ וְדִין שְׁאָר הַיָּמִים שָׁוֶה שֶׁבִּשְׁאָר יְמֵי הֶחָג אֵין אָדָם חַיָּב לִטֹּל לוּלָב אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ׃

טו. מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִינוּ שֶׁיִּהְיֶה לוּלָב נִטָּל בְּכָל מָקוֹם כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ. וְכָל יוֹם וְיוֹם מְבָרֵךְ עָלָיו אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת לוּלָב מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְתַקָּנָה זוֹ עִם כָּל הַתַּקָּנוֹת שֶׁהִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יַחְזְרוּ הַדְּבָרִים לְיָשְׁנָן׃

טז. בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם הָיָה לוּלָב נִטָּל בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. וְכֵן בִּשְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת שֶׁיָּדְעוּ בְּוַדַּאי שֶׁיּוֹם זֶה הוּא יוֹם הֶחָג בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל הַמְּקוֹמוֹת הָרְחוֹקִים שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים בְּקֶבִיעוּת רֹאשׁ חֹדֶשׁ לֹא הָיוּ נוֹטְלִין הַלּוּלָב מִסָּפֵק׃

יז. וּמִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָסְרוּ חֲכָמִים לִטֹּל אֶת הַלּוּלָב בְּשַׁבָּת בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וַאֲפִלּוּ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ. מִפְּנֵי בְּנֵי הַגְּבוּלִין הָרְחוֹקִים שֶׁאֵינָן יוֹדְעִין בְּקֶבִיעַת הַחֹדֶשׁ. כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל שָׁוִין בְּדָבָר זֶה וְלֹא יִהְיוּ אֵלּוּ נוֹטְלִין בְּשַׁבָּת וְאֵלּוּ אֵין נוֹטְלִין. הוֹאִיל וְחִיּוּב יוֹם רִאשׁוֹן בְּכָל מָקוֹם אֶחָד הוּא וְאֵין שָׁם מִקְדָּשׁ לְהִתָּלוֹת בּוֹ׃

יח. וּבַזְּמַן הַזֶּה שֶׁהַכֹּל עוֹשִׂין עַל פִּי הַחֶשְׁבּוֹן נִשְׁאָר הַדָּבָר כְּמוֹת שֶׁהָיָה שֶׁלֹּא יִנָּטֵל לוּלָב בְּשַׁבָּת כְּלָל לֹא בִּגְבוּלִין וְלֹא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים בִּקְבִיעַת הַחֹדֶשׁ. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁעִקַּר הָאִסּוּר בִּנְטִילַת הַלּוּלָב בְּשַׁבָּת גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲבִירֶנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים׃

יט. כָּל שֶׁחַיָּב בְּשׁוֹפָר וּבְסֻכָּה חַיָּב בִּנְטִילַת הַלּוּלָב. וְכָל הַפָּטוּר מִשּׁוֹפָר וְסֻכָּה פָּטוּר מִנְּטִילַת לוּלָב. קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְנַעֲנֵעַ חַיָּב בְּלוּלָב מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת׃

כ. הַלָּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁמְּבִיאִין בַּמִּקְדָּשׁ עֲרָבָה אַחֶרֶת חוּץ מֵעֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב. וְאֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּעֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב. וְשִׁעוּרָהּ אֲפִלּוּ עָלֶה אֶחָד בְּבַד אֶחָד׃

כא. כֵּיצַד הָיְתָה מִצְוָתָהּ. בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִשִּׁבְעַת הַיָּמִים הָיוּ מְבִיאִין מֵרְבִיּוֹת שֶׁל עֲרָבָה וְזוֹקְפִין אוֹתָן עַל צִדְדֵי הַמִּזְבֵּחַ וְרָאשֵׁיהֶן כְּפוּפִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. וּבְעֵת שֶׁהָיוּ מְבִיאִין אוֹתָהּ וְסוֹדְרִין אוֹתָהּ תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין. חָל יוֹם שַׁבָּת לִהְיוֹת בְּתוֹךְ הֶחָג אֵין זוֹקְפִין עֲרָבָה אֶלָּא אִם כֵּן חָל יוֹם שְׁבִיעִי לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת זוֹקְפִין אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת כְּדֵי לְפַרְסְמָהּ שֶׁהִיא מִצְוָה׃

כב. כֵּיצַד הָיוּ עוֹשִׂין. מְבִיאִין אוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת לַמִּקְדָּשׁ וּמַנִּיחִין אוֹתָהּ בְּגִגְיוֹת שֶׁל זָהָב כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכְמְשׁוּ הֶעָלִין. וּלְמָחָר זוֹקְפִין אוֹתָהּ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וּבָאִין הָעָם וְלוֹקְחִין מִמֶּנָּה וְנוֹטְלִין אוֹתָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל יוֹם. וַעֲרָבָה זוֹ הוֹאִיל וְאֵינָהּ בְּפֵרוּשׁ בַּתּוֹרָה אֵין נוֹטְלִין אוֹתָהּ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג זֵכֶר

לְמִקְדָּשׁ אֶלָּא בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בִּלְבַד הוּא שֶׁנּוֹטְלִין אוֹתָהּ בַּזְּמַן הַזֶּה. כֵּיצַד עוֹשֶׂה. לוֹקֵחַ בַּד אֶחָד אוֹ בַּדִּין הַרְבֵּה חוּץ מֵעֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב וְחוֹבֵט בָּהּ עַל הַקַּרְקַע אוֹ עַל הַכְּלִי פַּעֲמַיִם אוֹ שָׁלֹשׁ בְּלֹא בְּרָכָה שֶׁדָּבָר זֶה מִנְהַג נְבִיאִים הוּא:

כג. בְּכָל יוֹם וָיוֹם הָיוּ מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ בְּלוּלְבֵיהֶן בִּידֵיהֶן פַּעַם אַחַת וְאוֹמְרִין ׳אָנָּא ה׳ הוֹשִׁיעָה נָּא׳ ׳אָנָּא ה׳ הַצְלִיחָה נָּא׳. וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים. וּכְבָר נֶהֱגוּ יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת לְהַנִּיחַ תֵּבָה בְּאֶמְצַע בֵּית הַכְּנֶסֶת וּמַקִּיפִין אוֹתָהּ בְּכָל יוֹם כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיוּ מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ:

כד. כָּךְ הָיָה הַמִּנְהָג בִּירוּשָׁלַיִם. יוֹצֵא אָדָם מִבֵּיתוֹ שַׁחֲרִית וְלוּלָבוֹ בְּיָדוֹ. וְנִכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְהוּא בְּיָדוֹ. מִתְפַּלֵּל וְהוּא בְּיָדוֹ. וְיוֹצֵא לְבַקֵּר חוֹלִים וּלְנַחֵם אֲבֵלִים וְהוּא בְּיָדוֹ. וּכְשֶׁיִּכָּנֵס לַמִּדְרָשׁ מְשַׁלְּחוֹ לְבֵיתוֹ בְּיַד בְּנוֹ אוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ:

כה. מְקַבֶּלֶת אִשָּׁה הַלּוּלָב מִיַּד בְּנָהּ אוֹ מִיַּד בַּעְלָהּ וּמַחְזִירָתוֹ לַמַּיִם בְּשַׁבָּת בִּזְמַן שֶׁהָיוּ נוֹטְלִין לוּלָב בְּשַׁבָּת. וּבְיוֹם טוֹב מוֹסִיפִין עַל הַמַּיִם וּבַמּוֹעֵד מַחְלִיפִין הַמַּיִם:

כו. הֶדֵס שֶׁבַּלּוּלָב אָסוּר לְהָרִיחַ בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי אֶלָּא לְרֵיחַ וְהוֹאִיל וְהֻקְצָה לְמִצְוָה אָסוּר לְהָרִיחַ בּוֹ. אֲבָל אֶתְרוֹג מֻתָּר לְהָרִיחַ בּוֹ שֶׁהֲרֵי הֻקְצָה לְמִצְוָה מֵאֲכִילָה:

כז. וְאָסוּר לֶאֱכֹל אֶתְרוֹג כָּל יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִפְּנֵי שֶׁהֻקְצָה לְמִקְצָת הַיּוֹם הֻקְצָה לְכֻלּוֹ. וּבַשְּׁמִינִי מֻתָּר בַּאֲכִילָה. וּבַזְּמַן הַזֶּה שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נוֹטְלִין לוּלָב בַּשְּׁמִינִי הָאֶתְרוֹג אָסוּר בַּשְּׁמִינִי כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיָה אָסוּר בַּשְּׁמִינִי בִּזְמַן שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִפְּנֵי הַסָּפֵק שֶׁהוּא סְפֵק שְׁבִיעִי. הִפְרִישׁ שִׁבְעָה אֶתְרוֹגִין לְשִׁבְעַת יָמִים כָּל אַחַת וְאַחַת יוֹצֵא בָּהּ לְיוֹמָהּ וְאוֹכְלָהּ לְמָחָר:

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. אַרְבַּעַת מִינִין הָאֵלּוּ שֶׁהֵן לוּלָב וַהֲדַס וַעֲרָבָה וְאֶתְרוֹג שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן יָבֵשׁ אוֹ גָּזוּל אוֹ גָּנוּב אֲפִלּוּ לְאַחַר יֵאוּשׁ אוֹ שֶׁיִּהְיֶה מֵאֲשֶׁרָה הַנַּעֲבֶדֶת אַף עַל פִּי שֶׁבִּטְּלוּ הָאֲשֵׁרָה מִלְּעָבְדָהּ. אוֹ שֶׁהָיָה שֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת. הֲרֵי זֶה פָּסוּל. הָיָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לֹא יִטֹּל לְכַתְּחִלָּה וְאִם נָטַל יָצָא. הָיָה כָּמוּשׁ וְלֹא גָּמַר לִיבַּשׁ כָּשֵׁר. וּבִשְׁעַת הַדְּחָק אוֹ בְּשָׁעַת הַסַּכָּנָה לוּלָב הַיָּבֵשׁ כָּשֵׁר אֲבָל לֹא שְׁאָר הַמִּינִין:

ב. אֶתְרוֹג שֶׁל עָרְלָה וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה וְשֶׁל טֶבֶל פָּסוּל. שֶׁל דְּמַאי כָּשֵׁר שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיַּפְקִיר נְכָסָיו וְיִהְיֶה עָנִי שֶׁמָּתָר לוֹ לֶאֱכֹל דְּמַאי. אֶתְרוֹג שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְשֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם לֹא יִטֹּל שֶׁמָּא יַכְשִׁירוּ לְטָמְאָה. וְאִם נָטַל כָּשֵׁר:

ג. לוּלָב שֶׁנִּקְטַם רֹאשׁוֹ פָּסוּל. נִסְדַּק אִם נִתְרַחֲקוּ שְׁנֵי סְדָקָיו זֶה מִזֶּה עַד שֶׁיֵּרָאוּ כִּשְׁנַיִם פָּסוּל. הָיָה עָקוּם לְפָנָיו שֶׁהֲרֵי שְׁדֵרוֹ כְּגַב בַּעַל חֲטוֹטֶרֶת פָּסוּל. הָיָה עָקוּם לַאֲחוֹרָיו כָּשֵׁר שֶׁזּוֹ הִיא בְּרִיָּתוֹ. נֶעֱקַם לְאֶחָד מִצְּדָדָיו פָּסוּל. נִפְרְדוּ עָלָיו זֶה מֵעַל זֶה וְלֹא נִדַּלְדְּלוּ כַּעֲלֵי הַחֲרָיוֹת כָּשֵׁר. נִפְרְצוּ עָלָיו וְהוּא שֶׁיִּדַּלְדְּלוּ מִשְּׁדֵרוֹ שֶׁל לוּלָב כַּעֲלֵי הַחֲרָיוֹת פָּסוּל:

ד. בְּרִיַּת עָלִין שֶׁל לוּלָב כָּךְ הִיא. כְּשֶׁהֵם גְּדֵלִין גְּדֵלִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם וּדְבוּקִין מִגַּבָּן וְגַב כָּל שְׁנֵי עָלִין הַדְּבוּקִין הוּא הַנִּקְרָא תִּימָת. נֶחְלְקָה הַתִּימָת פָּסוּל. הָיוּ עָלָיו אַחַת מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ וְלֹא הָיָה לָהֶם תִּימָת פָּסוּל. לֹא הָיוּ עָלָיו זֶה עַל גַּב זֶה כְּדֶרֶךְ כָּל הַלּוּלָבִין אֶלָּא זֶה תַּחַת זֶה אִם רֹאשׁ זֶה מַגִּיעַ לְעִקַּר שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ עַד שֶׁנִּמְצָא כָּל שְׁדֵרוֹ שֶׁל לוּלָב מְכֻסֶּה בְּעָלִין כָּשֵׁר. וְאִם אֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה מַגִּיעַ לְצַד עִקָּרוֹ שֶׁל זֶה פָּסוּל:

ה. הֲדַס שֶׁנִּקְטַם רֹאשׁוֹ כָּשֵׁר. נָשְׁרוּ רֹב עָלָיו אִם נִשְׁתַּיְּרוּ שְׁלִשָּׁה עָלִין בְּקֶן אֶחָד כָּשֵׁר. הָיוּ עֲנָבָיו מְרֻבּוֹת מֵעָלָיו אִם יְרֻקּוֹת כָּשֵׁר וְאִם אֲדֻמּוֹת אוֹ שְׁחוֹרוֹת פָּסוּל. וְאִם מִעֲטָן כָּשֵׁר. וְאֵין מְמַעֲטִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב לְפִי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן. עָבַר וְלִקְּטָן אוֹ שֶׁלִּקְּטָן אֶחָד אֶחָד לַאֲכִילָה הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר:

ו. עֲרָבָה שֶׁנִּקְטַם רֹאשָׁהּ כְּשֵׁרָה. נִפְרְצוּ עָלֶיהָ פְּסוּלָה:

ז. אֶתְרוֹג שֶׁנִּקַּב נָקֵב מִפְלָשׁ כָּל שֶׁהוּא פָּסוּל. וְשֶׁאֵינוֹ מִפְלָשׁ אִם הָיָה כְּאִיסָר אוֹ יֶתֶר פָּסוּל. חָסֵר כָּל שֶׁהוּא פָּסוּל. נִטַּל דָּדוֹ וְהוּא הָרֹאשׁ הַקָּטָן שֶׁשּׁוֹשַׁנְתּוֹ בּוֹ

פָּסוּל. נִטַּל הָעֵץ שֶׁהוּא תָּלוּי בּוֹ בְּאֵילָן מֵעִקַּר הָאֶתְרוֹג וְנִשְׁאַר מְקוֹמוֹ גּוּמָא פָּסוּל. עָלְתָה חֲזָזִית עָלָיו אִם בִּשְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת פָּסוּל. וְאִם בְּמָקוֹם אֶחָד אִם עָלְתָה עַל רֻבּוֹ פָּסוּל. וְאִם עַל דָּדוֹ וַאֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא פָּסוּל. נִקַּלַּף הַקְּרוּם הַחִיצוֹנָה שֶׁלּוֹ שֶׁאֵינוֹ מְחַסְּרוֹ אֶלָּא נִשְׁאָר יָרֹק כְּמוֹת שֶׁהִיא בְּרִיָּתוֹ אִם נִקַּלַּף כֻּלּוֹ פָּסוּל וְאִם נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא כָּשֵׁר:

ח. אֶתְרוֹג שֶׁהוּא תָּפוּחַ סָרוּחַ כָּבוּשׁ שָׁלוּק שָׁחֹר לָבָן מְנֻמָּר יָרֹק כִּכְרָתִי פָּסוּל. גִּדְּלוֹ בְּדָפוּס וְעָשָׂהוּ כְּמִין בְּרִיָּה אַחֶרֶת פָּסוּל. עָשָׂהוּ כְּמִין בְּרִיָּתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂהוּ דַּפִּין דַּפִּין כָּשֵׁר. הַתִּיּוֹם וְהַבֹּסֶר כָּשֵׁר. מָקוֹם שֶׁהָאֶתְרוֹגִין שֶׁלָּהֶם כְּעֵין שַׂחֲרוּת מְעוּטָה כְּשֵׁרִין. וְאִם הָיוּ שְׁחוֹרִים בְּיוֹתֵר כְּאָדָם כּוּשִׁי הֲרֵי זֶה פָּסוּל בְּכָל מָקוֹם:

ט. כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁהֵם פְּסוּלִין מִפְּנֵי מוּמִין שֶׁבָּאַרְנוּ אוֹ מִפְּנֵי גֵּזֶל וּגְנֵבָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן בְּלָבַד אֲבָל בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי עִם שְׁאָר הַיָּמִים הַכֹּל כָּשֵׁר. וְהַפַּסְלָנוּת שֶׁהוּא מִשּׁוּם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אוֹ מִפְּנֵי שֶׁאוֹתוֹ אֶתְרוֹג אָסוּר בַּאֲכִילָה בֵּין בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן בֵּין בִּשְׁאָר יָמִים פָּסוּל:

י. אֵין אָדָם יוֹצֵא בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל חַג בְּלוּלָבוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁיִּשְׁאָלֶנּוּ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לוֹ בְּמַתָּנָה. נְתָנוֹ לוֹ עַל מְנָת לְהַחֲזִירוֹ הֲרֵי זֶה יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ וּמַחֲזִירוֹ. שֶׁמַּתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר שְׁמָהּ מַתָּנָה. וְאִם לֹא הֶחְזִירוֹ לֹא יָצָא שֶׁנִּמְצָא כִּגְזוּל. וְאֵין נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְקָטָן שֶׁהַקָּטָן קוֹנֶה וְאֵינוֹ מַקְנֶה לַאֲחֵרִים מִן הַתּוֹרָה וְנִמְצָא שֶׁאִם הֶחְזִירוֹ לוֹ אֵינוֹ חוֹזֵר. וְאֶחָד הַלּוּלָב וְאֶחָד כָּל מִין וָמִין מֵאַרְבַּע מִינִין שֶׁבּוֹ אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן שָׁאוּל אֵין יוֹצְאִין בּוֹ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן:

יא. שְׁתָּפִין שֶׁקָּנוּ לוּלָב אוֹ אֶתְרוֹג בְּשֻׁתָּפוּת אֵין אֶחָד מֵהֶן יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בָּרִאשׁוֹן עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ חֶלְקוֹ בְּמַתָּנָה. הָאַחִין שֶׁקָּנוּ אֶתְרוֹגִין מִתְּפִיסַת הַבַּיִת וְנָטַל אֶחָד מֵהֶן אֶתְרוֹג וְיָצָא בּוֹ. אִם יָכוֹל לְאָכְלוֹ וְאֵין הָאַחִין מַקְפִּידִין בְּכָךְ יָצָא. וְאִם הָיוּ מַקְפִּידִין לֹא יָצָא עַד שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ חֶלְקָם בְּמַתָּנָה. וְאִם קָנָה זֶה אֶתְרוֹג וְזֶה פָּרִישׁ אוֹ שֶׁקָּנוּ כְּאֶחָד אֶתְרוֹג וְרִמּוֹן וּפָרִישׁ מִתְּפִיסַת הַבַּיִת אֵינוֹ יוֹצֵא בָּאֶתְרוֹג עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ חֶלְקוֹ בְּמַתָּנָה וְאַף עַל פִּי שֶׁאִם אָכְלוֹ אֵין מַקְפִּידִין עָלָיו:

יב. אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַמּוֹעֲדוֹת מִצְוָה לִשְׂמֹחַ בָּהֶן. בְּחַג הַסֻּכּוֹת הָיְתָה בַּמִּקְדָּשׁ יוֹם שִׂמְחָה יְתֵרָה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג-מ) 'וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים'. וְכֵיצַד הָיוּ עוֹשִׂין. עֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן הָיוּ מְתַקְּנִין בַּמִּקְדָּשׁ מָקוֹם לַנָּשִׁים מִלְמַעְלָה וְלָאֲנָשִׁים מִלְמַטָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ אֵלּוּ עִם אֵלּוּ. וּמַתְחִילִין לִשְׂמֹחַ מִמּוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן. וְכֵן בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִימֵי חֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד מַתְחִילִין מֵאַחַר שֶׁיַּקְרִיבוּ תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם לִשְׂמֹחַ לִשְׁאָר הַיּוֹם עִם כָּל הַלַּיְלָה:

יג. וְהֵיאַךְ הָיְתָה שִׂמְחָה זוֹ. הֶחָלִיל מַכֶּה וּמְנַגְּנִין בְּכִנּוֹר וּבִנְבָלִים וּבִמְצִלְתַּיִם וְכָל אֶחָד וְאֶחָד בִּכְלֵי שִׁיר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לְנַגֵּן בּוֹ. וּמִי שֶׁיּוֹדֵעַ בַּפֶּה בַּפֶּה. וְרוֹקְדִין וּמְסַפְּקִין וּמְטַפְּחִין וּמְפַזְּזִין וּמְכַרְכְּרִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּמוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ וְאוֹמְרִים דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתֻשְׁבְּחוֹת. וְשִׂמְחָה זוֹ אֵינָהּ דּוֹחָה לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב:

יד. מִצְוָה לְהַרְבּוֹת בְּשִׂמְחָה זוֹ. וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָהּ עַמֵּי הָאָרֶץ וְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה. אֶלָּא גְּדוֹלֵי חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת וְהַסַּנְהֶדְרִין וְהַחֲסִידִים וְהַזְּקֵנִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה הֵם שֶׁהָיוּ מְרַקְּדִין וּמְסַפְּקִין וּמְנַגְּנִין וּמְשַׂמְּחִין בַּמִּקְדָּשׁ בִּימֵי חַג הַסֻּכּוֹת. אֲבָל כָּל הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים כֻּלָּן בָּאִין לִרְאוֹת וְלִשְׁמֹעַ:

טו. הַשִּׂמְחָה שֶׁיִּשְׂמַח אָדָם בַּעֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה וּבְאַהֲבַת הָאֵל שֶׁצִּוָּה בָּהֶן. עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה הִיא. וְכָל הַמּוֹנֵעַ עַצְמוֹ מִשִּׂמְחָה זוֹ רָאוּי לְהִפָּרַע מִמֶּנּוּ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כח-מז) 'תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב'. וְכָל הַמֵּגִיס דַּעְתּוֹ וְחוֹלֵק כָּבוֹד לְעַצְמוֹ וּמִתְכַּבֵּד בְּעֵינָיו בְּמִקּוֹמוֹת אֵלּוּ חוֹטֵא וְשׁוֹטֶה. וְעַל זֶה הִזְהִיר שְׁלֹמֹה וְאָמַר (משלי כה-ו) 'אַל תִּתְהַדַּר לִפְנֵי מֶלֶךְ'. וְכָל הַמַּשְׁפִּיל עַצְמוֹ וּמֵקֵל גּוּפוֹ בְּמִקּוֹמוֹת אֵלּוּ הוּא הַגָּדוֹל הַמְכֻבָּד הָעוֹבֵד מֵאַהֲבָה. וְכֵן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אָמַר (שמואל ב ו-כב) 'וְנִקַּלְתִּי עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינָי'. וְאֵין הַגְּדֻלָּה וְהַכָּבוֹד אֶלָּא לִשְׁמֹחַ לִפְנֵי ה' שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב ו-טז) 'וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי ה'':

סָלִיק הִלְכוֹת סֻכָּה וּלוּלָב

טוּר

הִלְכוֹת סֻכָּה

סִימָן תרכה

״בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת לְמַעַן יֵדְעוּ דֹּרוֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם״ וְגוֹ׳. תֻּלָּה הַכָּתוּב מִצְוַת סֻכָּה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וְכֵן הָרַבֶּה מִצְוֹת, לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁרָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ וּבְאָזְנֵינוּ שָׁמַעְנוּ וְאֵין אָדָם יָכוֹל לְהַכְחִישֵׁנוּ, וְהוּא הַמּוֹרֶה עַל אֱמִתַּת מְצִיאוּת הַבּוֹרֵא יִתְעַלֶּה שֶׁהוּא בָּרָא הַכֹּל לִרְצוֹנוֹ וְהוּא אֲשֶׁר לוֹ הַכֹּחַ וְהַמֶּמְשָׁלָה וְהַיְכֹלֶת בָּעֶלְיוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים לַעֲשׂוֹת בָּהֶן כִּרְצוֹנוֹ וְאֵין מִי שֶׁיֹּאמַר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה, כַּאֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּנוּ בְּהוֹצִיאוֹ אוֹתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים.

וְהַסֻּכּוֹת שֶׁאוֹמֵר הַכָּתוּב שֶׁהוֹשַׁבְנוּ בָּהֶם, הֵם עַנְנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁהִקִּיפָנוּ בָּהֶם לְבַל יַכֶּה אוֹתָנוּ שָׂרָב וְשֶׁמֶשׁ. וְדִגְמָא לְזֶה צִוָּנוּ לַעֲשׂוֹת סֻכּוֹת, כְּדֵי שֶׁנִּזְכֹּר נִפְלְאוֹתָיו וְנוֹרְאוֹתָיו.

וְאַף עַל פִּי שֶׁיָּצָאנוּ מִמִּצְרַיִם בְּחֹדֶשׁ נִיסָן, לֹא צִוָּנוּ לַעֲשׂוֹת סֻכָּה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, לְפִי שֶׁהוּא יְמוֹת הַקַּיִץ וְדֶרֶךְ כָּל אָדָם לַעֲשׂוֹת סֻכָּה לְצֵל, וְלֹא הָיְתָה נִכֶּרֶת עֲשִׂיָּתֵנוּ בָּהֶם שֶׁהֵם בְּמִצְוַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן צִוָּה אוֹתָנוּ שֶׁנַּעֲשֶׂה סֻכּוֹת בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, שֶׁהוּא זְמַן הַגִּשְׁמִים וְדֶרֶךְ כָּל אָדָם לָצֵאת מִסֻּכָּתוֹ וְלֵישֵׁב בְּבֵיתוֹ, וַאֲנַחְנוּ יוֹצְאִים מִן הַבַּיִת לֵישֵׁב בְּסֻכָּה, בָּזֶה יֵרָאֶה לַכֹּל שֶׁמִּצְוַת הַמֶּלֶךְ הִיא עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹתָהּ.

וְסֻכָּה זוֹ צְרִיכָה שֶׁתִּהְיֶה בְּמָקוֹם הָרָאוּי לַעֲשׂוֹתָהּ, וּמִמִּין הָרָאוּי, וְשֶׁיִּהְיוּ דַּפְנוֹתֶיהָ כָּרָאוּי בִּשְׁעוּרָם וּבְמִנְיָנָם, וְשֶׁיִּהְיֶה סְכָכָהּ כָּרָאוּי, וְשֶׁלֹּא תִּהֵא גְּבוֹהָה יוֹתֵר מִשְּׁעוּרָהּ וְלֹא נְמוּכָה פָּחוֹת מִשְּׁעוּרָהּ וְלֹא קְטַנָּה מִשְּׁעוּרָהּ.

סִימָן תרכו

יֵשׁ מָקוֹם הָרָאוּי כֵּיצַד? שֶׁיַּעֲשֶׂנָּהּ תַּחַת אֲוִיר הַשָּׁמַיִם, דִּכְתִיב: ״בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ״, וְדָרְשִׁינַן (סֻכָּה ט:) וְלֹא בְּסֻכָּה שֶׁתַּחַת סֻכָּה, וְלֹא בְּסֻכָּה שֶׁתַּחַת הַבַּיִת, וְלֹא בְּסֻכָּה שֶׁתַּחַת הָאִילָן.

וְאִם הָאִילָן צִילָּתוֹ מְרֻבָּה מֵחַמָּתוֹ, פְּסוּלָה בְּכָל עִנְיָן, אַף אִם הַסֻּכָּה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ.

אֲבָל אִם הָאִילָן חַמָּתוֹ מְרֻבָּה מִצִּילָּתוֹ, אָז רוֹאִין אִם הַסֻּכָּה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ בְּלֹא אִילָן, כְּשֵׁרָה אֲפִלּוּ לֹא הִשְׁפִּיל הָעֲנָפִים לְמַטָּה לְעֵרְבָם עִם סְכָכָהּ הַסֻּכָּה, אֲבָל אִם אֵין הַסֻּכָּה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ אֶלָּא עַל יְדֵי הָאִילָן, אָז צָרִיךְ שֶׁיַּשְׁפִּיל הָעֲנָפִים וְיַעֲרֻבֵם עִם הַסְּכָכָהּ בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יְהוּ נִכָּרִים וְיֵהֵא הַסְּכָכָהּ רַבָּה עֲלֵיהֶם וּמְבַטְּלָן. וְזֶהוּ לְדַעַת רַשִׁ״י.

אֲבָל אֲבִי הָעֶזְרִי כָּתַב: אֲפִלּוּ אִם הַסֻּכָּה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ בְּלֹא הָאִילָן וְהָאִילָן חַמָּתוֹ מְרֻבָּה מִצִּילָּתוֹ, אִם עַנְפֵי הָאִילָן מְכַוָּנִין כְּנֶגֶד סְכָכָהּ הַכָּשֵׁר, פְּסוּלָה, שֶׁהֲרֵי הַצֵּל מִן הָאִילָן וְלֹא מִן הַסֻּכָּה, לֹא שְׁנָא אִם הָאִילָן קָדַם לֹא שְׁנָא אִם הַסֻּכָּה קָדְמָה, פְּסוּלָה, כֵּיוָן שֶׁעַנְפֵי הָאִילָן מְכַוָּנִין כְּנֶגֶד סְכָכָהּ הַכָּשֵׁר. אֲבָל אִם הָעֲנָפִים כְּנֶגֶד הָאֲוִיר שֶׁבֵּין הַסְּכָכָהּ הַכָּשֵׁר, כְּשֵׁרָה, הוֹאִיל וְצֵל הַכָּשֵׁר הוּא מְרֻבֶּה מֵחַמָּתָהּ, שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִנָּטֵל הָאִילָן יֵשׁ שִׁעוּר בְּכָשֵׁר לְהַכְשִׁיר. וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ״ן.

וּמִפְּנֵי זֶה יֵשׁ מַחֲמִירִין שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת סֻכָּה לְמַטָּה בַּבַּיִת תַּחַת הַגָּג, אַף עַל פִּי שֶׁהִסִּירוּ הָרְעָפִים, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁאָרִים עֲדַיִן הָעֵצִים הַדַּקִּים אֲשֶׁר הָרְעָפִים מֻנָּחִים עֲלֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ אֲוִיר גָּדוֹל בֵּין הָעֵצִים יוֹתֵר מִכְּדֵי הָעֵצִים.

וְהַ״ר יְחִיאֵל הָיָה נוֹהֵג כְּשֶׁהָיָה עוֹשֶׂה סֻכָּה בַּבַּיִת תַּחַת הַגָּג שֶׁהִסִּירוּ הָרְעָפִים, הָיָה זוֹקֵף קָנִים מִן הַסְּכָכָהּ עַד הַגָּג לְעָרֵב שְׁנֵי הַסְּכָכִים יַחַד לִהְיוֹת הַכֹּל סְכָכָהּ אֶחָד.

וְנִרְאֶה לִי שֶׁהוּא מֻתָּר, שֶׁאַף לְדִבְרֵי הַפּוֹסֵל כִּי לֹא עֵרְבָם, הַיְנוּ דַּוְקָא שֶׁצִּלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ אֲוִיר בֵּין סְכָכָהּ הַכָּשֵׁר, הִלְכָּךְ כְּשֶׁנַּחְשֹׁב הַסְּכָכָהּ הַכָּשֵׁר כְּנֶגֶד הָאִילָן כְּמַאן דְּלֵיתֵיהּ, מִצְטָרֵף עִם הָאֲוִיר שֶׁבָּהּ וְתִהְיֶה חַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ, אֲבָל בְּסֻכָּה שֶׁכְּלָהּ מְכַסָּה וְאֵין בָּהּ אֲוִיר כְּלָל, אֲפִלּוּ נַחְשֹׁב הַכָּשֵׁר שֶׁכְּנֶגֶד הָאִילָן כְּמַאן דְּלֵיתֵיהּ עֲדַיִן נִשְׁאַר צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ וְשָׁרֵי.

וּבַעַל הָעִטּוּר גַּם כֵּן הִתִּירוּ מִטַּעַם אַחֵר, שֶׁאָמַר, כֵּיוָן שֶׁהִסִּיר הָרְעָפִים, הָעֵצִים הַנִּשְׁאָרִים אֵין עֲלֵיהֶם דִּין סְכָכָהּ פָּסוּל, דִּתְנַן (סֻכָּה טו.): תִּקְרָה שֶׁאֵין עָלֶיהָ מַעֲזִיבָה, מְפַקְפֵּק אוֹ נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם.

וְלֹא שְׁנָא אִם הָאִילָן קֹדֶם אוֹ הַסְּכָךְ קֹדֶם, דִּין אֶחָד לָהֶם.

וְאִם קָצַץ הָאִילָן לְהַכְשִׁירוֹ וְלִהְיוֹת הוּא עַצְמוֹ מִן הַסְּכוּךְ, כָּשֵׁר, וְהוּא שֶׁיִּנָּעֲנְעוּ לְשֵׁם עֲשִׂיַּת סֻכָּה, אֲבָל לֹא נִנְעֲנוּ, לֹא אָמְרִינַן קְצִיצָתוֹ זוֹ עֲשִׂיָּתוֹ.

סִימָן תרכז

וְכִי הֵיכִי דְּבָעִינַן שֶׁתְּהֵא הַסֻּכָּה תַּחַת אֲוִיר הַשָּׁמַיִם וְלֹא יְהֵא סְכָךְ אַחַר עָלֶיהָ, הָכִי נַמִּי בָּעִינַן שֶׁיְּהֵא הוּא בַּאֲוִיר הַסֻּכָּה וְלֹא יְהֵא סְכָךְ אַחַר חוֹצֵץ בֵּינוֹ לַסֻּכָּה.

לְפִיכָךְ הַיָּשֵׁן בָּהּ תַּחַת הַמִּטָּה אוֹ תַּחַת הַכִּלָּה, אִם הִיא גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים וְיֵשׁ לָהּ גַּג טָפַח, חֲשׁוּבָה כְּאֹהֶל וְלֹא יָצָא. אֲבָל אִם אֵין לָהּ גַּג רָחָב טֶפַח, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ גַּג וְאֵינָהּ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה, שָׁרֵי.

וְהֵרִי״ץ גִּיאַת זַ״ל תְּלָה הַכֹּל בַּגַּג, שֶׁאִם יֵשׁ לָהּ גַּג אֲפִלּוּ אֵינָהּ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה אָסוּר לִישַׁן תַּחְתֶּיהָ, וְאִם אֵין לָהּ גַּג שָׁרֵי אֲפִלּוּ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה. וְלֹא נְהִירָא לַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל.

אֲבָל הָעֵצִים הַיּוֹצְאִין מֵאַרְבַּע רָאשֵׁי הַמִּטָּה, אָסוּר לְפָרֵס עֲלֵיהֶן סָדִין וְלִישַׁן תַּחְתָּיו אֲפִלּוּ אֵינָם גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה, מִשּׁוּם דְּקָבִיעִי טְפֵי מִכְּלָה. אֲבָל אִם אֶחָד יוֹצֵא בְּאֶמְצַע הַמִּטָּה בְּרֹאשָׁהּ וְהַשֵּׁנִי בְּמַרְגְּלוֹתֶיהָ כְּנֶגְדּוֹ, מֻתָּר לְפָרֵס סָדִין עֲלֵיהֶן וְלִישַׁן תַּחְתָּיו, דְּלֹא חָשִׁיב אֹהֶל אִם אֵין גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה, אֲבָל אִם גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה אָסוּר.

וַאֲפִלּוּ אִם פֵּירַס סָדִין תַּחַת הַסְּכָךְ לְנוֹי פְּסוּלָה, וּכְגוֹן שֶׁהוּא רָחוֹק מִן הַגַּג אַרְבָּעָה טְפָחִים, אֲבָל אִם הוּא בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה לַגַּג, בָּטֵל אֶצְלוֹ כֵּיוָן שֶׁהוּא לְנוֹי. אֲבָל אִם אֵינוֹ לְנוֹי, אֲפִלּוּ הוּא בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה פְּסוּלָה.

וְהֵרִי״ץ גִּיאַת זַ״ל כָּתַב דִּלְנוֹי לֹא פָּסוּל אֶלָּא אִם כֵּן יְהֵא מוּפְלָג עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְלֹא נְהִירָא לַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל.

סִימָן תרכח

סֻכָּה שֶׁתַּחַת סֻכָּה, הָעֶלְיוֹנָה כְּשֵׁרָה וְהַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה.

וְהָנֵי מִילֵי שֶׁיְּכוֹלָה הַתַּחְתּוֹנָה לְקַבֵּל כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עֶלְיוֹנָה, שֶׁאָז נִקְרֵאת הַתַּחְתּוֹנָה סֻכָּה שֶׁתַּחַת סֻכָּה, כֵּיוָן שֶׁרָאוּי לָדוּר בָּעֶלְיוֹנָה, אֲבָל אִם אֵינָהּ יְכוֹלָה לְקַבְּלָם לֹא. וּמֵיהוּ אֲפִלּוּ אִם אֵינָהּ יְכוֹלָה לְקַבְּלָם אֶלָּא עַל יְדֵי הַדְחַק פְּסוּלָה.

וְגַם צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בֵּינֵיהֶן עֲשָׂרָה טְפָחִים, אֲבָל אִם אֵין בֵּינֵיהֶן עֲשָׂרָה, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶן עֲשָׂרָה וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לְקַבֵּל כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל הָעֶלְיוֹנָה, אָז הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֵׁרָה אִם הִיא מְסוּכֶּכֶת כְּהִלְכָתָהּ אֲפִלּוּ אִם הָעֶלְיוֹנָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים, וְאִם אֵינָהּ מְסוּכֶּכֶת כְּהִלְכָתָהּ וּמִתְכַּשֶּׁרֶת עַל יְדֵי סְכָךְ הָעֶלְיוֹנָה, צָרִיךְ שֶׁתְּהֵא הָעֶלְיוֹנָה בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים אַמָּה לָאָרֶץ.

וּבַעַל הָעִטּוּר כָּתַב אֲפִלּוּ אֵין בֵּינֵיהֶן אֶלָּא אַרְבָּעָה טְפָחִים פְּסוּלָה, וְכֵן כָּתַב אֲבִי הָעֶזְרִי וְהָרַב זַרְחִיָּה הַלֵּוִי זַ״ל, וְלֹא נְהִירָא לַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל.

הָעוֹשֶׂה סֻכָּה בְּרֹאשׁ הָעֲגָלָה אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה, אִם אֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה דַּיָּבְשָׁה פְּסוּלָה. אֲבָל אִם יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה דַּיָּבְשָׁה אֲפִלּוּ אִם אֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה דְּיָם, כְּשֵׁרָה.

עֲשָׂאָהּ בְּרֹאשׁ הַגָּמָל אוֹ בְּרֹאשׁ הָאִילָן, כְּשֵׁרָה וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. מִקְצָתָהּ עַל הָאִילָן וּמִקְצָתָהּ בְּדָבָר אַחֵר, אִם הִיא בְּעִנְיַן שֶׁאִם יִנָּטֵל הָאִילָן וְתִשָּׁאֵר הִיא עוֹמֶדֶת שֶׁלֹּא תִּפּוֹל, עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. וְאִם לָאו, אֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב.

סִימָן תרכט

מִמִּין הָרָאוּי כֵּיצַד? כָּל דָּבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְתָלוּשׁ, וְגִדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, מְסַכְּכִין בּוֹ.

אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ צוֹמֵחַ מִן הָאָרֶץ אֲפִלּוּ אִם גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, כְּגוֹן עוֹרוֹת שֶׁל בְּהֵמוֹת שֶׁלֹּא נֶעֱבְדוּ שֶׁאֵינָן מְקַבְּלוֹת טֻמְאָה, אוֹ מִינֵי מַתָּכוֹת, אֵין מְסַכְּכִין בּוֹ.

וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה, כְּגוֹן שַׁפּוּדִין וַאֲרֻכּוֹת הַמִּטָּה וְכָל הַכֵּלִים, אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן, אֲפִלּוּ נִשְׁבְּרוּ שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בָּהֶן שִׁעוּר קְבָלַת טֻמְאָה.

סְכָכָהּ בְּחֹצִים שֶׁאֵין לָהֶם בֵּית קִבּוּל, כְּשֵׁרָה, שֶׁאֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה. יֵשׁ לָהֶן בֵּית קִבּוּל, פְּסוּלָה.

בְּפִשְׁתָּן שֶׁלֹּא נִדַּק וְלֹא נוּפַּץ, כְּשֵׁרָה, דְּעֵץ בְּעָלְמָא הוּא. נִדַּק וְנוּפַּץ, פְּסוּלָה.

בַּחֲבָלִים שֶׁל פִּשְׁתָּן, פְּסוּלָה. בְּשֶׁל גֶּמִי וְשֶׁל סִיב, כְּשֵׁרָה.

מַחְצֶלֶת שֶׁל קָשׁ וְקָנִים וְשִׂיפָּה וְשֶׁל גֶּמִי, לֹא שְׁנָא אֲרוּגָה שֶׁהִיא חֲלָקָה וּרְאוּיָה לִשְׁכִיבָה, לֹא שְׁנָא עֲשׂוּיָה מַעֲשֶׂה שַׂרְשְׂרוֹת שֶׁאֵינָהּ חֲלָקָה וְאֵינָהּ רְאוּיָה כָּל כָּךְ לִשְׁכִיבָה, אִם הִיא קְטַנָּה, סְתָמָא עוֹמֶדֶת לִשְׁכִיבָה וּמְקַבֶּלֶת טֻמְאָה וְאֵין מְסַכְּכִין בָּהּ, אֶלָּא אִם כֵּן עֲשָׂאָהּ לְסִכּוּךְ. וְאִם הִיא גְּדוֹלָה, סְתָמָא עוֹמֶדֶת לְסִכּוּךְ וּמְסַכְּכִין בָּהּ. וְהָנֵי מִילֵי

שֶׁאֵין לָהּ שָׂפָה, אֲבָל אִם יֵשׁ לָהּ שָׂפָה בְּעִנְיַן שֶׁרְאוּיָה לְקַבֵּל, אֲפִלּוּ אִם נָטַל שְׂפָתָהּ אֵין מְסַכְּכִין בָּהּ.

כְּתַב הַ״ר יְשַׁעְיָה: אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן לְשָׁכִיבָה, הַקּוֹנֶה אוֹתָן מִן הָאָמָּן עַל דַּעַת לְסַכֵּךְ, מָתָר לְסַכֵּךְ בָּהּ.

וְלֹא נְהִירָא לַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל, אֶלָּא אָנוּ הוֹלְכִין אַחַר מִנְהַג אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם, וְכֵיוָן שֶׁדַּרְכָּן לַעֲשׂוֹתָן לְשָׁכִיבָה, אֲפִלּוּ אִם קָנָאָהּ עַל דַּעַת לְסַכֵּךְ, אוֹ אֲפִלּוּ צִוָּה לְאָמָּן לְתַקְּנָהּ עַל דַּעַת לְסַכֵּךְ, אֵין מְסַכְּכִין בָּהּ, כִּי מִי יוֹדֵעַ אִם תִּקְּנָהּ לְכָךְ כֵּיוָן שֶׁדַּרְכָּן אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לַעֲשׂוֹתָן לְשָׁכִיבָה.

כָּל מִינֵי אֲכָלִין, מְקַבְּלִין טֻמְאָה וְאֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן.

הִלְכָךְ עַנְפֵי תְּאֵנָה וּבָהֶן תְּאֵנִים, זְמוֹרוֹת וּבָהֶן עֲנָבִים, אִם פְּסוֹלְתָּם מְרֻבָּה עַל הָאֹכֶל אָז הָאֹכֶל בָּטֵל וּמְסַכְּכִין בָּהֶן, וְאִם הָאֹכֶל מְרֻבֶּה עַל הַפְּסוֹלֶת אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן. וְאִם קְצָרָן לְאֹכֶל, אָז יֵשׁ לְהַיָּד תּוֹרַת אֹכֶל לְקַבֵּל טֻמְאָה וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בַּפְּסֹלֶת כְּדֵי לְבַטֵּל הָאֹכֶל וְהַיָּד, וְאִם קְצָרָם לְסִכּוּךְ, אָז אֵין לְהַיָּד תּוֹרַת אֹכֶל, וְאַדְרַבָּה הוּא מִצְטָרֵף עִם הַפְּסוֹלֶת לְבַטֵּל הָאֹכֶל. קְצָרָם לְאֹכֶל וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶם לְסִכּוּךְ, אֵין הַמַּחְשָׁבָה מוֹצִיאָה הַיָּדוֹת מִתּוֹרַת אֹכֶל עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם מַעֲשֶׂה שֶׁנִּכָּר שֶׁרוֹצֶה אוֹתָם לְסִכּוּךְ, כְּגוֹן שֶׁיְּדוּשׁ אוֹתָם.

וְאִם סְכָּךְ בִּירָקוֹת שֶׁמְּמַהֲרִין לְיַבֵּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁפְּסוּלִין לְסַכֵּךְ שֶׁהֲרֵי מְקַבְּלִים טֻמְאָה, אֵין דִּינָן כִּסְכָּךְ פָּסוּל לִפְסֹל בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים, אֶלָּא כַּאֲוִיר חֲשִׁיבִי לִפְסֹל בִּשְׁלֹשָׁה. וְאִם אֵין דַּרְכָּן לְיַבֵּשׁ, אָז דִּינָם כִּסְכָּךְ פָּסוּל.

כָּל דָּבָר שֶׁמִּחְבָּר לָאָרֶץ אֵין מְסַכְּכִין בּוֹ, לְפִיכָךְ אִם הִדְלָה עָלָיו הַגֶּפֶן אוֹ דְּלַעַת וְעָשָׂה מֵהֶן הַסִּכּוּךְ, פָּסוּל, אֶלָּא אִם כֵּן קְצָצָם כִּדְלִעֵיל (סִימָן תרכו).

וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁכְּשֵׁרִים מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא שֶׁחָכְמִים אָסְרוּ לְסַכֵּךְ בָּהֶם לְכַתְּחִלָּה וּבְדִיעֲבַד יָצָא, כְּמוֹ מִינֵי עֲשָׂבִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִן לַאֲכִילָה וְאֵין מְקַבְּלִים טֻמְאָה וְרֵיחָן רַע, אוֹ שֶׁנּוֹשְׁרִין עֲלֵיהֶן, דְּחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא מִתּוֹךְ שֶׁרֵיחָן רַע אוֹ מִתּוֹךְ שֶׁעֲלֵיהֶן נוֹפְלִין יֵצֵא מִן הַסְּכָּה.

וַחֲבִילָה, גַּם כֵּן אָסְרוּ לְסַכֵּךְ בָּהּ, מִשּׁוּם שֶׁפְּעָמִים שֶׁאָדָם מֵנִיחַ חֲבִילָתוֹ עַל הַסְּכָּה לְיַבְּשָׁהּ וְלֹא לְשֵׁם סְכָּה וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ עָלֶיהָ לְשֵׁם סְכָּה, וְאוֹתָהּ סְכָּה פְּסוּלָה מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר ״תַּעֲשֶׂה״ (דְּבָרִים טז, יג) וְדָרְשִׁינַן (סְכָּה יב.) וְלֹא מִן הָעָשׂוּי בִּפְסוּל, כְּגוֹן זֶה שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה אֶפִלּוּ לְצֵל אֶלָּא לְהִתְיַבֵּשׁ, הִלְכָךְ אָסְרוּ לְסַכֵּךְ בַּחֲבִילָה גְּזֵרָה אַטּוּ זֹאת.

וְכֵיוָן שֶׁמִּפְּנֵי זֶה אֲסָרוּהָ, לֹא הֲצָרְכוּ לֶאֱסֹר אֶלָּא בַּחֲבִילָה שֶׁדַּרְכָּהּ לְיַבְּשָׁהּ, וְאֵין זֶה בְּפָחוֹת מֵעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה קָנִים, הִלְכָךְ כָּל זְמַן שֶׁאֵין בָּהּ עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה שָׁרִי.

וְאִם הָרְבֵּה קָנִים יוֹצְאִים מִגֶּזַע אֶחָד, אֲפִלּוּ אִם הֵם עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה וּקְשָׁרָם בְּרֹאשָׁם הַשֵּׁנִי, אֵינָהּ נִקְרֵאת חֲבִילָה כֵּיוָן שֶׁעִקָּרָן אֶחָד. וְאִם אָגַד עִמָּהֶן קָנֶה אֶחָד וְיֵשׁ בֵּין שְׁנֵיהֶם עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה, הֲוָיָא חֲבִילָה.

וְכֵן חֲבִילָה שֶׁאֵין קוֹשְׁרִין אוֹתָהּ אֶלָּא לְמָכְרָהּ בְּמִנְיָן וּמִיָּד כְּשֶׁיְּקַנֶּנָּה הַקּוֹנֶה יַתִּירֶנָּה, אֵינָהּ חֲבִילָה.

וְאִם סְכָּךְ בַּחֲבִילָה וְהִתִּירָהּ, כְּשֵׁרָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין אִסּוּרָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה כִּדְפָרִישִׁית. אֲבָל חֲבִילָה שֶׁהֶעֱלָה לְיַבֵּשׁ וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לְסִכּוּךְ שֶׁפְּסוּלָה מִן הַתּוֹרָה, כְּתַב הַ״ר יִצְחָק מִקָּרָקְשִׁינָא שֶׁאֵינָהּ נִתֶּרֶת בְּהַתָּרָה אֶלָּא צְרִיכָה נְעָנוּעַ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף זֹאת נִתֶּרֶת בְּהַתָּרָה, וּמִסְתַּבְּרָא שֶׁצְּרִיכָה נְעָנוּעַ.

וְכֵן אָסְרוּ לְסַכֵּךְ בִּנְסָרִים שֶׁרָחְבָּן אַרְבָּעָה, אֲפִלּוּ הֲפָכָן עַל צִדָּן שֶׁאֵין בָּהֶן אַרְבָּעָה, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמִין לְתִקְרַת הַבַּיִת, וְחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא יֵשֵׁב תַּחַת הַתִּקְרָה לְשֵׁם סֻכָּה. וְאִם אֵין בָּהֶם אַרְבָּעָה, כְּשֵׁרִים אֲפִלּוּ הֵן מְשׁוּפִּין שֶׁדּוֹמִין לְכֵלִים.

וְכָתַב בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת קָטָן: וּמִיהוּ נָהֲגוּ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא לְסַכֵּךְ בָּהֶם כְּלָל, מִשּׁוּם דִּלְמָא אָתֵי לְסַכֵּךְ בָּהֶם בִּקְבִיעוּת בְּעִנְיַן שֶׁאֵין הַגְּשָׁמִים יְכוֹלִין לֵירֵד בָּהּ.

אֲפִלּוּ אִם מְסוּכֶּכֶת כְּהִלְכָתָהּ וְיָרֵא שֶׁמָּא יִבַּשׁ הַסְּכָךְ אוֹ שֶׁיִּשְׁרוּ הָעֶלִין וְתִהְיֶה חֲמָתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ, וּפֵירַשׁ עָלֶיהָ סָדִין שֶׁלֹּא תִּיבָּשׁ, אוֹ תַּחְתֶּיהָ שֶׁלֹּא יִשְׁרוּ הָעֶלִין, כֵּיוָן שֶׁהַסָּדִין גּוֹרֵם שֶׁעַל יָדוֹ צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחֲמָתָהּ פְּסוּלָה.

אֲבָל אִם לֹא כִּוֵּן בִּפְרִיסַת הַסָּדִין אֶלָּא לְהָגֵן מִפְּנֵי הַחַמָּה וְהֶעְלִין לְנָאוֹתָהּ, כְּשֵׁרָה, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה לַסְּכָךְ. וּמִיהוּ לְכַתְּחִלָּה לֹא יַעֲשֶׂה אֶלָּא אִם כֵּן הוּא נִכָּר לַכֹּל שֶׁמְּכַוֵּן כְּדֵי לְהָגֵן, אוֹ שֶׁהוּא שָׁרוּי בְּמַיִם שֶׁאָז נִכָּר לַכֹּל שֶׁאֵינוֹ שׁוֹטְחוֹ שָׁם אֶלָּא כְּדֵי לְיַבֵּשׁ.

סִימָן תרל

כָּל הַדְּבָרִים הַפְּסוּלִים, אֵינָן פְּסוּלִין אֶלָּא לְסִכָּךְ, אֲבָל כֻּלָּם כְּשֵׁרִים לִדְפָנוֹת, שֶׁהַדְּפָנוֹת כְּשֵׁרִים מִכָּל דָּבָר וַאֲפִלּוּ חֲמָתָן מְרֻבָּה מִצִּלָּתָן. וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ עֲשׂוּיוֹת כָּרָאוּי בְּשִׁעוּרָם וּבִמְנָיָנָם. כֵּיצַד? דִּתְנַן (סֻכָּה ו:) שְׁתַּיִם כְּהִלְכָתָן וּשְׁלִישִׁית אֲפִלּוּ טֶפַח. וְצָרִיךְ עוֹד צוּרַת הַפֶּתַח.

הִלְכָךְ, אִם יֵשׁ לָהּ שְׁתֵּי דְּפָנוֹת זוֹ אֵצֶל זוֹ, עוֹשֶׂה טֶפַח מְרֻוָּח וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה לְאֶחָד מִן הַכְּתָלִים, וְיַעֲמִיד קָנֶה כְּנֶגֶד סוֹף הַכֹּתֶל הַשֵּׁנִי, וְיִשִּׁים קָנֶה עָלָיו וְעַל הַטֶּפַח וּכְשֵׁרָה. וּמָתָר לְטַלְטֵל בָּהּ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, דִּכְמוֹ שֶׁחָשׁוּב מְחִיצָה לְעִנְיַן סֻכָּה חָשׁוּב מְחִיצָה לְעִנְיַן שַׁבָּת.

וְאִם עָשׂוּיָה כְּמָבוֹי מְפֻלָּשׁ כָּזֶה, עוֹשֶׂה פֵּס אַרְבָּעָה וּמַשֶּׁהוּ וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לַדֶּפֶן, וְנוֹתֵן קָנֶה מֵהַפֵּס עַל הַדֶּפֶן הָאַחֵר.

וְאִם הַשְׁתַּיִם כְּהִלְכָתָן וְטֶפַח בַּשְּׁלִישִׁית, אֲפִלּוּ יֵשׁ בִּשְׁתֵּי הַמְּחִצּוֹת פְּתָחִים הַרְבֵּה שֶׁאֵין בָּהֶם צוּרַת הַפֶּתַח, שֶׁכְּשֶׁתִּצְטָרֵף כָּל הַפָּרוּץ יִהְיֶה מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד, כְּשֵׁרָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהֵא בָּהֶם פִּרְצָה יְתֵרָה עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת. וְאִם יֵשׁ בָּהּ צוּרַת הַפֶּתַח, אֲפִלּוּ בְּיֶתֶר מֵעֶשֶׂר כְּשֵׁרָה.

וְהָרַמְבַּ״ם זַ״ל כָּתַב: אֲפִלּוּ יֵשׁ לָהּ צוּרַת הַפֶּתַח, אִם יֵשׁ בָּהּ פִּרְצָה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר פְּסוּלָה, אֶלָּא אִם כֵּן עוֹמֵד מֻרְבֶּה עַל הַפָּרוּץ. וְלֹא נִהֲירָא לַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל.

נָעַץ אַרְבָּעָה קוּנְדֵּסִין בְּאֶמְצַע הַגַּג וְסָכַךְ עַל גַּבָּן, פְּסוּלָה, דְּלֹא חָשְׁבִינַן לְהוּ כִּמְחִיצוֹת.

וְאִם נָעַץ אוֹתָן בִּשְׂפַת הַגַּג וְסָכַךְ עֲלֵיהֶם, כָּתַב הָרַמְבַּ״ם זַ״ל דִּכְשֵׁרָה, שֶׁרוֹאִין מְחִיצוֹת הַבַּיִת כְּאִלּוּ עוֹלוֹת לְמַעְלָה, וְכֵן כָּתַב רַב שְׁרִירָא, וְהֵרִי״ץ גִּיאַת.

אֲבָל רִי״ף פָּסַל, וְכֵן כָּתַב אֲבִי הָעֶזְרִי וְהַ״ר יִשַׁעְיָה, וְלָזֶה הִסְכִּים אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל.

מָבוֹי מְפֻלָּשׁ שֶׁתִּקְּנוּ בְּלֶחִי מִצַּד אֶחָד וּמִצִּדּוֹ הַשֵּׁנִי מְפֻלָּשׁ בְּלֹא שׁוּם תִּקּוּן, וְסָכַךְ עַל גַּבָּיו בְּאוֹתוֹ הַצַּד הַמְתֻקָּן בְּלֶחִי, הַסֻּכָּה כְּשֵׁרָה בְּשַׁבָּת שֶׁבְּחַג וּמָתָר לְטַלְטֵל בָּהּ, אֲבָל בְּחוֹל פְּסוּלָה.

וְכֵן סָכַךְ עַל גַּבֵּי פַּסֵּי בֵּירָאוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁהֵן אַרְבַּע קוֹרוֹת נְעוּצוֹת בְּאַרְבַּע רוּחוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ כָּזֶה, שֶׁכָּל אֶחָד נוֹטָה אַמָּה לְכָאן וְאַמָּה לְכָאן, כְּשֵׁרָה הַסֻּכָּה בְּשַׁבָּת שֶׁבְּחַג וּמָתָר לְטַלְטֵל בָּהּ אֲפִלּוּ אִם אֵין בֵּינֵיהֶן בּוֹר. אֲבָל אִם עָשָׂה כֵּן בֶּחָצֵר, פְּסוּלָה.

הָיְתָה אַכְסַדְרָה בִּפְנֵי הַבַּיִת וְחָצֵר לְפָנֶיהָ, וְעָשָׂה סֻכָּה בֶּחָצֵר בִּשְׁתֵּי דְּפָנוֹת שְׁלֵמוֹת, וּבַצַּד הַשְּׁלִישִׁי סְמָכָהּ לְאַכְסַדְרָה בְּעִנְיַן שֶׁהַסְּכָךְ נוֹגֵעַ בְּפִי הָאַכְסַדְרָה כָּזֶה, וְהִיא רְחָבָה אַרְבַּע אַמּוֹת בְּעִנְיַן שֶׁאֵין כֹּתֶל הַבַּיִת עוֹלֶה לַסֻּכָּה, אִם יֵשׁ לָהּ עַמּוּדִים שֶׁנִּסְמֶכֶת עֲלֵיהֶם וְהֵם בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה בֵּין זֶה לְזֶה, כְּשֵׁרָה, דַּחֲשִׁיבָא מְחִיצָה אַף לַסֻּכָּה, וְאִם אֵין לָהּ עַמּוּדִים, אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ בְּפִי הַתִּקְרָה שֶׁל אַכְסַדְרָה טֶפַח, לֹא אָמְרִינַן בֵּיהּ יוֹרֵד וְסוֹתֵם לְהַכְשִׁיר הַסֻּכָּה לִהְיוֹת לָהּ דֹּפֶן, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְשֵׁם כָּךְ.

הָיְתָה לָהּ בְּלִיטָה כְּמוֹ עַמּוּד, בֵּין שֶׁנִּרְאָה בִּפְנִים וְשָׁוֶה בַּחוּץ כָּזֶה, בֵּין שֶׁנִּרְאָה בַּחוּץ וְשָׁוֶה בִּפְנִים כָּזֶה, כְּשֵׁרָה, וְהוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה צוּרַת הַפֶּתַח בַּדֹּפֶן הַשְּׁלִישִׁי עַל פְּנֵי כֻלּוֹ.

הָיוּ דַּפְנוֹתֶיהָ גְּבֹהוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ אֲפִלּוּ אֵין בָּהֶם אֶלָּא שִׁבְעָה וּמַשֶּׁהוּ וּמַעֲמִידָן בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לָאָרֶץ, כְּשֵׁרָה אֲפִלּוּ הַגַּג גָּבוֹהַּ הַרְבֵּה, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה מְכֻוָּן כְּנֶגְדָּן. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מְכֻוָּן מַמָּשׁ רַק שֶׁהוּא בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה כְּנֶגְדָּן, כְּשֵׁרָה.

וְאִם אֵינָהּ גְּבוֹהָה אֶלָּא עֲשָׂרָה טְפָחִים, אֲפִלּוּ אֵין בַּדֶּפֶן אֶלָּא אַרְבָּעָה וּשְׁנֵי מַשֶּׁהוּיִין, כְּשֵׁרָה, שֶׁמַּעֲמִידָהּ בָּאֶמְצַע וְאָמְרִינַן לָבוּד לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וְחָשׁוּב כְּסָתוּם.

הָיוּ הַדְּפָנוֹת גְּבוֹהִים מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, פְּסוּלָה.

הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בֵּין הָאֵילָנוֹת וְהָאֵילָנוֹת דְּפָנוֹת לָהּ, כְּשֵׁרָה. וְהוּא שֶׁיִּקְשֹׁר עַנְפֵי הָאִילָן שֶׁלֹּא יְנִידֵם הָרוּחַ, שֶׁכָּל מְחִיצָה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד לִפְנֵי רוּחַ מְצוּיָה אֵינָהּ מְחִיצָה.

וְכָתַב הַ״ר פֶּרֶץ: עַל כֵּן אֵין נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּחִצּוֹת מִירִיעוֹת שֶׁל פִּשְׁתָּן בְּלֹא קָנִים, אַף עַל פִּי שֶׁקּוֹשְׁרָן בְּטוֹב זֵימִנִין דְּמִנַּתְקֵי וְלָאו אַדַּעְתֵּיהּ וַהֲוָה לֵיהּ מְחִיצָה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בִּפְנֵי רוּחַ מְצוּיָה. וְהָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בִּסְדִינִין, טוֹב שֶׁיֵּאָרוֹג בַּמְּחִצּוֹת קָנִים בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה.

וְעוֹשִׂין מְחִיצָה אֲפִלּוּ מִבַּעֲלֵי חַיִּים, שֶׁיִּקְשֹׁר שָׁם בְּהֵמָה לְדֹפֶן. וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹת מֵחֲבֵרוֹ דּוֹפֶן לַסֻּכָּה לְהַכְשִׁירָהּ וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵדַע אוֹתוֹ שֶׁהוּעֲמַד שָׁם שֶׁבִּשְׁבִיל מְחִיצָה הוּעֲמַד שָׁם, אֲבָל בְּחוֹל אֲפִלּוּ אִם הוּא יוֹדֵעַ שֶׁפִּיר דָּמֵי.

יֵשׁ מְדַקְדְּקִין כְּשֶׁעוֹשִׂין דּוֹפֶן מִקָּנִים לְהַעֲמִידָן דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן, כִּדְאָמְרִינַן גַּבֵּי לוּלָב שֶׁאֵין יוֹצְאִין בּוֹ אֶלָּא דֶּרֶךְ גְּדִילָתוֹ, וְאֵין צָרֵךְ כֵּיוָן שֶׁדְּפָנוֹת כְּשֵׁרִים מִכָּל דָּבָר.

הַסּוֹמֵךְ סֻכָּתוֹ בְּכַרְעֵי הַמִּטָּה - פָּרוּשׁ שֶׁסּוֹמֵךְ הַסְּכָךְ עַל כַּרְעֵי הַמִּטָּה וְהַכְּרָעִים הֵן הֵן מְחִיצוֹת, אִם יֵשׁ גֹּבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִן הַמִּטָּה לַסְּכָךְ כְּשֵׁרָה, וְאִם לָאו פְּסוּלָה. סָמַךְ הַסְּכָךְ עַל הָעַמּוּדִים וְהַכְּרָעַיִם הֵן הֵן דְּפָנוֹת, אֲפִלּוּ אִם אֵין גֹּבַהּ עֲשָׂרָה מִן הַמִּטָּה עַד הַסְּכָךְ כְּשֵׁרָה.

סִימָן תרלא

סְכָכָהּ כָּרָאוּי כֵּיצַד? דְּתָנַן (סָכָּה כב.) סֻכָּה שֶׁצִּלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ כְּשֵׁרָה. וְדַיְקִינָן הָא כַּהֲדֵי פְּסוּלָה. וְדַוְקָא בְּשֶׁשְּׁוִין לְמַעְלָה שָׁאנ וַדַּאי לְמַטָּה חַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ, לְפִי שֶׁהַחַמָּה מִתְפַּשֶּׁטֶת בְּרִחוּקָהּ, אֲבָל אִם הֵן שָׁוִין לְמַטָּה כְּשֵׁרָה, שָׁאנ וַדַּאי לְמַעְלָה הַצֵּל מְרֻבֶּה.

וּבַעַל הָעִטּוּר כָּתַב בְּהֵפֶךְ, שֶׁאִם לְמַעְלָה שָׁוִין כְּשֵׁרָה שָׁאנ וַדַּאי לְמַטָּה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ, לְפִי שֶׁהַחַמָּה מוּעֶטֶת לְמַטָּה, וְאִם לְמַטָּה שָׁוִין אָז לְמַעְלָה חַמָּתָהּ מְרֻבָּה פְּסוּלָה.

וְאִם בְּרֹב מִמְּנָה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה שְׁנֵי מַשֶּׁהוּיִין, וּבְמִעוּט מִמְּנָה חַמָּתָהּ מְרֻבָּה מַשֶּׁהוּ, בְּעִנְיַן שֶׁכְּשֶׁנִּצְטָרֵף יַחַד הַחַמָּה וְהַצֵּל שֶׁל כָּל הַסֻּכָּה יִהְיֶה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ מַשֶּׁהוּ, כְּשֵׁרָה.

וְצָרִיךְ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כִּסּוּיָהּ עָב מְאֹד, כְּדֵי שֶׁיִּהוּ הַכּוֹכָבִים וְנִיצוֹצֵי הַשֶּׁמֶשׁ נִרְאִין מִתּוֹכָהּ, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אֲפִלּוּ מְעֻבָּה כְּמִין בַּיִת כְּשֵׁרָה.

וְרַבֵּנוּ תָּם פָּסַק שֶׁאִם עֲשָׂאָהּ עָבָה מְאֹד שֶׁאֵין הַמָּטָר יָכוֹל לֵירֵד בָּהּ פְּסוּלָה, אַף עַל גַּב דְּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין מְעֻבָּה כְּמִין בַּיִת, הַיְנוּ דַּוְקָא שֶׁאֵין כּוֹכָבִים וְחַמָּה נִרְאִין מִתּוֹכָהּ, אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַמְטִיר בְּתוֹכָהּ פְּסוּלָה אֲפִלּוּ לְבֵית הִלֵּל. וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרא״ש זַ״ל לֹא הֵבִיא דְּבָרָיו בִּפְסָקָיו.

הָיָה כִּסּוּיָהּ דַּק מְאֹד, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֲוִיר הַרְבֵּה אֶלָּא שֶׁאֵין שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אֲוִיר בְּמָקוֹם אֶחָד, וּבֵין הַכֹּל צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ, כְּשֵׁרָה.

הָיָה קָנֶה עוֹלֶה וְקָנֶה יוֹרֵד, אִם אֵין אֶחָד גָּבוֹהַּ מֵחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אוֹ אֲפִלּוּ גָּבוֹהַּ מֵחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים וְיֵשׁ בְּכָל קָנֶה עוֹלֶה רוֹחַב טֶפַח, כְּשֵׁרָה.

וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: אֲפִלּוּ חַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ, שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁהָאֶחָד גָּבוֹהַּ מֵחֲבֵרוֹ הַחַמָּה בָּאָה מִן הַצְּדָדִין, אֲפִלּוּ הָכִי כְּשֵׁרָה.

אֲבָל הַ״ר יְשַׁעְיָה כָּתַב: וַדַּאי אִם חַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ פְּסוּלָה, אֶלָּא מַיְרֵי שֶׁצִּלָּתָהּ מְרֻבָּה. וְהָכִי מִסְתַּבְּרָא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַכְשִׁיר סֻכָּה שֶׁחַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ, שֶׁהֲרֵי קָנִים שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה חֲשׁוּבִין כְּסָתוּם וַאֲפִלּוּ הָכִי לֹא חֲשִׁיבִי לְהַכְשִׁיר בַּסְּכָךְ (עַד כָּאן). אִם לֹא שֶׁנֹּאמַר כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ כָּאן צֵל מְרֻבֶּה כְּשֶׁהַשֶּׁמֶשׁ עוֹמֶד בְּאֶמְצַע הַשָּׁמַיִם, רַק כְּשֶׁנּוֹטֶה לַצְּדָדִין אָז הַחַמָּה מְרֻבָּה, קָרִינָן בֵּיהּ שַׁפִּיר צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ, וְכֵן דַּעַת ר״י.

קָנִים הַיּוֹצְאִין לַאֲחוֹרֵי הַסֻּכָּה, כְּגוֹן שֶׁאֲחוֹרֵי דּוֹפֶן הָאֶמְצָעִי בּוֹלְטִין קָנִים מִן הַסְּכָךְ, וְיֵשׁ בָּהֶם הֶכְשֵׁר סֻכָּה וְצִלָּתָן מְרֻבָּה מֵחַמָּתָן וְשָׁלֹשׁ דְּפָנוֹת, כְּשֵׁרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַדֹּפֶן הָאֶמְצָעִי לֹא נַעֲשָׂה בִּשְׁבִילָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל עִקַּר הַסֻּכָּה שֶׁהִיא לִפְנִים מִמֶּנּוּ.

וְכֵן הַקָּנִים הַבּוֹלְטִין מִן הַסְּכָךְ לְצַד הַפָּרוּץ וְדֹפֶן אֶחָד נִמְשָׁךְ עִמָּהֶן, כְּשֵׁרָה, אַף עַל פִּי שֶׁעֲשָׂה דּוֹפֶן שֶׁל הַצְּדָדִים יוֹתֵר עַל שִׁבְעָה וְדַי לוֹ בְּשִׁבְעָה, וְהָוֵי לָן לְמֵימַר הֲרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל הַסֻּכָּה בִּדְפָנוֹת אֲרֻכּוֹת וְדֹפֶן אֶחָד שֶׁנִּמְשָׁךְ עִם הַקָּנִים שֶׁל הַסְּכָךְ אֵינוֹ מִן הַסֻּכָּה אֶלָּא בִּפְנֵי עַצְמוֹ עוֹמֵד, וְנִמְצָא שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא דּוֹפֶן אֶחָד שֶׁהוּא הַדֹּפֶן הַנִּמְשָׁךְ, אֲפִלּוּ הָכִי כְּשֵׁרָה.

סְכָכָהּ בְּשִׁפּוּדִין שֶׁהֵן פְּסוּלִין לְסַכֵּךְ בָּהֶן, וְאֵין בָּהֶן אַרְבָּעָה וְאֵין מֵהֶן אַרְבָּעָה בְּמָקוֹם אֶחָד וְהִנִּיחַ בֵּין שִׁפּוּד לְשִׁפּוּד כְּמִלֹּא שִׁפּוּד וְנָתַן שָׁם סְכָךְ כָּשֵׁר, פָּסוּל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם שֶׁיְּמַלֵּא כָּל הָאֲוִיר מִסְּכָךְ כָּשֵׁר וְנִמְצָא הַפָּסוּל מְרֻבֶּה. אֲבָל אִם הֶעְדִּיף סְכָךְ הַכָּשֵׁר מְעַט עַל הַפָּסוּל, אוֹ אִם הָיָה הַפָּסוּל נָתוּן שְׁתֵּי וְנָתַן הַכָּשֵׁר עֵרֶב אוֹ אִפְכָּא, כָּשֵׁר, שֶׁאָז מִתְמַלֵּא כָּל הָאֲוִיר מִסְּכָךְ הַכָּשֵׁר.

בַּיִת הַמְקֹרֶה בִּנְסָרִים שֶׁאֵין עֲלֵיהֶן מַעֲזִיבָה, וּבָא לְהַכְשִׁירוֹ לְשֵׁם סֻכָּה, דֵּי בָּזֶה שֶׁיְּפַקְפֵּק - פֵּרוּשׁ שֶׁיָּסִיר כָּל הַמַּסְמְרִים, לְשֵׁם עֲשִׂיַּת סֻכָּה, אוֹ שֶׁיְּטוֹל מִבֵּין כָּל שְׁנֵי נְסָרִים אֶחָד וְיִתֵּן סְכָךְ כָּשֵׁר בְּמָקוֹמָם, וְכָלְהּ כְּשֵׁרָה אֲפִלּוּ הַנְּסָרִים רְחָבִים אַרְבָּעָה. וְהָרַמְבַּ״ם זַ״ל כָּתַב: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בָּהֶם אַרְבָּעָה. וְלֹא נְהִירָא לַאֲדוֹנִי אָבִי הָרא״ש זַ״ל.

סֻכָּה שֶׁאֵין לָהּ גַּג, שֶׁעֲשׂוּיָה כְּמוֹ צְרִיף כָּזֶה, אוֹ שֶׁסְּמוּכָה לַכֹּתֶל כָּזֶה, פְּסוּלָה. וְאִם הִגְבִּיהָהּ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח בִּזְקִיפָה, כְּשֵׁרָה אֲפִלּוּ הוּא אֲוִיר, דְּחָשְׁבִינַן לֵיהּ כְּאִלּוּ הוּא סָתוּם בִּזְקִיפָה. אוֹ אִם הִרְחִיקָהּ מִן הַכֹּתֶל טֶפַח, אוֹתוֹ טֶפַח חָשׁוּב כְּגַג אֲפִלּוּ הוּא אֲוִיר, וּכְגוֹן שֶׁלְּאַחַר שֶׁעָלָה בִּגְבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים יֵשׁ בָּהּ לְרַבֵּעַ שִׁבְעָה טְפָחִים עַל שִׁבְעָה טְפָחִים שֶׁהוּא שִׁעוּר הֶכְשֵׁר סֻכָּה, אָז כְּשֵׁרָה כֻּלָּהּ.

סִימָן תרלב

סְכָךְ פָּסוּל פּוֹסֵל בָּאֶמְצַע בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים. אֲבָל פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה כְּשֵׁרָה, וּמָתָר לִישַׁן תַּחְתָּיו. מִן הַצַּד, אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. אֲבָל פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת כְּשֵׁרָה, דְּאָמְרִינַן דּוֹפֶן עֲקוּמָה. אֲפִלּוּ אֵין הַדֹּפֶן אֶלָּא עֲשָׂרָה טְפָחִים וְהַגַּג גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה, שֶׁאָנוּ רוֹאִין הַדֹּפֶן כְּאִלּוּ עוֹלָה עַד לְמַעְלָה וְאָז נֹאמַר דּוֹפֶן עֲקוּמָה.

הִלְכָךְ, בַּיִת שֶׁנִּפְחַת בְּאֶמְצַע וְסִכֵּךְ בְּמָקוֹם הַפְּחָת וְנִשְׁאַר מִן הַתִּקְרָה סָבִיב בֵּין סְכָךְ הַכָּשֵׁר לַכְּתָלִים פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, כְּשֵׁרָה. וּמֵיהוּ אֵין יְשֵׁנִים תַּחְתָּיו כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים. וְאִם נִשְׁאַר אַרְבַּע אַמּוֹת, פְּסוּלָה.

וְהָנֵי מִילֵּי בְּסָכָּה גְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יוֹתֵר עַל סְכָךְ הַפָּסוּל שִׁבְעָה טְפָחִים עַל שִׁבְעָה טְפָחִים. אֲבָל בְּסָכָּה קְטַנָּה שֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא שִׁבְעָה עַל שִׁבְעָה, בֵּין בָּאֶמְצַע בֵּין מִן הַצַּד, בִּשְׁלֹשָׁה טְפָחִים פְּסוּלָה, בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה כְּשֵׁרָה וְיֵשְׁנִים תַּחְתָּיו וּמִצְטָרֵף לְהַשְׁלִים הַסֻּכָּה לְכְשִׁעוּר.

וַאֲוִיר, בֵּין בִּגְדוֹלָה בֵּין בִּקְטַנָּה שָׁוִין, דְּבֵין בָּאֶמְצַע בֵּין מִן הַצַּד, בִּשְׁלֹשָׁה טְפָחִים פְּסוּלָה, וּבְפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה כְּשֵׁרָה וּמִצְטָרֵף לְהַשְׁלִים הַסֻּכָּה לְכְשִׁעוּר, אֲבָל אֵין יְשֵׁנִים תַּחְתָּיו.

וְהָא דַּאֲוִיר פּוֹסֵל בִּשְׁלֹשָׁה וּסְכָךְ פָּסוּל פּוֹסֵל בְּאַרְבָּעָה, הַיְנוּ בְּסֻכָּה שֶׁאֵין לָהּ אֶלָּא שָׁלֹשׁ דְּפָנוֹת וּמַתְחִיל בַּדֹּפֶן הָאֶמְצָעִי וּמְהַלֵּךְ עַל פְּנֵי כָּל הַסֻּכָּה עַד צַד הַפָּרוּץ, דְּהַשְׁתָּא מַפְסִיק הָאֲוִיר וּסְכָךְ הַפָּסוּל בֵּין סְכָךְ כָּשֵׁר לַכָּשֵׁר וְלֹא נִשְׁאַר מִכָּל צַד אֶלָּא שְׁתֵּי דְּפָנוֹת.

אֲבָל אִם מַתְחִיל מִן הַדֹּפֶן שֶׁמֵּהַצַּד וּמְהַלֵּךְ עַד הַדֹּפֶן שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, אִם נִשְׁאַר מֵהַכָּשֵׁר לְצַד הַדֹּפֶן הָאֶמְצָעִי כְּדֵי הֶכְשֵׁר סֻכָּה, כְּשֵׁרָה, דְּהָא אִית לָהּ שָׁלֹשׁ דְּפָנוֹת. וְצַד שֶׁמֵּעֵבֶר הַפֶּתַח, אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם אֲוִיר שְׁלֹשָׁה פָּסוּל. אֲבָל אִם סְכָךְ פָּסוּל מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם וְנִשְׁאַר אֵצֶל הַפֶּתַח הֶכְשֵׁר סֻכָּה, אִם יֵשׁ מִסְּכָךְ הַכָּשֵׁר שֶׁל צַד הַפֶּתַח עַד הַדֹּפֶן הָאֶמְצָעִי פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת הַכֹּל כָּשֵׁר, הַצַּד הַפְּנִימִי שֶׁקָּרוֹב לַדֹּפֶן - שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לוֹ שָׁלֹשׁ דְּפָנוֹת, וְהַצַּד הַחִיצוֹן - עַל יְדֵי דּוֹפֶן עֲקוּמָה, שֶׁאָנוּ רוֹאִין דּוֹפֶן הָאֶמְצָעִי כְּאִלּוּ הוּא אֵצֶל הַכָּשֵׁר הַחִיצוֹן.

וּמִכָּל מָקוֹם לֹא נִפְסַל הַפְּנִימִי שֶׁנֹּאמַר כֵּיוָן שֶׁאָנוּ רוֹאִין הַדֹּפֶן הָאֶמְצָעִי כְּאִלּוּ הוּא אֵצֶל הַכָּשֵׁר הַחִיצוֹן הֲרֵי שֶׁנִּשְׁאַר הַפְּנִימִי בְּלֹא דּוֹפֶן, דְּנִהְיִ דְּאָמְרִינַן 'רוֹאִין', מִכָּל מָקוֹם בְּמִקּוֹמוֹ נִשְׁאַר וּמַכְשִׁיר גַּם צַד הַפְּנִימִי. וְדַוְקָא שֶׁיֵּשׁ לַסֻּכָּה שָׁלֹשׁ דְּפָנוֹת שְׁלֵמוֹת, אֲבָל אִם עָשָׂה שְׁתֵּי דְּפָנוֹת גְּדוֹלוֹת וּבַשְּׁלִישִׁית אֵין בָּהּ כִּי אִם שִׁבְעָה טְפָחִים, פְּסוּלָה, שֶׁאֶפְלּוּ אִם נֹאמַר 'רוֹאִין', אֵין לַכָּשֵׁר הַחִיצוֹן אֶלָּא שְׁתֵּי דְּפָנוֹת אֵלּוּ.

וְאִם הָאֲוִיר וְהַפָּסוּל אֵין מְהַלְכִין עַל פְּנֵי כָּל הַסֻּכָּה, אֶלָּא בְּאֶמְצָעָהּ יֵשׁ אֲוִיר שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה אוֹ סְכָךְ פָּסוּל אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, אִם יֵשׁ מִמֶּנּוּ עַד הַדֹּפֶן הָאֶמְצָעִי הֶכְשֵׁר סֻכָּה, הַכֹּל כָּשֵׁר בֵּי מִילֵּי בְּסֻכָּה גְּדוֹלָה, אֲבָל בִּקְטַנָּה שֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא שִׁבְעָה עַל שִׁבְעָה, אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה טְפָחִים מִצְטָרְפִין לִפְסֹל.

וְאִם יֵשׁ סְכָךְ פָּסוּל שְׁנֵי טְפָחִים וְעוֹד סְכָךְ פָּסוּל שְׁנֵי טְפָחִים וַאֲוִיר פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, כָּתַב אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא"שׁ זַ"ל: יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם שְׁנֵי הַפְּסוּלִים מִצְטָרְפִין לִפְסֹל הַסֻּכָּה, מִי אָמְרִינַן כֵּיוָן דַּאֲוִיר מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם לֹא מִצְטָרְפִין, אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דְּאֵין בַּאֲוִיר שְׁלֹשָׁה מִצְטָרְפִין. וּמֵיהוּ אִם אֵין בַּפְּסוּלִים אַרְבָּעָה וַאֲוִיר פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים מַפְסִיק, בְּהָא וַדַּאי אֵין הָאֲוִיר מַשְׁלִימוֹ לְאַרְבָּעָה שֶׁנֹּאמַר שֶׁיְּהֵא חָשׁוּב כְּסָתוּם מֻחֲמַת לְבוּד, דִּלְא אָמְרִינַן לָבוּד לְהַחֲמִיר.

סִימָן תרלג

שֶׁלֹּא תִּהְיֶה גְּבוֹהָה יוֹתֵר מִשְּׁעוּרָהּ, דִּתְנַן (סֻכָּה ב.) סֻכָּה שֶׁהִיא גְּבוֹהָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה פְּסוּלָה, בֵּין אִם הִיא גְּדוֹלָה אוֹ קְטַנָּה, לֹא שָׁנָא אִם הַמְּחִצּוֹת מַגִּיעוֹת לַסְּכָךְ לֹא שָׁנָא אִם אֵינָן מַגִּיעוֹת.

אֲבָל עַד עֶשְׂרִים כְּשֵׁרָה אֲפִלּוּ כָּל סְכָכָהּ לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים, כֵּיוָן שֶׁאֵין בַּחֲלָלָהּ אֶלָּא עֶשְׂרִים.

הָיְתָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר מֵעֶשְׂרִים וְהוּצִין יוֹרְדִין לְמַטָּה עַד עֶשְׂרִים, אִם צִלְּתָן מְרֻבָּה מֵחַמָּתָן כְּשֵׁרָה, וְאִם לָאו פְּסוּלָה.

וְאִם תָּלָה בָּהּ דְּבָרִים נָאִים לְנָאוֹתָהּ וּמְמַעֲטִין חֲלָלָהּ עַד עֶשְׂרִים, אֵינוֹ מְעוּט לְהַכְשִׁירָהּ.

וְאִם נָתַן בָּהּ כָּרִים וּכְסָתוֹת לְמַעֵט חֲלָלָהּ, אֲפִלּוּ בִּטְלָן שָׁם לֹא הָוֵי מְעוּט, כֵּיוָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְבַטְלָן.

אֲבָל לְמַעֲטָהּ בְּתֶבֶן, אֲפִלּוּ לֹא בִּטְלוֹ בְּפֵרוּשׁ אֶלָּא שֶׁאָנוּ יוֹדְעִין שֶׁאֵין עָתִיד לְפַנּוֹתוֹ כְּגוֹן שֶׁאֵין צָרִיךְ לוֹ, אוֹ מְעָטוֹ בַּעֲפַר אֲפִלּוּ סְתָם שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם צָרִיךְ לוֹ, הָוֵי מְעוּט. אֲבָל תֶּבֶן סְתָם וְעָפָר וְעָתִיד לְפַנּוֹתוֹ כְּגוֹן שֶׁיְּדוּעַ

שֶׁצָּרִיךְ לוֹ, אֵינוֹ מְמַעֵט אֶלָּא אִם כֵּן בִּטְלוֹ לִהְיוֹת שָׁם כָּל שְׁמוֹנָה יָמִים, אֲבָל אֵי צָרִיךְ לְבַטְלוֹ לִהְיוֹת שָׁם לְעוֹלָם.

הָיְתָה גְּבוֹהָה מֵעֶשְׂרִים וּבָנָה בָּהּ אִצְטַבָּא כְּנֶגֶד דּוֹפֶן הָאֶמְצָעִי עַל פְּנֵי כֻלָּהּ כָּזֶה, וּבוֹ שִׁעוּר סֻכָּה, כְּשֵׁרָה. וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י כְּשֵׁרָה כָּל הַסֻּכָּה אֲפִלּוּ מֵהָאִצְטַבָּא וָהָלְאָה. וְה״ר יְשַׁעְיָה פֵּרֵשׁ שֶׁאֵינָהּ כְּשֵׁרָה אֶלָּא עַל הָאִצְטַבָּא. וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ הִסְכִּים לְדַעַת רַשׁ״י.

בָּנָה הָאִצְטַבָּא מִן הַצַּד כָּזֶה, אִם יֵשׁ מֵאִצְטַבָּא עַד הַכֹּתֶל הַשֵּׁנִי פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, כְּשֵׁרָה עַל הָאִצְטַבָּא דַּוְקָא, וְאִם לָאו פְּסוּלָה.

וְאִם בָּנָה אִצְטַבָּא בָּאֶמְצַע, אִם יֵשׁ מִמֶּנָּה לְכָל צַד לַכֹּתֶל פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, כְּשֵׁרָה עַל הָאִצְטַבָּא, אֲפִלּוּ אִם גְּבוֹהָה יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה, דְּלֹא כְּרִי״ץ גִּיאַת (הִלְכוֹת סֻכָּה עמ׳ סז) שֶׁפָּסַל בְּאִצְטַבָּא גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת לַכֹּתֶל.

וְאִם יֵשׁ בֵּינָהּ לַכֹּתֶל אַרְבַּע אַמּוֹת, פְּסוּלָה אֲפִלּוּ הָאִצְטַבָּא גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה, וְלֹא אָמְרִינַן גּוּד אַסִּיק מְחִיצָתָא לְהַכְשִׁיר עַל גַּבָּהּ.

וְלֹא נְמוּכָה מִשְּׁעוּרָהּ, דְּתְנַן (סֻכָּה ב.) וְשֶׁאֵינָהּ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים פְּסוּלָה.

הָיְתָה גְּבוֹהָה מֵעֲשָׂרָה וְהוּצִין יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשָׂרָה, אֲפִלּוּ אִם חֲמָתָן מְרֻבָּה מִצִּלָּתָן פְּסוּלָה. אֲבָל אִם הַנּוֹיִם יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשָׂרָה אֵינָן פּוֹסְלִים.

הָיְתָה נְמוּכָה מֵעֲשָׂרָה וְחָקַק בָּהּ לְהַשְׁלִימָהּ לַעֲשָׂרָה, וְיֵשׁ בַּחֻקָּק שִׁעוּר הֻכְשַׁר סֻכָּה, אִם אֵין בֵּין חֻקָּק לַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּשֵׁרָה בְּתוֹךְ הַחֻקָּק, יֵשׁ בֵּינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה פְּסוּלָה.

סִימָן תרלד

וְלֹא קְטַנָּה מִשְּׁעוּרָהּ. וְכַמָּה שִׁעוּרָהּ? שִׁבְעָה טְפָחִים עַל שִׁבְעָה. וּלְעִנְיַן גֹּדֶל אֵין לָהּ שִׁעוּר, אֶלָּא יַעֲשֶׂנָּה גְּדוֹלָה כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה.

יֵשׁ בָּהּ שִׁבְעָה עַל שִׁבְעָה וְנָתַן בָּהּ בְּגָדִים לְנָאוֹתָהּ וּמְמַעֲטִין אוֹתָהּ מִשְּׁעוּרָהּ, פְּסוּלָה. וְאִם הִיא עֲגוּלָה וְיֵשׁ בָּהּ לְרַבֵּעַ שִׁבְעָה עַל שִׁבְעָה כְּשֵׁרָה.

וְאִם הִיא גְּדוֹלָה וְיוֹשֵׁב סָמוּךְ לְפִתְחָהּ, וְאֵין מִמֶּנּוּ בְּתוֹכָהּ אֶלָּא רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ, וְשָׁלְחָנוֹ חוּצָה לָהּ, פָּסַק רִי״ף שֶׁלֹּא יָצָא, וְכֵן כָּתַב בַּעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת, אֲבָל הַרִי״ץ גִּיאַת וְהַ״ר יְשַׁעְיָה וְהַ״ר זְרַחְיָה הַלֵּוִי פָּסְקוּ שֶׁיָּצָא, וְלָזֶה הִסְכִּים אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל.

סִימָן תרלה

סֻכָּה כְּשֵׁרָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית לְשֵׁם מִצְוַת סֻכָּה. הִלְכָךְ, סֻכַּת גַּנָּבַ״ךְ, רַקָּבַ״שׁ - פֵּרוּשׁ: גּוֹיִם, נָשִׁים, בְּהֵמָה, כּוּתִים, רוֹעִים, קַיָּצִים, בּוּרְגָּנִין, שׁוֹמְרֵי שָׂדוֹת, כְּשֵׁרָה. וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא עֲשׂוּיָה כְּהִלְכָתָהּ - פֵּרוּשׁ שֶׁתְּהֵא עֲשׂוּיָה לְצֵל לְהָגֵן מִשָּׁרָב וְשֶׁמֶשׁ וְלֹא לִצְנִיעוּת בְּעָלְמָא. וְרַבֵּנוּ תָּם פֵּרֵשׁ ׳כְּהִלְכָתָהּ׳ שֶׁלֹּא תְּהֵא מְעֻבָּה כְּמִין בַּיִת. וְזֶהוּ לְשִׁיטָתוֹ שֶׁפּוֹסֵל כְּשֶׁאֵין הַגְּשָׁמִים יְכוֹלִין לֵירֵד לְתוֹכָהּ.

הִלְכָךְ הַחוֹקֵק בְּגָדִישׁ - שֶׁנּוֹטֵל הָעֲמָרִים שֶׁלְּמַטָּה לַעֲשׂוֹת בּוֹ חָלָל לִהְיוֹתוֹ סֻכָּה, פְּסוּלָה, שֶׁהֲרֵי לֹא נָתַן שָׁם הַגָּדִישׁ לְשֵׁם סֻכָּה, וְנִמְצָא כְּשֶׁחוֹקֵק וּמוֹצִיא הָעֲמָרִים נַעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ וְדָרְשִׁינַן ״תַּעֲשֶׂה״ וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי.

אֲבָל אִם מִתְּחִלָּה כְּשֶׁנָּתַן שָׁם הַגָּדִישׁ הִנִּיחַ חָלָל טֶפַח בְּמֶשֶׁךְ שִׁבְעָה עַל שִׁבְעָה, כְּשֵׁרָה, דְּכֵיוָן שֶׁהִנִּיחַ חָלָל טֶפַח כְּשִׁעוּר הֻכְשַׁר סֻכָּה, שֵׁם סְכָךְ עָלָיו, וּכְשֶׁחוֹקֵק מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה עַד שֶׁמַּגִּיבִיהַּ הֶחָלָל לְגֹבַהּ עֲשָׂרָה, אֵין זֶה עֲשׂוּיַת הַסְּכָךְ אֶלָּא תִּקּוּן הַדְּפָנוֹת, וּבַדְּפָנוֹת לֹא אָמְרִינַן תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי, וְהָוֵי כְּסֻכָּה שֶׁאֵינָהּ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה וְחָקַק בָּהּ לְהַשְׁלִימָהּ לַעֲשָׂרָה.

וְכָתַב אֲבִי הָעֶזְרִי: אִם הַגָּדִישׁ גָּדוֹל וְלֹא הִנִּיחַ אֶלָּא חָלָל טֶפַח בְּמֶשֶׁךְ שִׁבְעָה, וְשׁוּב חָקַק בָּהּ הַרְבֵּה וְעָשָׂה בָּהּ סֻכָּה גְּדוֹלָה, אֵינָהּ כְּשֵׁרָה כֻּלָּהּ עַל יְדֵי מֶשֶׁךְ שִׁבְעָה שֶׁהִנִּיחַ תְּחִלָּה, וְלֹא דַיְינִינַן לֵיהּ כִּפְסָל הַיּוֹצֵא מִן הַסֻּכָּה, דְּהָא לֹא מִמְּשָׁכָא חַד דּוֹפֶן בַּהֲדֵיהּ. וְאִם חָקַק מִשְּׁנֵי צְדָדִין אַרְבַּע אַמּוֹת יוֹתֵר עַל הַשִּׁבְעָה, אַף הַשִּׁבְעָה פְּסוּלִים, דְּסָכָךְ פָּסוּל פּוֹסֵל מִן הַצַּד בְּאַרְבַּע אַמּוֹת.

סִימָן תרלו

סֻכָּה יְשָׁנָה - שֶׁנַּעֲשֵׂית מִקֹּדֶם לַחַג שְׁלֹשִׁים יוֹם, כְּשֵׁרָה, וּבִלְבַד שֶׁיְּחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר עַתָּה בְּגוּפָהּ לְשֵׁם חַג, אֲפִלּוּ בְּטֶפַח עַל טֶפַח סַגִּי אִם הוּא בְּמָקוֹם אֶחָד. וְאִם הַחְדּוּשׁ עַל פְּנֵי כֻלָּהּ, סַגִּי אֲפִלּוּ בְּכָל דְּהוּא.

וְאִם עָשָׂאָהּ לְשֵׁם חַג, אֲפִלּוּ מִתְּחִלַּת הַשָּׁנָה, כְּשֵׁרָה בְּלֹא חִדּוּשׁ.

יוֹצֵר כְּלֵי חֶרֶס שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי סֻכּוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, וְעוֹשֶׂה קְדֵרוֹתָיו בִּפְנִימִית וּמוֹכְרָם בַּחִיצוֹנָה, הַפְּנִימִית אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי סֻכָּה, כֵּיוָן שֶׁהָיְתָה דִּירָתוֹ כָּל הַשָּׁנָה אֵינוֹ נִכָּר שֶׁדָּר בָּהּ לְשֵׁם מִצְוַת סֻכָּה, וְהַחִיצוֹנָה יוֹצֵא בָּהּ שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ דָּר בָּהּ כָּל הַשָּׁנָה.

סִימָן תרלז

מִי שֶׁלֹּא עָשָׂה סָכָּה קֹדֶם הֶחָג, יָכוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ בְּתוֹךְ הֶחָג, אוֹ אִם יִהְיֶה לוֹ סָכָּה, יָכוֹל לָצֵאת מִמֶּנָּה וְלֵישֵׁב בְּאַחֶרֶת, דְּלֹא בָּעִינַן סָכָּה לְכָל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג.

וְיוֹצְאִין בְּסֻכָּה שְׁאוּלָה, אֲבָל לֹא בִּגְזוּלָה. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י דְּלֹא מַשְׁכַּחַת סֻכָּה גְּזוּלָה אֶלָּא שֶׁגְּזַל סֻכָּה עֲשׂוּיָה בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה אוֹ בְּרֹאשׁ הָעֲגָלָה, שֶׁאִלּוּ תָּקַף בַּחֲבֵרוֹ וְהוֹצִיאוֹ מִסֻּכָּתוֹ קַיְמָא לָן קַרְקַע אֵינָהּ נִגְזֶלֶת, וְאִלּוּ גָּזַל עֵצִים וְסָכַךְ בָּהֶם, אֵין לוֹ עָלָיו אֶלָּא דְּמֵי עֵצִים אֲפִלּוּ לֹא שָׁנָה בָּהֶן שׁוּם דָּבָר, וְיוֹצֵא בָּהּ בְּדִיעֲבַד.

וּבַעַל הָעִטּוּר כָּתַב שֶׁאִם גָּזַל עֵצִים וְסָכַךְ בָּהֶם וְאֵינוֹ רוֹצֶה לִתֵּן דְּמֵיהֶם, הָוְיָא נַמִּי גְּזוּלָה.

סִימָן תרלח

עֲצֵי הַסֻּכָּךְ, כָּל זְמַן שֶׁהַסֻּכָּה קַיֶּמֶת אֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה. נָפְלָה, אֲסוּרִין מִדְּרַבָּנָן. וְרַבֵּנוּ תָּם פֵּרֵשׁ דַּאֲפִלּוּ בְּעוֹדָהּ קַיֶּמֶת, אֵין הָאִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּמַה שֶּׁצָּרִיךְ לְהֶכְשֵׁר סֻכָּה, וְהַשְּׁאָר אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן.

וּבַדְּפָנוֹת אֵין בָּהֶם שׁוּם אִסּוּר. אֲבָל הָרַמְבַּ״ם זַ״ל כָּתַב שֶׁגַּם עֲצֵי הַדְּפָנוֹת אֲסוּרִין, וְלֹא נִהֲרָא לַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל.

נוֹיֵי סֻכָּה אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה. וְאִם הִתְּנָה עֲלֵיהֶן, שֶׁאָמַר ׳אֵינִי בּוֹדֵל מֵהֶם כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת׳, מֻתָּרִין, שֶׁאָז לֹא חָל עֲלֵיהֶם שׁוּם אִסּוּר. אֲבָל בַּעֲצֵי סֻכָּה לֹא מַהֲנִי תְּנָאָה, שֶׁעַל כָּרְחוֹ בּוֹדֵל מֵהֶם כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מִשּׁוּם סְתִירַת אֹהֶל.

וְדַוְקָא שֶׁמַּתְנֶה בְּזֶה הַלָּשׁוֹן, אֲבָל אוֹמֵר ׳אֲנִי מַתְנֶה עֲלֵיהֶם לְאָכְלָם כְּשֶׁיִּפְלוּ׳, אֵינוֹ כְלוּם. אֲבָל אִם אָמַר ׳אֲנִי מַתְנֶה עֲלֵיהֶם לְאָכְלָם אֵימָתַי שֶׁאֶרְצֶה׳ מַהֲנִי, שֶׁגַּם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בִּכְלָל.

וּלְפִי תֵּרוּץ הָאַחֵר שֶׁל הַתּוֹסְפוֹת לֹא מַהֲנִי תְּנָאָה אֲפִלּוּ בַּנּוֹיִם אֶלָּא לְאַחַר שֶׁיִּפְלוּ, וְכֵן יֵרָאֶה מִדִּבְרֵי בַּעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁכָּתַב: עִטּוּרֵי סֻכָּה שֶׁנָּפְלוּ בְּשַׁבָּת אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה וַאֲסוּרִין לְטַלְטְלָן בִּמְקוֹמָן, נָפְלוּ בְּיוֹם טוֹב אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה וּמֻתָּרִין לְטַלְטְלָן בִּמְקוֹמָן, נָפְלוּ בְּחוֹל הַמּוֹעֵד אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה וּמֻתָּרִין לְהַחֲזִירָם, אֲבָל אִם הִתְנָה עֲלֵיהֶן בְּשָׁעָה שֶׁתָּלָה אוֹתָם וְאָמַר ׳כְּשֶׁאֶרְצֶה אֶטֹּל מֵהֶם׳ מֻתָּר, עַד כָּאן, הֲרֵי שֶׁלֹּא הִתִּיר בִּתְנַאי אֶלָּא אַחַר שֶׁנָּפְלוּ. וְאֵינִי מֵבִין מַה שֶּׁחִלֵּק לְעִנְיַן טִלְטוּל בִּמְקוֹמָן בֵּין שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב.

וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל כָּתַב בִּתְשׁוּבָה דְּמְהַנֵּי בְּהוּ תְּנָאָה אֲפִלּוּ בְּעוֹדָן קַיְמִין, אֲבָל בְּלֹא תְּנַאי אֲסוּרִין אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁנָּפְלוּ.

סִימָן תרלט

יְשִׁיבָתָהּ, דִּתְנַן (סֻכָּה כח:) מִצְוַת סֻכָּה כָּל שִׁבְעָה, וְיַעֲשֶׂה כָּל שִׁבְעָה בֵּיתוֹ עֲרַאי וְסֻכָּתוֹ קֶבַע, וְדָר בָּהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁאָדָם דָּר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁמַּכְנִיס בָּהּ כֵּלָיו הַנָּאִים וְקוֹבֵעַ בָּהּ עִקָּר דִּירָתוֹ, וְאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְיָשֵׁן וּמְטַיֵּל בָּהּ. וְלוֹמֵד בָּהּ דָּבָר שֶׁאֵין צָרִיךְ עִיּוּן שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁיִּטְרְדוּהוּ בּוֹ, אֲבָל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ עִיּוּן יָכוֹל לִלְמֹד חוּץ לַסֻּכָּה.

כָּתַב הָרַמְבַּ״ם זַ״ל: הַמִּתְפַּלֵּל, רָצָה מִתְפַּלֵּל בַּסֻּכָּה רָצָה מִתְפַּלֵּל חוּץ לַסֻּכָּה.

אֵין מַנִּיחִין כְּלֵי אֲכִילָה בַּסֻּכָּה אַחַר הָאֲכִילָה מִפְּנֵי שֶׁהֵם נִמְאָסִין, אֲבָל כְּלֵי שְׁתִיָּה מֻתָּרִין. וְנֵר, אֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא דּוֹלֵק וְהוּא צָרִיךְ לוֹ אֵין לְהַנִּיחוֹ בְּסֻכָּה קְטַנָּה, אֲבָל בִּגְדוֹלָה מֻתָּר.

אוֹכְלִים אֲכִילַת עֲרַאי חוּץ לַסֻּכָּה, וְאֵין יְשֵׁנִים אֲפִלּוּ שֵׁינַת עֲרַאי חוּץ לַסֻּכָּה. וְכַמָּה אֲכִילַת עֲרַאי? עַד כַּבֵּיצָה מִפַּת וּבֵיצָה בִּכְלָל. וְהָרַ״מ מֵרוֹטֶנְבּוּרְג הָיָה מַחְמִיר אֲפִלּוּ בְּפֵרוֹת שֶׁלֹּא לְאָכְלָן חוּץ לַסֻּכָּה. וְהַ״ר פֶּרֶץ הָיָה אוֹמֵר דְּפֵירֵי לֹא צְרִיכֵי סֻכָּה, אֲבָל שְׁאָר דְּבָרִים כְּגוֹן בָּשָׂר וּגְבִינָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן צְרִיכִין.

וְהָרַמְבַּ״ם זַ״ל כָּתַב: מָתָר לִשְׁתּוֹת מַיִם וְלֶאֱכֹל פֵּרוֹת חוּץ לַסֻּכָּה וְהַמַּחְמִיר שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה אֲפִלּוּ מַיִם חוּץ לַסֻּכָּה תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה.

וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל כָּתַב דַּאֲפִלּוּ אִם תִּמְצָא לוֹמַר דְּפֵירֵי וּגְבִינָה בָּעֵי סֻכָּה, הַיְנוּ דַּוְקָא מִי שֶׁקּוֹבֵעַ עֲלֵיהֶן, אֲבָל מִי שֶׁאוֹכְלָם דֶּרֶךְ עֲרַאי וַדַּאי אֵין צְרִיכִין סֻכָּה. וּשְׁתִיַּת יַיִן נַמִּי עֲרַאי הִיא. וּמִיהוּ כֵּיוָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְקַבּוֹעַ עֲלֵיהֶן, אֲפִלּוּ הַקּוֹבֵעַ סְעוּדָתוֹ עֲלֵיהֶן לֹא חָשִׁיב קֶבַע, דְּלֹא עָדִיף מֵאֲכִילַת עֲרַאי דְּפַת שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה סֻכָּה, אֲבָל תַּבְשִׁיל הֶעָשׂוּי מֵחֲמִשָּׁה הַמִּינִין, הַקּוֹבֵעַ עָלָיו חָשִׁיב קֶבַע וְצָרִיךְ סֻכָּה.

מְבָרְכִין עַל הַסֻּכָּה בְּכָל פַּעַם וּפַעַם שֶׁנִּכְנַס בָּהּ, וַאֲפִלּוּ הִנִּיחַ בְּסֻכַּת חֲבֵרוֹ לְבַקְּרוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּכָל פַּעַם וּפַעַם, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁבֵּרַךְ עָלֶיהָ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן חוֹזְרִין וּמְבָרְכִין עָלֶיהָ, כָּךְ כָּתְבוּ הַגְּאוֹנִים שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ בְּכָל פַּעַם וּפַעַם.

וְרַבֵּנוּ תָּם פֵּרֵשׁ כֵּיוָן שֶׁעִקַּר קְבִיעוּת שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה הִיא הָאֲכִילָה, מְבָרֵךְ עַל הָאֲכִילָה וּפוֹטֵר כָּל

הַדְּבָרִים, אֲפִלּוּ הַשְּׁנָה שֶׁהִיא חֲמוּרָה מֵהָאֲכִילָה, שֶׁהֲרֵי אוֹכְלִים עֲרַאי חוּצָה לָהּ וְאֵין יְשֵׁנִין עֲרַאי חוּצָה לָהּ, אֲפִלּוּ הָכִי כֵּיוָן שֶׁהָאֲכִילָה עִקָּר פּוֹטֶרֶת הַשְּׁאָר.

אֵין קְצָבָה לִסְעֲדוֹת שֶׁל סָכָּה, אֶלָּא אִם יִרְצֶה יֹאכַל וְאִם לֹא יִרְצֶה לֹא יֹאכַל, שֶׁאֵין הַמִּצְוָה אֶלָּא כְּשֶׁיֹּאכַל - שֶׁלֹּא יֹאכַל חוּץ לַסָּכָּה, חוּץ מִלֵּיל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא חוֹבָה לֶאֱכֹל בָּהּ, וְאַף אִם יָרְדוּ גְּשָׁמִים לֹא יַעֲצֶרְנוּ הַגֶּשֶׁם.

וּמִיהוּ מִשֶּׁאָכַל בָּהּ כְּזַיִת דָּגָן יָצָא, אַף עַל גַּב דְּשִׁעוּר אֲכִילָה בְּלֹא סָכָּה הוּא כַּבֵּיצָה, שָׁאנֵי לֵיל רִאשׁוֹן שֶׁהוּא חוֹבָה טְפֵי וַאֲפִלּוּ לֹא בָּעֵי לְמֵיכַל אֶלָּא כְּזַיִת אָסוּר לְאָכְלוֹ חוּצָה לָהּ, הִלְכָךְ יוֹצֵא בּוֹ נַמִּי יְדֵי חוֹבַת סָכָּה.

הָיָה אוֹכֵל וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים, אִם יָרְדוּ כָּל כָּךְ שֶׁמִּתְקַלְקֵל הַתַּבְשִׁיל שֶׁבְּפָנָיו, יָכוֹל לָצֵאת.

וּבְסֵפֶר הַמִּצְוֹת כָּתַב: מִשֶּׁיָּרְדוּ טְפוֹת לְתוֹךְ הַסָּכָּה שֶׁאִם יָרְדוּ תּוֹךְ הַמִּקְפָּה יִתְקַלְקֵל יָכוֹל לָצֵאת, רוֹצֶה לוֹמַר, כֵּיוָן שֶׁיָּרְדוּ שִׁעוּר כְּדֵי שֶׁיִּתְקַלְקֵל וַאֲפִלּוּ אֵין לוֹ תַּבְשִׁיל שֶׁיִּתְקַלְקֵל, יָכוֹל לָצֵאת. וְאֵין מַשְׁמַע כֵּן, מִדְּלֹא אָמַר ׳כְּדֵי שֶׁתִּסָּרַח׳ הַמִּקְפָּה אֶלָּא ׳מִשֶּׁתִּסָּרַח׳, מַשְׁמַע שֶׁתִּסָּרַח מַמָּשׁ.

פָּסְקוּ גְּשָׁמִים קֹדֶם שֶׁגָּמַר סְעוּדָה, אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר. וְכֵן הָיָה יָשֵׁן וְיָרְדוּ הַגְּשָׁמִים וְיָצָא, אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר עַד שֶׁיֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ אַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר. אֲבָל אִם נֵעוֹר מִשְּׁנָתוֹ בַּלַּיְלָה, אוֹ שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר קֹדֶם שֶׁנֵּעוֹר, אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר.

סִימָן תרמ

נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים, פְּטוּרִים מִן הַסָּכָּה. טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, חַיָּבִים מִסָּפֵק. וְקָטָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאִמּוֹ, דְּהַיְנוּ בֶּן שֵׁשׁ וּבֶן שֶׁבַע, חַיָּב מִדְּרַבָּנָן כְּדֵי לְחַנְּכוֹ.

חוֹלֶה, אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ סַכָּנָה כְּגוֹן שֶׁחָשׁ בְּרֹאשׁוֹ אוֹ בְּעֵינָיו, הוּא וּמְשַׁמְּשָׁיו פְּטוּרִים.

מְצֹרָע מֻחְמָת הָרוּחַ אוֹ רֵיחַ רַע, הוּא פָּטוּר בֵּין מִלֶּאֱכֹל בֵּין מִלִּישַׁן, וּמְשַׁמְּשָׁיו חַיָּבִים. וְדַוְקָא שֶׁבָּא לוֹ הַצַּעַר בְּמִקְרֶה אַחַר שֶׁעָשָׂה שָׁם סָכָּה, אֲבָל אֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת סֻכָּתוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּמָקוֹם הָרֵיחַ אוֹ הָרוּחַ וְלוֹמַר מְצֹרָע אֲנִי.

וְנִרְאֶה שֶׁאֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לוֹמַר מְצֹרָע אֲנִי לִפְטֹר, אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִצְטָעֵר בּוֹ.

הוֹלְכֵי דְּרָכִים בַּיּוֹם, פְּטוּרִין מִן הַסָּכָּה בַּיּוֹם וְחַיָּבִים בַּלַּיְלָה. וְהַהוֹלְכִין בַּלַּיְלָה, פְּטוּרִין בַּלַּיְלָה וְחַיָּבִין בְּיוֹם.

וְהָעוֹסְקִין בְּמִצְוָה, אוֹ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ מִצְוָה כְּגוֹן לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ אוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה וּלְפִדְיוֹן שְׁבוּיִם וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, פְּטוּרִין בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. וּכְגוֹן שֶׁאִם הָיָה צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחֲרֶיהָ בַּלַּיְלָה, יִתְבַּטֵּל גַּם בַּיּוֹם מִמִּצְוָתוֹ. אֲבָל אִם הוֹלֵךְ בַּיּוֹם דֶּרֶךְ מִצְוָה וְיָכוֹל לְחַזֵּר אַחַר סָכָּה בַּלַּיְלָה בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל מִמִּצְוָתוֹ, צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחֲרֶיהָ.

אָבֵל, חַיָּב בְּסָכָּה. וְחָתָן, כָּתַב הָרַמְבַּ״ם זַ״ל שֶׁהוּא פָּטוּר כָּל הַשִּׁבְעָה הוּא וְשׁוֹשְׁבִינָיו וְכָל בְּנֵי הַחֻפָּה. וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל כָּתַב דְּשׁוֹשְׁבִינִין לֹא מִקְרוּ עוֹסְקִים בְּמִצְוָה, וְחַיָּבִין בְּכָל הַמִּצְוֹת חוּץ מִן הַתְּפִלָּה וּתְפִילִין. וְחָתָן אַף עַל פִּי שֶׁפָּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת, חַיָּב בְּסָכָּה שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁמֹחַ בַּסָּכָּה.

שׁוֹמְרֵי הָעִיר בַּיּוֹם, פְּטוּרִין בַּיּוֹם וְחַיָּבִין בַּלַּיְלָה. וְהַשּׁוֹמְרִים בַּלַּיְלָה, פְּטוּרִין בַּלַּיְלָה וְחַיָּבִין בַּיּוֹם.

וְשׁוֹמְרֵי גַּנּוֹת וּפַרְדֵּסִין, פְּטוּרִין בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה, שֶׁאִם הָיָה קוֹבֵעַ סֻכָּתוֹ לִשְׁמֹר בְּמָקוֹם אֶחָד יִגְנְבוּ לוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר. הִלְכָךְ הַשּׁוֹמֵר כֶּרִי שֶׁל תְּבוּאָה שֶׁיָּכוֹל לִשְׁמֹר כֻּלּוֹ מִמָּקוֹם אֶחָד, חַיָּב לַעֲשׂוֹת סָכָּה בְּמָקוֹם שֶׁשּׁוֹמֵר.

סִימָן תרמא

הָעוֹשֶׂה סָכָּה לְעַצְמוֹ, אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל עֲשִׂיָּתָהּ, אַף עַל גַּב דְּגַרְסִינַן בִּירוּשַׁלְמִי (בְּרָכוֹת פֶּרֶק ט הֲלָכָה ג): הָעוֹשֶׂה סָכָּה לְעַצְמוֹ מְבָרֵךְ ׳אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲשׂוֹת סֻכָּה׳, עֲשָׂאָהּ לַחֲבֵרוֹ מְבָרֵךְ ׳עַל עֲשִׂיַּת סֻכָּה׳, סָמְכִינָן אַגְּמָרָא דִּידָן (מְנָחוֹת מב.) דְּקָאָמַר שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל עֲשִׂיָּתָהּ.

אֲבָל שֶׁהֶחֱיָנוּ הָיָה רָאוּי לְבָרֵךְ, דְּתַנְיָא (סָכָּה מו.): הָעוֹשֶׂה סָכָּה לְעַצְמוֹ מְבָרֵךְ ׳שֶׁהֶחֱיָנוּ׳, נִכְנַס לֵישֵׁב בָּהּ מְבָרֵךְ ׳בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה׳, אֲלָא דְּמִסְדְּרִינָן לֵיהּ אַכְּסָא, וּזְמַן שֶׁל הַכּוֹס פּוֹטֵר גַּם שֶׁל סֻכָּה.

סִימָן תרמב

סֵדֶר הַיּוֹם - עַרְבִית נִכְנָסִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְקוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע בְּבִרְכוֹתֶיהָ, וְחוֹתְמִין וּפְרוֹס, וּמִתְפַּלְּלִין שְׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת וּקְדֻשַּׁת הַיּוֹם בָּאֶמְצַע אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ, וַתִּתֶּן לָנוּ ה׳ אֱלֹהֵינוּ מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן אֶת יוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ בְּאַהֲבָה מִקְרָא קוֹדֶשׁ, יַעֲלֶה וְיָבֹא וְהַשִּׂיאֵנוּ, וְקַדֵּישׁ.

וְאִם הוּא שַׁבָּת, מַזְכִּיר גַּם שֶׁל שַׁבָּת אֶת יוֹם הַמְּנוּחַ הַזֶּה וְאֶת יוֹם חַג הַסְּכּוֹת הַזֶּה, וְחוֹתֵם מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים, וַיְכֻלּוּ, וּבְרָכַת מָגֵן אָבוֹת בְּדָבָרוֹ, וְחוֹתֵם בְּשֶׁל שַׁבָּת לְבַד.

וּמְקַדֵּשׁ שְׁלִיחַ צִבּוּר, וְנִפְטָרִין לְבָתֵּיהֶם לְשָׁלוֹם, וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין בַּסֻּכָּה.

סִימָן תרמג

סֵדֶר הַקִּדּוּשׁ - יַיִן, וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם, וְסֻכָּה, וְאַחַר כָּךְ זְמַן, לְפִי שֶׁהַזְּמַן חוֹזֵר עַל קִדּוּשׁ הַיּוֹם וְעַל מִצְוַת סֻכָּה.

וְהָרַחֲמָ״ם זַ״ל כָּתַב שֶׁצָּרִיךְ לְקַדֵּשׁ מְעֻמָּד, כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ קֹדֶם עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה.

וְכָתַב אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל: אִם כֵּן לְדִבָּרָיו הָיָה לוֹ לְקַדֵּשׁ קֹדֶם שֶׁיִּכָּנֵס בָּהּ, שֶׁמִּיָּד בִּכְנִיסָתוֹ הוּא עוֹשֶׂה הַמִּצְוָה, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁמִּצְוַת סֻכָּה הִיא הָאֲכִילָה וְהַטִּיּוּל, אַף אִם מְבָרֵךְ לְאַחַר שֶׁיֵּשֵׁב מִקְּרֵי שַׁפִּיר קֹדֶם לַעֲשִׂיָּתָהּ, שֶׁהַמִּצְוָה נִמְשֶׁכֶת כָּל זְמַן הָאֲכִילָה וְכָל זְמַן שֶׁשּׁוֹהֶה בְּתוֹכָהּ, וּפֵרוּשׁ ״בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ״ - תִּתְעַכְּבוּ, כְּמוֹ ״וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקָדֵשׁ״ (בַּמִּדְבָּר כ, א).

וְכֵן כָּתַב מַר רַב צֶמַח גָּאוֹן: אַף עַל פִּי שֶׁמְּשֻׁנְכָּנַס לָהּ צָרִיךְ לְבָרֵךְ, כֵּיוָן שֶׁאֵין לָהּ קֶבַע אֶלָּא בִּישִׁיבָה בְּסִעוּדָה וְיֵשׁ קִדּוּשׁ הַיּוֹם וּסְעוּדָה לְפָנָיו, סוֹדְרָן עַל הַכּוֹס.

וְהָרַ״מ מֵרוֹטֶנְבּוּרְג הָיָה מְבָרֵךְ עַל הַסֻּכָּה קֹדֶם בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא אַף בְּחוֹל, מִשּׁוּם דְּתַנְיָא (סֻכָּה מו.) ׳נִכְנַס לֵישֵׁב בָּהּ מְבָרֵךְ׳, הִלְכָּךְ רָאוּי שֶׁתְּקַדֵּם בְּרָכָה זוֹ לִבְרַכַת הַמּוֹצִיא מִיָּד אַחַר הַיְשִׁיבָה.

וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל כָּתַב: הָעוֹלָם לֹא נָהֲגוּ כֵּן, כִּי רְגִילִין כָּל הָעָם שֶׁאֵין מְבָרְכִין עַל הַסֻּכָּה אִם נִכְנַס לְטַיֵּל וּלְשֵׁנָה אֶלָּא בְּשָׁעַת אֲכִילָה, הִלְכָּךְ רָאוּי לְבָרֵךְ תְּחִלָּה בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל הַסְּעוּדָה וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַסֻּכָּה.

סִימָן תרמד

שַׁחֲרִית מַשְׁכִּימִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמְסַדְּרִין הַבְּרָכוֹת, וְקוֹרִין הַזְּמִירוֹת כְּמוֹ בְּשַׁבָּת, וּמִתְפַּלְּלִין כְּמוֹ בְּעַרְבִית, וּמַחֲזִיר שְׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה. וְאַחַר חֲזָרַת הַתְּפִלָּה נוֹטְלִין הַלּוּלָב וּמְבָרְכִין עָלָיו ׳עַל נְטִילַת לוּלָב׳ וְ׳שֶׁהֶחֱיָנוּ׳. וְגוֹמְרִין הַהַלֵּל, וְכֵן בְּכָל שְׁמוֹנַת יְמֵי הֶחָג, דְּכָל יוֹם חָשׁוּב כְּיוֹם טוֹב בִּפְנֵי עַצְמוֹ כֵּיוָן שֶׁחָלוּק בְּקָרְבְּנוֹתָיו מִיּוֹם שֶׁלְּפָנָיו.

וּמְבָרְכִין ׳אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִגְמוֹר אֶת הַהַלֵּל׳, בֵּין צִבּוּר בֵּין יָחִיד. וְהַ״ר מֵאִיר מֵרוֹטֶנְבּוּרְג לֹא הָיָה מְבָרֵךְ ׳לִגְמוֹר׳ אֶלָּא ׳לִקְרוֹת׳ אַף כְּשֶׁגּוֹמְרִין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁאִם יְבָרֵךְ ׳לִגְמוֹר׳ וְיִחַסֵּר אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת הָוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה. וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל הָיָה אוֹמֵר שֶׁאֵין לָחוּשׁ, כִּי ׳לִגְמוֹר׳ הוּא כְּמוֹ ׳לִקְרוֹת׳, כִּדְאָמְרִינַן (בְּרָכוֹת כו.) גַּבֵּי קְרִיאַת שְׁמַע ׳וְתִיקִין הָיוּ גּוֹמְרִין׳, וּפֵרוּשׁוֹ קוֹרִין.

וְכֵיוָן שֶׁגּוֹמְרִין אוֹתוֹ, אֵין מַפְסִיקִין בּוֹ אֶלָּא כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בִּקְרִיאַת שְׁמַע: בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹם אָבִיו אוֹ רַבּוֹ וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְאָדָם נִכְבָּד שֶׁיִּתֵּן לוֹ שָׁלוֹם, וּבֵין הַפְּרָקִים שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹם אָדָם נִכְבָּד וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם. וְאִם פָּסַק בָּאֶמְצַע וְשָׁהָה אֲפִלּוּ כְּדֵי לִגְמוֹר אֶת כֻּלּוֹ, אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ אֶלָּא לְמָקוֹם שֶׁפָּסַק. וְתַנְיָא (מְגִלָּה כא:): בְּהַלֵּל וּמְגִלָּה אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה קוֹרִין וּמִתְרַגְּמִין.

וְסֵדֶר קְרִיאָתוֹ כָּתַבְתִּי לְמַעְלָה בְּהִלְכוֹת רֹאשׁ חֹדֶשׁ (סִימָן תכב).

***

הִלְכוֹת לוּלָב

סִימָן תרמה

״וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְעַרְבֵי נָחַל״ (וַיִּקְרָא כג, מ). וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים זַ״ל: פְּרִי עֵץ הֲדַר זֶה אֶתְרוֹג, כַּפּוֹת תְּמָרִים זֶה לוּלָב, וַעֲנַף עֵץ עָבוֹת זֶה הֲדַס, וְעַרְבֵי נַחַל זֶה עֲרָבָה.

וְהִנְנִי מְפָרֵשׁ אוֹתָם עַל סֵדֶר הַמִּשְׁנָה:

דֶּרֶךְ הַלּוּלָב, כְּשֶׁיּוֹצֵא מִן הַדֶּקֶל יוֹצֵא כֻּלּוֹ עֵץ אֶחָד כְּחֵץ, וּלְאַחַר שֶׁגָּדַל מְעַט נִפְתָּח מְעַט וְכָל מַה שֶׁמּוֹסִיף לִגְדֹּל נִפְתָּחִין עָלָיו יוֹתֵר. וְאִם שָׁהָה בָּאִילָן עַד שֶׁנִּפְתַּח וְנִתְפָּרְדוּ עָלָיו, כָּשֵׁר אֲפִלּוּ לֹא יַאֲגְדֵנּוּ. אֲבָל אִם שָׁהָה בָּאִילָן עַד שֶׁנִּפְתַּח הַרְבֵּה וְנִתְקַשָּׁה וְנַעֲשָׂה כְּעֵץ, פָּסוּל.

וְאִם נִפְרְצוּ עָלָיו, פָּסוּל. פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י שֶׁנִּתְלַשׁוּ בְּעִקָּרָן מִן הַשִּׁדְרָה. וְהַתּוֹסְפוֹת מְפָרְשִׁים אוֹתוֹ עַל כְּפִלּוּת הֶעָלִין,

שֶׁכָּל אֶחָד כָּפוּל וְגַבּוֹ אֶחָד וּפָנָיו שְׁנַיִם, וְאִם נִפְרָץ - שֶׁנֶּחְלָק בְּגַבּוֹ רֹב אֹרֶךְ כָּל עָלֶה וְעָלֶה בְּרֹב עָלִין שֶׁבַּלּוּלָב, פָּסוּל.

דֶּרֶךְ הַלּוּלָב, לְאַחַר שֶׁיּוֹצֵא עָלֶה אֶחָד מִיָּד כְּשֶׁעוֹר שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת יוֹצֵא אַחֵר, וְכֵן הָרִבֵּה זֶה עַל זֶה עַד שֶׁמִּתְכַּסֶּה כֻּלּוֹ בְּהָרִבֵּה עָלִין זֶה עַל זֶה, וְכָל אֶחָד כָּפוּל. וְאִם אֵינָן כְּפוּלִין, אוֹ שֶׁכָּל עָלָיו כְּפוּלִין מִצַּדּוֹ הָאֶחָד וְצַד הַשֵּׁנִי עָרוֹם בְּלֹא עָלִין, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ הָרִבֵּה עָלִין זֶה עַל זֶה אֶלָּא מִכָּל צַד יוֹצֵא עָלֶה אֶחָד לְמַטָּה סָמוּךְ לְעִקָּרוֹ וְעוֹלֶה עַד רֹאשׁוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ הָיָה לוֹ עָלִין הַרְבֵּה אֶלָּא שֶׁאֵין מְכַסִּין זֶה עַל זֶה כְּגוֹן שֶׁלֹּא יָצָא עָלֶה הַשֵּׁנִי עַד שֶׁכָּלָה כָּל אֹרֶךְ הָעָלֶה שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנּוּ, פָּסוּל.

לוּלָב שֶׁיָּבֵשׁ שִׁדְּרָתוֹ אוֹ רֹב עָלָיו, פָּסוּל. וְהָרַאֲב״ד הִכְשִׁיר בְּיָבְשׁוּ רֹב עָלָיו, וּבְלְבַד שֶׁתְּהֵא הַתְּיוֹמֶת הָעֶלְיוֹנָה לַחָה. וְלֹא נִהְירָא לַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל.

וְשֶׁעוּר הַיָּבְשׁוּת, פֵּרְשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת שֶׁיְּהֵא נִפְרָךְ בְּצִפּוֹרֶן. וְהָרַאֲב״ד פֵּרֵשׁ מִשֶּׁיִּכְלֶה מַרְאֶה יְרָקוּת שֶׁבּוֹ וְיַלְבִּינוּ פָּנָיו, וְכֵן עִקָּר.

נִקְטַם רֹאשׁוֹ, פָּסוּל. וּפֵרֵשׁ הָרַאֲב״ד שֶׁנִּקְטְמוּ מֵהֶעָלִין שֶׁבְּרֹאשׁוֹ עַד שֶׁחָסַר מְעַט מִן הַשִּׁדְרָה. וּבַעַל הָעִטּוּר כָּתַב: לֹא שֶׁנִּקְטְמוּ קֻצָּת מֵהֶעָלִין הָעֶלְיוֹנִים, אֶלָּא שֶׁנִּקְטְמוּ שְׁלֹשָׁה עָלִין הָעֶלְיוֹנִים - פֵּרוּשׁ עַד הַשִּׁדְרָה וְלֹא נָגַע בַּשִּׁדְרָה. וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל פֵּרֵשׁ דִּבְרֹב קְטִימַת הָעֶלִין הָעֶלְיוֹנִים מִפְּסָל.

נִסְדַּק רֹאשׁוֹ, כָּשֵׁר. וְאִי עָבֵיד כְּהֵימְנֵק - פֵּרוּשׁ כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי רָאשִׁים כָּזֶה, פָּסוּל. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י שֶׁתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ הָיְתָה כָּךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי שִׁדְרָאוֹת מַחֲצִית עָלָיו לְכָאן וּמַחֲצִיתָם לְכָאן. וּלְשׁוֹן 'נִסְדַּק' אֵינוֹ מַשְׁמַע כָּךְ, דְּאִם כֵּן הָיָה לוֹ לוֹמַר 'לוּלָב שֶׁגָּדַל סָדוּק', כִּי הֵיכִי דְּאָמַר 'לוּלָב דְּסָלֵיק בְּחַד הוּצָא', אֶלָּא מַיְרֵי שֶׁנִּסְדַּק בְּאֶמְצָעִיתוֹ עַד שֶׁנִּפְתַּח.

נֶחְלְקָה הַתְּיוֹמֶת, פָּסוּל. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: שְׁנֵי עָלִים הָעֶלְיוֹנִים שֶׁשָּׁם הַשִּׁדְרָה כֻּלָּה, נֶחְלְקוּ זֶה מִזֶּה וְנִסְדְּקָה הַשִּׁדְרָה עַד הָעָלִין שֶׁלְּמַטָּה מֵהֶם. וְהַגְּאוֹנִים מְפָרְשִׁים: עָלָיו הָעֶלְיוֹנִים שֶׁדַּרְכָּן לִהְיוֹת מְחֻבָּרִין, נִפְרְדוּ זֶה מִזֶּה בְּרֻבָּן עַד שֶׁנִּרְאִין כִּשְׁנַיִם. וְרִי״ף פֵּרֵשׁ עַל כָּל עֲלֵי לוּלָב שֶׁהֵם כְּפוּלִים וְגַבָּן אֶחָד, וְאִם נִפְרְדוּ פְּנֵיהֶם זֶה מִזֶּה וַעֲדַיִן מְחֻבָּרִים בְּגַבָּן כָּשֵׁר, אֲבָל אִם נֶחְלְקוּ בְּגַבָּן רֹב כָּל עָלֶה וְעָלֶה בְּרֹב כָּל עָלִין שֶׁבַּלּוּלָב פָּסוּל. וְכֵן כָּתְבוּ הָרַמְבַּ״ם וְהָרַאֲב״ד זַ״ל.

יֵשׁ לוֹ כְּמִין קוֹצִין בְּשִׁדְרָתוֹ, אוֹ שֶׁנִּצְמַת וְנִכְרָץ, אוֹ שֶׁעָקוּם אֶמְצָעִיתוֹ לְפָנָיו אוֹ לַצְּדָדִים, פָּסוּל. אֲבָל עָקוּם לַאֲחוֹרָיו, כָּשֵׁר.

וְאִם כָּפוּף בְּרֹאשׁוֹ, פָּסוּל. וְדַוְקָא כְּשֶׁשִּׁדְרָתוֹ כְּפוּפָה, אֲבָל עָלָיו כְּפוּפִין בְּרֹאשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁדֶּרֶךְ לִהְיוֹת בְּהָרִבֵּה לוּלָבִין, כָּשֵׁר.

סִימָן תרמו

״וַעֲנַף עֵץ עָבוֹת״, דָּרְשׁוּ חֲכָמִים (סֻכָּה לב:) שֶׁעֲנָפָיו מְכַסִּין אֶת עֵצוֹ, וְהַיְנוּ הֲדַס. וְהֵיכִי דָּמֵי עָבוֹת? דְּקָיְמִי תְּלָתָא תְּלָתָא בְּחַד קִינָא. פֵּרוּשׁ שֶׁיּוֹצְאִין שְׁלֹשָׁה עָלִין סְמוּכִין זֶה לָזֶה בְּעִגּוּל אֶחָד, שֶׁאֵין אֶחָד נָמוּךְ מֵחֲבֵרוֹ.

וְאִם יָצְאוּ הַרְבֵּה בְּקֵן אֶחָד וְנִשְׁרוּ מֵהֶם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאֲרוּ אֶלָּא שְׁלֹשָׁה בְּקֵן אֶחָד, כָּשֵׁר אֲפִלּוּ נִשְׁרוּ רֻבָּם, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שִׁבְעָה וְנִשְׁרוּ מֵהֶם אַרְבָּעָה וְנִשְׁאֲרוּ שְׁלֹשָׁה. וְאִם נִשְׁרוּ רֹב הָעָלִין שֶׁל שִׁעוּר הָעָבוֹת, פָּסוּל.

כָּתְבוּ הַגְּאוֹנִים שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיְּהֵא בְּכָל שִׁעוּר אֹרֶךְ הַהֲדַס עָבוֹת, וְאִם לָאו פָּסוּל. וּבַעַל הָעִטּוּר כָּתַב אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ רַק פַּעַם אַחַת שְׁלֹשָׁה בְּחַד קִינָא כָּשֵׁר, וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ״ם זַ״ל. וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל הִכְרִיעַ כְּדִבְרֵי הָרַאֲב״ד דִּלְמִצְוָה בָּעִינַן כָּל הַשִּׁעוּר עָבוֹת, וּלְעִיכּוּבָא בְּרוּבּוֹ וַאֲפִלּוּ אֵין הֶעָבוֹת בְּרֹאשׁוֹ.

יָבְשׁוּ עָלָיו פָּסוּל, אֲבָל אִם כָּמְשׁוּ כָּשֵׁר. וְשִׁעוּר הַיָּבְשׁוּת, לְרַ״י עַד שֶׁיִּהְיֶה נִפְרָךְ בְּצִפּוֹרֶן. וְהָרַאֲב״ד פֵּרֵשׁ אֲפִלּוּ אִם נִפְרָךְ בְּצִפּוֹרֶן, אִם עֲדַיִן יְרוּקִין הֵם כָּשֵׁר, שֶׁאִם יִשְׁרוּ אוֹתָם בְּמַיִם יוֹם אוֹ יוֹמַיִם יַחְזְרוּ לִכְמוֹ שֶׁהָיוּ בְּמִשּׁוּשָׁן וּבְמַרְאִיתָן, וְאֵינָן נִקָּרְאִים יְבֵשִׁין אֶלָּא כְּשֶׁיַּלְבִּינוּ פְּנֵיהֶן, שֶׁאָז אֲפִלּוּ אִם יִשְׁרוּ אוֹתָם בְּמַיִם לֹא יַחְזְרוּ לִכְמוֹ שֶׁהָיוּ.

וְאִם יָבְשׁוּ רֹב עָלָיו וְנִשְׁאֲרוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה בַּדֵּי עֲלֵי לַחִין, כָּשֵׁר, וְהוּא שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ הַלַּחִין בְּרֹאשׁוֹ. יֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁבִּשְׁלֹשָׁה בַּדִּין שֶׁל הֶעָבוֹת, יִשָּׁאֵר בְּכָל אֶחָד בְּרֹאשׁוֹ שְׁלֹשָׁה עָלִין בְּחַד קִינָא.

וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל פֵּרֵשׁ אֲפִלּוּ אִם מֵהַשְּׁלֹשָׁה שֶׁבְּחַד קִינָא יָבְשׁוּ שְׁנַיִם וְלֹא נִשְׁאַר בָּהֶם רַק אֶחָד לַח, כָּשֵׁר, וְהוּא שֶׁיִּשָּׁאֵר בְּרֹאשׁ הַבָּד, פֵּרוּשׁ כִּי שְׁלֹשָׁה עָלִין שֶׁל הַקֵּן אֶחָד יוֹצֵא מִכָּאן וְאֶחָד יוֹצֵא מִכָּאן וְהַשְּׁלִישִׁי מֵרְכָּב עַל שְׁנֵיהֶם וְהוּא הַנִּקְרָא רֹאשׁוֹ וּבוֹ תָּלוּי הַהֲדוּר, וְלָכֵן צָרִיךְ שֶׁיִּשָּׁאֵר אוֹתוֹ לַח.

וְהָרַאֲב״ד כָּתַב: אִם יָבְשׁוּ כֻּלָּם וְנִשְׁאֲרוּ שְׁלֹשָׁה בַּדִּין כְּמוּשִׁין, פָּסוּל, שֶׁאֵין מַצִּיל מִיָּדֵי יָבֵשׁ אֶלָּא הַלַּח הֶהָדוּר.

וְלֹא נִהְיְרָא לַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל, דְּכֵיוָן דְּכָמוּשׁ כָּשֵׁר, הוּא הַדִּין נַמִּי אֲפִלּוּ יָבֵשׁ כְּלוֹ וְנִשְׁאֲרוּ שְׁלֹשָׁה בַּדִּים כְּמוּשִׁין כָּשֵׁר.

נִקַּטַם רֹאשׁוֹ כָּשֵׁר, אֲפִלּוּ אִם לֹא עָלְתָה בּוֹ תְּמָרָה. הִלְכָךְ אִם יָבֵשׁ בְּרֹאשׁוֹ, כָּשֵׁר דְּלֹא גָּרַע מִנִּקְטָם.

הָיוּ עֲנָבָיו מְרֻבִּים מֵעָלָיו, אִם יְרֻקּוֹת כָּשֵׁר שֶׁהֵם מִמַּרְאָיו, וְאִם הֵם אֲדֻמּוֹת אוֹ שְׁחוֹרוֹת פָּסוּל. וְאֵין מְמַעֲטִין אוֹתָם בְּיוֹם טוֹב, וְאִם מִעֲטָן כָּשֵׁר.

סִימָן תרמז

״וְעַרְבֵי נָחַל״, דָּרְשׁוּ חֲכָמִים (סכה לג:) שֶׁעָלָה שָׁלָה מָשׁוּךְ כְּנַחַל, וְזֶה סִימָנָהּ: קָנֶה שָׁלָה אָדוֹם, וְעָלֶה שָׁלָה מָשׁוּךְ, וּפִיהָ חָלָק לְגַמְרֵי.

וְצַפְצָפָה פְּסוּלָה, וְזֶה סִימָנָהּ: קָנֶה שָׁלָה לָבָן, וְעָלֶה שָׁלָה עָגוֹל, וּפִיהָ אֵינוֹ חָלָק. וְדַוְקָא שֶׁפְּגִימוֹתֶיהָ הוֹלְכוֹת נִכְחָן וְיֵשׁ לָהֶם שְׁנֵי עֻקְצִין כְּמַסָּר, אֲבָל יֵשׁ מִין עֲרָבָה שֶׁקָּנֶה שָׁלָה אָדוֹם וְעָלֶה שָׁלָה מָשׁוּךְ וּפִיהָ אֵינוֹ חָלָק לְגַמְרֵי, אֶלָּא שֶׁדּוֹמָה לְמַגָּל שֶׁפְּגִימוֹתֶיהָ עֲקוּמוֹת וְנוֹטוֹת לְצַד אֶחָד, וְהִיא כְּשֵׁרָה.

וְאִם יָבְשָׁה אוֹ נָשְׁרוּ רֹב עָלֶיהָ, אוֹ שֶׁנִּקְטַם רֹאשָׁהּ, פְּסוּלָה. אֲבָל כְּמוּשָׁה, אוֹ נָשְׁרוּ מְעוּט עָלֶיהָ, כְּשֵׁרָה.

וְכָתַב בַּעַל הָעִטּוּר: מִסְתַּבְּרָא אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁתַּיֵּר אֶלָּא עָלֶה אֶחָד בְּבַד אֶחָד, כְּשֵׁרָה, וּלְחוּמְרָא בָּעִינַן כַּהֲדַס. וּמִלְּשׁוֹן אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל יֵרָאֶה דְּבָעִינַן שִׁישָּׁאר רֹב.

וְהַגְּדֵלָה עַל הֶהָרִים - פְּרוּשׁ שֶׁלֹּא עַל הַמַּיִם, כְּשֵׁרָה. וְרֹב הַמְפָרְשִׁים פֵּרְשׁוּ שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לַחֲזֹר אַחַר הַגְּדֵלָה עַל הַמַּיִם, אֶלָּא שֶׁבְּדִיעֲבַד יָצָא אַף בִּגְדֵלָה עַל הֶהָרִים. וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל כָּתַב דִּלְכַתְּחִלָּה יוֹצֵא בְּשֶׁל הָרִים. וְכֵן יֵרָאֶה מִדִּבְרֵי הָרַמְבַּ״ם זַ״ל שֶׁכָּתַב: עַרְבֵי נַחַל הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה אֵין כָּל דָּבָר הַגָּדֵל עַל הַנַּחַל כָּשֵׁר, אֶלָּא מִין יָדוּעַ הַנִּקְרָא עַרְבֵי נַחַל, וְרֹב מִין זֶה גָּדֵל בַּנַּחַל, וַאֲפִלּוּ הָיָה גָּדֵל בַּמִּדְבָּר אוֹ בֶּהָרִים כָּשֵׁר.

סִימָן תרמח

״פְּרִי עֵץ הָדָר״, דָּרְשׁוּ חֲכָמִים (סכה לה.) הַדָּר בָּאִילָן מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, וְהֵינוּ אֶתְרוֹג.

וְאִם הוּא יָבֵשׁ, פָּסוּל. וְשִׁעוּר הַיֹּבֶשׁ, פֵּרֵשׁ הָרַאֲבַ״ד: הוּא כְּשֶׁתִּכְלֶה הַלֵּחָה וְאֵינוֹ מוֹצִיא שׁוּם לֵחָה, כִּי הַלֵּחָה לַפְּרִי כְּמוֹ הַדָּם לִבְשַׂר הַחַי, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא לַח יוֹצִיא לֵחָה, אוֹ מִדַּחַק הַסַּכִּין אוֹ מִסְּחִיטָתוֹ, אֲבָל לְאַחַר שֶׁיָּבֵשׁ לֹא יוֹצִיא לֵחָה, אֶלָּא שֶׁהַבְּדִיקָה שֶׁלּוֹ קָשָׁה לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְסָחְטוֹ אוֹ לְחָתְכוֹ, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁנִּקַּב שֶׁאֵין בּוֹ חִסָּרוֹן כָּשֵׁר, יָכוֹל לְהַעֲבִיר בּוֹ מַחַט אוֹ חוּט וְאִם יֵשׁ בּוֹ לֵחָה יֵרָאֶה בַּחוּט.

נִקַּב וְחָסַר כָּל שֶׁהוּא, פָּסוּל, אֲפִלּוּ אֵין הַנֶּקֶב מְפָלֵשׁ. אֲבָל אִם אֵינוֹ חָסֵר כְּלוּם, כָּל זְמַן שֶׁאֵין הַנֶּקֶב כְּאִיסָר כָּשֵׁר, וּמַשְׁפַּחַת נֶקֶב רָחָב בְּלֹא חִסָּרוֹן, כְּגוֹן שֶׁתָּחַב יָתֵד עָב וְנָקַב בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא חָסַר כְּלוּם. וְהָנֵי מִילֵּי שֶׁאֵין הַנֶּקֶב מְפָלֵשׁ, אֲבָל אִם הַנֶּקֶב מְפָלֵשׁ אוֹ כְּאִיסָר אֲפִלּוּ אֵינוֹ מְפָלֵשׁ, פָּסוּל אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חָסֵר. וְאִם נִקַּב עַד [חַדְרֵי] הַזֶּרַע שֶׁגַּרְעִינָיו בְּתוֹכוֹ, חָשׁוּב כִּמְפָלֵשׁ לִפְסֹל אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִכְּאִיסָר.

וְרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל פֵּרֵשׁ דַּאֲפִלּוּ נֶקֶב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חִסָּרוֹן, אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶלָּא בִּכְאִיסָר אוֹ מְפָלֵשׁ, וְכֵן כָּתַב הַ״ר יִשַׁעְיָה, וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל כָּתַב כִּסְבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

אֶתְרוֹג שֶׁנִּמּוֹחַ כָּל בְּשָׂרוֹ בִּפְנִים, וּקְלִפְתּוֹ הַחִיצוֹנָה קַיֶּמֶת וְחַדְרֵי הַזֶּרַע קַיָּמִין בִּפְנִים, אִבַּעְיָא וְלֹא אִפְּשִׁיטָא. וְדַעַת רִי״ף לְהָקֵל, וְיֵשׁ מַחֲמִירִין, וְהָכִי מִסְתַּבֵּר כֵּיוָן דִּסְפֵיקָא דְּאוֹרַיְתָא הוּא. וְאִם נִסְדַּק כֻּלּוֹ מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ חָסֵר כְּלוּם, פָּסוּל. אֲבָל אִם נִשְׁאַר בּוֹ שִׁיּוּר לְמַעְלָה וּלְמַטָּה אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, כָּשֵׁר.

נִקְלַף מִמֶּנּוּ קְלִפָּה דַּקָּה בְּעִנְיַן שֶׁלֹּא חָסַר מִבְּשָׂרוֹ כְּלוּם, מְחַלֵּק תַּלְמוּדָא בֵּין כֻּלּוֹ לְמִקְצָתוֹ. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י בְּכֻלּוֹ כָּשֵׁר בְּמִקְצָתוֹ פָּסוּל. וּלְפִי זֶה הוּא פָּסוּל הַחוֹזֵר לְהֶכְשֵׁרוֹ, שֶׁאִם נִקְלַף מִקְצָתוֹ וְקִלַּף הַשְּׁאָר, כָּשֵׁר.

וְרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל פֵּרֵשׁ אִפְכָּא, כֻּלּוֹ פָּסוּל אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁתַּנָּה מַרְאָיו, מִקְצָתוֹ כָּשֵׁר וַאֲפִלּוּ אִם לֹא נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ אֶלָּא כְּסֶלַע.

וּמִיהוּ פֵּרֵשׁ הָרַאֲבַ״ד שֶׁמָּקוֹם הַקִּלּוּף הוּא מִמַּרְאֵה גָּוֶן הָאֶתְרוֹג, אֲבָל אִם הוּא מְשֻׁנֶּה מִמַּרְאֵה הָאֶתְרוֹג, אִם הוּא בְּמָקוֹם אֶחָד נִפְסַל בְּרֻבּוֹ, וְאִם הוּא בִּשְׁנַיִם אוֹ בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת פָּסוּל אֲפִלּוּ בְּמִעוּטוֹ, וְאִם הוּא בְּחָטְמוֹ אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא פָּסוּל, כְּדִין חֲזָזִית.

נִטְלָה פִּטְמָתוֹ - וְהוּא הַפֶּרַח שֶׁבְּרֹאשׁוֹ לְפֵרוּשׁ הַ״ר יַעֲקֹב בַּר יָקָר, פָּסוּל, אֲבָל נִטַּל עוּקְצוֹ, כָּשֵׁר בְּכָל עִנְיָן. וּלְפֵרוּשׁ הַ״ר יִצְחָק הַלֵּוִי נִטְלָה פִּטְמָתוֹ כָּשֵׁר בְּכָל עִנְיָן, וְנִטַּל עוּקְצוֹ, אִם נִטַּל מַה שֶּׁחוּץ לְגוּמָא לְבַד כָּשֵׁר, וְאִם נִטַּל מֵעִקָּרוֹ וְנִכַּר מְקוֹמוֹ שֶׁהוּא חָסֵר פָּסוּל. וְרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל פּוֹסֵל בִּשְׁנֵיהֶם, וְכֵן כָּתְבוּ רִי״ף וְהָרַמְבַּ״ם זַ״ל.

וְכָתַב אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל: וְכֵן נָהֲגִינַן לְפָסֵל בִּשְׁנֵיהֶם. וְדַוְקָא כְּשֶׁהָיְתָה לוֹ פִּטְמָה וְנִטְלָה, אֲבָל יֵשׁ אֶתְרוֹגִים שֶׁלֹּא הָיוּ לָהֶם פִּטְמוֹת מֵעוֹלָם וְאֵין נִפְסָלִים בְּכָךְ. וְכֵן דַּוְקָא כְּשֶׁנִּטַל הָעֹקֶץ וְלֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כְּלָל בְּאֶתְרוֹג, אֲבָל נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא, כָּשֵׁר.

עָלְתָה בּוֹ חֲזָזִית, וְהוּא כְּמוֹ אֲבַעְבּוּעוֹת, וְיֵשׁ בּוֹ מַמָּשׁ שֶׁמְּקוֹמוֹ נָקֹר בְּמִשּׁוּשׁ שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ מִן הָאֶתְרוֹג, אִם הוּא בְּמָקוֹם אֶחָד, אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶלָּא בְּרוּבּוֹ, וְאִם הוּא בִּשְׁנַיִם אוֹ בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת, אֲפִלּוּ בְּמִעוּטוֹ פָּסוּל.

וְכָתַב הַרִי״ץ גֵּאוּת: אֲפִלּוּ אִם הַשְּׁנַיִם אוֹ הַשְּׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת בְּמִעוּטוֹ שֶׁל צַד אֶחָד, פָּסוּל. אֲבָל הָרַאֲבַ״ד כָּתַב: דַּוְקָא שֶׁנִּתְפַּזֵּר הַנִּמּוּר בְּרוּבּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁבְּשֶׁטַח הַחֲבַרְבּוּרוֹת הוּא מְעוּט, אֲבָל בְּמִעוּטוֹ כְּגוֹן שֶׁכֻּלָּם מִצַּד אֶחָד שֶׁל אֶתְרוֹג, כָּשֵׁר. וְלָזֶה הִסְכִּים אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל.

וְאִם הוּא מֻחָצָה עַל מֻחָצָה בְּמָקוֹם אֶחָד, כָּתַב אָחִי הַ״ר יְחִיאֵל זַ״ל כֵּיוָן שֶׁהוּא בִּידֵי אָדָם אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם, וְכָשֵׁר כְּמוֹ פָּרוּץ כְּעוֹמֵד. אֲבָל הָרַאֲבַ״ד כָּתַב: כָּל הַפְּסוּלִים שֶׁפּוֹסְלִין בְּרֻבָּן, מֻחָצָה עַל מֻחָצָה נַמִּי פָּסוּל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם, דְּבָעִינַן רֹב הַנִּרְאֶה לָעֵינַיִם.

וּמֻחְטָמוֹ וְאֵילָךְ – הַיְנוּ מִמָּקוֹם שֶׁמַּתְחִיל לְשַׁפֵּעַ עַד הַפִּטְמָא לְמַעְלָה, פּוֹסֵל חֲזָזִית וְכָל שִׁנּוּי מַרְאוֹת בְּכָל שֶׁהוּא. וְכָתַב הָרַאֲבַ״ד דְּהוּא הַדִּין נַמִּי יָבֵשׁ פּוֹסֵל שָׁם בְּכָל שֶׁהוּא.

וְאִם עָלְתָה בּוֹ חֲזָזִית בְּעִנְיַן שֶׁפָּסוּל, אוֹ שֶׁהוּא מְנֻמָּר, אִם כְּשֶׁקּוֹלְפוֹ חוֹזֵר לְמַרְאֶה הָאֶתְרוֹג, כָּשֵׁר, וְזֶה פָּסוּל הַחוֹזֵר לְהֶכְשֵׁרוֹ.

נָפַל עָלָיו מַיִם בְּתָלוּשׁ וְתָפַח, אוֹ סָרַח - וְהוּא יוֹתֵר מִתָּפוּחַ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְצָת רֵיחַ רַע, אוֹ שֶׁהוּא כָּבוּשׁ בְּחֹמֶץ, אוֹ מְבֻשָּׁל, אוֹ מְנֻמָּר, פָּסוּל.

וְאִם הוּא שָׁחוֹר אוֹ לָבָן, בְּמָקוֹם אֶחָד פּוֹסֵל בְּרֻבּוֹ. בִּשְׁנַיִם אוֹ בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת דֵּינוֹ כַּחֲזָזִית לְפָסֵל אֲפִלּוּ בְּמִעוּטוֹ.

וְהָא דְּשָׁחוֹר פָּסוּל, דַּוְקָא בָּאֲרָצוֹת הָרְחוֹקִים מֵאֶרֶץ כּוּשׁ שֶׁהוּא שִׁנּוּי לָהֶם, אֲבָל הַסְּמוּכִים לְכוּשׁ וּרְגִילִים בְּאֶתְרוֹגִים שְׁחוֹרִים, אֶתְרוֹג שָׁחוֹר שֶׁהוּבָא לְשָׁם מִכּוּשׁ, כָּשֵׁר. אֲבָל הַגָּדֵל שָׁם פָּסוּל, כֵּיוָן שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְגַדֵּל שָׁם.

הָעָגֹל כְּכַדּוּר, פָּסוּל.

גִּדְּלוֹ בְּדָפוּס וַעֲשָׂאוֹ כְּצוּרָה אַחֶרֶת שֶׁאֵינָהּ מְצוּרַת הָאֶתְרוֹג, פָּסוּל. אֲבָל אִם עֲשָׂאוֹ כְּצוּרַת אֶתְרוֹג, אֲפִלּוּ עֲשָׂאוֹ דַּפֵּי דַּפֵּי, חָשִׁיב שַׁפִּיר צוּרְתּוֹ וְכָשֵׁר.

הַתְּיוֹם - שֶׁגִּדְּלוּ שְׁנַיִם דְּבוּקִים זֶה בָּזֶה, כָּשֵׁר. וּבְסֵפֶר הַמִּצְוֹת פָּסַל תְּיוֹם.

הַיָּרוֹק שֶׁדּוֹמֶה לְעִשְׂבֵי הַשָּׂדֶה, פָּסוּל. אֲבָל אִם הוּא יָרוֹק וּכְשֶׁמַּשְׁהִים אוֹתוֹ חוֹזֵר לְמַרְאֶה אֶתְרוֹג, כָּשֵׁר.

שְׁעוּר אֶתְרוֹג קָטָן, פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה פָּסוּל. אֲבָל אִם הוּא כַּבֵּיצָה, אֲפִלּוּ אִם הוּא בוֹסֶר שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמַר פִּרְיוֹ, כָּשֵׁר.

וּבְגָדוֹל, אֲפִלּוּ הוּא גָּדוֹל הַרְבֵּה שֶׁצָּרִיךְ לְאָחְזוֹ בִּשְׁתֵּי יָדָיו, כָּשֵׁר.

סִימָן תרמט

כָּל אַרְבַּעַת הַמִּינִים פְּסוּלִין בְּגָזוּל, בֵּין לִפְנֵי יֵאוּשׁ בֵּין לְאַחַר יֵאוּשׁ. וּבְשָׁאוּל, וּבְשֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת, וַאֲשֵׁרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, פָּסוּל. אֲבָל שֶׁל גּוֹי, לְכַתְּחִלָּה לֹא יִטּוֹל וְאִם נָטַל יָצָא מִיּוֹם רִאשׁוֹן וָאֵילָךְ דְּלֹא בָּעִינַן לָכֶם.

וְכָל הַפְּסוּלִין, כְּמוֹ שֶׁפְּסוּלִין בָּרִאשׁוֹן כָּךְ פְּסוּלִין כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים, חוּץ מִשָּׁאוּל שֶׁמֻּתָּר מִיּוֹם רִאשׁוֹן וָאֵילָךְ. וְכֵן חָסֵר, מֻתָּר מִיּוֹם רִאשׁוֹן וָאֵילָךְ. הִלְכָךְ נִקַּב, אוֹ שֶׁנִּקְּבוּהוּ עַכְבָּרִים, מֻתָּר מִיּוֹם רִאשׁוֹן וָאֵילָךְ אִם נִשְׁאַר בּוֹ כְּשִׁעוּר.

וּבַעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת פָּסַל אִם נִקְּבוּהוּ עַכְבָּרִים כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים, מִשּׁוּם דִּמְאִיס, אַף עַל גַּב דְּנִקַּב כָּשֵׁר. וְכֵן כָּתַב רַב נַטְרוֹנַאי גָּאוֹן. וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל לֹא חִלֵּק.

וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ רַק שֶׁיַּשְׁאִיר מִמֶּנּוּ שִׁעוּר כְּדֵי לָצֵאת בּוֹ. וּלְדִידַן חָשׁוּב יוֹם שֵׁנִי כְּמוֹ יוֹם רִאשׁוֹן. אֲבָל כָּל שְׁאָר הַפְּסוּלִין, פְּסוּלִין כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים.

וְהֵרִי״ץ גִּיאַת כָּתַב: כָּל הַפְּסוּלִים אֵינָן פְּסוּלִין אֶלָּא בָּרִאשׁוֹן, אֲבָל מִשָּׁם וָאֵילָךְ, לֹא שְׁנָא גָּזוּל וְלֹא שְׁנָא שְׁאָר פְּסוּלִין, כֻּלָּם כְּשֵׁרִים. וְכֵן כָּתְבוּ בַּעַל הָעִטּוּר וְהַ״ר יוֹנָה. וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ כָּתַב כִּסְבָרָא רִאשׁוֹנָה.

וְכָל הַפְּסוּלִים מֻחָמַת מוּם, אִם הוּא שְׁעַת הַדְּחַק שֶׁאֵין נִמְצָא כָּשֵׁר, כְּשֵׁרִים וְיָכוֹל לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם.

וְהָרַאֲבַ״ד כָּתַב שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, אֶלָּא יֹאחֲזֵם בְּיָדוֹ שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרַת לוּלָב. וְלֹא נִהֲרָא לַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל.

וְהָרַמְבַּ״ם זַ״ל הִכְשִׁיר לוּלָב יָבֵשׁ בִּשְׁעַת הַדְּחַק וְלֹא שְׁאָר מִינִין, וְלֹא נִרְאֶה, דְּמַאי שְׁנָא זֶה מִזֶּה.

סִימָן תרנ

שִׁעוּר הֲדַס וַעֲרָבָה, שְׁנֵי טְפָחִים וְחֵצִי, שֶׁהֵן עֲשָׂרָה גּוּדָלִים.

וְשִׁדְרָה שֶׁל לוּלָב, לְבַד מֵהָעָלִין הָעוֹלִין לְמַעְלָה מֵהַשִּׁדְרָה, צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא יוֹצֵא לְמַעְלָה מֵהַהֲדַס טֶפַח חָסֵר שְׁתוּת.

וְאִם יְרָצֶה, יוֹסִיף עֲלֵיהֶם כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה, שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר לְמַעְלָה.

סִימָן תרנא

מִצְוַת אַרְבָּעָה מִינִים, שֶׁיִּטּוֹל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לוּלָב אֶחָד, וּשְׁתֵּי עֲרָבוֹת שְׁלֵמוֹת, וּשְׁלֹשָׁה הֲדַסִּים אֲפִלּוּ שְׁלָשְׁתָּן קְטוּמִים בְּרֹאשֵׁיהֶן. וְהָרַמְבַּ״ם זַ״ל הִכְשִׁיר גַּם בָּעֲרָבָה קְטוּמָה, וְלֹא נְהִירָא.

וַיַּעֲשֶׂה מֵהַהֲדַס וְהָעֲרָבָה וְהַלּוּלָב אֲגוּדָּה אַחַת, אַף עַל גַּב דְּקַיְּמָא לָן (סֻכָּה לג.) ׳לוּלָב אֵין צָרִיךְ אֲגֻד׳, מִצְוָה לְאָגְדוֹ מִשּׁוּם נוֹי.

וְכֵיוָן שֶׁאֵין חוֹבָה לְאָגְדוֹ, אֲפִלּוּ אֲגָדוֹ בְּמִין אַחֵר שַׁפִּיר דָּמֵי, וּמִשּׁוּם חֲצִיצָה נַמִּי לֵיכָּא אַף עַל גַּב שֶׁהַקֶּשֶׁר מַפְסִיק בֵּין יָדוֹ לַלּוּלָב, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא לְנָאוֹתוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ. וְכֵן מִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ, הִלְכָךְ אִם נָשְׁרוּ מֵעֲלֵי הַלּוּלָב אוֹ מֵעֲלֵי הַהֲדַס וְנִשְׁאֲרוּ בְּתוֹךְ הָאֲגֻדָּה בְּעִנְיָן שֶׁמַּפְסִיק, אֵין לָחוּשׁ.

וְרַשִׁ״י פֵּרֵשׁ אַף עַל גַּב דְּאֵין צָרִיךְ אֲגֻד, מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה חוֹבָה לְאָגְדוֹ מִשּׁוּם ׳זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ׳ - הִתְנָאֶה לְפָנָיו בְּמִצְוֹת.

וְאִם לֹא אֲגָדוֹ מֵאֶתְמוֹל, אוֹ שֶׁהַתַּר אִגּוּדוֹ בְּיוֹם טוֹב, אִי אֶפְשָׁר לְאָגְדוֹ בְּקֶשֶׁר גָּמוּר, אֶלָּא אוֹגְדוֹ כַּאֲגוּדָּה שֶׁל יָרָק, שֶׁכּוֹרֵךְ הָאֲגֻדָּה סָבִיב וְתוֹחֵב רֹאשׁ הָאֲגֻדָּה לְתוֹכָהּ בְּלֹא קְשִׁירָה.

וְיִטּוֹל הָאֲגֻדָּה בְּיָדוֹ הַיְמָנִית. וְיִהְיוּ רָאשֵׁיהֶם לְמַעְלָה וְעִקָּרֵיהֶם לְמַטָּה. וְהָאֶתְרוֹג בְּיָדוֹ הַשְּׂמְאלִית. וְאַף אִם הוּא אִטֵּר יָד יְמִינוֹ, יִטּוֹל הָאֶתְרוֹג בִּשְׂמאל כָּל אָדָם שֶׁהוּא יְמִינוֹ.

וּכְשֶׁיִּטּוֹל הַלּוּלָב בְּיָדוֹ קֹדֶם שֶׁיִּטּוֹל הָאֶתְרוֹג, יְבָרֵךְ ׳בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת לוּלָב׳ וְ׳שֶׁהֶחֱיָנוּ׳, כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ קֹדֶם לַעֲשִׂיָּתוֹ, שֶׁאִלּוּ יִטּוֹל אַרְבָּעְתָּן קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ, נִמְצָא שֶׁכְּבָר יָצָא קֹדֶם לַעֲשִׂיָּתוֹ וְשֶׁכֵּיוָן שֶׁהִגְבִּיהָן יָצָא. אוֹ יַהֲפֹךְ הַלּוּלָב אוֹ הָאֶתְרוֹג עַד שֶׁיְּבָרֵךְ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא יָצָא כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִטְּלוֹ דֶּרֶךְ גְּדִילָתוֹ. אִי נַמִּי יְכַוֵּן שֶׁלֹּא לָצֵאת עַד שֶׁיְּבָרֵךְ.

וְהָרַמְבַּ״ם זַ״ל כָּתַב שֶׁיְּבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁיִּטְּלֵנוּ בְּיָדוֹ, וְלֹא נִרְאֶה לְרַ״י.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִעְנְעוֹ וַעֲדַיִן יֵשׁ לוֹ לְתָפְסוֹ בְּיָדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְעַכֵּב קָרִינָן בֵּיהּ שַׁפִּיר קֹדֶם לַעֲשִׂיָּתוֹ. וְטוֹב לַעֲשׂוֹת כְּאֶחָד מִן הַדְּרָכִים שֶׁכָּתַבְתִּי.

וְלֹא יְבָרֵךְ ׳שֶׁהֶחֱיָנוּ׳ בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתוֹ.

וּלְקִיחָה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר שְׁמָהּ לְקִיחָה. הִלְכָךְ אֲפִלּוּ עָשָׂה בֵּית יָד וְנָתַן בּוֹ הַלּוּלָב וּנְטָלוֹ, שַׁפִּיר דָּמֵי, אֲפִלּוּ כָּל הַלּוּלָב חוּץ מִיָּדוֹ. וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא דֶּרֶךְ כְּבוֹד, אֲבָל אִם אֵינוֹ דֶּרֶךְ כְּבוֹד, כְּגוֹן שֶׁנְּתָנוֹ בִּכְלִי וּנְטָלוֹ, לֹא יָצָא.

וְינַעְנֵעַ בְּשָׁעָה שֶׁמְּבָרֵךְ. וְכֵן יְנַעְנֵעַ בִּשְׁעַת קְרִיאַת הַהַלֵּל, בְּ׳הוֹדוּ׳ בְּכָל פַּעַם שֶׁמַּחֲזִירִין אוֹתוֹ הַקָּהָל, וְכֵן בְּ׳אָנָּא ה׳ הוֹשִׁיעָה נָא׳, אֲבָל לֹא בְּ׳אָנָּא ה׳ הַצְלִיחָה נָא׳, וְכֵן יְנַעְנֵעַ בְּ׳הוֹדוּ׳ שֶׁבְּסוֹף הַמִּזְמוֹר.

וְהַנִּעְנוּעַ הוּא שֶׁמּוֹלִיךְ יָדוֹ מִכְּנֶגְדּוֹ לְהָלְאָה וְינַעְנֵעַ שָׁם שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּהוֹלָכָה וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּהוֹבָאָה, וְאַחַר כָּךְ מַטֶּה יָדוֹ לְצַד צָפוֹן וְעוֹשֶׂה כֵּן שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְכֵן לְצַד דָּרוֹם, וְכֵן לְצַד מַעֲרָב, וּמַעֲלֶה יָדוֹ לְמַעְלָה וְעוֹשֶׂה כֵּן שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, וּמוֹרִידָהּ לְצַד מַטָּה וְעוֹשֶׂה כֵּן שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. סָךְ הַכֹּל ל״ו פְּעָמִים.

וּבַעַל הָעִטּוּר כָּתַב: דְּנִעְנוּעַ דְּרַבָּנָן וְאָזְלִינָן בֵּיהּ לְקוּלָּא, וְאֵין צָרִיךְ לְכָל רוּחַ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים הוֹלָכָה וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים הוֹבָאָה, אֶלָּא בֵּין הוֹלָכָה וְהוֹבָאָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים לְכָל רוּחַ.

וְכָתַב עוֹד: מְנַהֵג אֲבוֹתֵינוּ מוֹלִיךְ וּמֵבִיא מַעֲלֶה וּמוֹרִיד בִּלְבַד, מוֹלִיךְ וּמֵבִיא לְמִי שֶׁאַרְבַּע רוּחוֹת שֶׁלּוֹ וְהַמּוֹשֵׁל בְּשִׁתַּיִם מוֹשֵׁל בְּאַרְבַּע, וְהַמּוֹלִיךְ לַצָּפוֹן וְלַדָּרוֹם דַּעַת חִיצוֹנִי הוּא.

וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל כָּתַב: וְהָעוֹלָם לֹא נָהֲגוּ כֵּן, אֶלָּא מוֹלִיכִין לְאַרְבַּע רוּחוֹת וּמְנַהֵג כָּשֵׁר הוּא, הַקָּצָרָה יָד יְמִינֵנוּ לְהוֹדוֹת לְמִי שֶׁאַרְבַּע רוּחוֹת שֶׁלּוֹ, וְהַמְנַהֵג הָאַחֵר הוּא חִיצוֹנִי, וְהָרֹאשׁוֹן שֶׁהִנְהִיג כֵּן הָיָה נִרְאֶה לוֹ שֶׁהַמּוֹלִיךְ וּמֵבִיא לְאַרְבַּע הָרוּחוֹת נִרְאֶה כִּשְׁתֵּי וָעֶרֶב כְּמוֹ שֶׁהַגּוֹיִם עוֹשִׂים בִּידֵיהֶם, וְהֶבֶל הוּא, דְּאַדְרַבָּא כְּשֶׁמּוֹלִיךְ וּמֵבִיא לִשְׁתֵּי רוּחוֹת וְאַחַר כָּךְ מַעֲלֶה וּמוֹרִיד נִרְאֶה כִּשְׁתֵּי וָעֶרֶב שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַרְבַּע קְצָווֹת, אֲבָל כְּשֶׁמּוֹלִיךְ וּמֵבִיא

לְאַרְבַּע רוּחוֹת וְאַחַר כָּךְ מַעֲלֶה וּמוֹרִיד, יֵשׁ לוֹ שֵׁשׁ קְצָוות. עַד כָּאן.

כְּתַב בַּעַל הָעִטּוּר: הוֹלָכָה וְהוֹבָאָה הוּא הַנִּעְנוּעַ, וְאֵין צָרִיךְ נִעְנוּעַ שְׁדָרָה וְעָלִין. וְכֵן כָּתַב רַב הַאי גָּאוֹן זַ״ל שֶׁאֵין צָרִיךְ נִעְנוּעַ שְׁדָרָה וְעָלִין, שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בְּתְנוּפָה מוֹלִיךְ וּמֵבִיא מַעֲלֶה וּמוֹרִיד.

וְאֵלּוּ הָאַרְבָּעָה מִינִים מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה, שֶׁאִם חָסֵר לוֹ אֶחָד מֵהֶן לֹא יְבָרֵךְ עַל הַנִּמְצָאִים בְּיָדוֹ. אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ כֻּלָּם, אֲפִלּוּ לֹא נְטָלָן בְּיַחַד אֶלָּא נְטָלָן זֶה אַחַר זֶה, יָצָא, וּבִלְבַד שֶׁיְּהוּ כֻּלָּם לְפָנָיו וְיטוֹל הַלּוּלָב תְּחִלָּה.

חָסֵר לוֹ אֶחָד מִן הַמִּינִין, לֹא יִקַּח מִין אַחֵר בְּמְקוֹמוֹ.

וְלֹא יִפְחֹת מֵהֶן. וְלֹא יוֹסִיף עֲלֵיהֶן מִין אַחֵר, אֲפִלּוּ אִם לֹא יַאגְדֵנּוּ עִמָּהֶם, אִם יֹאחֲזֵנּוּ בְּיָדוֹ עִמָּהֶם לְשֵׁם מִצְוַת לוּלָב אֵיכָא בַּל תּוֹסִיף. אֲבָל מֵאוֹתָם אַרְבַּע הַמִּינִים יָכוֹל לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם.

וּבַהֲדַס שׁוֹטֶה שֶׁאֵינוֹ עָבוֹת, נֶחְלְקוּ בּוֹ הַגְּאוֹנִים אִם הוּא מִין הֲדַס וְיָכוֹל לְהוֹסִיף אוֹתוֹ אִם לָאו, בַּעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת כָּתַב: הֲדַס שׁוֹטֶה אֲפִלּוּ בַּהֲדֵי אָסָא אַחֲרִינָא פָּסוּל.

וְרַב נַטְרוֹנַאי כָּתַב: אִם יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ כְּלוֹ עָבוֹת מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, וְאִם אֵינוֹ מוֹצֵא אֶלָּא שְׁלִשָּׁה הֲדַס עָבוֹת, מְמַלֵּא אוֹתוֹ הֲדַס שׁוֹטֶה וְשַׁפִּיר דָּמֵי. וְכֵן כָּתַב אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל.

כְּתַב רַב עַמְרָם: נָהֲגוּ בְּמְקוֹמֵנוּ בְּמִתִיבְתָּא מִכַּמָּה דּוֹרוֹת, שֶׁלֹּא לְפְחוֹת מִשִּׁשִּׁים וּשְׁמוֹנָה עֲרָבוֹת כְּמִנְיַן לוּלָב, וְיֵשׁ מוֹסִיפִים עַד שִׁבְעִים כְּמִנְיַן הַפָּרִים.

סִימָן תרנב

מִצְוַת לוּלָב בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִנְטִילַת לוּלָב, שֶׁאִם לֹא נְטָלוֹ שַׁחֲרִית יִטְלֶנּוּ עַרְבִית. וּמִכָּל מָקוֹם זְרִיזִין מַקְדִּימִין לַמִּצְוֹת וְנוֹטְלִין אוֹתוֹ בַּבֹּקֶר, שֶׁמִּצְוָתוֹ מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר.

וְעִקַּר מִצְוָתוֹ בְּשָׁעַת הַהַלֵּל. וְאִם צָרִיךְ לֵילֵךְ בַּדֶּרֶךְ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַמְתִּין, נוֹטְלוֹ מִיָּד קֹדֶם שֶׁיֵּלֵךְ, וּבִלְבַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, וְקוֹרֵא הַהַלֵּל בְּלֹא לוּלָב.

וְהַמְדַקְדֵּק בְּמַעֲשָׂיו יַעֲשֶׂה כְּאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיָה אָדָם יוֹצֵא מְבֵיתוֹ וְלוּלָבוֹ בְּיָדוֹ, הָיָה קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל לוּלָבוֹ בְּיָדוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לֶאֱחֹז בְּיָדוֹ סֵפֶר תּוֹרָה וּתְפִילִין בִּשְׁעַת תְּפִלָּה שֶׁמָּא יִתְבַּטֵּל מִכַּוָּנָתוֹ, שְׁאנֵי הָכָא כֵּיוָן שֶׁדִּבַּר מִצְוָה הוּא לֹא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יִתְבַּטֵּל מִכַּוָּנָתוֹ. קוֹרֵא בַּתּוֹרָה וְנוֹשֵׂא כַּפָּיו, מַנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע. לְנַחֵם אֲבֵלִים וּלְבַקֵּר חוֹלִים לוּלָבוֹ בְּיָדוֹ. נִכְנַס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, מְשַׁגְּרוֹ בְּיַד בְּנוֹ אוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ.

וְאָסוּר לֶאֱכֹל קֹדֶם שֶׁיִּטְלֶנּוּ. שָׂכַח וְאָכַל קֹדֶם שֶׁנְּטָלוֹ וְהוּא עַל שֻׁלְחָנוֹ, בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה, יַפְסִיק אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם לִטְלוֹ אַחַר שֶׁיֹּאכַל, וּמִיּוֹם רִאשׁוֹן וְאֵילָךְ, אִם יֵשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם לֹא יַפְסִיק וְאִם לָאו יַפְסִיק.

סִימָן תרנג

אֶתְרוֹג שֶׁל מִצְוָה מֻתָּר לְהָרִיחַ בּוֹ, שֶׁעִקָּרוֹ לַאֲכִילָה וּמִזֶּה לְבַד הוּקְצָה וְלֹא מִלְּהָרִיחַ.

וְהַמֵּרִיחַ בּוֹ, כָּתַב הַ״ר שִׂמְחָה שֶׁאֵין לוֹ לְבָרֵךְ ׳בְּרוּךְ שֶׁנָּתַן רֵיחַ טוֹב בַּפֵּרוֹת׳, דְּעִקָּרוֹ לָאו לְרֵיחַ עָבֵיד. וַאֲבִי הָעֶזְרִי כָּתַב שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְבָרֵךְ.

הֲדַס שֶׁל מִצְוָה אָסוּר לְהָרִיחַ בּוֹ, שֶׁעִקָּרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְהָרִיחַ וּמִזֶּה הוּקְצָה.

סִימָן תרנד

מְקַבֶּלֶת אִשָּׁה מִיָּד בְּנָהּ אוֹ מִיַּד בַּעְלָהּ הַלּוּלָב וּמַחֲזִירָתוֹ לַמַּיִם בְּיוֹם טוֹב. וְתוֹסִיף עָלָיו אִם צָרִיךְ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תַּחֲלִיף הַמַּיִם.

וּבְחוֹל הַמּוֹעֵד מִצְוָה לְהַחֲלִיפָם, כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר לַח וְהָדוּר.

סִימָן תרנה

גּוֹי שֶׁהֵבִיא לוּלָב לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב מִחוּץ לַתְּחוּם, כָּתַב הַ״ר שִׂמְשׁוֹן בַּ״ר אַבְרָהָם שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ, שֶׁלֹּא אָסְרוּ חֲכָמִים דָּבָר שֶׁהוּבָא מִחוּץ לַתְּחוּם אֶלָּא לְאוֹתוֹ שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ, וַאֲפִלּוּ הוּא מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, וְלֹא אָסְרוּהוּ לוֹ אֶלָּא בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה וּמִצְוֹת לָאו לֵהָנוֹת נִתְּנוּ.

סִימָן תרנו

קָנָה אֶתְרוֹג שֶׁרָאוּי לָצֵאת בּוֹ, וּמָצָא אַחֵר נָאֶה מִמֶּנּוּ, מִצְוָה לְהוֹסִיף עַד שְׁלִישׁ בִּדְמֵי הָרִאשׁוֹן כְּדֵי לְהַחֲלִיפוֹ בְּיוֹתֵר נָאֶה.

סִימָן תרנז

קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְנַעְנֵעַ הַלּוּלָב, אָבִיו צָרִיךְ לִקְנוֹת לוֹ לוּלָב כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת.

סִימָן תרנח

מִן הַתּוֹרָה לוּלָב נִטָּל בַּמִּקְדָּשׁ כָּל שִׁבְעָה, וְחוּץ לַמִּקְדָּשׁ רַק יוֹם רִאשׁוֹן. וַחֲכָמִים תִּקְּנוּ שֶׁיְּהֵא נִטָּל בְּכָל מָקוֹם כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים.

אֲבָל בְּשַׁבָּת אֵינוֹ נִטָּל בְּכָל מָקוֹם, לֹא שָׁנָא אִם חָל יוֹם רִאשׁוֹן בְּשַׁבָּת אוֹ אֶחָד מִשְּׁאָר הַיָּמִים.

הִלְכָךְ, בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה, אֵין אָדָם יוֹצֵא בְּלוּלָבוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יִתְּנֶנּוּ לוֹ בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה, דְּדָרְשִׁינַן "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן" - מִשֶּׁלָּכֶם.

אֲבָל אִם נְתָנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִירוֹ לוֹ אַחַר כָּךְ, הָוְיָא מַתָּנָה, וּבִלְבַד שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לוֹ בְּמַתָּנָה גְּמוּרָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר לוֹ בְּמַתָּנָה. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ 'יְהֵא שֶׁלְּךָ עַד שֶׁתֵּצֵא בּוֹ וְאַחַר כָּךְ תַּחֲזִירֶהוּ לִי' לֹא יָצָא.

וְצָרִיךְ שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ לוֹ אַחַר כָּךְ לְקַיֵּם תְּנָאוֹ. אֲבָל אִם לֹא הֶחֱזִירוֹ אַחַר כָּךְ, הֲרֵי לֹא קִיֵּם תְּנָאוֹ וְנִמְצֵאת הַמַּתָּנָה בְּטֵלָה לְמַפְרֵעַ וְלֹא יָצָא. וַאֲפִלּוּ נָאֲנַס מִיָּדוֹ בְּעִנְיַן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ וְרוֹצֶה לְהַחֲזִיר לוֹ דָּמָיו, לֹא יָצָא.

וַאֲפִלּוּ נָתְנוֹ לוֹ סְתָם וְלֹא פֵּרֵשׁ 'עַל מְנָת שֶׁתַּחֲזִירֶהוּ לִי', מִסְתָּמָא דַּעְתּוֹ שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ לוֹ כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ לָצֵאת בּוֹ, וְאִם לֹא הֶחֱזִירוֹ לוֹ לֹא יָצָא. וּמִיהוּ אֲפִלּוּ לֹא הֶחֱזִירוֹ לְיָדוֹ אֶלָּא לְאַחֵר, וְאַחַר לְאַחֵר, וְהָאַחֲרוֹן מַחֲזִירוֹ לַבְּעָלִים, יָצָא.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ לוֹ אֶלָּא אִם כֵּן כָּפַל תְּנָאוֹ, שֶׁאוֹמֵר לוֹ 'הֲרֵי הוּא לְךָ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת שֶׁתַּחֲזִירֶהוּ לִי, וְאִם לֹא תַּחֲזִירֶהוּ לִי לֹא תְּהֵא מַתָּנָה'. שֶׁאִם לֹא כָּפַל הַתְנֵאי, הֲוֵי תְּנָאוֹ - דְּהֵינוּ הַחֲזָרָה, בָּטֵל, וּמַעֲשֶׂה - דְּהֵינוּ הַמַּתָּנָה, קַיָּם, וְיָצָא בּוֹ אֲפִלּוּ לֹא הֶחֱזִיר לוֹ.

אֲבָל לְפִי מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי דַּאֲפִלּוּ בִּסְתָמָא צָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ לוֹ, כָּל שֶׁכֵּן אִם הִתְנָה וְלֹא כָּפַל.

וּמִטַּעַם זֶה דְּבָעִינַן מִשֶּׁלָּכֶם, לֹא לֵיקְנֵי אִינִישׁ לוּלְבָא לְקָטָן בְּיוֹמָא קַמָּא, דְּקָטָן מִיקְנֵי קָנֵי אַקְנוּיֵי לֹא מַקְנֵי, וְנִמְצָא שֶׁאֵין אַחֵר יָכוֹל לָצֵאת בּוֹ אַחַר שֶׁהִגִּיעַ לְיָדוֹ.

אַחִין אוֹ שֻׁתָּפִין שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אֶתְרוֹג בְּשֻׁתָּפוּת, אִם יָכוֹל אֶחָד מֵהֶן לְאָכְלוֹ וְאֵין חֲבֵרוֹ מַקְפִּיד עָלָיו, יוֹצֵא בּוֹ דַּחֲשִׁיב כְּשֶׁלּוֹ, וְאִם לָאו לֹא יָצָא, שֶׁאֵין הַשֻּׁתָּפִין יְכוֹלִין לָצֵאת בְּאֶתְרוֹג הַמְשֻׁתָּף עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ חֲבֵרוֹ חֶלְקוֹ בְּמַתָּנָה.

וּמַה שֶּׁנּוֹהֲגִין בְּמָקוֹם שֶׁאֵין אֶתְרוֹג מָצוּי, שֶׁכָּל הַקָּהָל קוֹנִין אֶתְרוֹג בְּשֻׁתָּפוּת וְיוֹצְאִין בּוֹ, פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם שֶׁכֵּיוָן שֶׁקְּנָאוּהוּ כְּדֵי לָצֵאת בּוֹ, מִסְתָּמָא הָוֵי כְּאִלּוּ פֵּרְשׁוּ שֶׁכָּל הַקָּהָל נוֹתְנִין חֶלְקָם לְכָל מִי שֶׁנּוֹטֵל לָצֵאת בּוֹ עַל מְנָת שֶׁיַּחֲזִירֶהוּ לָהֶם, כֵּיוָן דִּבְעִנְיָן אַחֵר אֵין יְכוֹלִין לָצֵאת בּוֹ.

תְּשׁוּבָה לְרַב שְׁרִירָא: מָקוֹם שֶׁאֵין אֶתְרוֹג וְלוּלָב מְצוּיִן, וְגוֹבִים מֵהַקָּהָל מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד וְקוֹנִין, וְנוֹטְלוֹ חַזָּן הַכְּנֶסֶת בְּיָדוֹ בְּשָׁעַת הַהַלֵּל וּמְבָרֵךְ עָלָיו, וְנוֹתְנוֹ לְזָקֵנִים וּמְבָרְכִין עָלָיו, וְשׁוּב נוֹטְלוֹ כָּל אֶחָד מֵחֲבֵרוֹ עַד שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו כָּל הַקָּהָל, יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן אוֹ לֹא?

וְהֵשִׁיב: וַדַּאי בְּשִׁאָר יְמוֹת הֶחָג מִיּוֹם שֵׁנִי וָהָלְאָה, יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן בְּאוֹתוֹ לוּלָב, אֲבָל בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן צָרִיךְ כָּל אֶחָד לוּלָב שֶׁלּוֹ, וְכֵן רָאוּי שֶׁתַּעֲשׂוּ לִהְיוֹת קוֹנִין הַלּוּלָב לְאֶחָד מִן הַצִּבּוּר, אוֹ שֶׁיִּקָּחֵנּוּ מִמָּמוֹנוֹ, אוֹ שֶׁיִּתְּנוּ הַדָּמִים לַחַזָּן בְּמַתָּנָה וְהוּא יִקָּנֵהוּ לְעַצְמוֹ, וּבְיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן יִתְּנֵהוּ בְּמַתָּנָה לְאֶחָד מִן הַזְּקֵנִים, וְכָל אֶחָד יִתְּנֵהוּ לַחֲבֵרוֹ בְּמַתָּנָה עַד שֶׁיָּבֹא לְיַד כֻּלָּם.

וּבְאַשְׁכְּנַז וּבְצָרְפַת נוֹהֲגִים כְּרַשְׁבַּ"ם.

סִימָן תרנט

וְאַחַר שֶׁגָּמְרוּ הַהַלֵּל אוֹמֵר קַדִּישׁ שָׁלֵם.

וּמוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים, בְּאֶחָד קוֹרִין "שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׂב" בְּפָרָשַׁת אֱמוֹר אֶל הַכֹּהֲנִים (וַיִּקְרָא כב,כו), וּבַשֵּׁנִי קוֹרֵא הַמַּפְטִיר קָרְבְּנוֹת הַמּוּסָפִין "וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי" (בַּמִּדְבָּר כט,יב), וּמַפְטִיר בִּזְכַרְיָה "הִנֵּה יוֹם בָּא" (זְכַרְיָה יד,א). וּמַחֲזִיר הַסְּפָרִים וְאוֹמֵר קַדִּישׁ.

וּמִתְפַּלְּלִין הַצִּבּוּר בְּלַחַשׁ מוּסָף, שָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת, וּקְדֻשַּׁת הַיּוֹם בָּאֶמְצַע - אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ, וּמִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ, 'אֶת מוּסַף יוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה' וְכוּ' 'כָּאָמוּר וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי' וְכוּ'. וּמַחֲזִיר שְׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה וְאוֹמֵר קַדִּישׁ.

סִימָן תרס

וְאַחַר כֵּן אוֹמֵר הוֹשַׁעְנָא. וְיֵשׁ שֶׁאֵין אוֹמְרִין קַדִּישׁ קֹדֶם הוֹשַׁעְנָא.

וְנוֹהֲגִין לְהַקִּיף הַתֵּבָה פַּעַם אַחַת בְּכָל יוֹם. וּמַעֲלִין סֵפֶר תּוֹרָה עַל הַתֵּבָה כְּשֶׁמַּקִּיפִין אוֹתָהּ. וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מַקִּיפִין אוֹתָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים זֶכֶר לַמִּקְדָּשׁ, דִּתְנַן (סֻכָּה מה.): בְּכָל יוֹם מַקִּיפִין הַמִּזְבֵּחַ פַּעַם אַחַת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁבַע פְּעָמִים, וְאוֹמְרִים אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָא אָנָּא ה' הַצְלִיחָה נָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֲנִי וָהוּ הוֹשִׁיעָה נָא.

'אֲנִי וָהוּ' - שְׁנֵי שֵׁמוֹת שֶׁל ע"ב. וּמַה שֶּׁמַּזְכִּירִין אֵלּוּ הַשְּׁנַיִם, עַל שֵׁם "עִמּוֹ אָנֹכִי בְצָרָה" (תְּהִלִּים צא, טו),

וּכְתִיב ״וַאֲנִי בְּתוֹךְ הַגּוֹלָה״ (יְחֶזְקֵאל א, א) ״וְהוּא אָסוּר בָּזִקִּים״ (יִרְמְיָהוּ מ, א) כִּבְיָכוֹל. וְגַם ׳אֲנִי וָהוֹ׳ בַּגִּימַטְרִיָּה אָנָא ה׳. וּבַיְרוּשַׁלְמִי (סָכָה פֶּרֶק ד הֲלָכָה ג) אִיתָא זֶכֶר לִיצִיאָתָן.

וְרַב סְעַדְיָה כָּתַב שֶׁמַּקִּיפִין מִיָּד אַחַר קְרִיאַת הַהַפְטָרָה בְּעוֹד הַסֵּפֶר עַל הַתֵּבָה (עַד כָּאן). וּמִנְהָג טוֹב הוּא כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא הַסֵּפֶר שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ, כֵּיוָן שֶׁאֵין קוֹרִין בּוֹ, אֶלָּא שֶׁאֵין נוֹהֲגִין כֵּן.

וְסֵדֶר הַהֲקָפָה, כָּתַב רַב הַאי: בְּכָל יוֹם שְׁתֵּי פְּעָמִים אַחַת לִימִינוֹ וְאַחַת לִשְׂמֹאלוֹ, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁלֹשׁ פְּעָמִים לִימִינוֹ וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים לִשְׂמֹאלוֹ וְאַחַת לִימִינוֹ.

וְאֵין נוֹהֲגִין כֵּן עַתָּה, אֶלָּא בְּכָל יוֹם פַּעַם אַחַת לִימִינוֹ.

וּבְשַׁבָּת אֵין מַקִּיפִין.

כָּתַב רַשְׁ״י דְּאַף בְּחוֹל מִי שֶׁאֵין לוֹ לוּלָב לֹא יַקִּיף, כְּמוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁאֵין מַקִּיפִין כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹ לוּלָב.

וְכָתַב רַב שְׁרִירָא גָּאוֹן שֶׁאֵין לוֹמַר הוֹשַׁעְנָא בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי הַתִּינוֹקוֹת שֶׁיִּשְׁמְעוּ שֶׁאוֹמְרִים בְּשַׁבָּת כְּמוֹ בְּחוֹל וְיֵלְכוּ גַּם לְטוֹל הַלּוּלָב, אֲבָל כְּשֶׁאֵין אוֹמְרִים הוֹשַׁעְנָא מִתְבָּרֵר לָהֶם.

וְנִרְאֶה דְּכֵיוָן שֶׁאֵין מַקִּיפִין בְּשַׁבָּת מִתְבָּרֵר לָהֶם בְּמַה שֶׁאֵין מַקִּיפִין, וְאֵין צָרִיךְ לִמְנֹעַ מִלּוֹמַר הוֹשַׁעְנָא, וְכֵן כָּתַב בַּעַל הָעִטּוּר.

וְאוֹמֵר קְדִישׁ וְנִפְטָרִין לְבָתֵּיהֶם.

סִימָן תרסא

לְמִנְחָה מִתְפַּלְּלִין כְּמוֹ בְּיוֹצֵר. וְכֵן בְּעַרְבִית כְּמוֹ בְּלֵיל רִאשׁוֹן.

וּבְקִדּוּשׁ שֶׁל לֵיל שֵׁנִי אוֹמֵר קִדּוּשׁ וּזְמַן אַחֲרָיו מִיָּד וְאַחַר כָּךְ סָכָּה, דִּזְמַן לֹא קָאֵי אֶלָּא אַקִּדּוּשׁ וְלֹא אַסָּכָּה, דְּאַף אִם יוֹם רִאשׁוֹן חוֹל יָצָא בִּזְמַן דְּסָכָּה, הִלְכָךְ צָרִיךְ שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בְּסָכָּה בֵּין קִדּוּשׁ לִזְמַן. וַאֲבִי הָעֶזְרִי כָּתַב שֶׁאַף בְּלֵיל שֵׁנִי יֵשׁ לוֹמַר זְמַן בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ יַקְנֶה״ז, אַף עַל פִּי שֶׁהַזְּמַן אֵינוֹ חוֹזֵר עַל הַהַבְדָּלָה. וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל הִסְכִּים לְסֵבָרָא הָרִאשׁוֹנָה.

סִימָן תרסב

וּבְיוֹם שֵׁנִי מִתְפַּלְּלִין כְּמוֹ בָּרִאשׁוֹן, וְנוֹטְלִין הַלּוּלָב וּמְבָרְכִין ׳עַל נְטִילַת לוּלָב׳, וְכֵן כָּל שִׁבְעָה.

אֲבָל לְעִנְיַן זְמַן בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי נֶחְלְקוּ בּוֹ, הַ״ר שְׁלֹמֹה בַּ״ר שִׁמְשׁוֹן כָּתַב שֶׁאֵין לְאָמְרוֹ, דְּמִמַּה נַפְשָׁךְ יָצָא בִּזְמַן שֶׁאָמַר בָּרִאשׁוֹן אַף אִם הוּא חוֹל, דְּלֹא גָּרַע מֵאִלּוּ אָמְרוֹ בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּה שֶׁיָּצָא, וְלֹא דָּמֵי לִזְמַן דְּקִדּוּשׁ שֶׁאוֹמֵר בְּלֵיל שֵׁנִי, שֶׁאוֹתוֹ הוּא בִּשְׁבִיל הַיּוֹם וְלֹא בִּשְׁבִיל הַסָּכָּה, וְכֵן כָּתְבוּ רַשְׁ״י וְר״י.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְאָמְרוֹ, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא תִּקְנוּ זְמַן אֶלָּא אוֹ בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּה אוֹ בִּשְׁעַת נְטִילָה, וְאִם הָיָה אֶתְמוֹל חוֹל אִם כֵּן לֹא הָיָה לֹא שְׁעַת עֲשִׂיָּה וְלֹא שְׁעַת נְטִילָה, הִלְכָךְ לֹא יָצָא בִּזְמַן שֶׁל אֶתְמוֹל.

וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל הִסְכִּים לְסֵבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, וְכֵן נוֹהֲגִין בְּאַשְׁכְּנַז.

וּמִיהוּ אֲפִלּוּ לְפִי זֶה נִרְאֶה [לִי] שֶׁאִם חָל יוֹם רִאשׁוֹן בְּשַׁבָּת, שֶׁצָּרִיךְ לְאָמְרוֹ בַּשֵּׁנִי כֵּיוָן שֶׁלֹּא אֲמָרוֹ בָּרִאשׁוֹן.

וּמוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים. וְקוֹרִין בְּאֶחָד כְּמוֹ אֶתְמוֹל, וּמַפְטִיר קוֹרֵא גַּם כֵּן כְּמוֹ אֶתְמוֹל, וּמַפְטִיר בִּמְלָכִים (מְלָכִים א׳ ח, ב) ״וַיִּקָּהֲלוּ״ עַד ״בְּהוֹצִיאוֹ אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם״.

וּמַחֲזִירִין הַסְּפָרִים לְמְקוֹמָן, וְאוֹמֵר קַדִּישׁ. וּמִתְפַּלְּלִין מוּסָף כְּמוֹ אֶתְמוֹל. וְאוֹמֵר קָרְבָּנוֹת הַמּוּסָפִין ״וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר״ כְּמוֹ אֶתְמוֹל.

וּמִכָּאן קָשֶׁה לְמִנְהַג טוֹלִיטוֹלָא שֶׁאוֹמְרִים בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי ׳הוֹשִׁיעֵנוּ בַּחֲגִיגַת יוֹם שֵׁנִי׳, דְּכֵיוָן שֶׁעָשִׂינוּ אוֹתוֹ קוֹדֶשׁ הֵיאַךְ נַעֲשֶׂנּוּ חוֹל לוֹמַר יוֹם שֵׁנִי.

סִימָן תרסג

בְּחוֹל הַמּוֹעֵד מִתְפַּלְּלִין עַרְבִית שַׁחֲרִית וּמִנְחָה כְּדַרְכָּן. וְאוֹמֵר ׳יַעֲלֶה וְיָבֹא׳ בָּעֲבוֹדָה. וּלְמַעְלָה בְּהִלְכוֹת פֶּסַח (סִימָן תצ) כָּתַבְתִּי אִם יֵשׁ לְהַזְכִּיר בּוֹ ״יוֹם מִקְרָא קוֹדֶשׁ הַזֶּה׳.

וְנוֹטְלִין הַלּוּלָב וּמְבָרְכִין עָלָיו. וְגוֹמְרִין הַהַלֵּל. וּמַקִּיפִין הַתֵּבָה בְּכָל יוֹם חוּץ מִבְּשַׁבָּת.

וּמוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרִין בּוֹ אַרְבָּעָה בְּקֶרְבָּנוֹת הֶחָג שֶׁבְּפִנְחָס (בַּמִּדְבָּר כט, יז). וְרַבּוּ הַדֵּעוֹת בְּסֵדֶר קְרִיאָתָן, וְהָעִקָּר כָּךְ הוּא, שֶׁבַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל חוֹל הַמּוֹעֵד קוֹרֵא כֹּהֵן ״וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי״, וְלֵוִי ״וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי״, וְיִשְׂרָאֵל חוֹזֵר וְקוֹרֵא ״וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי״, וְהָרְבִיעִי קוֹרֵא סְפֵקָא דְּיוֹמָא שֶׁהוּא ״וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי״ ״וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי״. וּבַשֵּׁנִי קוֹרֵא כֹּהֵן ״וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי״, וְלֵוִי ״וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי״,

וְיִשְׂרָאֵל חוֹזֵר וְקוֹרֵא ״וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי״, וְהָרְבִיעִי חוֹזֵר וְקוֹרֵא ״וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי״ ״וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי״. וְכֵן כָּל הַיָּמִים עַד יוֹם שְׁבִיעִי וְהוּא בִּכְלָל.

וּמַחֲזִיר סֵפֶר תּוֹרָה לִמְקוֹמוֹ. וּמִתְפַּלְלִין תְּפִלַּת מוּסָף, שֶׁלֹּשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְשֶׁלֹּשׁ אַחֲרוֹנוֹת, וּקְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע - אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ, וּמִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ, וּמַחֲזִיר שְׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה וְאוֹמֵר קְדִישׁ.

וְאוֹמְרִים בְּכָל יוֹם בְּקָרְבָּנוֹת הַמּוּסָפִין סְפֵקָא דְיוֹמָא. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אוֹמֵר ׳כְּאָמוּר וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם עָשָׂר וְאֵילִים שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עַשְׁתֵּי עָשָׂר׳ וְגוֹ׳. וּבַשֵּׁנִי אוֹמֵר ׳וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי׳. וְכֵן בְּכָל יוֹם. וְסִימָנְךָ שֶׁלֹּא תִּטְעֶה, לְעוֹלָם מִנְיַן הַפָּרִים וְהַיָּמִים בְּיַחַד הֵם י״ד.

וּבְשַׁבָּת שֶׁבְּחוֹל הַמּוֹעֵד, עַרְבִית שַׁחֲרִית וּמִנְחָה מִתְפַּלְלִין כְּדַרְכָּן, וְאוֹמֵר יַעֲלֶה וְיָבֹא בָּעֲבוֹדָה. וּבְמוּסָף שֶׁלֹּשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְשֶׁלֹּשׁ אַחֲרוֹנוֹת, אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ וּקְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע, וְכוֹלֵל עִמּוֹ הַשַּׁבָּת לוֹמַר ׳וַתִּתֶּן לָנוּ ה׳ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה אֶת יוֹם הַמָּנוֹחַ הַזֶּה וְאֶת יוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה׳, וְחוֹתֵם ׳מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים׳.

וּמוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים, וְקוֹרִין בָּרִאשׁוֹן שִׁבְעָה בְּפָרָשַׁת כִּי תִשָּׂא (שְׁמוֹת לג, יב) ״רְאֵה אַתָּה אוֹמֵר אֵלַי״, וּמַפְטִיר קוֹרֵא קָרְבָּנוֹת שֶׁל סְפֵקָא דְיוֹמָא לְפִי מַה שֶּׁהוּא הַיּוֹם, וּמַפְטִיר בִּיחֶזְקֵאל (יְחֶזְקֵאל לח, יח) ״בְּיוֹם בּוֹא גוֹג״, וּלְמַעְלָה בְּהִלְכוֹת פֶּסַח (סִימָן תצ) כָּתַבְתִּי לָמָּה מַפְטִירִין כֵּן.

סִימָן תרסד

בְּיוֹם חֲמִישִׁי שֶׁל חוֹל הַמּוֹעֵד, שֶׁהוּא הוֹשַׁעְנָא רַבָּה, נוֹהֲגִין שֶׁמַּרְבִּים מִזְמוֹרִים כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאוֹמְרִים קְדֻשָּׁה רַבָּה בְּמוּסָף, וּמַרְבִּים קָצָת בִּנְרוֹת כְּמוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, לְפִי שֶׁבְּחַג נִדּוֹנִין עַל הַמַּיִם (רֹאשׁ הַשָּׁנָה טז.), וְהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחִתּוּם, וְכָל חַיֵּי אָדָם תְּלוּיִין בַּמַּיִם.

וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לְהַתִּיר בּוֹ אִגּוּדוֹ שֶׁל לוּלָב, וּסְמַךְ לַדָּבָר דִּכְתִיב ״כַּפּוֹת״ חָסֵר ו׳, פֵּרוּשׁ: ו׳ יָמִים יִהְיֶה כָּפוּת וְלֹא יוֹתֵר.

וּמַקִּיפִין שֶׁבַע פְּעָמִים, וּמַרְבִּים תַּחֲנוּנִים עַל הַמַּיִם. וְנוֹטְלִין עֲרָבָה, זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ שֶׁהָיוּ מַקִּיפִין בּוֹ בַּיּוֹם בָּעֲרָבָה. וּפְלִיגִי בָּהּ (סֻכָּה מד.): רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, יְסוֹד נְבִיאִים הִיא, פֵּרוּשׁ, נְבִיאִים אַחֲרוֹנִים, חַגַּי זְכַרְיָה וּמַלְאָכִי יְסָדוּהָ, וּלְכָךְ מְבָרְכִין עָלֶיהָ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, מִנְהַג נְבִיאִים הִיא, פֵּרוּשׁ, מִנְהַג בְּעָלְמָא שֶׁנָּהֲגוּ כָּךְ וְאֵין מְבָרְכִין עָלֶיהָ.

וּפָסַק רִי״ף שֶׁאֵין לְבָרֵךְ עָלֶיהָ, דְּאָסִיקְנָא: אַיְבוּ הֲוָה קָאֵי קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק, וְאַיְיתֵי הַהוּא גַּבְרָא עֲרָבָה קַמֵּיהּ, שְׁקִיל חַבֵּיט חַבֵּיט וְלָא בָּרֵיךְ, קָסָבַר מִנְהַג נְבִיאִים הוּא וְאַמְנְהַג לֹא מְבָרְכִינָן. וּבַעַל הָעִטּוּר כָּתַב הָא דְּלָא בָּרִיךְ רַבִּי אֶלִיעֶזֶר, מִשּׁוּם דְּיָחִיד הוּא, וְיָחִיד אֵינוֹ קוֹבֵעַ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ, אֲבָל צִבּוּר וַדַּאי מְבָרְכִין. וְרַב שְׁמוּאֵל בֶּן חָפְנִי פָּסַק כְּרַבִּי יוֹחָנָן שֶׁמְּבָרְכִין. וַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל כָּתַב: וְנָהֲגוּ כְּרִי״ף.

כָּתַב גָּאוֹן: שְׁעוּר הַחִבּוּט שְׁתֵּי פְּעָמִים בִּתְפִלַּת מוּסָף שֶׁל יוֹם שְׁבִיעִי, לְפִי שֶׁבִּתְפִלַּת הַתָּמִיד אָנוּ נוֹטְלִין הַלּוּלָב, וּבִתְפִלַּת הַמּוּסָף שֶׁל יוֹם הַהוּא אָנוּ נוֹטְלִין הָעֲרָבָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. וְרַשִׁ״י פֵּרֵשׁ חִבּוּט לְשׁוֹן נִעְנוּעַ. וְהָרַמְבַּ״ם זַ״ל כָּתַב: חוֹבֵט בָּהּ עַל הַקַּרְקַע אוֹ עַל הַכְּלִי שְׁתֵּי פְּעָמִים אוֹ שָׁלֹשׁ, וְכֵן כָּתַב הַרִי״ץ גִּיאַת.

וַעֲרָבָה זוֹ צְרִיכָה שִׁעוּר. וְכַמָּה שִׁעוּרָהּ? רַב נַחְמָן אָמַר: שְׁלֹשָׁה בַּדֵּי עָלִין לַחִין, וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר: אֲפִלּוּ עָלֶה אַחַת בְּבַד אֶחָד, וְהִלְכְתָא כְּרַב שֵׁשֶׁת, אֶלָּא שֶׁכָּתַב רַב הַאי שֶׁמִּכְעָר הַדָּבָר עָלֶה אֶחָד בְּבַד אֶחָד. וְאֵינָהּ נִטֶּלֶת אֶלָּא בִּפְנֵי עַצְמָהּ, פֵּרוּשׁ, שֶׁלֹּא יֶאֱגֹד דָּבָר אַחֵר עִמָּהּ, אֲבָל יֵשׁ לוֹ בְּיָדוֹ דָּבָר אַחֵר אֵין לָחוּשׁ.

וְאֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּעֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב אֲפִלּוּ אִם הִגְבִּיהַּ אוֹתָהּ שְׁתֵּי פְּעָמִים, אַחַת לְשֵׁם לוּלָב וְאַחַת לְשֵׁם עֲרָבָה. וְרַב נַחְמָן אָמַר: אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּעֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב אִם הִגְבִּיהַּ אוֹתָהּ שְׁתֵּי פְּעָמִים. וּפָסַק הָרַמְבַּ״ם זַ״ל דְּאֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהּ, וַאֲבִי הָעֶזְרִי פָּסַק שֶׁיּוֹצֵא בָּהּ, וְלָזֶה הִסְכִּים אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל.

סִימָן תרסה

אֶתְרוֹג בַּשְּׁבִיעִי אָסוּר, שֶׁהֲרֵי הֶקְצָה לְכָל הַשִּׁבְעָה. וַאֲפִלּוּ נִפְסַל אָסוּר כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים. וּבִשְׁמִינִי עֲצֶרֶת מֻתָּר. וּלְדִידַן דְּאִית לָן תְּרֵי יוֹמֵי, בִּשְׁמִינִי סָפֵק שְׁבִיעִי אָסוּר, אֲבָל בִּתְשִׁיעִי סָפֵק שְׁמִינִי מֻתָּר.

וְכָתַב הַ״ר פֶּרֶץ שֶׁאִם חָל יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת, שֶׁאָסוּר אַף בַּתְּשִׁיעִי, אַף עַל גַּב דְּקַיְמָא לָן שֶׁמֻּתָּר בַּתְּשִׁיעִי הַיְנוּ בִּשְׁאָר יָמִים, אֲבָל הָכָא אָסוּר מִשּׁוּם הֲכָנָה, דְּכֵיוָן דְּשַׁבָּת לְפָנָיו אֵין שַׁבָּת מְכִינָה לְיוֹם טוֹב. וְלֹא נִהְירָא לַאֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא״שׁ זַ״ל דְּלֹא שַׁיְיךְ בֵּיהּ הֲכָנָה, וְכֵן נוֹהֲגִין בּוֹ הֶתֵּר.

הִפְרִישׁ שִׁבְעָה אֶתְרוֹגִים לְשִׁבְעָה יָמִים, כָּל אֶחָד יוֹצֵא בּוֹ וְאוֹכְלוֹ לְמָחָר. אֲבָל בְּיוֹמוֹ אָסוּר, שֶׁהַקְצָה לְכָל אוֹתוֹ הַיּוֹם.

סִימָן תרסו

אַף עַל פִּי שֶׁגָּמַר סְעוּדָתוֹ בְּיוֹם שְׁבִיעִי, לֹא יִסְתֹּר סֻכָּתוֹ, שֶׁמָּא תִּזְדַּמֵּן לוֹ סְעוּדָה אַחֵר כָּךְ וְיִצְטָרֵךְ לֶאֱכֹל בָּהּ.

וּמוֹצִיא הַכֵּלִים מִמֶּנָּה מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, וּמְתַקֵּן הַבַּיִת לְכְבוֹד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן.

וְאִם רוֹצֶה לֶאֱכֹל בָּהּ בַּשְּׁמִינִי, צָרִיךְ לִפְחוֹת בָּהּ מָקוֹם אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה לַעֲשׂוֹת הֻכַּר שֶׁאָנוּ יוֹשְׁבִין בָּהּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם מִצְוַת סֻכָּה שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּמוֹסִיף. וְזֶהוּ דַּוְקָא לִבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין צְרִיכִין לֵישֵׁב בָּהּ בַּשְּׁמִינִי, וְיוֹם שְׁבִיעִי הוּא לָהֶם חוֹל, הִלְכָךְ יְכוֹלִין לְסוֹתְרָהּ וְלִפְחוֹת בָּהּ, אֲבָל אָנוּ שֶׁצְּרִיכִין לֵישֵׁב בָּהּ בַּשְּׁמִינִי, אֵין לַעֲשׂוֹת בָּהּ שׁוּם הֶכְרֵא שֶׁל פְּסוּל שֶׁהֲרֵי מִשּׁוּם סֻכַּק שְׁבִיעִי אָנוּ יוֹשְׁבִין בָּהּ, וְאִם רוֹצֶה לֵישֵׁב בָּהּ בַּתְּשִׁיעִי, אִי אֶפְשָׁר לִפְחוֹת בָּהּ בַּשְּׁמִינִי מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, וּמַה יַּעֲשֶׂה לְהֶכְרֵא? אִם הָיָה קָטָנָה שֶׁאָסוּר לְהָנִיחַ בָּהּ הַנֵּר, יַנִּיחֶנּוּ בָּהּ וּבָזֶה יֵשׁ הֶכְרֵא, וְאִם גְּדוֹלָה הִיא שֶׁמֻּתָּר לְהָנִיחַ בָּהּ הַנֵּר, יָנִיחַ בְּתוֹכָהּ כְּלֵי הַמַּאֲכָל שֶׁהֵן אֲסוּרִין לְהַנִּיחָם בְּתוֹכָהּ.

סִימָן תרסז

סֻכָּה וְנוֹיָהּ אֲסוּרִין גַּם בַּשְּׁמִינִי. וּלְדִידַן גַּם בַּתְּשִׁיעִי שֶׁהוּא סֻפֵּק שְׁמִינִי.

כָּתַב אֲדוֹנִי אָבִי הָרֹא"שׁ זַ"ל: וְכַד מִקְלַע שַׁבָּת בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג, נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהִסְתַּפֵּק מִנּוֹיֵי סֻכָּה עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְנִרְאֶה דְּשָׁרֵי.

סִימָן תרסח

לֵיל שְׁמִינִי עַרְבִית מִתְפַּלְּלִין שָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת וּקְדֻשַּׁת הַיּוֹם בָּאֶמְצַע, וְאוֹמֵר 'וַתִּתֶּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה אֶת יוֹם שְׁמִינִי חַג הָעֲצֶרֶת הַזֶּה'. וּמְקַדֵּשׁ [שְׁלִיחַ צִבּוּר] בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְנִפְטָרִין לְבָתֵּיהֶם לְשָׁלוֹם.

וְאוֹכְלִין בַּסֻּכָּה מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֻפֵּק שְׁבִיעִי, וְאֵין מְבָרְכִין עַל יְשִׁיבָתָהּ שֶׁאִם כֵּן הָיִינוּ עוֹשִׂין אוֹתוֹ חוֹל אֶלָּא שֶׁאָנוּ יוֹשְׁבִין בָּהּ מִסָּפֵק, וְלֹא שַׁיָּךְ בִּישִׁיבָתוֹ בָּהּ לוֹמַר הֵיאַךְ נַעֲשֶׂנּוּ חוֹל, שֶׁכָּךְ דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִפְעָמִים לֵישֵׁב בְּצֵל סֻכָּה אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם מִצְוַת סֻכָּה. וּמְקַדְּשִׁים וְאוֹמְרִים זְמַן. וְכֵן לְמָחָר, יוֹשְׁבִין בָּהּ עַד לְאַחַר הַסְּעוּדָה.

וְיֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לֵישֵׁב בָּהּ בְּלֵיל שְׁמִינִי, וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יוֹשְׁבִין בָּהּ, וְאֵינוֹ מִנְהָג.

בַּבֹּקֶר, מַשְׁכִּימִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמִתְפַּלְּלִים יוֹצֵר כְּמוֹ בְּעַרְבִית, וְגוֹמְרִין הַהַלֵּל.

וּמוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים, וְקוֹרִין בְּאֶחָד חֲמִשָּׁה בְּסֵדֶר רְאֵה (דְּבָרִים טו, יט) בְּפָרָשַׁת "כָּל הַבְּכוֹר", וְאִם הוּא שַׁבָּת קוֹרִין שִׁבְעָה וּמַתְחִילִין "עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר". וְיֵשׁ שֶׁמַּתְחִילִין לְעוֹלָם "עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר" לְפִי שֶׁהוּא זְמַן אֲסֻפָּה וּמַתָּנוֹת עֲנִיִּים. וְהַמַּפְטִיר קוֹרֵא בַּשֵּׁנִי (בַּמִּדְבָּר כט, לה) "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת" עַד סוֹף הַסֵּדֶר, וּמַפְטִיר בְּמִלָּכִים (מְלָכִים א' ח, נד) "וַיְהִי כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה".

וּמַחֲזִיר הַסְּפָרִים, וְאוֹמֵר קָדִישׁ. וּמַכְרִיז 'מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם' וְאֵין פּוֹסְקִין, כִּדְלְעֵיל (סִימָן קיד) בְּתִפְלַּת הַחוֹל.

סִימָן תרסט

לֵיל תְּשִׁיעִי, מִתְפַּלְּלִין כְּמוֹ בְּלֵיל שֶׁלְּפָנָיו. וּמְקַדְּשִׁין וְאוֹמְרִים זְמַן. וּלְמָחָר מִתְפַּלְּלִין כְּמוֹ בְּיוֹם שֶׁלְּפָנָיו. וּמוֹצִיאִין שְׁלֹשָׁה סְפָרִים, וְקוֹרִין בְּאֶחָד "וְזֹאת הַבְּרָכָה" (דְּבָרִים לג, א), וְהַמַּפְטִיר קוֹרֵא בַּשֵּׁנִי כְּמוֹ אֶתְמוֹל, וּמַפְטִיר בְּמִלָּכִים (מְלָכִים א' ח, כב) "וַיַּעֲמֹד שְׁלֹמֹה לִפְנֵי [מִזְבַּח] ה'", וּבְיִרוּשַׁלְמִי יֵשׁ שֶׁמַּפְטִירִין "וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה" (יְהוֹשֻׁעַ א, א), וְהָכִי מִנְהָגֵנוּ. וּבַשְּׁלִישִׁי מַתְחִיל בְּרֵאשִׁית.

וְקוֹרִין אוֹתוֹ 'שִׂמְחַת תּוֹרָה' לְפִי שֶׁמְּסַיְּמִין בּוֹ הַתּוֹרָה וְרָאוּי לְשַׂמֵּחַ בְּסִיּוּמָהּ. וּרְגִילִין לְהַתְחִיל מִיָּד בְּרֵאשִׁית, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא פִּתְחוֹן פֶּה לַשָּׂטָן לְקַטְרֵג לוֹמַר כְּבָר סִיְּמוּ אוֹתָהּ וְאֵינָם רוֹצִים לְקָרוֹתָהּ עוֹד.

וּמַרְבִּין בְּפִיּוּטִים כְּמוֹ 'אֲשֶׁר בִּגְלַל אָבוֹת'. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁמּוֹצִיאִין כָּל הַסְּפָרִים וְאוֹמְרִים עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד פִּיּוּט, כָּל מָקוֹם לְפִי מִנְהָגוֹ.

וְנוֹהֲגִין בְּאַשְׁכְּנַז שֶׁהַמְּסַיֵּם וְהַמַּתְחִיל נוֹדְרִין נְדָבוֹת וְקוֹרְאִים לְכָל מְרֵעֵיהֶם וְעוֹשִׂין מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וְיוֹם טוֹב לְסִיּוּמָהּ שֶׁל תּוֹרָה וּלְהַתְחָלָתָהּ.

וּלְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב מַבְדִּילִין בַּתְּפִלָּה, וְכֵן עַל הַכּוֹס, כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֶלָּא שֶׁאֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים.

***

שֻׁלְחַן־עָרוּךְ

הִלְכוֹת סֻכָּה

סימן תרכה – ובו סעיף אחד

א בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים וְגו' כִּי בַּסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם עַנְנֵי כָּבוֹד שֶׁהִקִּיפָם בָּהֶם לְבַל יַכֵּם שָׂרָב וְשָׁמֶשׁ וּמְצָוָה לְתַקֵּן הַסֻּכָּה מִיָּד לְאַחַר יוֹם כִּפּוּר, דְּמִצְוָה הַבָּאָה לְיָדוֹ אַל יַחֲמִיצֶנָּה (מַהֲרִי"ל).

סימן תרכו – העושה סוכה תחת האילן או תחת הגג, ובו ג' סעיפים

א אֵין לַעֲשׂוֹת סֻכָּה תַּחַת בַּיִת אוֹ אִילָן; וְהָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ תַּחַת הָאִילָן, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם הָאִילָן צִלָּתוֹ מְרֻבָּה מֵחַמָּתוֹ פְּסוּלָה בְּכָל עִנְיָן, אַף אִם הַסֻּכָּה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ; אֲבָל אִם הָאִילָן חַמָּתוֹ מְרֻבָּה מִצִּלָּתוֹ, אִם הַסֻּכָּה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ בְּלֹא אִילָן, כְּשֵׁרָה, אֲפִלּוּ לֹא הִשְׁפִּיל הָעֲנָפִים לְמַטָּה לְעָרְבָם עִם סְכָךְ הַסֻּכָּה; אֲבָל אִם אֵין הַסֻּכָּה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ אֶלָּא עַל יְדֵי הָאִילָן, צָרִיךְ שֶׁיַּשְׁפִּיל הָעֲנָפִים וְיַעְרֵבֵם עִם הַסְּכָךְ בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יִהְיוּ נִכָּרִים וְיִהְיֶה סְכָךְ רַבֶּה עֲלֵיהֶם וּמְבַטְּלָן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אִם הַסֻּכָּה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ בְּלֹא הָאִילָן, וְהָאִילָן חַמָּתוֹ מְרֻבָּה מִצִּלָּתוֹ, אִם עַנְפֵי הָאִילָן מְכֻוָּנִים כְּנֶגֶד סְכָךְ הַכָּשֵׁר פְּסוּלָה בֵּין שֶׁהָאִילָן קוֹדֵם בֵּין שֶׁהַסֻּכָּה קָדְמָה, כֵּיוָן שֶׁעַנְפֵי הָאִילָן מְכֻוָּנִים כְּנֶגֶד סְכָךְ הַכָּשֵׁר. **הגה:** מִיהוּ אִם הִשְׁפִּיל הָעֲנָפִים לְמַטָּה וְעֵרְבָן עִם הַסְּכָךְ, שְׁאֵינָן נִכָּרִין, בְּטֵלִין וְהַסֻּכָּה כְּשֵׁרָה (הָרַא"ש וְהָר"ן); וְכֵן אִם הִנִּיחַ סְכָךְ הַכָּשֵׁר עַל סְכָךְ הַפָּסוּל, מִקְרֵי עֵרוּב, וְכָשֵׁר (מָרְדְּכִי פ"ק דְּסֻכָּה). אֲבָל אִם הָעֲנָפִים כְּנֶגֶד הָאֲוִיר שֶׁבֵּין הַסְּכָךְ הַכָּשֵׁר אוֹ שֶׁהַסְּכָךְ הַרְבֵּה שֶׁאֲפִלּוּ יִנָּטֵל נֶגֶד הָאִילָן נִשְׁאָר כַּשִּׁעוּר (טוּר), כְּשֵׁרָה הוֹאִיל וְצֵל הַכָּשֵׁר הוּא מְרֻבֶּה מֵחַמָּתָהּ, שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִנָּטֵל הָאִילָן יֵשׁ שִׁעוּר בַּכָּשֵׁר לְהַכְשִׁיר; וּבְכָל זֶה לֹא שָׁאנֵי לָן בֵּין קֹדֶם הָאִילָן לְקֹדֶם הַסְּכָךְ, דִּין אֶחָד לָהֶם.

ב אִם קָצַץ הָאִילָן לְהַכְשִׁירוֹ וְלִהְיוֹת הוּא עַצְמוֹ מֵהַסְּפוּךְ, כָּשֵׁר וְהוּא שֶׁיְּנַעְנְעוֹ, שֶׁיַּגְבִּיהַּ כָּל אֶחָד לְבַדּוֹ וּמַנִּיחוֹ, וְחוֹזֵר וּמַגְבִּיהַּ חֲבֵרוֹ וּמַנִּיחוֹ; וְאִם לָאו, פְּסוּלָה מְשׁוּם: תַּעֲשֶׂה, וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי. **הגה:** אֲבָל מֻתָּר לַעֲשׂוֹת סֻכָּה תַּחַת מְחֻבָּר אוֹ בַּיִת, וְלַהֲסִירוֹ אַחַר כָּךְ, וְלֹא מִקְרֵי תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי, הוֹאִיל וְאֵין הַפְּסוּל בַּסְּכָךְ עַצְמוֹ (כָּל בּוֹ וְהַגָּהוֹת אֲשֵׁר"י פֶּרֶק קַמָּא דְּסֻכָּה).

ג הָעוֹשֶׂה סֻכָּה לְמַטָּה בַּבַּיִת, תַּחַת הַגַּג שֶׁהִסִּירוּ הָרֶעָפִים, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאֲרוּ עֲדַיִן הָעֵצִים הַדַּקִּים שֶׁהָרֶעָפִים מֻנָּחִים עֲלֵיהֶם, כְּשֵׁרָה. **הגה:** וְכֵן מֻתָּר לַעֲשׂוֹת הַסֻּכָּה תַּחַת הַגַּגּוֹת הָעֲשׂוּיוֹת לִפְתֹּחַ וְלִסְגֹּר, וּמֻתָּר לְסָגְרָן מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים וְלִפְתֹּחָן וּלְפָתְחָן (מַהֲרִי"ל); וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב שֶׁרֵי לְסָגְרָן וּלְפָתְחָן אִם יֵשׁ לָהֶם צִירִים שֶׁסּוֹגֵר וּפוֹתֵחַ בָּהֶן, וְאֵין בָּזֶה לֹא מִשּׁוּם סְתִירָה וּבִנְיָן אֹהֶל בְּיוֹם טוֹב, וְלֹא מִשּׁוּם תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי; רַק שֶׁיִּזָּהֵר שֶׁלֹּא יֵשֵׁב תַּחְתֵּיהֶן כְּשֶׁהֵן סְגוּרִין, שֶׁאָז הַסֻּכָּה פְּסוּלָה.

סימן תרכז – דיני הישן בסוכה, ובו ד' סעיפים

א צָרִיךְ לֵישֵׁב בָּאֲוִיר הַסֻּכָּה. הַיָּשֵׁן תַּחַת הַמִּטָּה בַּסֻּכָּה, אִם הִיא גְּבוֹהָה י' טְפָחִים, לֹא יָצָא.

ב הַיָּשֵׁן תַּחַת הַכִּילָה בַּסֻּכָּה, אִם אֵינָהּ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ שֶׁאֵין לָהּ גַּג רָחָב טֶפַח, יָצָא.

ג הָעֲצִים הַיּוֹצְאִים מֵאַרְבַּע רָאשֵׁי הַמִּטָּה אָסוּר לִפְרֹס עֲלֵיהֶן סָדִין וְלִישַׁן תַּחְתָּיו, אֲפִלּוּ אִם אֵינָם גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה; אֲבָל אִם אֶחָד יוֹצֵא בְּאֶמְצַע הַמִּטָּה בְּרֹאשָׁהּ, וְהַשֵּׁנִי בְּמַרְגְּלוֹתֶיהָ כְּנֶגְדּוֹ, וְנוֹתְנִים כְּלוּנְסוֹת (פְּרוּשׁ עֵצִים אֲרֻכִּים כְּעֵין קָנֶה שֶׁל רִמּוֹן) מִזֶּה לָזֶה, מֻתָּר

לִפְרֹס סָדִין עָלָיו וְלִישַׁן תַּחְתָּיו, מִשּׁוּם דְּאֵין לָהּ גַּג רָחָב טֶפַח לְמַעְלָה; וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה טְפָחִים. וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין אֲפִלּוּ בְּגְבוֹהִים עֲשָׂרָה טְפָחִים.

ד פֵּרַס סָדִין תַּחַת הַסְּכָךְ לְנוֹי, אִם הוּא בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים לַגַּג, כְּשֵׁרָה; וְאִם הוּא רָחוֹק ד' טְפָחִים מִן הַגַּג, פְּסוּלָה; וְאִם אֵינוֹ לְנוֹי, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים, פְּסוּלָה וְיֵשׁ לְהָהַר שֶׁלֹּא לְתָלוֹת שׁוּם נוֹי סֻכָּה רַק בְּפָחוֹת מִד' לַסֻּכָּה (מַהֲרִי"ל).

סימן תרכח – דיני סוכה שתחת סוכה, ובו ג' סעיפים

א סֻכָּה שֶׁתַּחַת סֻכָּה, הָעֶלְיוֹנָה כְּשֵׁרָה וְהַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה; וְהָנֵי מִילֵי שֶׁיְּכוֹלָה הַתַּחְתּוֹנָה לְקַבֵּל כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עֶלְיוֹנָה, וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַדְחַק, וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶם עֲשָׂרָה טְפָחִים; אֲבָל אִם אֵין בֵּינֵיהֶם עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם עֲשָׂרָה טְפָחִים אֲבָל אֵינָהּ יְכוֹלָה לְקַבֵּל כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עֶלְיוֹנָה אֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַדְחַק, הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֵׁרָה אִם הִיא מְסֻכֶּכֶת כְּהִלְכָתָהּ, אֲפִלּוּ אִם הָעֶלְיוֹנָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים; וְאִם אֵינָהּ מְסֻכֶּכֶת כְּהִלְכָתָהּ, וּמִתְכַּשֶּׁרֶת עַל יְדֵי סְכַךְ הָעֶלְיוֹנָה, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה סְכַךְ הָעֶלְיוֹנָה גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה.

ב הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בְּרֹאשׁ הָעֲגָלָה אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה, אִם אֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה דְּיַבָּשָׁה, פְּסוּלָה; אֲבָל אִם יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה דְּיַבָּשָׁה, אֲפִלּוּ אִם אֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה דְּיָם, כְּשֵׁרָה.

ג עֲשָׂאָהּ בְּרֹאשׁ הַגָּמָל אוֹ בְּרֹאשׁ הָאֵילָן, כְּשֵׁרָה, וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב; מִקְצָתָהּ עַל הָאֵילָן וּמִקְצָתָהּ בְּדָבָר אַחֵר, אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאִם יִנָּטֵל הָאֵילָן תִּשָּׁאֵר הִיא עוֹמֶדֶת וְלֹא תִּפּוֹל, עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב; וְאִם לָאו, אֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב.

סימן תרכט – ממה צריך להיות הסכך, ובו י"ח סעיפים

א דָּבָר שֶׁמְּסַכְּכִין בּוֹ, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה צוֹמֵחַ מִן הָאָרֶץ, וְתָלוּשׁ, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה; אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ צוֹמֵחַ מִן הָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁגִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה כְּגוֹן עוֹרוֹת שֶׁל בְּהֵמָה שֶׁלֹּא נֶעֶבְדוּ, שֶׁאֵינָם מְקַבְּלִים טֻמְאָה, אוֹ מֵינֵי מַתָּכוֹת, אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶם וְכֵן אֵין מְסַכְּכִין בְּעָפָר (ר"ן).

ב וְכֵן דָּבָר שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה כְּגוֹן שְׁפוּדִין וַאֲרֻכּוֹת הַמִּטָּה וְכָל הַכֵּלִים, אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶם; וַאֲפִלּוּ אִם נִשְׁבְּרוּ, שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בָּהֶם שִׁעוּר קַבָּלַת טֻמְאָה.

ג סְכָכָהּ בְּחֻצִּים שֶׁאֵין לָהֶם בֵּית קִבּוּל, כְּשֵׁרָה; וְשֶׁיֵּשׁ בָּהֶם בֵּית קִבּוּל, פְּסוּלָה.

ד סְכָכָהּ בְּפִשְׁתָּן שֶׁלֹּא נִדַּק וְלֹא נִפַּץ, כְּשֵׁרָה, דְּעֵץ בְּעָלְמָא הוּא; אֲבָל אִם נִדַּק וְנִפַּץ, פְּסוּלָה.

ה בַּחֲבָלִים שֶׁל פִּשְׁתָּן, פְּסוּלָה; שֶׁל גֶּמִי וְשֶׁל סִיב, כְּשֵׁרָה.

ו בְּמַחְצֶלֶת שֶׁל קָנִים וְקַשׁ וְשִׂפָּה וְגֶמִי, בֵּין שֶׁהִיא חֲלָקָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לִשְׁכִיבָה, בֵּין שֶׁאֵינָהּ חֲלָקָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִשְׁכִיבָה, אִם הִיא קְטַנָּה, סְתָמָא עוֹמֶדֶת לִשְׁכִיבָה וּמְקַבֶּלֶת טֻמְאָה וְאֵין מְסַכְּכִין בָּהּ, אֶלָּא אִם כֵּן עֲשָׂאָהּ לְסִכּוּךְ. **הגה:** דְּהַיְנוּ שֶׁרֹב בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר עוֹשִׂין אוֹתָהּ לְסִכּוּךְ (הַרְא"ש פ"ק דְּסֻכָּה); וְאִם הִיא גְּדוֹלָה, סְתָמָא עוֹמֶדֶת לְסִכּוּךְ וּמְסַכְּכִין בָּהּ, אֶלָּא אִם כֵּן עֲשָׂאָהּ לִשְׁכִיבָה דְּהַיְנוּ שֶׁמִּנְהַג הַמָּקוֹם לִשְׁכַּב עָלֶיהָ; וְהָנֵי מִילֵי שֶׁאֵין לָהּ שָׂפָה, אֲבָל אִם יֵשׁ לָהּ שָׂפָה בְּעִנְיָן שֶׁרְאוּיָה לְקַבֵּל, אֲפִלּוּ אִם נִטַּל שְׂפָתָהּ אֵין מְסַכְּכִין בָּהּ. **הגה:**

בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִקְבֹּעַ מַחֲצָלָאוֹת בַּגַּגִּין כְּעֵין תִּקְרָה, אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶם (כָּל בּוֹ).

ז יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם מֻתָּר לְהַנִּיחַ סֻלָּם עַל הַגַּג כְּדֵי לְסַכֵּךְ עַל גַּבָּיו. **הגה:** וְלָכֵן אֵין לְסַכֵּךְ עָלָיו; וַאֲפִלּוּ לְהַנִּיחוֹ עַל הַסְּכָךְ לְהַחֲזִיקוֹ, אָסוּר; וְהוּא הַדִּין בְּכָל כְּלִי הַמְקַבֵּל טֻמְאָה, כְּגוֹן סַפְסָל וְכִסֵּא שֶׁמְּקַבְּלִין טֻמְאָה מִדָּרָס (מַהֲרִי"ל).

ח לְחַבֵּר כְּלֵנְסָאוֹת הַסָּכָה בְּמַסְמְרוֹת שֶׁל בַּרְזֶל אוֹ לְקָשְׁרָם בִּבְלָאוֹת (פְּרוּשׁ חֲתִיכוֹת שֶׁל בְּגָדִים בָּלוּיִים) שֶׁהֵם מְקַבְּלִים טֻמְאָה, אֵין קְפִידָא.

ט כָּל מִינֵי אֳכָלִין מְקַבְּלִים טֻמְאָה וְאֵין מְסַכְּכִין בָּהֶם.

י עַנְפֵי תְּאֵנָה וּבָהֶם תְּאֵנִים, וּזְמוֹרוֹת וּבָהֶם עֲנָבִים, אִם פְּסֹלֶת מְרֻבָּה עַל הָאֹכֶל מְסַכְּכִין בָּהֶם; וְאִם לָאו אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶם; וְאִם קְצָרָם לְאֹכֶל, יֵשׁ לַיָּדַיִם תּוֹרַת אֹכֶל לְקַבֵּל טֻמְאָה וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא פְּסֹלֶת כְּדֵי לְבַטֵּל הָאֹכֶל וְהַיָּד; וְאִם קְצָרָם לְסִכּוּךְ, אָז אֵין לַיָּדַיִם תּוֹרַת אֹכֶל וְאַדְרַבָּה הֵם מְצָטָרְפִים עִם הַפְּסֹלֶת לְבַטֵּל הָאֹכֶל; וְאִם קְצָרָם לְאֹכֶל וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶם לְסִכּוּךְ, אֵין מַחְשָׁבָה מוֹצִיאָה הַיָּדוֹת מִתּוֹרַת אֹכֶל עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם מַעֲשֶׂה שֶׁנִּפְסָד שֵׁרוּצָה אוֹתָם לְסִכּוּךְ, כְּגוֹן שֶׁיָּדוּשׁ אוֹתָם.

יא מְסַכְּכִין בִּפְי"נוּגוֹ הַנִּקְרָא בְּעַרְבִי שֻׁמָּר וְהוּא מַאֲכַל בְּהֵמָה וְאֵין בְּנֵי אָדָם אוֹכְלִים אוֹתוֹ אֶלָּא לִרְפוּאָה (רַבֵּנוּ יְרוּחָם נ"ח ח"ב וְכָל בּוֹ).

יב סְכָךְ בִּירָקוֹת שֶׁמְּמַהֲרִין לְיַבֵּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁפְּסוּלִים לִסְכָךְ מִפְּנֵי שֶׁמְּקַבְּלִים טֻמְאָה, אֵין דִּינָם כִּסְכָךְ פָּסוּל לִפְסֹל בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים, אֶלָּא כַּאֲוִיר חֲשִׁיבִי לִפְסֹל בִּשְׁלֹשָׁה; וְאִם אֵין דַּרְכָּם לְיַבֵּשׁ, דִּינָם כִּסְכָךְ פָּסוּל וּפוֹסְלִים בְּד' טְפָחִים. **הגה:** וְכָל מַה שֶּׁדַּרְכּוֹ לְיַבֵּשׁ תּוֹךְ שִׁבְעָה, מֵיד דִּינִינָן לֵיהּ כְּאִלּוּ הוּא יָבֵשׁ (ר"ן פ"ק דְּסֻכָּה), וְהָוֵי אֲוִיר וּפוֹסֵל בּוֹ אֲפִלּוּ מִן הַצַּד (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי פ"ה דְּסֻכָּה).

יג כָּל דָּבָר הַמְחֻבָּר אֵין מְסַכְּכִין בּוֹ וְדִינוֹ כְּדִין הָאִילָן.

יד יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים לְסַכֵּךְ בָּהֶם לְכַתְּחִלָּה, וְהֵם מִינֵי עֲשָׂבִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לַאֲכִילָה וְאֵינָם מְקַבְּלִין טֻמְאָה, וְרֵיחָם רַע אוֹ שֶׁנּוֹשְׁרִים עֲלֵיהֶן, דְּחַיְישִׁינַן שֶׁמָּא מִתּוֹךְ שֶׁרֵיחָן רַע אוֹ שֶׁעֲלֵיהֶן נוֹשְׁרִים יֵצֵא מִן הַסֻּכָּה.

טו וְכֵן אָסוּר לְסַכֵּךְ בַּחֲבִילָה, מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים שֶׁאָדָם מַנִּיחַ חֲבִילָתוֹ עַל גַּג הַסֻּכָּה לְיַבְּשָׁהּ וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ עָלֶיהָ לְשֵׁם סֻכָּה, וְאוֹתָהּ סֻכָּה פְּסוּלָה מִשּׁוּם תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי בְּפִסּוּל, וְגָזְרוּ עַל כָּל חֲבִילָה אֲטוּ זֹאת; וְכֵיוָן שֶׁמִּפְּנֵי זֶה אֲסָרוּהוּ, לֹא הֻצְרְכוּ לֶאֱסֹר אֶלָּא בַּחֲבִילָה שֶׁדַּרְכָּהּ לְיַבְּשָׁהּ, וְאֵין זֶה בְּפָחוֹת מִכ"ה קָנִים, הִלְכָךְ כָּל חֲבִילָה שֶׁהִיא פְּחוּתָה מִכ"ה קָנִים, מֻתָּר לְסַכֵּךְ בָּהּ; וְאִם כ"ה קָנִים אוֹ יוֹתֵר הַבָּאִים מִגֶּזַע אֶחָד, וּקְשָׁרָם בְּרֹאשָׁם הַשֵּׁנִי, אֵינָהּ נִקְרֵאת חֲבִילָה כֵּיוָן שֶׁעִקָּרָן אֶחָד; וְאִם אָגַד עִמָּהֶם קָנֶה אֶחָד וְיֵשׁ בֵּין שְׁנֵיהֶם כ"ה, הַוְיָא חֲבִילָה. **הגה:** וְכָל חֲבִילָה שֶׁאֵינָהּ קְשׁוּרָה מִשְּׁנֵי רָאשֶׁיהָ שֶׁיְּכוֹלִין לְטַלְטְלָהּ כָּךְ, אֵינָהּ חֲבִילָה, וּמֻתָּר לְסַכֵּךְ בָּהּ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים).

טז חֲבִילָה שֶׁאֵין קוֹשְׁרִים אוֹתָהּ אֶלָּא לְמָכְרָהּ בְּמִנְיָן וּמִיָּד כְּשֶׁיִּקָּנֶנָּה הַקּוֹנֶה יַתִּירֶנָּה, אֵינָהּ חֲבִילָה.

יז אִם סְכָךְ בַּחֲבִילָה, וְהִתִּירָהּ, כְּשֵׁרָה כֵּיוָן שֶׁאֵין אִסּוּרָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה; אֲבָל חֲבִילָה שֶׁהֶעֱלָה לְיַבֵּשׁ וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לְסִכּוּךְ, שֶׁפְּסוּלָה מִן הַתּוֹרָה, אֵינָהּ נִתֶּרֶת בְּהַתָּרָה אֶלָּא צְרִיכָה נְעִנּוּעַ.

יח וְכֵן אָסְרוּ לְסַכֵּךְ בִּנְסָרִים שֶׁרָחְבָּן אַרְבָּעָה, אֲפִלּוּ הַפָּכָן עַל צִדָּן שֶׁאֵין בָּהֶם אַרְבָּעָה; וְאִם אֵין בְּרָחְבָּן אַרְבָּעָה, כְּשֵׁרִים, אֲפִלּוּ הֵם מְשֻׁפָּשִׁים שְׁדוֹמִים לְכֵלִים, וְנָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְסַכֵּךְ בָּהֶם כְּלָל.

יט פֵּרַס עָלֶיהָ סָדִין מִפְּנֵי הַחַמָּה, אוֹ תַּחְתֶּיהָ מִפְּנֵי הַנְּשָׁר, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲלִין וְקַסְמִין נוֹשְׁרִים עַל שֻׁלְחָנוֹ, פְּסוּלָה; אֲבָל אִם לֹא פֵּרַס אֶלָּא לְנָאוֹתָהּ, כְּשֵׁרָה וְהוּא שֶׁיִּהְיֶא בְּתוֹךְ ד' לַסְכָּךְ; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁסֻּכָּה שֶׁהִיא מְסֻכֶּכֶת כְּהִלְכָתָהּ וְיָרֵא שֶׁמָּא יִיבַשׁ הַסְכָּךְ אוֹ יִשְׁרוּ הֶעָלִין וְתִהְיֶה חַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ, וּפֵרַס עָלֶיהָ סָדִין שֶׁלֹּא תִּתְיַבֵּשׁ, אוֹ תַּחְתֶּיהָ שֶׁלֹּא יִשְׁרוּ הֶעָלִין, כֵּיוָן שֶׁהַסָּדִין גּוֹרֵם שֶׁעַל יָדוֹ צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ, פְּסוּלָה; אֲבָל אִם לֹא כִּוֵּן בִּפְרִיסַת הַסָּדִין אֶלָּא לְהָגֵן מִפְּנֵי הַחַמָּה וְהֶעָלִין, אוֹ לְנָאוֹתָהּ, כְּשֵׁרָה וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶא בְּתוֹךְ אַרְבַּע לַסְכָּךְ; וּמֵיהוּ לְכַתְּחִלָּה לֹא יַעֲשֶׂה אֶלָּא אִם כֵּן הוּא נָכְר לַכֹּל שֶׁמְּכַוֵּן כְּדֵי לְהָגֵן אוֹ שֶׁהוּא שָׁרוּי בְּמַיִם, שֶׁאָז נָכְר לַכֹּל שֶׁאֵינוֹ שׁוֹטְחוֹ שָׁם אֶלָּא לִיבַשׁ.

סימן תרל – דיני דפנות הסוכה, ובו י"ג סעיפים

א כָּל הַדְּבָרִים כְּשֵׁרִים לִדְפָנוֹת וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַעֲמִידָם דָּרֶךְ גְּדִילָתָן (טוּר), וַאֲפִלּוּ חַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ מֻחְמֶּצֶת הַדְּפָנוֹת, כְּשֵׁרָה. **הגה:** מִכָּל מָקוֹם לֹא יַעֲשֶׂה הַדְּפָנוֹת בְּדָבָר שֶׁרֵיחוֹ רַע (ר"ן), אוֹ דָּבָר שֶׁמִּתְיַבֵּשׁ תּוֹךְ ז' וְלֹא יְהֵא בּוֹ שִׁעוּר מְחִצָּה (דִּבְרֵי עַצְמוֹ).

ב דְּפָנוֹת הַסֻּכָּה, אִם הָיוּ שְׁתַּיִם זוֹ אֶצֶל זוֹ כְּמִין ג"ם; עוֹשֶׂה דֹּפֶן שֶׁיֵּשׁ בְּרָחְבּוֹ יוֹתֵר עַל טֶפַח וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִג' לְאֶחָד מֵהַדְּפָנוֹת, וַיַּעֲמִיד קָנֶה כְּנֶגֶד הַכֹּתֶל (טוּר) כְּנֶגֶד אוֹתוֹ טֶפַח, וְיַעֲשֶׂה לָהּ צוּרַת פֶּתַח שֶׁיַּעֲמִיד קָנֶה עָלָיו וְעַל הַטֶּפַח, וּכְשֵׁרָה אַף עַל פִּי שֶׁהַקָּנֶה שֶׁעַל גַּבֵּיהֶן אֵינוֹ נוֹגֵעַ בָּהֶן. **הגה:** וְאִם הַטֶּפַח וְהַדֹּפֶן מַגִּיעַ לַסְּכָךְ, אֵין צָרִיךְ קָנֶה עַל גַּבֵּיהֶן (מָרְדְּכַי והגה"מ פ"ד); וּמַה שֶּׁנָּהֲגוּ בְּצוּרַת הַפֶּתַח עֲגֻלָּה הוּא לְנוֹי בְּעָלְמָא (כ"כ הַמָּרְדְּכַי).

ג הָיוּ לָהּ שְׁנֵי דְּפָנוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ וּבֵינֵיהֶם מְפֻלָּשׁ, עוֹשֶׂה דֹּפֶן שֶׁיֵּשׁ בְּרָחְבּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים וּמַשֶּׁהוּ, וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְאֶחָד מִשְּׁתֵּי הַדְּפָנוֹת, וּכְשֵׁרָה; וְגַם בָּזֶה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת צוּרַת פֶּתַח, שְׁתֵּיתֵן קָנֶה מֵהַפֶּס עַל הַדֹּפֶן הָאַחֵר; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין זֶה צָרִיךְ צוּרַת פֶּתַח. **הגה:** אֲבָל אִם אֵיכָא דֹּפֶן ז' בְּלֹא לָבוּד, אֵינוֹ צָרִיךְ כָּאן צוּרַת הַפֶּתַח עַד סוֹף הַכֹּתֶל, הוֹאִיל וְאִבָּא דֹּפֶן ז' שֶׁהוּא שִׁעוּר הֶכְשֵׁר סֻכָּה; וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין צְרִיכִים צוּרַת הַפֶּתַח כְּשֶׁהַדֹּפֶן שְׁלֵמָה; וּמַה שֶּׁנָּהֲגוּ בְּצוּרַת הַפֶּתַח כְּשֶׁיֵּשׁ לָהּ דְּפָנוֹת שְׁלֵמוֹת, אֵינוֹ אֶלָּא לְנוֹי בְּעָלְמָא (ר"ן וְהַמַּגִּיד פ"ד וְכָל בּוֹ וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם מָרְדְּכַי).

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דֹּפֶן אֶמְצָעִי כְּנֶגְדָּהּ; אֲבָל הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בְּאֶמְצַע הֶחָצֵר, רָחוֹק מִדָּפְנוֹת הֶחָצֵר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ אֶלָּא שְׁתֵּי דְּפָנוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ, דַּי לָהּ בְּתִקּוּן הַמַּתִּיר כִּשְׁתֵּי דְּפָנוֹת הָעֲשׂוּיוֹת כְּמִין גַּם.

ה כְּשֶׁהִכְשִׁירוּ בִּשְׁתֵּי דְּפָנוֹת הָעֲשׂוּיוֹת כְּמִין ג"ם בְּטֶפַח וְצוּרַת פֶּתַח, אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ בִּשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת פְּתָחִים הַרְבֵּה שֶׁאֵין בָּהֶם צוּרַת פֶּתַח שֶׁכְּשֶׁתְּצָרֵף כָּל הַפָּרוּץ יִהְיֶה מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד, כְּשֵׁרָה רַק שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַפְּתָחִים בַּקָּרָנוֹת, כִּי הַמְּחִצּוֹת צְרִיכִין לִהְיוֹת מְחֻבָּרִים כְּמִין ג"ם (ר"ן); וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בָּהֶם פִּרְצָה יְתֵרָה עַל י' אַמּוֹת; וְאִם יֵשׁ בָּהּ צוּרַת פֶּתַח, אֲפִלּוּ בְּיוֹתֵר מֵעֶשֶׂר. וּלְהָרַמְבָּ"ם, אֲפִלּוּ יֵשׁ לָהּ צוּרַת פֶּתַח, אִם יֵשׁ לָהּ פִּרְצָה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, פְּסוּלָה אֶלָּא אִם כֵּן עוֹמֵד מְרֻבֶּה עַל הַפָּרוּץ. **הגה:** וְנָהֲגוּ עַכְשָׁו לַעֲשׂוֹת מְחִצּוֹת שְׁלֵמוֹת, כִּי אֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בְּדִין הַמְּחִצּוֹת (כָּל בּוֹ); וּמִי שֶׁאֵין לוֹ כְּדֵי צָרְכּוֹ לַמְּחִצּוֹת, עָדִיף אָז לַעֲשׂוֹת ג' מְחִצּוֹת שְׁלֵמוֹת, מִד' שֶׁאֵינָן שְׁלֵמוֹת (מַהֲרִי"ל).

ו נָעַץ ד' קַנְדָּסִין, בֵּין בְּאֶמְצַע הַגַּג בֵּין עַל שְׂפַת הַגַּג, וְסָכַךְ עַל גַּבָּן, פְּסוּלָה; וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין בְּנָעַץ עַל שְׂפַת הַגַּג, מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן: גּוּד אַסִּיק מְחִצָּתָא.

ז סָכַךְ עַל גַּבֵּי מָבוֹי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְחִי (פְּרוּשׁ עֵץ כְּעֵין עַמּוּד), אוֹ עַל גַּבֵּי בְּאֵר שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּסִּין (פֵּי' קַרְשֵׁי עֵץ סְבִיבוֹת הַבְּאֵר לַעֲשׂוֹת רה"י), הֲרֵי זוֹ סֻכָּה כְּשֵׁרָה לְאוֹתוֹ שַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָג בִּלְבַד, מִתּוֹךְ שֶׁלְּחִי זֶה וּפַסִּין אֵלּוּ מְחִצּוֹת לְעִנְיַן שַׁבָּת, נַחְשֹׁב אוֹתָם כִּמְחִצּוֹת לְעִנְיַן סֻכָּה וְאֵין לְהַתִּיר אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁלְּחִי וּפַסִּין מַתִּירִין לְעִנְיַן שַׁבָּת, דְּאָז שִׁיָּךְ מִגּוֹ (ר"ן).

ח סְכָךְ עַל גַּבֵּי אַכְסַדְרָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ פְּצִימִין, בֵּין שֶׁהָיוּ נִרְאִים מִבִּפְנִים וְאֵין נִרְאִין מִבַּחוּץ, בֵּין שֶׁהָיוּ נִרְאִים מִבַּחוּץ וְאֵין נִרְאִים מִבִּפְנִים, כְּשֵׁרָה; לֹא הָיוּ לָהּ פְּצִימִין, פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֻכָּה הָעֲשׂוּיָה כְּמָבוֹי, שֶׁהֲרֵי אֵין לָהּ אֶלָּא ב' צִדֵּי הָאַכְסַדְרָה, וְאֶמְצַע הָאַכְסַדְרָה אֵין בּוֹ כֹּתֶל, וְשֶׁכְּנֶגְדּוֹ אֵין לוֹ פְּצִימִין (פְּצִים פִּרוּשׁ לְחִי וּמְזוּזָה) כָּל זֶה הוּא לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם, אֲבָל אֲחֵרִים חוֹלְקִין; וְלָכֵן אֵין לַעֲשׂוֹת סֻכָּה בִּכְהַאי גַּוְנָא.

ט הָיוּ דְּפָנוֹתֶיהָ גְּבוֹהִים שִׁבְעָה וּמַשָּׂהוּ וְהֶעֱמִידָם בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לָאָרֶץ, כְּשֵׁרָה, אֲפִלּוּ הַגַּג גָּבוֹהַּ הַרְבֵּה וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא מַכֶּנּוּ כְּנֶגְדָּן; וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מַכֶּנּוּ מַמָּשׁ, רַק שֶׁהוּא בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה כְּנֶגְדּוֹ, כְּשֵׁרָה; וְאִם אֵינָהּ גְּבוֹהָה אֶלָּא עֲשָׂרָה טְפָחִים, אֲפִלּוּ אֵין בַּדֹּפֶן אֶלָּא אַרְבַּע וּשְׁנֵי מַשְׁהוּיִין, כְּשֵׁרָה, שֶׁמַּעֲמִידָהּ בָּאֶמְצַע וְאוֹמְרִינָן לָבוּד לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְחָשׁוּב כְּסָתוּם; הָיוּ הַדְּפָנוֹת גְּבוֹהוֹת מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, פְּסוּלָה.

י הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בֵּין הָאִילָנוֹת, וְהָאִילָנוֹת דְּפָנוֹת לָהּ; אִם הָיוּ חֲזָקִים, אוֹ שֶׁקִּשֵּׁר אוֹתָם וְחִזֵּק אוֹתָם עַד שֶׁלֹּא תִּהֵא הָרוּחַ מְצוּיָה מְנִידָה אוֹתָם תָּמִיד, וּמִלֹּא בֵּין הָאֲמִירִים (פֵּרוּשׁ הָעֲנָפִים) בְּתָבֶן וּבְקַשׁ כְּדֵי שֶׁלֹּא תָּנִיד אוֹתָם הָרוּחַ, וְקִשֵּׁר אוֹתָם, הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה; עַל כֵּן אֵין נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּחִצּוֹת מִירִיעוֹת שֶׁל פִּשְׁתָּן בִּלֹּא קָנִים, אַף עַל פִּי שֶׁקִּשְּׁרָן בְּטוֹב, זְמָנִין דְּמִנְתְּקֵי וְלָאו אַדַּעְתַּיְיהוּ וְהָוֵי לֵיהּ מְחִצָּה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בִּפְנֵי רוּחַ מְצוּיָה; וְהָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בְּסִדִּינִים, טוֹב שֶׁיֵּאָרֵג בַּמְּחִצּוֹת קָנִים בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה.

יא עוֹשִׂים מְחִצָּה מִבַּעֲלֵי חַיִּים, שֶׁיִּקְשֹׁר שָׁם בְּהֵמָה לַדֹּפֶן.

יב יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מֵחֲבֵרוֹ דֹּפֶן לַסֻּכָּה, לְהַכְשִׁירָהּ; וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵדַע אוֹתוֹ שֶׁהֶעֱמַד שָׁם שֶׁבִּשְׁבִיל מְחִצָּה הָעֲמַד שָׁם; אֲבָל בַּחֹל, אֲפִלּוּ אִם הוּא יוֹדֵעַ, שַׁפִּיר דָּמֵי. **הגה:** וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּאוֹתָן ג' דְּפָנוֹת הַמַּתִּירִים הַסֻּכָּה; אֲבָל בְּדֹפֶן רְבִיעִית, שָׁרֵי (הַשָּׂגַת הָרַאֲבַ"ד וְהַמַּגִּיד פ"ד דְּסֻכָּה) וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן שס"ב (סָעִיף ה').

יג הַסּוֹמֵךְ סֻכָּתוֹ עַל כַּרְעֵי הַמִּטָּה וְהַכָּרָעִים הֵם מְחִצּוֹת, אִם יֵשׁ בָּהּ גֹּבַהּ י' טְפָחִים מִן הַמִּטָּה לְסֻכָּךְ, כְּשֵׁרָה; וְאִם לָאו, פְּסוּלָה. וְאִם סָמַךְ הַסֻּכָּךְ עַל עַמּוּדִים וְהַכָּרָעִים הֵם דְּפָנוֹת, אֲפִלּוּ אֵין גֹּבַהּ עֲשָׂרָה מֵהַמִּטָּה עַד הַסֻּכָּךְ, כְּשֵׁרָה, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ י' טְפָחִים מֵהָאָרֶץ עַד הַסֻּכָּךְ.

סימן תרלא – סוכה שחמתה מרובה מצילתה, ויתר דיני הסכך, ובו י' סעיפים

א סֻכָּה שֶׁחַמָּתָהּ וְצִלָּתָהּ שָׁוִים מִלְּמַעְלָה, פְּסוּלָה, לְפִי שֶׁהַחַמָּה מִתְפַּשֶּׁטֶת בְּרִחוּקָהּ וְיִהְיֶה לְמַטָּה חַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ; אֲבָל אִם חַמָּתָהּ וְצִלָּתָהּ שָׁוִים מִלְּמַטָּה, כְּשֵׁרָה.

ב אִם בְּרֹב מִמָּנָּה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה שְׁנֵי מַשְׁהוּיִין, וּבְמִעוּט מִמֶּנָּה חַמָּתָהּ מְרֻבָּה מַשֶּׁהוּ בְּעִנְיָן שֶׁכְּשֶׁנִּצְרָךְ יַחַד הַחַמָּה וְהַצֵּל שֶׁל כָּל הַסֻּכָּה יִהְיֶה צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ מַשֶּׁהוּ, כְּשֵׁרָה. **הגה:** וְיֵשׁ מַחְמִירִין אִם הַסֻּכָּה גְּדוֹלָה וְיֵשׁ מָקוֹם ז' עַל ז' שֶׁחַמָּתוֹ מְרֻבָּה, אַף עַל פִּי שֶׁבְּצָרוּף כָּל הַסֻּכָּה הֲוֵי הַצֵּל מְרֻבֶּה (ר"ן סוף דְּסֻכָּה).

ג דֶּרֶךְ הַסְכּוּךְ לִהְיוֹת קַל, כְּדֵי שֶׁיֵּרָאוּ מִמֶּנּוּ הַכּוֹכָבִים הַגְּדוֹלִים; הָיְתָה מְעֻבָּה כְּמִין בַּיִת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַכּוֹכָבִים נִרְאִים מִתּוֹכָהּ, (ג) כְּשֵׁרָה.

ד הָיָה כָּסוּי דַּק מְאֹד שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֲוִיר הַרְבֵּה, אֶלָּא שֶׁאֵין ג' טְפָחִים בְּמָקוֹם אֶחָד, וּבֵין הַכֹּל צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ, כְּשֵׁרָה.

ה הָיָה הַסְכּוּךְ מְדֻבְדָּל (פֵּרוּשׁ מְבֻלְבָּל), וְהוּא הַסְכּוּךְ שֶׁיִּהְיֶה מְקֻצָּתוֹ לְמַעְלָה וּמְקֻצָּתוֹ לְמַטָּה, כָּשֵׁר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּין הָעוֹלֶה וְהַיּוֹרֵד ג' טְפָחִים; וְאִם הָיָה בְּרֹחַב זֶה הָעוֹלֶה טֶפַח אוֹ יוֹתֵר, אַף עַל פִּי

שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ מִג' טְפָחִים, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ יָרַד לְמַטָּה וְנָגַע בְּשִׂפַת זֶה הַיּוֹרֵד, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה מְכֻוָּן כְּנֶגֶד שִׂפַת הַיּוֹרֵד. **הגה:** דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בָּאֲוִיר שֶׁבֵּין הַתַּחְתּוֹן טֶפַח, שֶׁרָאוּי לְהוֹרִיד הָעֶלְיוֹן וְאָז כְּשֶׁרָה אֲפִלּוּ חֲמָתָה מְרֻבָּה, שֶׁיְּהֵא הַצֵּל מְרֻבֶּה כְּשֶׁהַחַמָּה בְּאֶמְצַע הָרָקִיעַ (ר"ן פֶּרֶק הַיָּשָׁן וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַמְבַּ"ם).

ו קָנִים הַיּוֹצְאִים לְאֲחוֹרֵי הַסֻּכָּה, כְּגוֹן שֶׁאֲחוֹרֵי דֹּפֶן אֶמְצָעִי בּוֹלְטִים קָנִים מִן הַסְּכָךְ וְיֵשׁ בָּהֶם הֶכְשֵׁר סֻכָּה, וְצִלָּתָה מְרֻבָּה מֵחַמָּתָה וְג' דְּפָנוֹת, כְּשֵׁרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַדֹּפֶן הָאֶמְצָעִי לֹא נַעֲשָׂה בִּשְׁבִילָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל עִקַּר הַסֻּכָּה שֶׁהוּא לְפָנִים מִמֶּנּוּ.

ז וְכֵן הַקָּנִים הַבּוֹלְטִים מִן הַסְּכָךְ לַצַּד הַפָּרוּץ, וְדֹפֶן אֶחָד נִמְשָׁךְ עִמָּהֶם, כָּשֵׁר אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה דֹּפֶן עַל הַצְּדָדִין יֶתֶר עַל ז' וַהֲוָה לָן לְמֵימַר הָרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל הַסֻּכָּה בִּדְפָנוֹת אֲרֻכּוֹת, וְדֹפֶן אַחֵר שֶׁנִּמְשָׁךְ עִם הַקָּנִים שֶׁל סְכָךְ אֵינוֹ מִן הַסֻּכָּה אֶלָּא בִּפְנֵי עַצְמוֹ עוֹמֵד, וְנִמְצָא שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא דֹּפֶן אֶחָד שֶׁהוּא הַדֹּפֶן הַנִּמְשָׁךְ, אֲפִלּוּ הָכִי כְּשֵׁרָה.

ח סֻכָּה בְּשִׁפּוּדִין שֶׁהֵם פְּסוּלִין לְסֻכָּךְ בָּהֶם, וְאֵין בָּהֶם אַרְבָּעָה וְאֵין מֵהֶם אַרְבָּעָה בְּמָקוֹם אֶחָד, וְהִנִּיחַ בֵּין שִׁפּוּד לְשִׁפּוּד כְּמִלְאוֹ שִׁפּוּד וְנָתַן שָׁם סְכָךְ כָּשֵׁר, פָּסוּל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם שֶׁיְּמַלֵּא כָּל הָאֲוִיר מִסְכָּךְ כָּשֵׁר, וְנִמְצָא הַפָּסוּל מְרֻבֶּה; אֲבָל אִם הֶעְדִּיף סְכָךְ הַכָּשֵׁר מְעַט עַל הַפָּסוּל, אוֹ אִם הָיָה הַפָּסוּל נָתוּן שְׁתֵּי וְנָתַן הַכָּשֵׁר עֶרֶב, אוֹ אִיפְכָּא, כָּשֵׁר, שֶׁאָז מִתְמַלֵּא כָּל הָאֲוִיר מִסְכָּךְ כָּשֵׁר וְדַוְקָא בְּסֻכָּה גְּדוֹלָה, אֲבָל בְּסֻכָּה קְטַנָּה צָרִיךְ לְהֵיוֹת מִן הַשִּׁפּוּדִים פָּחוֹת מִג' בְּמָקוֹם אֶחָד (בֵּית יוֹסֵף וּמהר"א מִפְּרַאג).

ט בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּנְסָרִים שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם מַעֲזֵיבָה (פְּרוּשׁ טִיט וּצְרוֹרוֹת שֶׁמְּשִׂימִין עֲלֵיהֶם) וּבָא לְהַכְשִׁירוֹ לְשֵׁם סֻכָּה, דַּי בָּזֶה שֶׁיְּסִיר כָּל הַמַּסְמְרִים לְשֵׁם עֲשִׂית סֻכָּה, אוֹ שֶׁיִּטֹּל מִבֵּין שְׁנֵי נְסָרִים אֶחָד וְיִתֵּן סְכָךְ כָּשֵׁר בְּמְקוֹמוֹ וְכֻלָּהּ כְּשֵׁרָה, אֲפִלּוּ הַנְּסָרִים רְחָבִים אַרְבָּעָה, וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַנְּסָרִים רְחָבִים אַרְבָּעָה.

י סֻכָּה שֶׁאֵין לָהּ גַּג, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ רָאשֵׁי הַדְּפָנוֹת דְּבוּקוֹת זוֹ בְּזוֹ כְּמִין צָרִיף, אוֹ שֶׁסָּמַךְ רֹאשׁ הַדֹּפֶן שֶׁל סֻכָּה לַכֹּתֶל, פְּסוּלָה; וְאִם הָיָה לָהּ גַּג, אֲפִלּוּ טֶפַח, אוֹ שֶׁהִגְבִּיהַּ הַדֹּפֶן הַסָּמוּךְ לַכֹּתֶל מִן הַקַּרְקַע טֶפַח, הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַטֶּפַח לֹא תִּהְיֶה אֲוִיר, רַק מִן הַדֹּפֶן אוֹ הַסְּכָךְ (הָרֹא"שׁ בְּשֵׁם ר"י וְהרמ"ם פ"ד) וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ ז' טְפָחִים עַל ז' בְּגֹבַהּ י' טְפָחִים (טוּר). גַּם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ הַדְּפָנוֹת לְאַחַר שֶׁהֵם גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה עֲשׂוּיוֹת מִדָּבָר שֶׁמִּסְכָּכִין בָּהֶם, דְּהָא הֵם הַסְּכָךְ (ר"ן סֵפֶק דְּסֻכָּה). וְאִם כָּל הַדְּפָנוֹת מִדָּבָר שֶׁמִּסְכָּכִין בָּהֶם, מֻתָּר לִישֵׁן אֲפִלּוּ תַּחַת הַדְּפָנוֹת (ס"ח בְּפֵרוּשׁ רַבֵּנוּ יְרוּחָם נ"א נ"ח).

סימן תרלב – דברים הפוסלים בסכך, ובו ד׳ סעיפים

א סְכָךְ פָּסוּל, פּוֹסֵל בָּאֶמְצַע בְּד' טְפָחִים; אֲבָל פָּחוֹת מִד', כְּשֵׁרָה, וּמֻתָּר לִישֵׁן תַּחְתָּיו מִן הַצַּד אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת, אֲבָל פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת, כְּשֵׁרָה דְּאָמְרִינַן דֹּפֶן עֲקֻמָּה, דְּהַיְנוּ לוֹמַר שֶׁאָנוּ רוֹאִים כְּאִלּוּ הַכֹּתֶל נָעֳקָם וְיַחֲשֹׁב זֶה הַסְּכָךְ הַפָּסוּל מְגוּף הַכֹּתֶל, וְדָבָר זֶה הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. הֵילְכָךְ בַּיִת שֶׁנִּפְחֲתָה בָּאֶמְצַע וְסִכֵּךְ בְּמָקוֹם הַפְּחָת וְנִשְׁאַר מִן הַתִּקְרָה סָבִיב בֵּין סְכָךְ כָּשֵׁר לַכְּתָלִים פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, כְּשֵׁרָה, וּמֵיהוּ אֵין יְשֵׁנִים תַּחְתָּיו כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּסֻכָּה גְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יוֹתֵר עַל הַסְּכָךְ פָּסוּל ז' טְפָחִים עַל ז' טְפָחִים; אֲבָל בְּסֻכָּה קְטַנָּה, שֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא ז' עַל ז', בֵּין בָּאֶמְצַע בֵּין מִן הַצַּד, בְּג' טְפָחִים פְּסוּלָה, בְּפָחוֹת מִג' כְּשֵׁרָה וְיֵשְׁנִים תַּחְתָּיו וּמִצְטָרֵף לְהַשְׁלִים הַסֻּכָּה לְכַשְּׁעוּר.

ב אֲוִיר, בֵּין בִּגְדוֹלָה בֵּין בִּקְטַנָּה שָׁוִים, דְּבֵין בָּאֶמְצַע בֵּין מִן הַצַּד בְּג' טְפָחִים פְּסוּלָה, בְּפָחוֹת מִג' כְּשֵׁרָה, וּמִצְטָרֵף לְהַשְׁלִים הַסֻּכָּה וְאֵין יְשֵׁנִים תַּחְתָּיו. **הגה:** וְדַוְקָא שֶׁהוֹלֵךְ עַל פְּנֵי כָּל הַסֻּכָּה (ר' יְרוּחָם נ"ח ח"א), אוֹ

שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּדֵי לַעֲמֹד רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ; אֲבָל בלא"ה מֻתָּר, דְּהָא אֵין סֶכָּה שֶׁאֵין בָּהּ נְקָבִים (ר"ן ספ"ק). וְהָא דְּסֶכָּךְ פָּסוּל בְּד', וַאֲוִיר בְּג', הַיְנוּ דַּוְקָא שֶׁהַפְּסִיק הַסֶּכָּה לִשְׁתַּיִם וְלֹא נִשְׁאַר שִׁעוּר הֶכְשֵׁר סֶכָּה עִם דְּפָנוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד; אֲבָל אִם נִשְׁאַר שִׁעוּר סֶכָּה בְּמָקוֹם אֶחָד, הַמָּקוֹם הַהוּא כָּשֵׁר, וְאַף שֶׁמִּבַּחוּץ אִם מְחֻבָּר לוֹ מִן הַצְּדָדִים (טור).

ג סְכָךְ פָּסוּל פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה, וַאֲוִיר אֶצְלוֹ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, אֵין מִצְטָרְפִים לִפְסֹל; הֵילְכָךְ אִם אֲוִיר שְׁלֹשָׁה בְּמָקוֹם אֶחָד, אֲפִלּוּ מְעַטּוֹ בִּסְכָךְ פָּסוּל, כָּשֵׁר; וְהֵנִי מִלֵּי בְּסֵכָּה גְּדוֹלָה, אֲבָל בִּקְטַנָּה שֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא שִׁבְעָה עַל שִׁבְעָה, אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה טְפָחִים מִצְטָרְפִים לִפְסֹל.

ד אִם יֵשׁ סְכָךְ פָּסוּל ב' טְפָחִים, וְעוֹד סְכָךְ פָּסוּל ב' טְפָחִים, וַאֲוִיר פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם שְׁנֵי הַפְּסוּלִים מִצְטָרְפִין לִפְסֹל הַסֵּכָּה.

סימן תרלג – דין גובה הסכך, ובו י' סעיפים

א סֵכָּה שֶׁהִיא גְּבוֹהָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה, פְּסוּלָה, בֵּין שֶׁהִיא גְּדוֹלָה בֵּין שֶׁהִיא קְטַנָּה, בֵּין שֶׁמְּחִצּוֹת מַגִּיעוֹת לִסְכָךְ בֵּין שֶׁאֵינָן מַגִּיעוֹת; אֲבָל עֶשְׂרִים, כְּשֵׁרָה אֲפִלּוּ כָּל סְכָכָהּ לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים, כֵּיוָן שֶׁאֵין בַּחֲלָלָהּ אֶלָּא עֶשְׂרִים.

ב הָיְתָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר מֵעֶשְׂרִים, וְהוּצִין (פי' עֲנָפִים קְטַנִּים עִם הֶעָלִין שֶׁלָּהֶם) יוֹרְדִים לְמַטָּה, אִם צִלָּתָן מְרֻבָּה מֵחַמָּתָן, כְּשֵׁרָה; וְאִם לָאו, פְּסוּלָה.

ג סֵכָּה שֶׁחֲלָלָהּ יוֹתֵר מֵעֶשְׂרִים אַמָּה, וְתָלָה בָּהּ דְּבָרִים נָאִים וְעַל יְדֵי כֵּן נִתְמַעֵט חֲלָלָהּ, לֹא הָוֵי מְעוּט; וְכֵן אִם מְעָטָהּ בְּכָרִים וּכְסָתוֹת, לֹא הָוֵי מְעוּט; וַאֲפִלּוּ בְּטָלָם.

ד מְעָטָהּ בְּתֶבֶן וּבְטָלוֹ, הֲרֵי זֶה מְעוּט; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר עָפָר וּבְטָלוֹ; אֲבָל סְתָם אֵינוֹ מְעוּט, אֲפִלּוּ בְּעָפָר, עַד שֶׁיְּבַטְּלֶנּוּ בַּפֶּה.

ה הָיְתָה גְּבוֹהָ מֵעֶשְׂרִים וּבָנָה בָּהּ אִצְטַבָּא כְּנֶגֶד דֹּפֶן הָאֶמְצָעִי עַל פְּנֵי כֻּלָּהּ, וּבָהּ שִׁעוּר סֵכָּה, כְּשֵׁרָה כָּל הַסֵּכָּה אֲפִלּוּ מֵהָאִצְטַבָּא וְהָלְאָה.

ו אִם בָּנָה הָאִצְטַבָּא מִן הַצַּד, אִם יֵשׁ מִן הָאִצְטַבָּא עַד כֹּתֶל הַשֵּׁנִי פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, כְּשֵׁרָה עַל הָאִצְטַבָּא דַּוְקָא; וְאִם לָאו, פְּסוּלָה.

ז אִם בָּנָה הָאִצְטַבָּא בָּאֶמְצַע, אִם יֵשׁ מִמֶּנּוּ לַכֹּתֶל לְכָל צַד פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, כְּשֵׁרָה עַל הָאִצְטַבָּא אֲפִלּוּ אִם גָּבוֹהַּ יוֹתֵר מֵעֶשְׂרָה; וְאִם יֵשׁ בֵּינָהּ לַכֹּתֶל אַרְבַּע אַמּוֹת, פְּסוּלָה, אֲפִלּוּ הָאִצְטַבָּא גְּבוֹהָה עֶשְׂרָה.

ח סֵכָּה שֶׁאֵינָהּ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, פְּסוּלָה.

ט הָיְתָה גְּבוֹהָ מֵעֲשָׂרָה, וְהוּצִין יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשָׂרָה, אֲפִלּוּ אִם חַמָּתָן מְרֻבָּה מִצִּלָּתָן, פְּסוּלָה; אֲבָל אִם הַנּוֹיִין יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשָׂרָה, אֵינָם פּוֹסְלִים.

י הָיְתָה נְמוּכָה מֵעֲשָׂרָה, וְחָקַק בָּהּ לְהַשְׁלִימָהּ לַעֲשָׂרָה וְיֵשׁ בַּחֻקָּק שִׁעוּר הֶכְשֵׁר סֵכָּה, אִם אֵין בֵּין חֻקָּק לַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, כְּשֵׁרָה; יֵשׁ בֵּינֵיהֶם ג' טְפָחִים, פְּסוּלָה.

סימן תרלד – שלא תהיה פחות מן שבעה על שבעה, ובו ד' סעיפים

א סֵכָּה שֶׁאֵין בָּהּ שִׁבְעָה עַל שִׁבְעָה, פְּסוּלָה; וּלְעִנְיַן גֹּדֶל, אֵין לָהּ שִׁעוּר לְמַעְלָה.

ב אִם הִיא עֲגֻלָּה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ כְּדֵי לְרַבֵּעַ שִׁבְעָה עַל שִׁבְעָה.

ג יֵשׁ בָּהּ שִׁבְעָה עַל שִׁבְעָה, וְנָתַן בָּהּ בְּגָדִים לְנָאוֹתָהּ וּמְמַעֲטִים אוֹתָהּ מִשִּׁבְעָה עַל שִׁבְעָה, פְּסוּלָה.

ד מִי שֶׁהָיָה רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בַּסֻּכָּה, וְשִׁלְחָנוֹ חוּץ לַסֻּכָּה וְאָכַל, כְּאִלּוּ לֹא אָכַל בַּסֻּכָּה, אֲפִלּוּ אִם הִיא סֻכָּה גְּדוֹלָה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמָּשֵׁךְ אַחַר שִׁלְחָנוֹ.

סימן תרלה – דין סוכת גנב"ך ורקב"ש, ובו סעיף אחד

א סֻכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית לְשֵׁם מִצְוָה, כְּשֵׁרָה; וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה עֲשׂוּיָה לְצֵל, כְּגוֹן סֻכַּת גּוֹיִים, נָשִׁים, בְּהֵמָה, כּוּתִיִּים, רוֹעִים, קַיָּצִים, בֵּרְגָנִין, שׁוֹמְרֵי שָׂדוֹת; אֲבָל סֻכָּה שֶׁנַּעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ, פְּסוּלָה, לְפִי שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית לְצֵל. לְפִיכָךְ הַחוֹטֵט בְּגָדִישׁ וְעָשָׂהוּ סֻכָּה, אֵינָהּ סֻכָּה, שֶׁהֲרֵי לֹא עוֹמֵד גָּדִישׁ זֶה לְצֵל וּמַה שֶּׁעוֹשֶׂה אַחַר כָּךְ הֲוֵי תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי (טוּר). לְפִיכָךְ אִם עָשָׂה בְּתִחְלָּה כְּשֶׁנָּתַן שָׁם הַגָּדִישׁ חֲלַל טֶפַח בְּמֶשֶׁךְ שִׁבְעָה לְשֵׁם סֻכָּה, וְחָטַט בָּהּ אַחַר כָּךְ וְהִשְׁלִימָהּ לַעֲשָׂרָה, כְּשֵׁרָה, שֶׁהֲרֵי נַעֲשֵׂית סְכָךְ שֶׁלָּהּ לְצֵל; וְאִם הַגָּדִישׁ גָּדוֹל וְלֹא הִנִּיחַ אֶלָּא חֲלַל טֶפַח בְּמֶשֶׁךְ ז', וְשׁוּב חָקַק בָּהּ הַרְבֵּה וְעָשָׂה בָּהּ סֻכָּה גְּדוֹלָה, אֵינָהּ כְּשֵׁרָה כֻּלָּהּ עַל יְדֵי מֶשֶׁךְ שִׁבְעָה שֶׁהִנִּיחַ תְּחִלָּה; וְאִם חָקַק מִשְּׁנֵי צְדָדִים ד' אַמּוֹת יוֹתֵר עַל הַשִּׁבְעָה, אַף הַשִּׁבְעָה פְּסוּלָה, דִּסְכָךְ פָּסוּל פּוֹסֵל מִן הַצַּד בְּד' אַמּוֹת. **הגה:** וְאֵין לַעֲשׂוֹת הַסְּכָךְ קֹדֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה הַדְּפָנוֹת; וְאִם עָשָׂה טֶפַח סָמוּךְ לִסְכָךְ, מֻתָּר לְסַכֵּךְ קֹדֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה שְׁאָר הַדְּפָנוֹת, כְּמוֹ בְּחוֹטֵט בַּגָּדִישׁ.

סימן תרלו – דין סוכה ישנה, ובו ב' סעיפים

א סֻכָּה יְשָׁנָה, דְּהַיְנוּ שֶׁעָשָׂאָהּ קֹדֶם שֶׁיִּכָּנְסוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם שֶׁלִּפְנֵי הֶחָג, כְּשֵׁרָה וּבִלְבַד שֶׁיְּחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר עַתָּה בְּגוּפָהּ לְשֵׁם הֶחָג, וַאֲפִלּוּ בְּטֶפַח עַל טֶפַח סַגִּי אִם הוּא בְּמָקוֹם אֶחָד; וְאִם הַחְדּוּשׁ עַל פְּנֵי כֻּלָּהּ, סַגִּי אֲפִלּוּ כָּל דְּהוּ; וְאִם עֲשָׂאָהּ לְשֵׁם הֶחָג, אֲפִלּוּ מִתְּחִלַּת הַשָּׁנָה, כְּשֵׁרָה בְּלֹא חִדּוּשׁ.

ב יוֹצֵר כְּלִי חֶרֶשׂ שֶׁיֵּשׁ לוֹ ב' סֻכּוֹת זוֹ לְפָנִים מִזּוֹ וְעוֹשֶׂה קְדֵרוֹתָיו בַּפְּנִימִית וּמוֹכְרָם בַּחִיצוֹנָה, הַפְּנִימִית אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי סֻכָּה כֵּיוָן שֶׁהִיא דִּירָתוֹ כָּל הַשָּׁנָה אֵינוֹ נִכָּר שֶׁדָּר בָּהּ לְשֵׁם מִצְוָה; וְהַחִיצוֹנָה יוֹצֵא בָּהּ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ דָּר בָּהּ כָּל הַשָּׁנָה.

סימן תרלז – דין סוכה שאולה וגזולה, ובו ג' סעיפים

א מִי שֶׁלֹּא עָשָׂה סֻכָּה, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, עוֹשֶׂה סֻכָּה בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד אֲפִלּוּ בְּסוֹף יוֹם שְׁבִיעִי, וְכֵן יָכוֹל לָצֵאת מִסֻּכָּה זוֹ וְלִישֵׁב בְּאַחֶרֶת.

ב יוֹצְאִין בְּסֻכָּה שְׁאוּלָה וְכֵן יוֹצְאִין בְּשֶׁל שַׁתָּפוּת.

ג סֻכָּה גְּזוּלָה, כְּשֵׁרָה. כֵּיצַד, אִם תָּקַף עַל חֲבֵרוֹ וְהוֹצִיאוֹ מִסֻּכָּתוֹ וּגְזָלָהּ וְיָשַׁב בָּהּ, יָצָא, שֶׁאֵין הַקַּרְקַע נִגְזָלֶת. **הגה:** מִיהוּ לְכַתְּחִלָּה לֹא יֵשֵׁב אָדָם בְּסֻכַּת חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, כָּל שֶׁכֵּן אִם דַּעְתּוֹ לְגָזְלָהּ, וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה (סַכָּה) לְכַתְּחִלָּה בְּקַרְקַע שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, וְכֵן בְּקַרְקַע שֶׁהִיא שֶׁל רַבִּים (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי וְאוֹר זָרוּעַ); מִיהוּ בְּדִיעֲבַד יָצָא. וְכֵן לֹא יִקָּצְצוּ יִשְׂרָאֵל הַסְּכָךְ בְּעַצְמָם, אֶלָּא יִקְנוּ אוֹתָם מֵעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, דְּכָל גֶּזֶל אֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ סֻכָּה לְכַתְּחִלָּה (מַהֲרִי"ל); וְאִם גָּזַל עֵצִים וְעָשָׂה מֵהֶם סֻכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חִבְּרָן וְלֹא שִׁנָּה בָּהֶם כְּלוּם, יָצָא; תַּקָּנַת חֲכָמִים, שֶׁאֵין לְבַעַל הָעֵצִים אֶלָּא דְּמֵי עֵצִים בִּלְבַד; אֲבָל אִם גָּזַל סֻכָּה הָעֲשׂוּיָה בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה אוֹ בְּרֹאשׁ הָעֲגָלָה, וְיָשַׁב בָּהּ, לֹא יָצָא. **הגה:** וְהוּא הַדִּין אִם רָאוּבֵן בָּנָה סֻכָּה בְּקַרְקַע שִׁמְעוֹן, וְשִׁמְעוֹן תָּקַף אֶת רָאוּבֵן וְגָזַל סֻכָּתוֹ הַבְּנוּיָה בַּקַּרְקַע שֶׁלּוֹ, לֹא יָצָא בָּהּ וְאֵין כָּאן תַּקָּנַת הַשָּׁבִים, הוֹאִיל וְלֹא טָרַח בָּהּ וְלֹא הוֹצִיא עָלֶיהָ הוֹצָאוֹת (הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי פ"ב דְּסֻכָּה).

סימן תרלח – סוכה ונויה אסורין כל שבעה, ובו ב' סעיפים

א עֲצֵי סֻכָּה אֲסוּרִים כָּל שִׁמּוֹנַת יְמֵי הֶחָג, בֵּין עֲצֵי דְּפָנוֹת בֵּין עֲצֵי סְכָךְ וַאֲפִלּוּ קִיסָם לַחֲצֹץ בּוֹ שִׁנָּיו אָסוּר (מַהֲרִי"ל), וְאֵין נָאוֹתִין מֵהֶן לְדָבָר אַחֵר כָּל שִׁמּוֹנַת הַיָּמִים, מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם הַז' כֻּלּוֹ הַסֻּכָּה מֻקְצֶה עַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת,

וְהוֹאִיל וְהַקְּצָה לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל שְׁבִיעִי הַקְּצָה לְכָל הַיּוֹם. **הגה:** וַאֲפִלּוּ נָפְלָה הַסֻּכָּה, אֲסוּרִים וְלֹא מְהָנֵי בָּהּ תְּנַאי (טוּר); אֲבָל עֲצֵים הַסְּמוּכִים לַסֻּכָּה, מֻתָּרִים וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן תקי"ח סָעִיף ח'; וְאִם אַחַר שֶׁעָשָׂה הַשִּׁעוּר הַצָּרִיךְ מִן הַדְּפָנוֹת וְנִשְׁלַם הֶכְשֵׁר סֻכָּה הוֹסִיף דֹּפֶן, לֹא מִיתְסָרָא; אֲבָל אִם עָשָׂה אַרְבַּעְתָּן סְתָם, כֻּלָּן אֲסוּרוֹת וּמֻקְצוֹת. **הגה:** וְכָל זֶה לֹא מִירֵי אֶלָּא בְּסֻכָּה שֶׁיָּשַׁב בָּהּ פַּעַם אֶחָד, אֲבָל אִם הִזְמִינָהּ לַסֻּכָּה וְלֹא יָשַׁב בָּהּ, לֹא נֶאֱסְרָה, דְּהַזְמָנָה לָאו (ג) מִלְּתָא הִיא (הַגָּהוֹת אֲשֵׁר"י פֶּרֶק הַמֵּבִיא).

ב וְכֵן (ד) אֳכָלִים וּמַשְׁקִים שֶׁתּוֹלִין בַּסֻּכָּה כְּדֵי לְנָאוֹתָהּ, אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶם כָּל שְׁמֹנָה, אֲפִלּוּ נָפְלוּ וּבְיוֹם טוֹב וְשַׁבָּת אָסוּר לְטַלְטְלָם דְּמֻקְצִים הֵם; (טוּר) וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהֶם בְּשָׁעַת שֶׁתְּלָאָם וְאָמַר: אֵינִי בּוֹדֵל מֵהֶן כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל ח' יָמִים (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם א"ח), הֲרֵי זֶה מִסְתַּפֵּק מֵהֶם בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה, שֶׁהֲרֵי לֹא הִקְצָה אוֹתָם וְלֹא חָלָה עֲלֵיהֶם קְדֻשַּׁת הַסֻּכָּה וְלֹא נֶחְשְׁבוּ כְּמוֹתָהּ; וְדַוְקָא שֶׁמַּתְנֶה בְּזֶה הַלָּשׁוֹן, אֲבָל אִם אָמַר: אֲנִי מַתְנֶה עֲלֵיהֶם לְאָכְלָם כְּשֶׁיִּפְלוּ, אֵינוֹ כְלוּם; וְאִם אָמַר: אֲנִי מַתְנֶה עֲלֵיהֶם לְאָכְלָם אֵימָתַי שֶׁאִרְצֶה, מְהָנֵי, שֶׁגַּם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בַּכְּלָל. **הגה:** וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת הַתְּנָאי קֹדֶם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הָרִאשׁוֹן (דִּבְרֵי עַצְמוֹ כִּסְבָרַת א"ח שֶׁהֵבִיא הַבַּיִת יוֹסֵף, וְלֹא כְּמַהֲרִי"ל). יֵשׁ מִן הָאַחֲרוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ דְּבִזְמַן הַזֶּה אֵין נוֹהֲגִים לְהִתְנוֹת (מַהֲרִי"ל), וְהָכִי נָהוּג בְּנוֹיִין הַתְּלוּיִים בַּסֻּכָּה; אֲבָל בְּנוֹיִין שֶׁנּוֹתְנִים בַּדְּפָנוֹת, כְּגוֹן סְדִינִים הַמְּצֻיָּרִים, נוֹהֲגִין לְטַלְטְלָם מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים אֲפִלּוּ בְּלֹא תְּנַאי, מִשּׁוּם דְּיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין אָסוּר בַּדְּפָנוֹת עַצְמָן, כָּל שֶׁכֵּן בְּנוֹיָן. וּמִכָּל מָקוֹם טוֹב לְהִתְנוֹת עֲלֵיהֶם (ד"מ). אִם סָכַךְ בַּהֲדַס אוֹ תְּלָה בַּסֻּכָּה אֶתְרוֹג לְנוֹי, מֻתָּר לְהָרִים בּוֹ, דְּלֹא הֻקְצָה מֵרִים, רַק שֶׁלֹּא יִגַּע בּוֹ, דְּאָסוּר בְּטַלְטוּל; וְיֵשׁ אוֹסְרִים בַּהֲדַס (ר"ן סוֹף פֶּרֶק לוּלָב הַגָּזוּל) כְּדִלְקָמָן סִימָן תרנ"ג.

סימן תרלט – דיני ישיבת סוכה, ובו ח' סעיפים

א כֵּיצַד מִצְוַת יְשִׁיבָה בַּסֻּכָּה, שֶׁיִּהְיֶה אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְיָשֵׁן וּמְטַיֵּל וְדָר בַּסֻּכָּה כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא דָּר בְּבֵיתוֹ בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה. וְכָל שִׁבְעַת יָמִים עוֹשֶׂה אָדָם אֶת בֵּיתוֹ עֲרַאי וְאֶת סֻכָּתוֹ קֶבַע. כֵּיצַד, כֵּלִים הַנָּאִים וּמַצָּעוֹת הַנָּאוֹת, בַּסֻּכָּה; וּכְלֵי שְׁתִיָּה, כְּגוֹן אֲשִׁישׁוֹת וְכוֹסוֹת, בַּסֻּכָּה; אֲבָל כְּלֵי אֲכִילָה לְאַחַר הָאֲכִילָה (טוּר), כְּגוֹן קְדֵרוֹת וּקְעָרוֹת, חוּץ לַסֻּכָּה; הַמְּנוֹרָה, בַּסֻּכָּה; וְאִם הָיְתָה סֻכָּה קְטַנָּה, מַנִּיחָהּ חוּץ לַסֻּכָּה. **הגה:** וְאַל יַעֲשֶׂה שׁוּם תַּשְׁמִישׁ בְּזוּי בַּסֻּכָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְצוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם א"ח).

ב אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וִישֵׁנִים בַּסֻּכָּה כָּל שִׁבְעָה, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה, וְאֵין יְשֵׁנִים חוּץ לַסֻּכָּה אֲפִלּוּ שְׁנַת עֲרַאי; אֲבָל מֻתָּר לֶאֱכֹל אֲכִילַת עֲרַאי חוּץ לַסֻּכָּה. וְכַמָּה אֲכִילַת עֲרַאי, כַּבֵּיצָה מִפַּת; וּמֻתָּר לִשְׁתּוֹת מַיִם וְיַיִן וְלֶאֱכֹל פֵּרוֹת וַאֲפִלּוּ קָבַע עֲלֵיהֶם חוּץ לַסֻּכָּה; וּמִי שֶׁיַּחְמִיר עַל עַצְמוֹ וְלֹא יִשְׁתֶּה חוּץ לַסֻּכָּה אֲפִלּוּ מַיִם, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח; וְתַבְשִׁיל הֶעָשׂוּי מֵחֲמִשָּׁה מִינִים, אִם קוֹבֵעַ עָלָיו חֲשִׁיב קֶבַע וְצָרִיךְ סֻכָּה. **הגה:** וּמַה שֶּׁנּוֹהֲגִין לְהָקֵל עַכְשָׁו בְּשָׁנָה, שֶׁאֵין יְשֵׁנִים בַּסֻּכָּה רַק הַמְדַקְדְּקִין בְּמִצְוֹת, יֵשׁ אוֹמְרִים מִשּׁוּם צְנָעָה, דְּיֵשׁ צַעַר לִישֵׁן בִּמְקוֹמוֹת הַקָּרִים (מָרְדְּכִי פ' הַיְשָׁן); וְלִי נִרְאֶה מִשּׁוּם דְּמִצְוַת סֻכָּה אִישׁ וּבֵיתוֹ, אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא דָּר כָּל הַשָּׁנָה, וּבְמָקוֹם שֶׁלֹּא יוּכַל לִישֵׁן עִם אִשְׁתּוֹ, שֶׁאֵין לוֹ סֻכָּה מְיֻחֶדֶת, פָּטוּר; וְטוֹב לְהַחְמִיר וְלִהְיוֹת שָׁם עִם אִשְׁתּוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא דָּר כָּל הַשָּׁנָה, אִם אֶפְשָׁר לִהְיוֹת לוֹ סֻכָּה מְיֻחֶדֶת.

ג אֲכִילָה בַּסֻּכָּה בְּלֵיל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן, חוֹבָה; אֲפִלּוּ אָכַל כַּזַּיִת פַּת יָצָא יְדֵי חוֹבָה; מִכָּאן וָאֵילָךְ רְשׁוּת; רָצָה לֶאֱכֹל סְעֻדָּה, סוֹעֵד בַּסֻּכָּה; רָצָה אֵינוֹ אוֹכֵל כָּל ז' אֶלָּא פֵּרוֹת וּקְלָיוֹת חוּץ לַסֻּכָּה אוֹכֵל כְּדִין אֲכִילַת מַצָּה בְּפֶסַח. **הגה:** וְלֹא יֹאכַל בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹנָה עַד שֶׁיֵּהָא וַדַּאי לַיְלָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם א"ח), וְיֹאכַל קֹדֶם חֲצוֹת לַיְלָה (מַהֲרִי"ו וּמַהֲרִי"ל); וְלֹא יֹאכַל בַּיּוֹם מֻחֲצוֹת וָאֵילָךְ, כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל בַּסֻּכָּה לְתַאֲבוֹן (מַהֲרִי"ל), דּוּמְיָא דַּאֲכִילַת מַצָּה.

ד כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים קוֹרֵא וְלוֹמֵד בְּתוֹךְ הַסֻּכָּה, וּכְשֶׁמַּבִּין וּמְדַקְדֵּק בְּמַה שֶּׁיִּקְרָא וְיִלְמֹד, יָכוֹל לִלְמֹד חוּץ לַסֻּכָּה כְּדֵי שֶׁתְּהֵא דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו. הַמִּתְפַּלֵּל, רָצָה מִתְפַּלֵּל בַּסֻּכָּה אוֹ חוּץ לַסֻּכָּה.

ה יָרְדוּ גְּשָׁמִים, הֲרֵי זֶה נִכְנָס לְתוֹךְ הַבַּיִת; מֵאֵימָתַי מֻתָּר לִפָּנוֹת, מְשַׁיְּרִדוּ לְתוֹךְ הַסֻּכָּה טִפּוֹת שֶׁאִם יִפְלוּ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל יִפָּסֵל אֲפִלּוּ תַּבְשִׁיל שֶׁל פּוֹל. **הגה:** וַאֲפִלּוּ אֵין תַּבְשִׁיל לְפָנָיו (סמ"ג וְהַגָּהוֹת אֲשֵׁר"י). וּמִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בְּזֶה הַשָּׁעוּר, יִשְׁעַר אִם יֵרְדוּ כָּל כָּךְ גְּשָׁמִים לַבַּיִת אִם הָיָה יוֹצֵא, יֵצֵא מִסֻּכָּתוֹ גַּם כֵּן (אוֹר זָרוּעַ וְהַגָּהוֹת אֲשֵׁר"י פֶּרֶק הַיָּשֵׁן וּמָרְדְּכִי פ"ב מִיְּמוֹנִי פ"ו וּמַהֲרִי"ל); וְכָל זֶה דַּוְקָא

בַּשָּׁאָר יָמִים אוֹ לֵילוֹת שֶׁל סֻכּוֹת, אֲבָל לַיְלָה רִאשׁוֹנָה צָרִיךְ לֶאֱכֹל כַּזַּיִת בַּסֻּכָּה אַף אִם גְּשָׁמִים יוֹרְדִין (טוּר וְר"ן וְהָרֹא"שׁ), וְיִקַּדֵּשׁ בַּסֻּכָּה (כְּדֵי) שֶׁיֹּאמַר זְמַן עַל הַסֻּכָּה (ת"ה סִי' צ"ה).

ו הָיָה אוֹכֵל בַּסֻּכָּה וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים, וְהָלַךְ לְבֵיתוֹ וּפָסְקוּ הַגְּשָׁמִים, אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לַחֲזֹר לַסֻּכָּה עַד שֶׁיִּגְמֹר סְעוּדָתוֹ.

ז הָיָה יָשֵׁן וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים בַּלַּיְלָה וְנִכְנַס לְתוֹךְ הַבַּיִת, וּפָסְקוּ הַגְּשָׁמִים, אֵין מַטְרִיחִין אוֹתוֹ לַחֲזֹר לַסֻּכָּה כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה, אֶלָּא יָשֵׁן בְּבֵיתוֹ עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר. **הגה:** וְיֵעוֹר מִשְּׁנָתוֹ (טוּר). מִי שֶׁהוּא יָשֵׁן בַּסֻּכָּה וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים, אֵין צָרִיךְ לִשְׁעֹר בִּכְדֵי שֶׁיִּתְקַלְקֵל הַתַּבְשִׁיל, דְּבִגְשָׁמִים מוּעָטִים הָוֵי צַעַר לִישֵׁן שָׁם וְיוּכַל לָצֵאת (מהרי"ו); וְכָל הַפָּטוּר מִן הַסֻּכָּה וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם, אֵינוֹ מְקַבֵּל עָלָיו שָׂכָר וְאֵינוֹ אֶלָּא הֶדְיוֹטוֹת (הגה"מ פ"ו); וּכְשֶׁיּוֹצֵא מִן הַסֻּכָּה מִכֹּחַ הַגְּשָׁמִים, אַל יִבְעַט וְיֵצֵא, אֶלָּא יֵצֵא כְּנִכְנָע כְּעֶבֶד שֶׁמּוֹזֵג כּוֹס לְרַבּוֹ וּשְׁפָכוֹ עַל פָּנָיו. (מַהֲרִי"ל).

ח נָהֲגוּ שֶׁאֵין מְבָרְכִים עַל הַסֻּכָּה אֶלָּא בִּשְׁעַת אֲכִילָה וְהֵכִי נָהוּג.

סימן תרמ – מי הם הפטורים מישיבת סוכה, ובו י׳ סעיפים

א נָשִׁים, וַעֲבָדִים, וּקְטַנִּים פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה; טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוּס, חַיָּבִים מִסָּפֵק; וְכֵן מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין, חַיָּב.

ב קָטָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאִמּוֹ, שֶׁהוּא כְּבֶן חָמֵשׁ, כְּבֶן שֵׁשׁ, חַיָּב בְּסֻכָּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת.

ג חוֹלִים וּמְשַׁמְּשֵׁיהֶן פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה; וְלֹא חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, אֶלָּא אֲפִלּוּ חָשׁ בְּרֹאשׁוֹ, (אוֹ) חָשׁ בְּעֵינָיו; וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין הַמְשַׁמְּשִׁים פְּטוּרִים אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַחוֹלֶה צָרִיךְ לָהֶם וּמִי שֶׁמַּקִּיז דָּם חַיָּב בְּסֻכָּה (אוֹר זָרוּעַ וְהַגָּהוֹת אֲשֵׁר"י פ' הַיֶּשֶׁן).

ד מִצְטַעֵר פָּטוּר מִן הַסֻּכָּה, הוּא וְלֹא מְשַׁמְּשָׁיו אֲבָל בַּלַּיְלָה רִאשׁוֹנָה אֲפִלּוּ מִצְטַעֵר חַיָּב לֶאֱכֹל שָׁם כַּזַּיִת (כָּל בּוֹ); אֵיזֶהוּ מִצְטַעֵר, זֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִישֵׁן בַּסֻּכָּה מִפְּנֵי הָרוּחַ, אוֹ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים וְהַפַּרְעוֹשִׁים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אוֹ מִפְּנֵי הָרֵיחַ; וְדַוְקָא שֶׁבָּא לוֹ הַצַּעַר בְּמִקְרֶה, אֲבָל שֶׁעָשָׂה שָׁם הַסֻּכָּה, אֲבָל אֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת סֻכָּתוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּמָקוֹם הָרֵיחַ אוֹ הָרוּחַ וְלוֹמַר: מִצְטַעֵר אֲנִי. **הגה:** וְאִם עֲשָׂאָהּ מִתְּחִלָּה בְּמָקוֹם שֶׁמִּצְטַעֵר בַּאֲכִילָה אוֹ בִּשְׁתִיָּה אוֹ בִּשֵּׁנָה, אוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת אֶחָד מֵהֶם בַּסֻּכָּה מֻחֶמֶת דְּמִתְיָרֵא מִלִּסְטִים אוֹ גַּנָּבִים כְּשֶׁהוּא בַּסֻּכָּה, אֵינוֹ יוֹצֵא בְּאוֹתָהּ סֻכָּה כְּלָל, אֲפִלּוּ בִּדְבָרִים שֶׁלֹּא מִצְטַעֵר בָּהֶם, דְּלֹא הַוְיָא כְּעֵין דִּירָה שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת שָׁם כָּל צָרְכָּיו (מָרְדְּכִי פֶּרֶק הַיֶּשֶׁן). מִי שֶׁכָּבוּ לוֹ הַנֵּרוֹת בַּסֻּכָּה, בְּשַׁבָּת, וְיֵשׁ לוֹ נֵר בְּבֵיתוֹ, מֻתָּר לָצֵאת מִן הַסֻּכָּה כְּדֵי לֶאֱכֹל בְּמָקוֹם נֵר, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לֵילֵךְ לְסֻכַּת חֲבֵרוֹ שֶׁיֵּשׁ שָׁם נֵר, אִם יֵשׁ טֹרַח גָּדוֹל בַּדָּבָר (ת"ה סִי' צ"ג וּפְסָקָיו סִי' קנ"ח); וְאִם בָּא רוּחַ לְכַבּוֹת הַנֵּרוֹת בַּסֻּכָּה, מֻתָּר לִפְרֹס סָדִין אוֹ בֶּגֶד מִן הַצַּד, אֲבָל לֹא תַּחַת הַסְּכָךְ (אוֹר זָרוּעַ). מִי שֶׁלֹּא יוּכַל לִישֵׁן בַּסֻּכָּה מֻחֶמֶת שֶׁצַּר לוֹ בְּפִשּׁוּט יָדָיו וְרַגְלָיו, לֹא מִקְרֵי מִצְטַעֵר, וְחַיָּב לִישֵׁן שָׁם אַף עַל גַּב דְּצָרִיךְ לִכְפֹּף יָדָיו וְרַגְלָיו (ת"ה סִימָן צ"ב), וְלֹא יוּכַל אָדָם לוֹמַר: מִצְטַעֵר אֲנִי, אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִצְטַעֵר בּוֹ (טוּר); וְאֵין הַמִּצְטַעֵר פָּטוּר אֶלָּא אִם יָצָא עַצְמוֹ מִן הַצַּעַר, אֲבָל בְּלָאוֹ הָכֵי חַיָּב לִישֵׁב בְּסֻכָּה אַף עַל גַּב דְּמִצְטַעֵר. (מָרְדְּכִי פֶּרֶק הַיֶּשֶׁן).

ה אָבֵל חַיָּב בְּסֻכָּה.

ו חָתָן וְשׁוֹשְׁבִינִים וְכָל בְּנֵי הַחֻפָּה פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה כָּל ז' יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה. וּסְעֻדַּת בְּרִית מִילָה וְכֵן הַסְּעֻדָּה שֶׁאוֹכְלִין אֵצֶל הַיּוֹלֶדֶת חַיָּבִין בְּסֻכָּה.

ז שְׁלוּחֵי מִצְוָה פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. וְעַיֵּן לְעֵיל סִי' ל"ח.

ח הוֹלְכֵי דְּרָכִים בַּיּוֹם, פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בַּיּוֹם, וְחַיָּבִים בַּלַּיְלָה; הוֹלְכֵי דְּרָכִים בַּלַּיְלָה, פְּטוּרִים בַּלַּיְלָה, וְחַיָּבִים בַּיּוֹם. **הגה:** וְדַוְקָא כְּשֶׁיּוּכְלוּ לִמְצֹא סֻכָּה, אֲבָל אִם אֵינָם מוֹצְאִים סֻכָּה יוּכְלוּ לֵילֵךְ לְדַרְכָּם, אַף שֶׁלֹּא יָשְׁבוּ בָּהּ לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, כְּשֶׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ דַּרְכּוֹ מִשּׁוּם בֵּיתוֹ (ר"ן פֶּרֶק הַיֶּשֶׁן); וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ הוֹלֵךְ רַק בַּיּוֹם, פָּטוּר אַף בַּלַּיְלָה, דְּאֵין לַעֲשׂוֹת לוֹ שָׁם דִּירָה. וְהַהוֹלְכִים לַכְּפָרִים לְתִבְעַ חוֹבוֹתֵיהֶם, וְאֵין לָהֶם סֻכָּה בְּאוֹתָן הַכְּפָרִים, יַחְמִירוּ עַל עַצְמָן לָשׁוּב לְבָתֵּיהֶם בְּכָל לַיְלָה לֶאֱכֹל בַּסֻּכָּה, וְאַף עַל גַּב דְּיֵשׁ לְהָקֵל מִכָּל מָקוֹם הַמַּחְמִיר תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אֹרְחוֹת חַיִּים).

ט שׁוֹמְרֵי הָעִיר בַּיּוֹם, פְּטוּרִים בַּיּוֹם וְחַיָּבִים בַּלַּיְלָה; שׁוֹמְרֵי הָעִיר בַּלַּיְלָה, פְּטוּרִים בַּלַּיְלָה וְחַיָּבִים בַּיּוֹם.

יְ שׁוֹמְרֵי גְּנוֹת וּפַרְדֵּסִים, פְּטוּרִים בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה, שֶׁאִם יַעֲשֶׂה הַשּׁוֹמֵר סֵכָה יֵדַע הַגַּנָּב שֶׁיֵּשׁ לַשּׁוֹמֵר מָקוֹם קָבוּעַ וְיָבֹא וְיִגְנֹב מִמָּקוֹם אַחֵר; לְפִיכָךְ אִם הָיָה שׁוֹמֵר כְּרִי שֶׁל תְּבוּאָה, שֶׁיָּכוֹל לִשְׁמֹר כֻּלָּהּ מִמָּקוֹם אֶחָד, חַיָּב לַעֲשׂוֹת סֵכָה בַּמָּקוֹם שֶׁשּׁוֹמְרוֹ. **הגה:** וְהָעוֹשִׁין יַיִן אֵצֶל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּסֻכּוֹת, פְּטוּרִים בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה, דְּצָרִיכִים לִשְׁמֹר שֶׁלֹּא יִגְּעוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים (הג"מ פ"ז בְּשֵׁם סְמ"ק וְכָל בּוֹ); וְאִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁאֵין צְרִיכִים שְׁמוּר, חַיָּבִין.

סימן תרמא – שאין מברכין שהחיינו על עשיית סוכה, ובו סעיף אחד

א הָעוֹשֶׂה סֵכָה, בֵּין לְעַצְמוֹ בֵּין לְאַחֵר, אֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל עֲשִׂיָּתָהּ אֲבָל שֶׁהֶחֱיָנוּ הָיָה רָאוּי לְבָרֵךְ כְּשֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ לְעַצְמוֹ, אֶלָּא שֶׁאָנוּ סוֹמְכִים עַל זְמַן שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים עַל הַכּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ. **הגה:** וְאִם לֹא אָכַל לַיְלָה רִאשׁוֹנָה בַּסֻּכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁבֵּרַךְ זְמַן בְּבֵיתוֹ, כְּשֶׁאוֹכֵל בַּסֻּכָּה צָרִיךְ לְבָרֵךְ זְמַן מוֹשַׁב הַסֻּכָּה; וְאִם בֵּרַךְ זְמַן בְּשָׁעַת עֲשִׂיָּה, סַגִּי לֵיהּ. (ר"ן פֶּרֶק לוּלָב וְעֵרָבָה).

סימן תרמב – אם חל יום ראשון של סוכות להיות בשבת לעניין ברכת מעין שבע, ובו סעיף אחד

א אִם חָל יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל סֻכּוֹת לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, אוֹמְרִים בְּעַרְבִית בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שֶׁבַע וְחוֹתֵם בָּהּ בְּשַׁבָּת בִּלְבַד.

סימן תרמג – סדר הקידוש, ובו ג׳ סעיפים

א סֵדֶר הַקִּדּוּשׁ: יַיִן, קִדּוּשׁ וְסֵכָה וְאַחַר כָּךְ זְמַן, לְפִי שֶׁהַזְּמַן חוֹזֵר עַל קִדּוּשׁ הַיּוֹם וְעַל מִצְוַת סֵכָה.

ב לְהָרַמְבָּ"ם, מְקַדֵּשׁ מְעֻמָּד וּמְבָרֵךְ: לֵישֵׁב בַּסֵּכָה, וְיוֹשֵׁב, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ זְמַן וְאֵין נוֹהֲגִים כֵּן, אֶלָּא מְקַדְּשִׁין מְיֻשָּׁב וְכֵן דַּעַת הָרֹא"ש.

ג בִּשְׁאָר יָמִים מְבָרֵךְ עַל הַסֵּכָה קֹדֶם בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא; וְנוֹהֲגִים לְבָרֵךְ עַל הַסֵּכָה אַחַר בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא, קֹדֶם שֶׁיִּטְעֹם. **הגה:** וְהָכִי נוֹהֲגִין בַּחֹל, אֲבָל בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן קִדּוּשׁ, מְבָרֵךְ לְאַחַר קִדּוּשׁ (מהרי"ו); וְאִם קִדֵּשׁ בַּבַּיִת וְאוֹכֵל בַּסֵּכָה, אוֹ אִיפְּכָא, עַיֵּן לְעֵיל סִימָן רע"ג (סָעִיף ב').

סימן תרמד – סדר הלל כל ימי החג, ובו ב׳ סעיפים

א שַׁחֲרִית, אַחַר חֲזָרַת תְּפִלָּה, נוֹטְלִין הַלּוּלָב וּמְבָרְכִין: עַל נְטִילַת לוּלָב, וְשֶׁהֶחֱיָנוּ; וְגוֹמְרִים הַהַלֵּל; וְכֵן כָּל שְׁמוֹנַת יְמֵי הֶחָג. וּמְבָרְכִים: לִגְמֹר אֶת הַהַלֵּל, בֵּין צִבּוּר בֵּין יָחִיד, וְאֵין מַפְסִיקִין בּוֹ אֶלָּא כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בִּקְרִיאַת שְׁמַע: בָּאֶמְצַע, שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וּמֵשִׁיב מִפְּנֵי הַכָּבוֹד; בֵּין הַפָּרָקִים, שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם; וְאִם פָּסַק בָּאֶמְצַע, וְשָׁהָה אֲפִלּוּ כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלּוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר אֶלָּא לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק.

ב בְּהַלֵּל אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה קוֹרִין כְּאֶחָד.

הִלְכוֹת לוּלָב

סימן תרמה – דיני לולב, ובו ט׳ סעיפים

א לוּלָב שֶׁנִּפְרְדוּ עָלָיו זֶה מֵעַל זֶה וְלֹא נִדְלְדְּלוּ כְּעֲלֵי הַחֲרָיוֹת, כָּשֵׁר, אֲפִלּוּ לֹא אֲגָדוֹ. **הגה:** (מיהו) וּמִכָּל מָקוֹם מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר בְּלוּלָב שֶׁאֵין עָלָיו פְּרוּדוֹת לְגַמְרֵי (הַמַּגִּיד וְר"ן פֶּרֶק לוּלָב הַגָּזוּל).

ב נִפְרְצוּ עָלָיו, וְהוּא שֶׁיִּדַּלְדְּלוּ מִשְּׁדְרוֹ שֶׁל לוּלָב כַּעֲלֵי הַחֲרָיוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינָן עוֹלִים עִם הַשְּׁדָרָה אֶלָּא תְּלוּיִין לְמַטָּה (הַמַּגִּיד פ"ח) פָּסוּל. **הגה:** וְכָל שֶׁכֵּן אִם נִפְרְצוּ וְנֶעֱקְרוּ לְמַטָּה מִן הַשְּׁדָרָה, דְּפָסוּל אֲפִלּוּ אֲגָדָן (טוּר וְר"ן פֶּרֶק לוּלָב הַגָּזוּל), וְכֵן אִם נִתְקַשּׁוּ הֶעָלִין כְּעֵץ

וְאֵינָן יְכוֹלִין לְהַבְרָן אֶל הַשִּׁדְרָה, פָּסוּל (טור ובית יוסף). וְכָל זֶה בְּרֹב עָלִין, אֲבָל אִם מְעוּט עָלָיו נַעֲשׂוּ כְּזֶה וּשְׁאָר עָלִין נִשְׁאֲרוּ וַעֲדַיִן הַלּוּלָב נִשְׁאַר מְכֻסֶּה בְּעָלִין, כָּשֵׁר.

ג בְּרֹב עָלִין שֶׁל לוּלָב כָּזֶה הֵיא: כְּשֶׁהֵם גְּדֵלִים, גְּדֵלִים שְׁנַיִם שְׁנַיִם וּדְבוּקִים מִגַּבָּן, וְגַב שֶׁל שְׁנֵי עָלִין הוּא הַנִּקְרָא תִּימֶ"ת; נֶחְלְקָה הַתִּימֶ"ת בְּרֹב הֶעָלִין (טור ובית יוסף), פְּסוּלָה; הָיוּ עָלָיו אַחַת אַחַת מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ וְלֹא הָיָה תִּימֶ"ת, אוֹ שֶׁכָּל עָלָיו כְּפוּלִים מִצִּדּוֹ הָאֶחָד וְצַד הַשֵּׁנִי עָרֹם בְּלֹא עָלִין, פָּסוּל. **הגה:** וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים לוֹמַר דְּאִם נֶחְלַק הֶעָלֶה הָעֶלְיוֹן הָאֶמְצָעִי שֶׁעַל הַשִּׁדְרָה עַד הַשִּׁדְרָה, מִקְרֵי נֶחְלְקָה הַתִּימֶ"ת וּפָסוּל; וְהָכִי נוֹהֲגִין (ת"ה סי' צ"ו). מֵיהוּ לְכַתְּחִלָּה, מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, נוֹהֲגִין לִטֹּל לוּלָב שֶׁלֹּא נֶחְלַק הֶעָלֶה הָעֶלְיוֹן כְּלָל כִּי יֵשׁ מַחְמִירִין אֲפִלּוּ בְּנֶחְלַק קְצָת; וְאִם אוֹתוֹ הֶעָלֶה אֵינוֹ כָּפוּל מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ, פָּסוּל (כָּל בּוֹ).

ד לֹא הָיוּ עָלָיו זֶה עַל גַּב זֶה כְּדָרְכּוֹ כָּל הַלּוּלָבִין, אֶלָּא זֶה תַּחַת זֶה, אִם רֹאשׁ זֶה מַגִּיעַ לָעִקָּר שֶׁלְּמַעְלָה מִמְּנוּ עַד שֶׁנִּמְצָא כָּל שִׁדְרוֹ שֶׁל לוּלָב מְכֻסֶּה בְּעָלִין, כָּשֵׁר; וְאִם אֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה מַגִּיעַ לְצַד עִקָּר שֶׁל זֶה, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ הַרְבֵּה עָלִין זֶה עַל זֶה אֶלָּא מִכָּל צַד יוֹצֵא אֶחָד לְמַטָּה סָמוּךְ לְעִקָּרוֹ וְעוֹלֶה עַל רֹאשׁוֹ, פָּסוּל.

ה לוּלָב שֶׁיָּבְשׁוּ רֹב עָלָיו אוֹ שִׁדְרָתוֹ, פָּסוּל; וְשִׁעוּר הַיֹּבֶשׁ מִשֶּׁיִּכְלֶה מַרְאֵה יְרָקוּת שָׁבּוֹ וְיִלְבִּינוּ פָּנָיו. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא מִקְרֵי יָבֵשׁ אֶלָּא כְּשֶׁנִּתְפָּרֵךְ בְּצִפָּרְנוֹ מֵחֲמַת יַבֹּשׁוּתוֹ (טור בְּשֵׁם הַתּוֹסָפוֹת), וְכֵן נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין לוּלָבִין מְצוּיִין (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי פֶּרֶק ז').

ו נִקְטַם רֹאשׁוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּקְטְמוּ רֹב הָעָלִין הָעֶלְיוֹנִים, פָּסוּל. **הגה:** וְאִם נִקְטַם הֶעָלֶה הָעֶלְיוֹן הָאֶמְצָעִי שֶׁעַל הַשִּׁדְרָה, פָּסוּל (הַמַּגִּיד וְר"ן פ' לוּלָב הַגָּזוּל); וְדַוְקָא דְּאִבָּא אַחֵר, אֲבָל לֵיכָּא אַחֵר, מְבָרְכִים עָלָיו. (מָרְדְּכִי פ"ג וּמַנְהָגִים).

ז נִסְדַּק, אִם נִתְרַחֲקוּ שְׁנֵי סְדָקָיו זֶה מִזֶּה עַד שֶׁיֵּרָאוּ כִּשְׁנַיִם, פָּסוּל. **הגה:** וַאֲפִלּוּ לֹא נֶחְלְקָה הַתִּיוֹמֶ"ת הָעֶלְיוֹנָה בְּעִנְיָן שֶׁיִּפָּסֵל הַלּוּלָב מִכֹּחַ נֶחְלְקָה הַתִּיוֹמֶ"ת.

ח יֵשׁ לוֹ כְּמִין קוֹצִים בְּשִׁדְרָתוֹ, אוֹ שֶׁנִּצְמַת וְנִכְרַץ, אוֹ שֶׁהוּא עָקֹם לְפָנָיו שֶׁהֲרֵי שִׁדְרוֹ כְּגַב בַּעַל חֲטוֹטֶרֶת, פָּסוּל; וְכֵן אִם נֶעֱקַם מֵאֶחָד מִצִּדָּדָיו, פָּסוּל; אֲבָל אִם נֶעֱקַם לַאֲחוֹרָיו, כָּשֵׁר, שֶׁזּוֹ הִיא בְּרִיָּתוֹ.

ט אִם כָּפוּף בְּרֹאשׁוֹ, פָּסוּל; וְדַוְקָא כְּשֶׁשִּׁדְרָתוֹ כְּפוּפָה, אֲבָל עָלָיו כְּפוּפִים בְּרֹאשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁדַּרְכּוֹ לִהְיוֹת הַרְבֵּה לוּלָבִים, כָּשֵׁר.

סימן תרמו – דיני הדס, ובו י"א סעיפים

א הֲדַס שֶׁנִּקְטַם רֹאשׁוֹ, כָּשֵׁר; נָשְׁרוּ רֹב עָלָיו, אִם נִשְׁתַּיְּרוּ שְׁלֹשָׁה עָלִין בְּקֶן אֶחָד, כָּשֵׁר.

ב הָיוּ עֲנָבָיו מְרֻבּוֹת מֵעָלָיו, אִם יְרֻקּוֹת, כָּשֵׁר; וְאִם אֲדֻמּוֹת אוֹ שְׁחֹרוֹת, פָּסוּל; וְאִם מְעַטָּן, כָּשֵׁר; וְאֵין מְמַעֲטִים אוֹתָם בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן; עָבַר וְלִקְּטָן, אוֹ שֶׁלִּקְּטָן אֶחָד אֶחָד לַאֲכִילָה, הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. וּמִיּוֹם רִאשׁוֹן וָאֵילָךְ, כָּשֵׁר בְּכָל עִנְיָן (בית יוסף בְּשֵׁם א"ח).

ג עֲנַף עֵץ עָבוֹת הָאָמוּר בַּתּוֹרָה, הוּא הַהֲדַס שֶׁעָלָיו חוֹפִין אֶת עֵצוֹ; כְּגוֹן שְׁלֹשָׁה עָלִין אוֹ יוֹתֵר, בְּגִבְעוֹל אֶחָד; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנֵי הָעָלִים בְּשָׁוֶה, זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וְהָעֲלֶה הַשְּׁלִישִׁי לְמַעְלָה מֵהֶם, אֵין זֶה עָבוֹת אֲבָל נִקְרָא: הֲדַס שׁוֹטֶה. **הגה:** וּפָסוּל אֲפִלּוּ בְּשָׁעַת הַדְּחָק; וְאִיכָּא מָאן דְּאָמַר בַּגְּמָרָא דְּכָשֵׁר; וְעַל כֵּן נוֹהֲגִין בְּאֵלּוּ הַמְּדִינוֹת לְכַתְּחִלָּה לָצֵאת בְּאֵלּוּ הַהֲדַסִּים הַמּוּבָאִים וְאֵין ג' עָלִין בְּגִבְעוֹל אֶחָד; וְיֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב דַּהֲדַסִּים שֶׁלָּנוּ אֵין נִקְרָאִים הֲדַס שׁוֹטֶה, הוֹאִיל וְהֵם שְׁנַיִם עַל גַּב שְׁנַיִם וְאֵינָן כַּהֲדַס שׁוֹטֶה הַמְּזֻכָּר בַּגְּמָרָא; וְלָכֵן נָהֲגוּ לְהָקֵל כְּמוֹ שֶׁכָּתַב מַהַר"י קוֹלוֹן וּמַהַר"י אִיסַרְלִן זַ"ל בִּתְשׁוּבוֹתֵיהֶם.

ד יָצְאוּ הַרְבֵּה בְּקֶן אֶחָד וְנָשְׁרוּ מֵהֶם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאֲרוּ אֶלָּא שְׁלֹשָׁה בְּקֶן אֶחָד, כָּשֵׁר, אֲפִלּוּ נָשְׁרוּ רֻבָּם כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שִׁבְעָה וְנָשְׁרוּ מֵהֶם אַרְבָּעָה וְנִשְׁאֲרוּ שְׁלֹשָׁה.

ה לְמִצְוָה בָּעֵינָן כָּל שִׁעוּר אֹרֶךְ הַהֲדַס שֶׁיִּהְיֶה עָבוֹת, וּלְעִכּוּבָא בְּרֻבּוֹ וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ בְּרֹאשׁוֹ (טור).

ו יָבְשׁוּ עָלָיו, פָּסוּל; כָּמְשׁוּ, כָּשֵׁר.

ז שְׁעוּר הַיַּבְשׁוּת, אֲפִלּוּ אִם נִפְרָךְ בְּצִפֹּרֶן, אִם עֲדַיִן יְרֵקִים הֵם, כָּשֵׁר; וְאֵינָם נִקְרָאִים יְבֵשִׁים, אֶלָּא כְּשֶׁיִּלְבִּינוּ פְּנֵיהֶם.

ח יָבְשׁוּ רֹב עָלָיו וְנִשְׁתַּיֵּר בְּרֹאשׁ כָּל בַּד מֵהַג' בַּדִּין קֵן אֶחָד וּבוֹ ג' עָלִין לַחִין, כָּשֵׁר; וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁאֲפִלּוּ אִם מֵהַג' שֶׁבְּחַד קִנָּא יָבְשׁוּ שְׁנַיִם, וְלֹא נִשְׁאַר כִּי אִם אֶחָד לַח, כָּשֵׁר, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הֶעָלֶה שֶׁהוּא מֻרְכָּב עַל שְׁנֵיהֶם.

ט אִם אוֹתָם עָלִים שֶׁלֹּא יָבְשׁוּ הֵם כְּמוּשִׁין, יֵשׁ פּוֹסְלִין וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין.

י נִקְטַם רֹאשׁוֹ, כָּשֵׁר, אֲפִלּוּ לֹא עָלְתָה בּוֹ תְּמָרָה; וְהוּא הַדִּין לְיָבֵשׁ רֹאשׁוֹ, וְיֵשׁ פּוֹסְלִין בְּנִקְטַם רֹאשׁוֹ. **הגה:** וְטוֹב לְהַחְמִיר בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר בְּאַחַר (הַמַּגִּיד), וְלֹא מִקְרֵי נִקְטַם אֶלָּא אִם נִקְטְמוּ הָעֲצִים (ר"ן).

יא אִם אֵין לוֹ אֶלָּא הַדַּס שֶׁעֲנָבָיו מְרֻבִּים מֵעָלָיו, בְּיוֹם טוֹב, נוֹטְלוֹ וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו.

סימן תרמז – דיני ערבה, ובו ב׳ סעיפים

א עַרְבֵי נַחַל הָאָמוּר בַּתּוֹרָה, הוּא מִן יָדוּעַ הַנִּקְרָא כֵּן; עֶלֶה שֶׁלּוֹ מָשׁוּךְ כְּנַחַל, וּפִיו חָלָק, וְקָנֶה שֶׁלּוֹ אָדֹם וַאֲפִלּוּ בְּעוֹדוֹ יָרֹק, כָּשֵׁר (בֵּית יוֹסֵף); וְרֹב מִין זֶה גָּדֵל עַל הַנְּחָלִים, לְכָךְ נִקְרְאוּ עַרְבֵי נַחַל, וַאֲפִלּוּ הָיָה גָּדֵל בַּמִּדְבָּר אוֹ בֶּהָרִים, כָּשֵׁר; וְיֵשׁ מִין אֶחָד דּוֹמֶה לָעֲרָבָה, אֶלָּא שֶׁעֲלֵה שֶׁלּוֹ עָגֹל וּפִיו דּוֹמֶה לְמֶסֶר (פֵּרוּשׁ מְגִלָּה סִיג"ה בְּלַעַ"ז) וְקָנֶה שֶׁלּוֹ אֵינוֹ אָדֹם, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא: צַפְצָפָה, וְהִיא פְּסוּלָה; וְיֵשׁ מִין עֲרָבָה שֶׁאֵין פִּי הֶעָלֶה שָׁלֵהּ חָלָק וְאֵינוֹ כְּמֶסֶר, אֶלָּא יֵשׁ בּוֹ תְּלָמִים קְטַנִּים עַד מְאֹד כְּמוֹ פִּי מַגָּל קָטָן, וְזֶה כָּשֵׁר.

ב עֲרָבָה שֶׁיָּבְשָׁה אוֹ שֶׁנִּשְׁרוּ רֹב עָלֶיהָ אוֹ שֶׁנִּקְטַם רֹאשָׁהּ, פְּסוּלָה; אֲבָל כְּמוּשָׁה אוֹ שֶׁנִּשְׁרוּ מִקְצָת עָלֶיהָ, כְּשֵׁרָה; וְהָרַמְבַּ"ם מַכְשִׁיר בְּנִקְטַם רֹאשָׁהּ.

סימן תרמח – דברים הפסולים באתרוג, ובו כ״ב סעיפים

א אֶתְרוֹג הַיָּבֵשׁ, פָּסוּל; וְשִׁעוּר הַיַּבְשׁוּת, כְּשֶׁאֵינוֹ מוֹצִיא שׂוּם לֵחָה, וְיִבְדֹּק עַל יְדֵי שֶׁיַּעֲבֹר בּוֹ מַחַט וּבוֹ חוּט, וְאִם יֵשׁ בּוֹ לֵחָה יִרְאֶה בָּחוּט וְאֶתְרוֹג שֶׁהוּא מִשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה, וַדַּאי יָבֵשׁ הוּא וּפָסוּל (תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן מַהֲרִי"ל סִימָן ה').

ב אֶתְרוֹג שֶׁנִּקַּב נָקֵב מְפֻלָּשׁ כָּל שֶׁהוּא, פָּסוּל; וְשֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ, אִם הָיָה כְּאִיסָּר, פָּסוּל; וְאִם חָסַר כָּל שֶׁהוּא, פָּסוּל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּגַם בְּנָקֵב מְפֻלָּשׁ בְּעֵינָן חִסָּרוֹן מַשֶּׁהוּ; וְשֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ, בְּחִסָּרוֹן כְּאִיסָּר. **הגה:** וְנָהֲגוּ לְהַכְשִׁיר הַנְּקָבִים שֶׁנַּעֲשׂוּ בָּאִילָן עַל יְדֵי קוֹצִים, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חִסָּרוֹן, שֶׁזֶּהוּ דַּרְכּוֹ גִּדֵּילָתָן (תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן סִי' צ"ט); מֵיהוּ אִם רוֹאֶה שֶׁאֵין הָעוֹר וְהַבָּשָׂר קָיָם תּוֹךְ הַנָּקֵב, פָּסוּל לַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ; וּבְשָׁעַת הַדְּחַק יֵשׁ לְהָקֵל כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה, לְהַכְשִׁיר חִסָּרוֹן שֶׁאֵינוֹ כְּאִיסָּר וְאֵינוֹ נָקֵב מְפֻלָּשׁ (דַּעַת עַצְמוֹ).

ג מְפֻלָּשׁ, יֵשׁ מְפָרְשִׁים כִּפְשׁוּטוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּקַּב מִצַּד זֶה לְצַד זֶה; וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּקַּב עַד חַדְרֵי הַזֶּרַע שֶׁהַגַּרְעִינִים בְּתוֹכוֹ, מִקְרֵי מְפֻלָּשׁ.

ד אֶתְרוֹג שֶׁנִּמּוֹחַ כָּל בְּשָׂרוֹ בִּפְנִים, וּקְלִפָּתוֹ הַחִיצוֹנָה קַיֶּמֶת וְחַדְרֵי הַזֶּרַע קַיָּמִים בִּפְנִים, כָּשֵׁר; וְיֵשׁ פּוֹסְלִים.

ה נִסְדַּק כֻּלּוֹ מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, אֲפִלּוּ אֵינוֹ חָסֵר כְּלוּם, פָּסוּל; אֲבָל נִשְׁאַר בּוֹ שִׁיּוּר לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, כָּשֵׁר; וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּדַוְקָא מִלְּמַטָּה, אֲבָל בְּחוֹטְמוֹ אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, פָּסוּל. **הגה:** וְיֵשׁ מַחְמִירִים לִפְסֹל בְּנִסְדַּק רַבּוֹ; וְכָל שֶׁלֹּא נִסְדַּק רֹב קְלִפָּתוֹ הֶעָבָה לֹא מִקְרֵי נִסְדַּק (רַבֵּנוּ נִסִּים).

ו נִקְלַף הַקְּלִפָּה הַחִיצוֹנָה שֶׁלּוֹ, שֶׁאֵינוֹ מְחַסְּרוֹ אֶלָּא נִשְׁאַר יָרֹק כְּמוֹת שֶׁהוּא בְּרִיָּתוֹ, אִם נִקְלַף כֻּלּוֹ,

פָּסוּל; אִם נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא, כָּשֵׁר; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּשְׁתַּיֵּר כְּסֶלַע.

ז נִטַּל דַּדּוֹ, וְהוּא הָרֹאשׁ הַקָּטָן שֶׁשּׁוֹשַׁנְתּוֹ בּוֹ, פָּסוּל.

הגה: וְיֵשׁ מַחְמִירִין אִם נִטְּלָה הַשּׁוֹשַׁנְתָּא, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁאָנוּ קוֹרִין פִּטְמָא (ר"ן), וְטוֹב לְהַחְמִיר בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר, מִיהוּ לְעִנְיַן דִּינָא אֵין לְפָסֵל אֶלָּא אִם כֵּן נִטַּל הַדַּד, דְּהַיְנוּ הָעֵץ שֶׁרֹּאשׁ הַפִּטְמָא עָלָיו; וְהָרֹאשׁ נִקְרָא: שׁוֹשַׁנְתָּא (הַמַּגִּיד); וְכָל זֶה דַּוְקָא בְּנִטְּלָה, אֲבָל אִם לֹא הָיָה לוֹ דַּד מֵעוֹלָם, כָּשֵׁר, וְכֵן רֹב הָאֲתֹרוֹגִים שֶׁמְּבִיאִים בְּמְדִינוֹת אֵלּוּ (הָרֹא"ש).

ח נִטַּל הָעֵץ, שֶׁהוּא תָּלוּי בּוֹ בָּאִילָן, מֵעִקַּר הָאֶתְרוֹג, וְנִשְׁאַר מְקוֹמוֹ גּוּמָא, פָּסוּל. **הגה:** וְאִם יִנָּטֵל קְצָת הָעֵץ וְנִשְׁאַר עִבְּי כָּל שֶׁהוּא שֶׁכָּל רֹחַב הַגּוּמָא מְכֻסֶּה, כָּשֵׁר (טוּר).

ט עָלְתָה חַזָּזִית (פִּי' תַּרְגּוּם אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ חַזָּזָן) עָלָיו, אִם בִּשְׁנַיִם אוֹ בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת, פָּסוּל; וְאִם בְּמָקוֹם אֶחָד, אִם עָלָה עַל רֻבּוֹ, פָּסוּל; וְאִם עַל חוֹטְמוֹ, אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, פָּסוּל. וְחוֹטְמוֹ הַיְנוּ מִמָּקוֹם שֶׁמַּתְחִיל לְהִתְקַצֵּר וּלְהִתְחַדֵּד כִּלְפֵי רֹאשׁוֹ.

י יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהָא דִּבְבָ' וּבְגִ' מְקוֹמוֹת פָּסוּל, הַיְנוּ דַּוְקָא כְּשֶׁנִּתְפַּשֵּׁט הַנְּמוּר בְּרֻבּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁבְּשֶׁטַח הַחֲבֻרְבּוּרוֹת הוּא מְעוּט; אֲבָל בְּמְעוּטוֹ, כְּגוֹן שֶׁכְּלָם מִצַּד אֶחָד שֶׁל אֶתְרוֹג, כָּשֵׁר. וְיֵשׁ פּוֹסְלִים אֲפִלּוּ בְּמְעוּטוֹ שֶׁל צַד אֶחָד.

יא אִם הוּא מֻחֲצָה עַל מֻחֲצָה בְּמָקוֹם אֶחָד, יֵשׁ מַכְשִׁירִין וְיֵשׁ פּוֹסְלִים.

יב מֵחוֹטְמוֹ וָאֵילָךְ, דְּהַיְנוּ מִמָּקוֹם שֶׁמַּתְחִיל לְשַׁפֵּעַ עַד הַפִּטְמָא, פּוֹסֵל חַזָּזִית וְכָל שִׁנּוּי מַרְאֶה בְּכָל שֶׁהוּא; וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּהוּא הַדִּין דְּיָבֵשׁ פּוֹסֵל שָׁם בְּכָל שֶׁהוּא.

יג חַזָּזִית הוּא כְּמוֹ אֲבַעְבּוּעוֹת, וְיֵשׁ בּוֹ מַמָּשׁ שֶׁמְּקוֹמוֹ נָכֶר בְּמִשּׁוּשׁ שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ מֵאֶתְרוֹג. **הגה:** וְלָכֵן יֵשׁ לְהַכְשִׁיר אוֹתוֹ חַזָּזִית שֶׁקּוֹרִין בל"א מו"ל, לְפִי שֶׁאֵינָן גְּבוֹהִים מִשְּׁאָר הָאֶתְרוֹג (מַהֲרִי"ל); וְיֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב דְּיֵשׁ לְהַכְשִׁירָם מִטַּעַם דְּנִתְחַשְּׁבִים מַרְאֵה אֶתְרוֹג, מֵאַחַר דְּרַגִּילִים לִהְיוֹת הַרְבֵּה כָּךְ (ת"ה סי' צ"ט).

יד אִם עָלְתָה בּוֹ חַזָּזִית בְּעִנְיָן שֶׁפָּסוּל, אוֹ שֶׁהוּא מְנֻמָּר, אִם כְּשֶׁקּוֹלְפוֹ חוֹזֵר לְמַרְאֵה הָאֶתְרוֹג, כָּשֵׁר לְאַחַר שֶׁנִּתְקַלֵּף וְלֹא חָסַר כְּלוּם.

טו נָפַל עָלָיו מַיִם, בְּתָלוּשׁ, וְתָפַח אוֹ סָרַח; אוֹ שֶׁהוּא כָּבוּשׁ בְּחֹמֶץ אוֹ מְבֻשָּׁל; אוֹ מְנֻמָּר, פָּסוּל.

טז אִם הוּא שָׁחֹר אוֹ לָבָן בְּמָקוֹם אֶחָד, פּוֹסֵל בְּרֻבּוֹ; בִּשְׁנַיִם אוֹ בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת, דַּיְנוֹ כְּחַזָּזִית לְפָסֵל אֲפִלּוּ בְּמְעוּטוֹ.

יז מָקוֹם שֶׁהָאֶתְרוֹגִים שֶׁלָּהֶם כְּעֵין שְׁחֹרוֹת מְעַט, כְּשֵׁרִים; וְאִם הָיוּ שְׁחֹרִים בְּיוֹתֵר כְּאָדָם כּוּשִׁי, הֲרֵי זֶה פָּסוּל בְּכָל מָקוֹם.

יח הָעָגֹל כְּכַדּוּר, פָּסוּל.

יט גִּדְּלוֹ בַּדְּפוּס וַעֲשָׂאוֹ כְּמִין בְּרִיָּה אַחֶרֶת, פָּסוּל; עֲשָׂאוֹ כְּמוֹ בְּרִיָּתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעֲשָׂאוֹ דַּפִּין דַּפִּין, כָּשֵׁר.

כ הַתִּיּוֹם, דְּהַיְנוּ שֶׁגָּדַל שְׁנַיִם דְּבוּקִים זֶה בָּזֶה, כָּשֵׁר.

כא הַיָּרֹק שֶׁדּוֹמֶה לְעִשְׁבֵּי הַשָּׂדֶה, פָּסוּל, אֶלָּא אִם כֵּן חוֹזֵר לְמַרְאֵה אֶתְרוֹג כְּשֶׁמַּשְׁהִין אוֹתוֹ.

כב שְׁעוּר אֶתְרוֹג, קָטָן פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה, פָּסוּל; אֲבָל אִם כַּבֵּיצָה, אֲפִלּוּ אִם הוּא בֹּסֶר שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמַר פִּרְיוֹ, כָּשֵׁר; וְאִם הָיָה גָּדוֹל כָּל שֶׁהוּא, כָּשֵׁר.

סימן תרמט – דברים הפוסלים בארבע מינים, ובו ו' סעיפים

א כָּל אַרְבָּעָה הַמִּינִים פְּסוּלִים בְּגָזוּל וּבְגָנוּב, בֵּין לִבְנֵי יֵאוּשׁ בֵּין לְאַחַר יֵאוּשׁ; אֲבָל גָּזוּל וּקְנָאוֹ בְּלֹא סִיּוּעַ הַמְּצָוָה, כְּגוֹן גָּזַל לוּלָב וְשִׁפָּהוּ, כָּשֵׁר, דְּקָנְיָה

בְּשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה וּמִיהוּ לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו; וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּלֹא נִפְסַל גָּזוּל וְגָנוּב אֶלָּא לַגַּנָּב וְלַגַּזְלָן עַצְמוֹ, אֲבָל לַאֲחֵרִים כָּשֵׁר בִּשְׁאָר הַיָּמִים, חוּץ מִיּוֹם רִאשׁוֹן. **הגה:** וּמִשּׁוּם זֶה יֵשׁ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יְקַצֵּץ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ אֶחָד מֵאַרְבָּעָה מִינִים שֶׁבַּלּוּלָב לְצָרְכּוֹ, דְּקַרְקַע אֵינָהּ נִגְזֶלֶת, וּסְתָם עַכּוּ"ם גּוֹזְלֵי קַרְקַע הֵם וְיָבֹא בְּגִזֵּלָה לְיָדוֹ, אֶלָּא יְקַצְּצֵנּוּ עַכּוּ"ם וְיִקְנֶה מֵהֶם (תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א סִי' תתצ"ב הַגָּהוֹת אֲשֵׁר"י סוֹף פֶּרֶק לוּלָב הַגָּזוּל); וְאֵין חִלּוּק בָּזֶה בֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹ חוּצָה לָאָרֶץ (אוֹר זָרוּעַ); לוּלָב שֶׁאָגְדוֹ כּוּתִי וַעֲשָׂאוֹ, כָּשֵׁר כְּמוֹ סֻכַּת כּוּתִי. (מָרְדְּכַי הל' קְטַנּוֹת).

ב וְכֵן שָׁאוּל בְּיוֹם רִאשׁוֹן, מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן לָכֶם (וַיִּקְרָא כג, מ) **הגה:** וְהַמַּדָּר הֲנָאָה מִלּוּלָב שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ מִלּוּלָבוֹ שֶׁל עַצְמוֹ, אֵינוֹ יוֹצֵא בּוֹ בְּיוֹם א', דְּלֹא הָוֵי שֶׁלָּכֶם. (תְּשׁוּבַת רַשְׁבָּ"א סִימָן תשמ"ו וְתשמ"ז).

ג וְכֵן שֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת וְשֶׁל אֲשֵׁרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, פָּסוּל; אֲבָל שֶׁל עַכּוּ"ם, לְכַתְּחִלָּה לֹא יִטֹּל וְאִם נָטַל יָצָא מִיּוֹם רִאשׁוֹן וָאֵילָךְ, דְּלֹא בָּעֵינַן לָכֶם. (וַיִּקְרָא כג, מ). **הגה:** וְדַוְקָא שֶׁלֹּא נִתְכַּוְּנוּ לִזְכוֹת בּוֹ, אֲבָל אִם נִתְכַּוְּנוּ לִזְכוֹת בּוֹ הָוֵי לֹה שֶׁל יִשְׂרָאֵל דְּאֵינוֹ יוֹצֵא בּוֹ; וְדַוְקָא קֹדֶם שֶׁנִּתְבַּטֵּל, אֲבָל אִם נִתְבַּטֵּל בְּיַד עַכּוּ"ם, אֲפִלּוּ מְכֻוָּן לִזְכוֹת בּוֹ אַחַר כָּךְ, יָצָא בְּדִיעֲבַד (רַבֵּנוּ יְרוּחָם נ"ח ח"ג וְר"ן) וְעַיֵּן לְעֵיל סִי' תקפ"ו.

ד גִּנּוֹת הַצְּעִירִים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם מִבְּתֵּי שִׁמְשֵׁיהֶם, מֻתָּר לְטֹל מִשָּׁם לוּלָב אוֹ שְׁאָר מִינִים לְמִצְוָה וַאֲפִלּוּ הָאִילָן נָטוּעַ לִפְנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, כָּל זְמַן שֶׁאֵין עוֹבְדִין הָאִילָן (רַבֵּנוּ יְרוּחָם נ"ח ח"ג).

ה כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁהֵם פְּסוּלִין מִפְּנֵי מוּמִין שֶׁבְּאַרְנוּ, אוֹ מִפְּנֵי גֵּזֶל וּגְנֵבָה, בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן בִּלְבַד; אֲבָל בִּשְׁאָר יָמִים, הַכֹּל כָּשֵׁר. **הגה:** וְיֵשׁ פּוֹסְלִין בְּגָזוּל כָּל ז' יָמִים, וְהָכִי נָהוּג, אֲבָל שָׁאוּל יוֹצֵא בּוֹ (טוּר וְהַמַּגִּיד בְּשֵׁם פּוֹסְקִים); וּמֻתָּר לְטֹל לוּלָב שֶׁל חֲבֵרוֹ בְּלֹא דַּעַת חֲבֵרוֹ, בִּשְׁאָר יָמִים, דְּנִיחָא לֵיהּ לְאֵינָשׁ לְמֵיעֲבַד מִצְוָה בְּמָמוֹנוֹ, וְהָוֵי כְּשָׁאוּל (תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן סִי' ק' וּפְסָקָיו סִי' קנ"ט). וְחָסֵר כָּשֵׁר בִּשְׁאָר יָמִים (טוּר); וְנִטַּל פִּטְמָתוֹ אוֹ עֻקְצוֹ, דִּינוֹ כְּחָסֵר וְכָשֵׁר מִיּוֹם רִאשׁוֹן וָאֵילָךְ (רַבֵּנוּ יְרוּחָם נ"ח ח"ג); מֵיהוּ אִם נִקְּבוּהוּ עַכְבָּרִים לֹא יִטְּלוּנוּ אַף בִּשְׁאָר הַיָּמִים, מִשּׁוּם מְאוּס (כָּל בּוֹ), עַד שֶׁיְּסִיר נִקּוּר הָעַכְבָּרִים; אֲבָל אִם הָיָה יָבֵשׁ אוֹ מְנֻמָּר שֶׁפְּסוּל כָּל שִׁבְעַת יָמִים, אַף אִם חָתַךְ הַיַּבְשׁוּת אוֹ הַנְּמוּר פָּסוּל כָּל שִׁבְעָה, הוֹאִיל וּבָא מִכֹּחַ פָּסוּל (הַגָּהוֹת אֲשֵׁר"י פ' לוּלָב הַגָּזוּל). וּמֻתָּר לְכַתְּחִלָּה לְהִתְנוֹת עַל אֶתְרוֹג שֶׁיִּהְיֶה כֵּלוֹ לְיוֹם רִאשׁוֹן, וְשֶׁאֵינוֹ בּוֹדֵל מִמֶּנּוּ כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל לֵיל שֵׁנִי וָאֵילָךְ, וּמֻתָּר אָז לְכַתְּחִלָּה לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ מִיּוֹם שֵׁנִי וָאֵילָךְ, וְלָצֵאת יְדֵי מִצְוָה עִם הַנִּשְׁאָר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַא"שׁ), אֶלָּא שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בַּתְּנָאִים, כְּדִלְעֵיל בְּסוֹף סִימָן תרל"ח (בהג"ה); וְהַפְּסוּל שֶׁהוּא מִשּׁוּם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁאוֹתוֹ אֶתְרוֹג אָסוּר בַּאֲכִילָה, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם מֵינָם, אוֹ שֶׁהֵם חֲסֵרִים הַשִּׁעוּר, בֵּין בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן בֵּין בִּשְׁאָר יָמִים, פָּסוּל. וְחַזָּזִית פּוֹסֶלֶת כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים (רַבֵּנוּ יְרוּחָם נ"ח ח"ג וְר"ן פ' לוּלָב הַגָּזוּל). וְהָעוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים, פְּסוּלֵי רִאשׁוֹן נוֹטְלִין בַּשֵּׁנִי, אֲבָל בָּרוּכֵי לֹא מְבָרְכִינָן. וְאִם יֵשׁ לַחֲבֵרוֹ לוּלָב וְאֶתְרוֹג כָּשֵׁר, יְבָרֵךְ עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ מִדַּעְתּוֹ (דִּבְרֵי עַצְמוֹ).

ו בְּשִׁעַת הַדַּחַק, שֶׁאֵין נִמְצָא כָּשֵׁר, כָּל הַפְּסוּלִים נוֹטְלִין וְאֵין מְבָרְכִין. **הגה:** וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין לוּלָב יָבֵשׁ, אֲפִלּוּ לְבָרֵךְ עָלָיו (רַמְבַּ"ם פ"ח מִמַּגִּיד); וְכֵן נוֹהֲגִין לְבָרֵךְ עַל לוּלָבִין יְבֵשִׁים, אֲפִלּוּ בִּדְאִפְּשָׁא אֲחֵרִים לַחִים (אָגוּר); אֲבָל בִּשְׁאָר מִינִים אֵין לְנַהֵג הָכִי; וְיֵשׁ מְקִלִּין אֲפִלּוּ בַּהֲדַס יָבֵשׁ (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי וּמַרְדְּכִי), וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם בְּשִׁעַת הַדַּחַק; וְאַף עַל גַּב דְּחָסֵר כָּשֵׁר בִּשְׁאָר יָמִים, אֵין לַחְתֹּךְ אֶתְרוֹג לְכ' אוֹ לְג' חֲלָקִים וּלְהַלְקוֹ וְלָצֵאת בּוֹ, אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הַדַּחַק; דְּדַוְקָא חָסֵר וְנִשְׁאַר הָעִקָּר קַיָּם, כָּשֵׁר, אֲבָל כִּי הַאי גַּוְנָא מִקְרֵי חֲתִיכַת אֶתְרוֹג וְלֹא אֶתְרוֹג (ר"ן וּפְסָקֵי מהרא"י סִימָן נ"ב); וְכָל זֶה לְעִנְיַן לְבָרֵךְ עָלָיו, אֲבָל בְּלֹא בְּרָכָה יָכוֹל לִטֹּל כָּל הַפְּסוּלִין וְלֹא יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם (טוּר).

סימן תרנ – שיעור הדס ועברה, ובו ב׳ סעיפים

א שִׁעוּר הֲדַס וַעֲרָבָה, ג' טְפָחִים; וְשִׁדְרוֹ שֶׁל לוּלָב ד' טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא שִׁדְרוֹ שֶׁל לוּלָב יוֹצֵא מִן הַהֲדַס טֶפַח, בְּאַמָּה בַּת ה' טְפָחִים עָשָׂה אוֹתָהּ ו', צֵא מֵהֶם ג' לַהֲדַס, נִמְצָא שִׁעוּר הֲדַס וַעֲרָבָה טְפָחַיִם וּמֻחֲצָה, שֶׁהֵם י' גּוּדָלִים; וְשִׁעוּר שִׁדְרוֹ שֶׁל לוּלָב י"ג גּוּדָלִים וּשְׁלִישׁ גּוּדָל; וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁשִּׁעוּר שִׁדְרוֹ שֶׁל לוּלָב י"ד גּוּדָלִים; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשִּׁעוּר הֲדַס וַעֲרָבָה י"ב גּוּדָלִים, וְשִׁדְרוֹ שֶׁל לוּלָב י"ו גּוּדָלִים וְכֵן נוֹהֲגִין לְכַתְּחִלָּה.

ב אֵין לָהֶם שִׁעוּר לְמַעְלָה. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֲפִלּוּ הוֹסִיף בְּאֹרֶךְ הַהֲדַס וְהָעֲרָבָה כַּמָּה צָרִיךְ שֶׁיֵּצֵא שִׁדְרוֹ שֶׁל לוּלָב לְמַעְלָה מֵהֶם, טֶפַח.

סימן תרנא – דיני נטילת הלולב וברכתו, ובו ט"ו סעיפים

א מִצְוַת ד' מִינִים שֶׁיִּטֹּל כָּל אֶחָד לוּלָב אֶחָד וּב' עֲרָבוֹת וג' הֲדַסִּים וּבְמָקוֹם הֲדַחַק דְּלֵיכָּא הֲדַס כָּשֵׁר, סַגִּי לֵיהּ בְּחַד דְּלָא קָטוּם (בֵּית יוֹסֵף סי' תרמ"ו בְּשֵׁם א"ח); וּמִצְוָה לְאַגְּדָם בְּקֶשֶׁר גָּמוּר, דְּהַיְנוּ ב' קְשָׁרִים זֶה עַל זֶה, מְשׁוּם נוֹי; וְיָכוֹל לְאַגְּדָם בְּמִין אַחֵר, וְאִם נָשְׂרוּ מֵהֶעָלִין בְּתוֹךְ הָאֲגֻדָּה בְּעִנְיָן שֶׁמַּפְסִיק, אֵין לָחוּשׁ דְּמִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ; אֲבָל שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ, חוֹצֵץ; עַל כֵּן יִזָּהֵר לְקַח הַחוּט שֶׁרָגִיל לִהְיוֹת סָבִיב הַהֲדַס (מַהֲרִי"ל); וְאִם לֹא אֲגָדוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, אוֹ שֶׁהִתִּיר אֲגוּדוֹ, אִי אֶפְשָׁר לְאָגְדוֹ בְּיוֹם טוֹב בְּקֶשֶׁר גָּמוּר, אֶלָּא אוֹגְדוֹ בַּעֲנִיבָה. **הגה:** יֵשׁ מִי שֶׁכָּתְבוּ לַעֲשׂוֹת הַקֶּשֶׁר בְּדֶרֶךְ אֶחָד, שֶׁכּוֹרְכִין סְבִיבוֹת ג' מִינִים אֵלּוּ וְתוֹחֲבִין רֹאשׁ הַכָּרוּךְ תּוֹךְ הָעֲגוּל הַכָּרוּךְ (טוּר), וְכֵן נוֹהֲגִין. וְיֵשׁ לִקְשֹׁר הֲדַס גָּבוֹהַּ יוֹתֵר מִן הָעֲרָבָה (מהרי"ן), וַיַּשְׁפִּיל הֲדַס וְהָעֲרָבָה בְּתוֹךְ אֲגוּד הַלּוּלָב, כְּדֵי שֶׁיִּטֹּל כָּל ג' מִינִים בְּיָדוֹ בְּשָׁעַת בְּרָכָה (מַהֲרִי"ל). וְיֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ לַעֲשׂוֹת בַּלּוּלָב ג' קְשָׁרִים, וְכֵן נוֹהֲגִין.

ב יִטֹּל הָאֲגֻדָּה בְּיָדוֹ הַיְמָנִית, רָאשֵׁיהֶם לְמַעְלָה וְעִקְּרֵיהֶם לְמַטָּה, וְהָאֶתְרוֹג בַּשְּׂמָאלִית.

ג אִטֵּר נוֹטֵל לוּלָב בִּימִין כָּל אָדָם, וְאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאל כָּל אָדָם; דְּבָתַר יָמִין וּשְׂמֹאל דְּעַלְמָא אַזְלִינַן, וְלֹא בָּתַר יָמִין וּשְׂמֹאל דִּידֵיהּ. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאָזְלִינַן בָּתַר יָמִין דִּידֵיהּ, וְיֵשׁ לִטֹּל הַלּוּלָב בְּיָמִין דִּידֵיהּ וְהָאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאל דִּידֵיהּ (הָרֹאשׁ וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם ומהרי"ו), וְכֵן נָהֲגוּ, וְכֵן עִקַּר; וְאִם הִפֵּךְ, יָצָא (מַהֲרִי"ל וּמִנְהָגִים). וְשׁוֹלֵט בְּב' יָדָיו נוֹטֵל הַלּוּלָב בְּיָמִין, וְאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאל, כְּכָל אָדָם (כָּל בּוֹ).

ד אָדָם שֶׁאֵין לוֹ יָד, נוֹטֵל לוּלָב בַּזְּרוֹעַ; וְכֵן הָאֶתְרוֹג.

ה יְבָרֵךְ עַל נְטִילַת לוּלָב, וְשֶׁהֶחֱיָנוּ, קֹדֶם שֶׁיִּטֹּל הָאֶתְרוֹג, כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתוֹ; אוֹ יַהֲפֹךְ הָאֶתְרוֹג עַד שֶׁיְּבָרֵךְ. **הגה:** וְיָכוֹל מֵעֵמָּד (מַהֲרִי"ל וְכָל בּוֹ). וְלֹא יְבָרֵךְ רַק פַּעַם אַחַת בַּיּוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹטְלוֹ כַּמָּה פְּעָמִים.

ו לֹא יְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ בְּשָׁעַת עֲשִׂיַּת לוּלָב, אֶלָּא בְּשָׁעַת נְטִילָתוֹ.

ז אִם עָשָׂה בַּיִת יָד וְנָתַן בּוֹ הַלּוּלָב וּנְטָלוֹ, שֵׁפִיר דָּמֵי, דִּלְקִיחָה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר שְׁמָהּ לְקִיחָה, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא דֶּרֶךְ כְּבוֹד; אֲבָל אִם אֵינוֹ דֶּרֶךְ כְּבוֹד, כְּגוֹן שֶׁנָּתַן הַלּוּלָב בִּכְלִי, וּנְטָלוֹ, לֹא יָצָא; וְאִם כָּרַךְ עָלָיו סוּדָר, וּנְטָלוֹ אוֹ שֶׁכָּרַךְ עַל יָדוֹ, וּנְטָלוֹ, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא יָצָא. **הגה:** וְנָהֲגוּ לְהַחְמִיר לְהָסִיר הַתְּפִלִּין (מַהֲרִי"ל) וְטַבָּעוֹת מֵיָּדָם, אֲבָל מִדִּינָא אֵין לָחוּשׁ הוֹאִיל וְאֵין כָּל הַיָּד מְכֻסֶּה בָּהֶן (אֲגֻדָּה פ' מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ).

ח יִנְעַנֵּעַ בְּשָׁעָה שֶׁמְּבָרֵךְ. וְכֵן יְנַעְנֵעַ בְּהוֹדוּ לַה', פַּעַם אַחַת וּמְנַעְנְעִים בְּכָל הוֹדוּ שֶׁיֹּאמְרוּ (טוּר וְהָרֹאשׁ); וּבְהוֹדוּ לַה' שֶׁבַּסּוֹף, שֶׁכּוֹפְלִים אוֹתוֹ שְׁלֹשׁ צְבוּר וְהַצְּבוּר, מְנַעְנְעִין שְׁנֵי פְּעָמִים; וְכֵן בְּאָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא מְנַעְנֵעַ שְׁנֵי פְּעָמִים, לְפִי שֶׁכּוֹפְלִים אוֹתוֹ. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַשְּׁלִישׁ צְבוּר מְנַעְנֵעַ גַּם כֵּן כְּשֶׁיֹּאמַר: יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל כּוֹ', אֲבָל לֹא בְּיֹאמְרוּ נָא, וְכֵן נָהֲגוּ.

ט הַנַּעְנוּעַ הוּא שֶׁמּוֹלִיךְ יָדוֹ מִכְּנֶגְדּוֹ וְהָלְאָה וְיַנְעֵנַע שָׁם ג' פְּעָמִים בְּהוֹלָכָה וְג' פְּעָמִים בְּהוֹבָאָה, טוּרְפָּ הַלּוּלָב וּמְכַסְּכֵּס הָעֲלִין בְּכָל נַעְנוּעַ (ר"ן פ' לוּלָב הַגָּזוּל), וְאַחַר כָּךְ מַטָּה יָדוֹ לְצַד אַחֵר וְעוֹשֶׂה כֵּן; וְכֵן לְכָל צַד מֵאַרְבַּע צְדָדִין וּמַעְלָה וּמַטָּה; **הגה:** וְהַהוֹלָכָה וְהַהֲבָאָה הִיא עַצְמָהּ הַנַּעְנוּעַ, כִּי מוֹלִיךְ וּמֵבִיא ג' פְּעָמִים לְכָל רוּחַ (טוּר בְּשֵׁם גָּאוֹן), וּמַטִּין רֹאשׁ הַלּוּלָב לְכָל צַד שֶׁמְּנַעְנֵעַ נֶגְדּוֹ, וּכְשֶׁמְּנַעְנֵעַ לְמַטָּה הוֹפְכוֹ לְמַטָּה וּמִקְרֵי דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן (בֵּית יוֹסֵף), הוֹאִיל וּמַחֲזִיק אוֹתָן בְּיָדוֹ דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן (בֵּית יוֹסֵף); וְיֵשׁ מְדַקְדְּקִין שֶׁלֹּא לְהַפֵּךְ הַלּוּלָב כְּשֶׁמְּנַעְנְעִין לְמַטָּה (מַהֲרִי"ל וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם אָבִיו, וְכֵן שָׁמַע ממהר"ר שִׁבְנָא שָׁרָאָה בֵּן ממהר"ר יַעֲקֹב פּוֹלַק, וְכ"כ בִּכְתָבֵי הָאַר"י); וְהַמִּנְהָג כְּסָבָרָא רִאשׁוֹנָה, וְכֵן נ"ל עִקָּר.

י יַקִּיף דֶּרֶךְ יָמִין בְּנַעְנוּעוֹ: מִזְרָח, דָּרוֹם, מַעֲרָב, צָפוֹן.

יא צָרִיךְ לְחַבֵּר הָאֶתְרוֹג לַלּוּלָב בְּשָׁעַת נְעָנוּעוֹ וּלְנַעְנֵעַ בִּשְׁנֵיהֶם יַחַד וְכָל הַנַּעְנוּעִים אֵינָן מְעַכְּבִין, וּבְאֵיזֶה דֶּרֶךְ שֶׁנְּנַעְנֵעַ יָצָא בְּדִיעֲבַד.

יב ד' מִינִים הַלָּלוּ מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה שֶׁאִם חָסֵר לוֹ אֶחָד מֵהֶם לֹא יְבָרֵךְ עַל הַשְּׁאָר, אֲבָל נוֹטְלָן לְזִכָּר בְּעָלְמָא, בֵּין בְּיוֹם רִאשׁוֹן בֵּין בְּשְׁאָר יָמִים (הָרֹאשׁ וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם נ"ח ח"ג

מַהֲרִי"ק שֹׁרֶשׁ מ"א); וְאִם הָיוּ אַרְבַּעְתָּן מְצוּיִים אֶצְלוֹ וּנְטָלָם אֶחָד אֶחָד, יָצָא. **הגה:** וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם לְפָנָיו (רַמְבַּ"ם פ"ו). וְיִטֹּל הַלּוּלָב תְּחִלָּה וִיבָרֵךְ עַל הַלּוּלָב וְדַעְתּוֹ גַּם עַל הָאֲחֵרִים (הַרְא"ש וְר"ן תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א סִי' קנ"ו); וְאִם סָח בֵּינֵיהֶם, צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ (הַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי).

יג וְאִם חָסֵר לוֹ אֶחָד מֵהַמִּינִים, לֹא יִקַּח מִן אַחֵר בִּמְקוֹמוֹ.

יד לֹא יוֹסִיף מִן אַחֵר עַל אַרְבַּעַת הַמִּינִים, מִשּׁוּם בַּל תּוֹסִיף (דְּבָרִים ד, ב).

טו לֹא יִטֹּל יוֹתֵר מִלּוּלָב אֶחָד וְאֶתְרוֹג אֶחָד, אֲבָל בַּעֲרָבָה וַהֲדַס מוֹסִיף בָּהּ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה; וְיֵשׁ מִי שֶׁפּוֹסֵל לְהַנִּיחַ הֲדַס שׁוֹטֶה בַּלּוּלָב, נוֹסָף עַל הַשְּׁלֹשָׁה בַּדִּין עֲבוֹת, וְיֵשׁ מַתִּירִין; וְהַמְדַקְדְּקִים אֵינָם מוֹסִיפִים עַל שְׁתֵּי עֲרָבוֹת וּשְׁלֹשָׁה הֲדַסִּים עֲבוֹת.

סימן תרנב – זמן נטילת לולב, ובו ב׳ סעיפים

א מִצְוַת לוּלָב בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה; וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִנְטִילַת לוּלָב, שֶׁאִם לֹא נָטַל שַׁחֲרִית, יִטְּלֶנּוּ אַחַר כָּךְ. וּמִכָּל מָקוֹם זְרִיזִים מַקְדִּימִים לְמִצְוֹת וְנוֹטְלִים אוֹתוֹ בַּבֹּקֶר; וּזְמַנּוֹ הוּא מִשֶּׁתָּנֵץ הַחַמָּה, וְעִקַּר מִצְוָתוֹ בְּשָׁעַת הַהַלֵּל, וְאִם צָרִיךְ לְהַשְׁכִּים לָצֵאת לַדֶּרֶךְ, נוֹטְלוֹ מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר. **הגה:** וְהַמְדַקְדֵּק יֶאֱחֹז הַלּוּלָב בְּיָדוֹ כְּשֶׁנִּכְנָס מִבֵּיתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, גַּם בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה, וְכֵן יַחֲזִירוּ לְבֵיתוֹ, כְּדֵי לְחַבֵּב הַמִּצְוֹת (טוּר).

ב אָסוּר לֶאֱכֹל קֹדֶם שֶׁיִּטְּלֶנּוּ; וְאִם שָׁכַח וְאָכַל וְנִזְכַּר עַל שֻׁלְחָנוֹ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה, יַפְסִיק, אֲפִלּוּ יֵשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם לִטְּלוֹ אַחַר שֶׁיֹּאכַל; וּמִיּוֹם רִאשׁוֹן וָאֵילָךְ, אִם יֵשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם לֹא יַפְסִיק; וְאִם לָאו, יַפְסִיק. **הגה:** וְאִם הִתְחִיל לֶאֱכֹל יוֹתֵר מֵחֲצִי שָׁעָה קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן חִיּוּבוֹ, אֲפִלּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְסִיק בְּדֹאכָא שְׁהוּת בַּיּוֹם (ר"ן פ' לוּלָב הַגָּזוּל).

סימן תרנג – הדס אסור להריח בו, ובו ב׳ סעיפים

א הֲדַס שֶׁל מִצְוָה אָסוּר לְהָרִיחַ בּוֹ, אֲבָל אֶתְרוֹג שֶׁל מִצְוָה מֻתָּר לְהָרִיחַ בּוֹ מִן הַדִּין, אֶלָּא שֶׁלִּפְעָמִים אִם מְבָרְכִים עָלָיו אִם לָאו יֵשׁ לִמְנֹעַ מִלְּהָרִיחַ בּוֹ.

ב עָבֵד לְהוֹשַׁעְנָא וְלֹא אַגְבְּהֵהּ לְמֵיפַק בָּהּ, שַׁרְיָא בַּהֲנָאָה.

סימן תרנד – שיכול להחזיר הלולב במים ביום טוב, ובו סעיף אחד

א מְקַבֶּלֶת אִשָּׁה הַלּוּלָב מִיַּד בְּנָהּ אוֹ מִיַּד בַּעְלָהּ וּמַחְזִירָתוֹ לַמַּיִם וְתוֹסִיף עָלָיו מַיִם אִם צָרִיךְ, אֲבָל לֹא תַּחְלִיף הַמַּיִם; וּבְחֹל הַמּוֹעֵד, מִצְוָה לְהַחְלִיפָם כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר לַח וְהָדוּר. **הגה:** וְנוֹהֲגִין לְקַח כָּל יוֹם חֹל הַמּוֹעֵד עֲרָבָה חֲדָשָׁה וּלְקָשְׁרָהּ בַּלּוּלָב, וְהוּא הִדּוּר מִצְוָה.

סימן תרנה – גוי שהביא לולב, ובו סעיף אחד

א עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהֵבִיא לוּלָב לְיִשְׂרָאֵל מִחוּץ לַתְּחוּם מֻתָּר לִטְּלוֹ אֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּבָא בִּשְׁבִילוֹ. **הגה:** וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן תקפ"ו (סָעִיף כ"א וְכ"ב) וְסִימָן ש"ז (סָעִיף ג'), אִם מֻתָּר לוֹמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לֵילֵךְ אַחֲרָיו אוֹ לְחַלֵּל יוֹם טוֹב בִּשְׁבִילוֹ.

סימן תרנו – שצריך לחזר אחרי הידור מצוה בקנית האתרוג, ובו סעיף אחד

א אִם קָנָה אֶתְרוֹג שֶׁרָאוּי לָצֵאת בּוֹ בְּצִמְצוּם, כְּגוֹן שֶׁהוּא כְּבֵיצָה מְצֻמְצֶמֶת, וְאַחַר כָּךְ מָצָא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, מִצְוָה לְהוֹסִיף עַד שְׁלִישׁ מִלְּגָיו בִּדְמֵי הָרִאשׁוֹן, כְּדֵי לְהַחְלִיפוֹ בְּיוֹתֵר נָאֶה. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם מוֹצֵא שְׁנֵי אֶתְרוֹגִים לְקָנוֹת וְהָאֶחָד הָדוּר מֵחֲבֵרוֹ, יִקַּח הֶהָדָר אִם אֵין מְיַקְּרִים אוֹתוֹ יוֹתֵר מִשְּׁלִישׁ מִלְּגָיו בִּדְמֵי חֲבֵרוֹ. **הגה:** וּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֶתְרוֹג, אוֹ שְׁאָר מִצְוָה עוֹבֶרֶת, אֵינוֹ צָרִיךְ לְבַזְבֵּז עָלֶיהָ הוֹן רַב, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ: הַמְבַזְבֵּז אַל יְבַזְבֵּז יוֹתֵר מֵחֻמָּשׁ,

אֲפִלּוּ מִצְוָה עוֹבֶרֶת (הָרא"ש וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם נִי"ג ח"ב); וְדַוְקָא מִצְוֹת עֲשֵׂה, אֲבָל לֹא תַּעֲשֶׂה יֵתֵן כָּל מָמוֹנוֹ קֹדֶם שֶׁיַּעֲבֹר (הָרַשְׁבָּ"א וְרַאֲבָ"ד) וְעַיֵּן לְקַמָּן סוֹף סִימָן תרנ"ח (בהג"ה).

סימן תרנז – דין קטן היודע לנענע לולב, ובו סעיף אחד

א קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְנַעְנֵעַ לוּלָב כְּדִינוֹ, אָבִיו חַיָּב לִקְנוֹת לוֹ לוּלָב כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹות.

סימן תרנח – דיני לולב ביו"ט ראשון, ובו ט' סעיפים

א מִן הַתּוֹרָה אֵין מִצְוַת לוּלָב חוּץ לַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא יוֹם רִאשׁוֹן, וַחֲכָמִים תִּקְּנוּ שֶׁיְּהֵא נִטָּל בְּכָל מָקוֹם כָּל שִׁבְעָה.

ב בְּיוֹם שַׁבָּת אֵינוֹ נִטָּל, אֲפִלּוּ אִם הוּא יוֹם רִאשׁוֹן. **הגה:** וְאָסוּר לְטַלְטֵל הַלּוּלָב בְּשַׁבָּת, דְּהָוֵי כְּאֶבֶן (ר"ן סוֹף פֶּרֶק לוּלָב הַגָּזוּל וְהַמַּגִּיד פ"ז וְכָל בּוֹ); אֲבָל הָאֶתְרוֹג מֻתָּר בְּטַלְטוּל, דְּרָאוּי לְהָרִיחַ בּוֹ; וְאָסוּר לִתְּנוֹ עַל הַבֶּגֶד, אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב, דְּמוֹלִיד רֵיחָא (מַהֲרִי"ל).

ג אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן. בְּלוּלָב שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁהִשְׁאִילוֹ, דְּבָעֵינָן לָכֶם (וַיִּקְרָא כג, מ), מִשֶּׁלָּכֶם, וַאֲפִלּוּ אָמַר לוֹ: יְהֵא שֶׁלְּךָ עַד שֶׁתֵּצֵא בּוֹ וְאַחַר כָּךְ יְהֵא שֶׁלִּי כְּבַתְּחִלָּה, לֹא יָצָא, דְּהָוֵי כְּמוֹ שָׁאוּל; וְאִם נְתָנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה, מֻתָּר.

ד נְתָנוֹ לוֹ עַל מְנַת לְהַחְזִירוֹ, הֲרֵי זֶה יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ וּמַחְזִירוֹ, שֶׁמַּתָּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר שְׁמָהּ מַתָּנָה; וְאִם לֹא הֶחֱזִירוֹ, לֹא יָצָא אֲפִלּוּ נָתַן לוֹ אֶת דָּמָיו, וַאֲפִלּוּ נֶאֱנַס מִיָּדוֹ; וְכֵן אִם הֶחֱזִירוֹ לְאַחַר זְמַן מִצְוָתוֹ, לֹא יָצָא. **הגה:** וּמֻתָּר לָתֵת לוֹ אֶתְרוֹג בְּמַתָּנָה עַל מְנַת שֶׁלֹּא יַקְדִּישֶׁנּוּ, דְּלֹא גָּרַע מִמַּתָּנָה עַל מְנַת לְהַחֲזִיר (ר"ן פ"ה דִּנְדָרִים).

ה נְתָנוֹ לוֹ סְתָם, הֲוֵי כְּאִלּוּ אָמַר לוֹ: עַל מְנַת שֶׁתַּחֲזִירֶהוּ לִי, דְּמִסְתָּמָא עַל דַּעַת כֵּן נְתָנוֹ לוֹ כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ לָצֵאת בּוֹ שֶׁאֵין לוֹ אַחֵר; וְאִם לֹא הֶחֱזִירוֹ, לֹא יָצָא. **הגה:** וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִתְּנוֹ לְבַעֲלָיו בְּמַתָּנָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שֶׁל בְּעָלִים וְיֵצְאוּ בּוֹ (הָרא"ש וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם נ"ח ח"ד); וּמֵיהוּ אֲפִלּוּ לֹא הֶחֱזִירוֹ לְיָדוֹ אֶלָּא לְאַחֵר, וְאַחֵר לְאַחֵר, וְהָאַחֲרוֹן מַחֲזִירוֹ לַבְּעָלִים, יָצָא.

ו לֹא יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן לְקָטָן, קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַקָּטָן קוֹנֶה וְאֵינוֹ מַקְנֶה לַאֲחֵרִים מִן הַתּוֹרָה, וְנִמְצָא שֶׁאִם הֶחֱזִירוֹ לוֹ אֵינוֹ מֻחְזָר; וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם הִגִּיעַ לְעוֹנַת הַפָּעוֹטוֹת, מֻתָּר; וְאִם תּוֹפֵס עִם הַתִּינוֹק יוֹצֵא, כֵּיוָן שֶׁלֹּא יָצָא מִיָּדוֹ שַׁפִּיר דָּמֵי.

ז שְׁתָּפִים שֶׁקָּנוּ לוּלָב אוֹ אֶתְרוֹג בְּשֻׁתָּפוּת, אֵין אֶחָד מֵהֶם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ חֶלְקוֹ בְּמַתָּנָה. **הגה:** וְדַוְקָא שֶׁלֹּא קָנוּ לְצָרְכָּךְ מִצְוָה, אֲבָל אִם קָנוּ לְצָרְכָּךְ מִצְוָה יוֹצְאִים בּוֹ מִסְתָּמָא, דְּאַדַּעְתָּא דְּהָכִי קָנָאוּהוּ (הַמַּגִּיד).

ח הָאַחִים שֶׁקָּנוּ אֶתְרוֹגִים מִתְּפִיסַת הַבַּיִת וְנָטַל אֶחָד מֵהֶם אֶתְרוֹג וְיָצָא בּוֹ, אִם יָכוֹל לְאָכְלוֹ וְאֵין הָאַחִים מַקְפִּידִים בְּכָךְ, יָצָא; וְאִם הָיוּ מַקְפִּידִים, לֹא יָצָא עַד שֶׁיִּתְּנוּ חֶלְקָם בַּמַּתָּנָה; וְאִם קָנָה זֶה אֶתְרוֹג וְזֶה פָּרִישׁ, אוֹ שֶׁקָּנוּ כְּאֶחָד אֶתְרוֹג, רִמּוֹן וּפָרִישׁ מִתְּפִיסַת הַבַּיִת, אֵינוֹ יוֹצֵא בָּאֶתְרוֹג עַד שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ חֶלְקָם בְּמַתָּנָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאִם אָכְלוֹ אֵין מַקְפִּידִים עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁכָּל שֶׁאֵין שָׁם מֵאוֹתוֹ הַמִּין אֵין מְחִילָתָם בְּסָתָם מוֹעֶלֶת, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם מֵאוֹתוֹ הַמִּין אֲפִלּוּ הָיָה מְעֻלֶּה מֵאֲחֵרִים מְחִילָתָן בְּסָתָם מוֹעֶלֶת, לְפִי שֶׁאֵינָם מַקְפִּידִים.

ט מַה שֶּׁנּוֹהֲגִים בְּמָקוֹם שֶׁאֵין אֶתְרוֹג מָצוּי שֶׁכָּל הַקָּהָל קוֹנִים אֶתְרוֹג בְּשֻׁתָּפוּת, הַטַּעַם מִפְּנֵי שֶׁכֵּיוָן שֶׁקָּנָאוּהוּ לָצֵאת בּוֹ מִסְתָּמָא הָוֵי כְּאִלּוּ פֵּרְשׁוּ שֶׁכָּל הַקָּהָל נוֹתְנִים חֶלְקָם לְכָל מִי שֶׁנּוֹטְלוֹ לָצֵאת בּוֹ עַל מְנַת שֶׁיַּחֲזִירוּהוּ לָהֶם. **הגה:** וְגוֹבִין מָעוֹת אֶתְרוֹג לְפִי מָמוֹן, דְּהִדּוּר מִצְוָה מוּנָּח טְפֵי עַל עֲשִׁירִים מֵעַל עֲנִיִּים, וְאִשָּׁה פְּטוּרָה מִלִּתֵּן לְמָעוֹת אֶתְרוֹג הוֹאִיל וְאֵינָהּ חַיֶּבֶת בּוֹ (תְּשׁוּבַת מַהֲרִי"ל סִימָן ק"ז). וְכָל אָדָם יִשְׁתַּדֵּל וְיִהְיֶה זָרִיז בַּמִּצְוָה לִקְנוֹת לוֹ אֶתְרוֹג וְלוּלָב לְבַד, כְּדֵי לְקַיֵּם הַמִּצְוָה כְּתִקְנָהּ (הג"מ סוֹף הל' לוּלָב).

סימן תרנט – סדר קריאת התורה בסוכות, ובו סעיף אחד

א מוֹצִיאִים שְׁנֵי סְפָרִים; בְּאֶחָד קוֹרִים: שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׂב, בְּפָרָשַׁת אֱמֹר, וּבַשֵּׁנִי קוֹרֵא הַמַּפְטִיר קָרְבְּנוֹת הַמּוּסָפִין וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, וּמַפְטִיר בִּזְכַרְיָה: הִנֵּה יוֹם בָּא וְכוּ'.

סימן תרס – סדר הקף הבימה, ובו ג' סעיפים

א נוֹהֲגִים לְהַעֲלוֹת סֵפֶר תּוֹרָה עַל (הַבִּימָה) וּלְהַקִּיפָהּ פַּעַם אֶחָד בְּכָל יוֹם; וּבַשְּׁבִיעִי מַקִּיפִים אוֹתָהּ שִׁבְעָה פְּעָמִים, זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ. **הגה:** וּמוֹצִיאִים שִׁבְעָה סִפְרֵי תּוֹרָה עַל הַבִּימָה בְּיוֹם שְׁבִיעִי (מַהֲרִי"ל), וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת מוֹצִיאִים כָּל סִפְרֵי תּוֹרָה שֶׁבַּהֵיכָל (מִנְהָגִים), וְהָכִי נוֹהֲגִין בְּמָדִינוֹת אֵלּוּ, שֶׁהָיוּ מַקִּיפִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהַהַקָּפוֹת לְצַד יָמִין. וּבְשַׁבָּת אֵין מַקִּיפִים (טוּר), וְאֵין מוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה עַל הַבִּימָה.

ב נוֹהֲגִים לְהַקִּיף אַף מִי שֶׁאֵין לוֹ לוּלָב. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּי שֶׁאֵין לוֹ לוּלָב אֵינוֹ מַקִּיף, וְכֵן נוֹהֲגִין (טוּר בְּשֵׁם רֹאשׁ"י וְרַ"ן פֶּרֶק לוּלָב). וּבְיוֹם שְׁבִיעִי נוֹטְלִין הָעֲרָבָה עִם הַלּוּלָב לְהַקִּיף (בֵּית יוֹסֵף). מִי שֶׁאֵרַע לוֹ אֲבֵל בָּחָג, אֵינוֹ מַקִּיף; וְכֵן אָבֵל כָּל י"ב חֹדֶשׁ עַל אָבִיו וְאִמּוֹ (כָּל בּוֹ), וְכֵן נָהֲגוּ.

ג יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין אוֹמְרִים הוֹשַׁעְנָא בְּשַׁבָּת, וְלֹא נָהֲגוּ כֵּן.

סימן תרסא – בליל יו"ט שני אומר שהחיינו לפני ברכת לישב בסוכה, ובו סעיף אחד

א בְּלֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי אוֹמֵר קִדּוּשׁ, וְזֹאת אַחֲרָיו מִיָּד, וְאַחַר כָּךְ בִּרְכַּת סֻכָּה. (זוֹ דַּעַת הָרֹא"שׁ וְכֵן רָאוּי לִנְהֹג).

סימן תרסב – סדר תפילת יום ב' של סוכות, ובו ג' סעיפים

א בְּיוֹם שֵׁנִי מְבָרֵךְ עַל נְטִילַת לוּלָב, וְכֵן בְּכָל שְׁאָר יָמִים.

ב אֵינוֹ מְבָרֵךְ זְמַן בְּיוֹם שֵׁנִי עַל הַלּוּלָב, אֶלָּא אִם כֵּן חָל יוֹם רִאשׁוֹן בְּשַׁבָּת.

ג מוֹצִיאִים שְׁנֵי סְפָרִים וְקוֹרִין בָּהֶם פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ אֶתְמוֹל, וּמַפְטִיר בִּמְלָכִים: וַיִּקָּהֲלוּ, עַד: בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.

סימן תרסג – סדר תפילת חול המועד, ובו ג' סעיפים

א בְּחֹל הַמּוֹעֵד מוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרִין בּוֹ אַרְבָּעָה בְּקָרְבְּנוֹת הֶחָג שֶׁבְּפָרָשַׁת פִּנְחָס; וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֹל הַמּוֹעֵד קוֹרֵא כֹּהֵן: וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי; וְלֵוִי: וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי; וְיִשְׂרָאֵל חוֹזֵר וְקוֹרֵא: וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי; וְהָרְבִיעִי קוֹרֵא סְפֵקָא דְּיוֹמָא: וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי, וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה קוֹרִים בְּשְׁאָר יָמִים. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשְּׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים קוֹרִין בִּסְפֵקָא דְּיוֹמָא, וְהַשְּׁלִישִׁי קוֹרֵא בְּיוֹם הַמֻּחֲרָת, וְהַד' חוֹזֵר וְקוֹרֵא כָּל סְפֵקָא דְּיוֹמָא, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁקָּרְאוּ שְׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים, וְכֵן אָנוּ נוֹהֲגִים; וּבַיּוֹם הַז' הַכֹּהֵן קוֹרֵא: בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי; לֵוִי: בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי; יִשְׂרָאֵל: בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי; וְהָרְבִיעִי קוֹרֵא: בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי, (וְכֵן אָנוּ נוֹהֲגִין) (רֹאשׁ"י בְּשֵׁם רִבּוֹתָיו וּמהרי"ו וּמִנְהָגִים). וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵין שָׁם סְפֵקָא דְּיוֹמָא, אֵין קוֹרִים בְּכָל יוֹם אֶלָּא קָרְבַּן הַיּוֹם בִּלְבַד, כִּי בְּיוֹם ב', הוּא א' לחש"מ, קוֹרֵא כֹּהֵן: וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי; וְהַג' הָעוֹלִים אַחֲרָיו חוֹזְרִים וְקוֹרִים אוֹתָהּ פָּרָשָׁה עַצְמָהּ, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּכָל יוֹם מִשְּׁאָר הַיָּמִים.

ב שַׁבָּת שֶׁל חֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, עַרְבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה מִתְפַּלֵּל שֶׁל שַׁבָּת וְאוֹמֵר יַעֲלֶה וְיָבֹא בַּעֲבוֹדָה, וּבְמוּסָף אוֹמֵר: אַתָּה בְחַרְתָּנוּ, וּמִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ, אֶת יוֹם הַמָּנוֹחַ הַזֶּה וְאֶת יוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה, וְחוֹתֵם: מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים. **הגה:** וְנוֹהֲגִין לוֹמַר קֹהֶלֶת בְּשַׁבָּת שֶׁל חֹל הַמּוֹעֵד, אוֹ בְּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת אִם אֵקָלַע בְּשַׁבָּת (מַהֲרִי"ל), וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ת"צ.

ג מוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים; בְּאֶחָד קוֹרִין: רְאֵה אַתָּה אוֹמֵר אֵלַי, וּמַפְטִיר קוֹרֵא בַּקָּרְבָּנוֹת שֶׁל סְפֵקָא דְּיוֹמָא וּמַפְטִיר בִּיחֶזְקֵאל (לח, יח): וְהָיָה בְּיוֹם בּוֹא גוֹג.

סימן תרסד – סדר יום הושענא רבא, ובו י"א סעיפים

א בְּיוֹם שְׁבִיעִי, שֶׁהוּא הוֹשַׁעְנָא רַבָּא, נוֹהֲגִים לְהַרְבּוֹת בְּמִזְמוֹרִים כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב. **הגה:** וא"א נִשְׁמַת, וְאוֹמְרִים: מִזְמוֹר לְתוֹדָה, וְאוֹמְרִים: אֵין כָּמוֹךָ, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְכו', כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב; וְאוֹמְרִים קַדִּישׁ שֶׁלְּאַחַר תְּפִלַּת מוּסָף בְּנִגּוּן יוֹם טוֹב; וְאֵין רְגִילִין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה שֶׁל חֹל עַד אַחַר יְצִיאָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת; וְיֵשׁ לוֹמַר פִּזְמוֹן זְכֹר בְּרִית כְּשֶׁיֵּשׁ מִילָה בְּהוֹשַׁעְנָא רַבָּה, וְאוֹמְרִים אוֹתוֹ קֹדֶם אָנָּא אֶזֹן חֵן כו'. כְּתָבוּ הָרִאשׁוֹנִים ז"ל שֶׁיֵּשׁ סִימָן בְּצֵל הַלְּבָנָה בְּלֵיל הוֹשַׁעְנָא רַבָּה מַה שֶּׁיִּקָּרֶה לוֹ אוֹ לִקְרוֹבָיו בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה; וְיֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב שֶׁאֵין לְדַקְדֵּק בָּזֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא לִתְרַע מַזָּלֵיהּ, גַּם כִּי רַבִּים אֵינָם מְבִינִים הָעִנְיָן עַל בֻּרְיוֹ; וְיוֹתֵר טוֹב לִהְיוֹת תָּמִים וְלֹא לַחֲקֹר עֲתִידוֹת כַּנַּ"ל. וּמַרְבִּים קְצָת בְּגֵרוֹת כְּמוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. **הגה:** וְהַמְדַקְדְּקִים נוֹהֲגִים לְטַבֵּל עַצְמָן קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר, כְּמוֹ בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים (מַנְהָגִים); וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לְלַבֵּשׁ הַקִּיטֶל כְּמוֹ בְּיוֹם כִּפּוּר, לְפִי שֶׁבָּחָג נְדוֹנִים עַל הַמַּיִם; וְנוֹהֲגִים לְהַתִּיר בּוֹ אֲגוּדוֹ שֶׁל לוּלָב, וּמַקִּיפִים ז' פְּעָמִים, וּמַרְבִּים תַּחֲנוּנִים עַל הַמַּיִם.

ב וְנוֹטְלִים עֲרָבָה בְּיוֹם זֶה, מִלְבַד עֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב, וְאֵין מְבָרְכִין עָלֶיהָ. **הגה:** וְנָהֲגוּ שֶׁשַּׁמָּשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת מֵבִיא עֲרָבָה לְמִכֹּר, כְּמוֹ שֶׁהָיָה הַמִּנְהָג בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם (ר"ן פ' לוּלָב וַעֲרָבָה).

ג יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאַף בְּיוֹם זֶה מַקִּיפִים בַּלּוּלָב וְלֹא בָּעֲרָבָה; וְלֹא נָהֲגוּ כֵּן, אֶלָּא לְהַקִּיף בּוֹ גַּם בָּעֲרָבָה.

ד שְׁעוּר עֲרָבָה זוֹ אֲפִלּוּ עָלֶה אֶחָד בְּבַד אֶחָד. **הגה:** מִיהוּ מְכֹעָר הוּא לִהְיוֹת עָלֶה אֶחָד בְּבַד אֶחָד (טוּר בְּשֵׁם רַב הַאי); עַל כֵּן נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת הַהוֹשַׁעְנוֹת קְפִיפִין, מְשׁוּם: זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ (שְׁמוֹת טו, ב) וְשָׁעוּר אָרְכָּהּ, כְּשָׁעוּר אֹרֶךְ עֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב. **הגה:** וְכָל הַפּוֹסֵל בָּעֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב, פּוֹסֵל בָּעֲרָבָה זוֹ (מִדִּבְרֵי ר"ן פֶּרֶק לוּלָב וַעֲרָבָה); וְחוֹבֵט בָּהּ עַל הַקַּרְקַע אוֹ עַל הַכְּלִי פַּעֲמַיִם אוֹ שָׁלֹשׁ. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְנַעְנֵעַ בָּהּ (טוּר בְּשֵׁם רש"י); וְנָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּיהֶן, מְנַעְנְעִין בָּהּ וְאַחַר כָּךְ חוֹבְטִין אוֹתָהּ.

ה וְאֵינָהּ נִטֶּלֶת אֶלָּא בִּפְנֵי עַצְמָהּ, שֶׁלֹּא יֵאָגֵד דָּבָר אַחֵר עִמָּהּ, אֲבָל אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ דָּבָר אַחֵר אֵין לָחוּשׁ.

ו אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בָּעֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב, אֲפִלּוּ הִגְבִּיהַּ אוֹתָהּ שְׁנֵי פְּעָמִים אֶחָד לְשֵׁם לוּלָב וְאֶחָד לְשֵׁם עֲרָבָה; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹצֵא בָּהּ.

ז יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִטְלָהּ עִם הַלּוּלָב בְּשָׁעָה שֶׁהוּא יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ, עַד אַחַר שֶׁיְּבָרֵךְ וְיִטֹּל וְינַעְנֵעַ בְּתִחִלָּה; וְאִם נְטָלָהּ, עוֹבֵר מִשּׁוּם: בַּל תּוֹסִיף (דְּבָרִים ד, ב); וְאַחַר הַנְּעִנּוּעַ הָרִאשׁוֹן יָכוֹל הוּא לִטְלָהּ עִם הַלּוּלָב, וְכָל שֶׁכֵּן בִּשְׁעַת הַקָּפָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁמַּה שֶּׁכָּתַב שֶׁאִם נְטָלָהּ עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תּוֹסִיף (דְּבָרִים ד, ב) טָעוּת הוּא בְּעֵינַי, מִכָּל מָקוֹם אֵין הֶפְסֵד לָחוּשׁ לִדְבָרָיו. וְכָתַב עוֹד דְּגַם אַחַר נְטִילָה וְנִעְנוּעַ צָרִיךְ לִתְפֹּס הָעֲרָבָה לְבַדָּהּ, לְהַכִּיר שֶׁהִיא חוֹבָה; וּבִשְׁעַת הַחֲבָטָה יִטְלֶנָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ. **הגה:** וְהַמִּנְהָג פָּשׁוּט לִטֹּל הָעֲרָבָה עִם הַלּוּלָב בְּשַׁחֲרִית בִּשְׁעַת הַנְּעִנּוּעַ וּבִשְׁעַת הַקָּפָה, עַד שְׁעַת הַחֲבָטָה וְנוֹטְלִים הָעֲרָבָה לְבַדָּהּ; וְיוֹתֵר טוֹב שֶׁלֹּא לִטְלָהּ עִם הַלּוּלָב כְּלָל, וְאַף הַנּוֹטְלָהּ עִם הַלּוּלָב נ"ל דְּלְאַחַר שֶׁהִקִּיף יָסִיר הַלּוּלָב מִיָּדוֹ וְיֶאֱחֹז הָעֲרָבָה, שֶׁהֵם הַהוֹשַׁעְנוֹת שִׁעוּשִׁין, לְבַד, כָּל זְמַן שֶׁאוֹמְרִים תַּחֲנוּנִים עַל הַמַּיִם; וּמְנַעְנְעִים הַהוֹשַׁעְנוֹת בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמְרִים הַהוֹשַׁעְנוֹת, וְאַחַר כָּךְ חוֹבְטִים אוֹתָם.

ח יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהוֹשַׁעְנָא שֶׁבַּלּוּלָב אַף עַל פִּי שֶׁנִּזְרָקֶת אֵין לִפְסֹעַ עָלֶיהָ וְעַיֵּן לְעֵיל סי' כ"א (גִּבֵּי צִיצִית).

ט יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאָסוּר לֵיהָנוֹת מִן הָעֲרָבָה לְאַחַר נְטִילָתָהּ, אִם לֹא הִתְנָה עָלֶיהָ מֵעִקָּרָא דִּלְכֻלָּא יוֹמָא אִתְקַצַאי לְמִצְוָתָהּ. **הגה:** וְנָהֲגוּ לְהַצְנִיעַ הַהוֹשַׁעְנוֹת לַאֲפִיַּת מַצּוֹת, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בָּהּ מִצְוָה (מהרי"ו וּמַהֲרִי"ל).

י יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ לְזָהֵר שֶׁלֹּא יָקֵץ יִשְׂרָאֵל עֲרָבָה לְמִצְוָה מִשְּׁדֵה עַכּוּ"ם, אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָעַכּוּ"ם.

יא אִם חָל יוֹם הוֹשַׁעְנָא רַבָּה בְּיוֹם א' וְקָצְצוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עֲרָבָה בְּשַׁבָּת וְהֵבִיאוּ, כְּשֵׁרָה. **הגה:** מִיהוּ אִם צִוָּה יִשְׂרָאֵל לְקָצְצָהּ, וְאָפָא פַּרְהֶסְיָא בַּדָּבָר, יֵשׁ לְהַחְמִיר אִם יֵשׁ לוֹ עֲרָבָה אַחֶרֶת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"א).

סימן תרסה – אתרוג אסור לאכול בשביעי, ובו ב׳ סעיפים

א אֶתְרוֹג בַּשְּׁבִיעִי אָסוּר, שֶׁהֲרֵי הֻקְצָה לְכָל שִׁבְעָה, וַאֲפִלּוּ נִפְסַל אַחַר שֶׁעָשָׂה בּוֹ מִצְוָה אָסוּר כָּל שִׁבְעַת יָמִים; וּבִשְׁמִינִי עֲצֶרֶת, מֻתָּר. וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, שֶׁעוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת, אָסוּר אַף בַּשְּׁמִינִי וּמֻתָּר בַּתְּשִׁיעִי, וַאֲפִלּוּ חָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת; וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּחָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת.

ב הִפְרִישׁ שִׁבְעָה אֶתְרוֹגִים לְשִׁבְעָה יָמִים, כָּל אֶחָד יוֹצֵא בּוֹ וְאוֹכְלוֹ לְמָחָר; אֲבָל בְּיוֹמוֹ אָסוּר, שֶׁהֻקְצָה לְכָל אוֹתוֹ הַיּוֹם.

סימן תרסו – דיני סוכה ביום השביעי, ובו סעיף אחד

א אַף עַל פִּי שֶׁגָּמַר מְלֶאֱכֹל בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁחֲרִית, לֹא יִסְתֹּר סֻכָּתוֹ אֲבָל מוֹצִיא הוּא אֶת הַכֵּלִים מִמֶּנָּה מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, וּמְתַקֵּן אֶת הַבַּיִת לִכְבוֹד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן; וְאִם אֵין לוֹ לְפַנּוֹת כֵּלָיו וְרוֹצֶה לֶאֱכֹל בָּהּ בַּשְּׁמִינִי, צָרִיךְ לִפְחֹת בָּהּ מְקוֹם אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה לַעֲשׂוֹת הֶכֵּר שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בָּהּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם מִצְוַת סֻכָּה, שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּמוֹסִיף. **הגה:** וְאִם רוֹצֶה לֶאֱכֹל בַּסֻּכָּה אַחַר הֶחָג אֵינוֹ צָרִיךְ לִפְחוֹת בָּהּ, דְּלֹא נִרְאֶה כְּמוֹסִיף רַק בְּיוֹם שְׁמִינִי (מַנְהִגִים). וְאִם הֶצְרֵךְ לִסְעֹד בְּשָׂאָר הַיּוֹם, צָרִיךְ לֶאֱכֹל בַּסֻּכָּה שֶׁמְּצוָתָהּ כָּל שִׁבְעָה; וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, שֶׁצָּרִיךְ לֵישֵׁב בָּהּ בַּשְּׁמִינִי, גָּמַר מְלֶאֱכֹל בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מוֹרִיד כֵּלָיו וּמְפַנֶּה אוֹתָם מִמֶּנָּה; וְאִם אֵין לוֹ מָקוֹם לְהוֹרִיד אֶת כֵּלָיו וְרוֹצֶה לֶאֱכֹל בָּהּ בַּתְּשִׁיעִי, אֵינוֹ יָכוֹל לִפְחֹת בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, וּמַה יַּעֲשֶׂה לְהֶכְרֵא, אִם הָיְתָה קְטַנָּה שֶׁאָסוּר לְהַנִּיחַ בָּהּ הַנֵּר בִּשְׁאָר הַיָּמִים, יַנִּיחֶנָּה בָּהּ; וְאִם הִיא גְּדוֹלָה, שֶׁמֻּתָּר לְהַנִּיחַ בָּהּ הַנֵּר, מַכְנִיס בָּהּ קְדֵרוֹת וּקְעָרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, כְּדֵי לְהַכִּיר שֶׁהִיא פְּסוּלָה וְשֶׁכְּבָר נִגְמְרָה מִצְוָתָהּ.

סימן תרסז – סוכה ונויה אסורין כל שמיני, ובו סעיף אחד

א סֻכָּה וְנוֹיָהּ אֲסוּרִים גַּם בַּשְּׁמִינִי. וּבְחוּצָה לָאָרֶץ שֶׁעוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים, אָסוּר גַּם בַּתְּשִׁיעִי שֶׁהוּא סְפֵק שְׁמִינִי; וְאִם חָל שַׁבָּת בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג, נוֹהֲגִים שֶׁלֹּא לְהִסְתַּפֵּק מִנּוֹי סֻכָּה עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת; וְיֵשׁ מַתִּירִים. **הגה:** יֵשׁ שֶׁנָּהֲגוּ כְּשֶׁהָיוּ יוֹצְאִים מִן הַסֻּכָּה הָיוּ אוֹמְרִים: יְהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכֶּה לִישֵׁב בְּסֻכָּה שֶׁל לִוְיָתָן (כָּל בּוֹ). וְאָסוּר לְהָכִין בְּיוֹם טוֹב לְצֹרֶךְ לֵיל יוֹם טוֹב, וְלָכֵן אָסוּר לְהַעֲמִיד הַשֻּׁלְחָנוֹת וְהַסַּפְסָלִים בַּבַּיִת לְצֹרֶךְ הַלַּיְלָה, דְּהָוֵי הֲכָנָה (הַגָּהוֹת מֵימוֹנִי וּמַהֲרִי"ל).

סימן תרסח – סדר תפילת ליל שמיני ויומו, ובו ב׳ סעיפים

א לֵיל שְׁמִינִי אוֹמֵר בַּתְּפִלָּה: וַתִּתֶּן לָנוּ אֶת יוֹם שְׁמִינִי חַג הָעֲצֶרֶת הַזֶּה. **הגה:** וְאָנוּ נוֹהֲגִין שֶׁאֵין אוֹמְרִים חַג בַּשְּׁמִינִי, דְּלֹא מָצִינוּ בְּשׁוּם מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא חַג, אֶלָּא אוֹמְרִים יוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת (מַנְהִגִים). וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, אוֹכְלִים בַּסֻּכָּה בַּלַּיְלָה וּבַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סְפֵק שְׁבִיעִי, וְאֵין מְבָרְכִין עַל יְשִׁיבָתָהּ, וּמְקַדְּשִׁין וְאוֹמְרִים זְמַן.

ב שַׁחֲרִית מוֹצִיאִין שְׁלֹשָׁה סְפָרִים, וְקוֹרִין בְּאֶחָד מִוְּזֹאת הַבְּרָכָה עַד סוֹף הַתּוֹרָה; וּבַשֵּׁנִי, בְּרֵאשִׁית עַד אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת; וּבַשְּׁלִישִׁי, בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת, וּמַפְטִיר: וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה. וּבְמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים אֵין מוֹצִיאִין בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן אֶלָּא שְׁנֵי סְפָרִים, וְקוֹרִין בְּאֶחָד חֲמִשָּׁה בְּפָרָשַׁת רְאֵה מִכָּל הַבְּכוֹר, וְאִם הוּא שַׁבָּת קוֹרִין ז' וּמַתְחִילִין: עֲשֹׂר תְּעַשֵּׂר, וְהַמַּפְטִיר קוֹרֵא בַּשֵּׁנִי: בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת, וּמַפְטִיר בִּמְלָכִים: וַיְהִי כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה, וּמַחֲזִיר הַסְּפָרִים וְאוֹמֵר קַדִּישׁ, וּמַכְרִיז: מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם.

סימן תרסט – סדר יום שמחת תורה, ובו סעיף אחד

א בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים, לֵיל תְּשִׁיעִי מְקַדְּשִׁים וְאוֹמְרִים זְמַן וּלְמָחָר מוֹצִיאִין ג' סְפָרִים וְקוֹרִין בְּאֶחָד: וְזֹאת הַבְּרָכָה עַד סוֹף הַתּוֹרָה, וּבַשֵּׁנִי: בְּרֵאשִׁית עַד אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת, וּבַשְּׁלִישִׁי קוֹרֵא הַמַּפְטִיר כְּמוֹ אֶתְמוֹל וּמַפְטִיר: וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה. **הגה:** וְקוֹרִין יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שִׂמְחַת תּוֹרָה, לְפִי שֶׁשְּׂמֵחִין וְעוֹשִׂין בּוֹ סְעֻדַּת מִשְׁתֶּה לְגָמְרָהּ שֶׁל תּוֹרָה; וְנוֹהֲגִין שֶׁהַמְסַיֵּם הַתּוֹרָה וְהַמַּתְחִיל בְּרֵאשִׁית נוֹדְרִים נְדָבוֹת וְקוֹרְאִים לָאֲחֵרִים לַעֲשׂוֹת מִשְׁתֶּה (טוּר). וְעוֹד נוֹהֲגִין בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ לְהוֹצִיא בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה עַרְבִית וְשַׁחֲרִית כָּל סִפְרֵי תּוֹרָה שֶׁבַּהֵיכָל וְאוֹמְרִים זְמִירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת, וְכָל מָקוֹם לְפִי מִנְהָגוֹ. וְעוֹד נָהֲגוּ לְהַקִּיף עִם סִפְרֵי הַתּוֹרָה הַבִּימָה שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּמוֹ שֶׁמַּקִּיפִים עִם הַלּוּלָב, וְהַכֹּל מִשּׁוּם שִׂמְחָה. וְנָהֲגוּ עוֹד לְהַרְבּוֹת הַקְּרוּאִים לַסֵּפֶר תּוֹרָה, וְקוֹרִים פָּרָשָׁה אַחַת הַרְבֵּה פְּעָמִים וְאֵין אִסּוּר בַּדָּבָר (מִנְהָגִים וריב"ש סִימָן פ"ד). עוֹד נָהֲגוּ לִקְרוֹת כָּל הַנַּעֲרִים לַסֵּפֶר תּוֹרָה, וְקוֹרִים לָהֶם פָּרָשַׁת הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל וְגו'; וּבַלַּיְלָה קוֹרִים בַּסֵּפֶר תּוֹרָה הַנִּדָּרִים שֶׁבַּתּוֹרָה, וְכָל מָקוֹם לְפִי מִנְהָגוֹ. עוֹד נָהֲגוּ לְסַיֵּם הַתּוֹרָה אַף עַל קֶטֶן הָעוֹלֶה, אַף עַל גַּב דְּיֵשׁ אוֹמְרִים דְּדַוְקָא תַּלְמִיד חָכָם צָרִיךְ לְסַיֵּם (מָרְדְּכִי הַגָּהוֹת קְטַנּוֹת), בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁהַחַזָּן קוֹרֵא אֵין לָחוּשׁ (דִּבְרֵי עַצְמוֹ). בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לָהֶם רַק שְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרָה, קוֹרִין בָּרִאשׁוֹנָה: וְזֹאת הַבְּרָכָה, וּבַשֵּׁנִיָּה: בְּרֵאשִׁית, וְחוֹזְרִים וְלוֹקְחִים הָרִאשׁוֹנָה לְעַנְּנוֹ שֶׁל יוֹם; וְכֵן עוֹשִׂין כָּל מָקוֹם דְּבָעֵינָן ג' סִפְרֵי תּוֹרָה וְאֵין לָהֶם רַק שְׁתַּיִם (מָצָא כָּתוּב).

***